Ivaz Paşa Oğlu ATAYİ (ö. 1437) Divanı

ISBN: 978-605-4613-98-4

Sertifika No: 11413
Kaynaklar var, İndeks yok.

Ivaz Paşa Oğlu ATAYİ (ö. 1437) Divanı / Üzeyir ASLAN

Birinci Baskı : Kriter Yayınevi 2016 İstanbul
Yayın Yönetmeni : Numan Ergül
Kapak Tasarımı : Serdal Dağ
Mizampaj : Kriter Yayınevi
Baskı : Sonçağ Yancılık Matbaacılık Reklam San. TİC. LTD. ŞTİ.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No: 48/48 İskitler / Ankara
Sertifika No: 25931 Tel: 0312 341 36 67

© Kriter Basım Yayın Dağıtım Film Müzik Reklamcılık Yapım Sanayi ve Tic. ve Ltd. Şti
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İletişim

Hobyar Mah. Ankara Cad. No: 45/18-20. Eminönü-Fatih / İstanbul
Tel /Fax: 0 212 527 31 89

www.kriteryayinevi.com
info@kriteryayinevi.com
kriteryayin@gmail.com

Ivaz Paşa Oğlu

ATAYİ

(ö. 1437)

Divanı

Doç. Dr. Üzeyir ASLAN

KRİTER

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 9
KISALTMALAR 10
KAYNAKLAR 11
I. BÖLÜM 15
ʿIVAŻ PĀŞĀ OĠLU ʿAṬĀYĪ 15
Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eseri 15
1. Hayatı 15
2. Edebi Kişiliği 20
3. Eseri 45
SONUÇ 52
Metnin Tesisinde Takip Edilen Yol 53
Divan Nüshaları 55
II. BÖLÜM 59
METİN 59
DĪVĀN-I ʿAṬĀYĪ 61
[Ḳaṣā'id] 61
[Ġazelīyāt] 74
Fārsīyāt 173
el-Mustezād 176
Muḳaṭṭaʿāt 177
[Meṭāliʿ] 181
AÇIKLAMALAR 182
ÖZEL AD, ATASÖZÜ, DEYİM, ISTILAH VE TABIRLER 239
DİZİN 254
TIPKI BASIM 256

KISALTMALAR

A	Arif Hikmet Bey Kütüphanesi
a	varağın sağdan ön yüzü
age.	adı geçen eser
agm.	adı geçen makale, madde
a.y.	aynı yer
Ar.	Arapça
b	varağın sağdan arka yüzü
B	Berlin Kraliyet Kütüphanesi, bk. Kaynaklar: TAVUKÇU
bk.	bakınız.
bs.	baskı
C.	Cilt
çev.	çeviren
F.	Farsça
G.	Gazel
h	haşiye
H.	Hicrî
haz.	hazırlayan
HK	Eğridirli Hacı Kemâl'in Nazire Mecmuası
İ.	İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları
K.	Kaside
M.	Miladî
MK	Mecmua-i Kasaid-i Türkiye, bk. Kaynaklar: KARAVELİOĞLU
ML	Milli Kütüphane YZ 8839, bk. Kaynaklar: MERMER
N	Nazmî-i Edirnevî Nazire Mecmuası
Nu.	Numara
OM	Ömer bin Mezid Nazire Mecmuası
ö.	ölüm(ü)
P	Pervane Beg Nazire Mecmuası
S.	Sayı
s.	sayfa
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğer(ler)i
Y	Michigan Üniversitesi Yazmaları
YB	Yazma Bağışlar, Süleymaniye Kütüphanesi
yk.	yaprak

KAYNAKLAR

ADLÎ Sultân II. Bâyezîd [ö. 1512], *Divan: Amasya'ya Vali Osmanlıya Padişah Bir Şair: Adlî Sultan İkinci Bayezid Han-ı Veli, Hayatı, Şahsiyeti, Şairliği, Divanı'nın Tenkidli Metni,* haz. Yavuz Bayram, Amasya Valiliği Yayınları, Amasya 2008, 380 s.

AHMED PÂŞÂ [ö. 1497], *Divan,* haz. Ali Nihad Tarlan, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1966, xxii+406 s.

AHMEDÎ [ö. 1413], *Divan,* haz. Yaşar Akdoğan, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-Kitap, Ankara 2011, 664 s.

AHMED-İ DÂ'Î [ö. 1421'den sonra] *Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım),* haz. Mehmet Özmen, 1-2 C., Türk Dil Kurumu, Ankara 2001, xxxix+ 1038 s.

ALPTEKİN, Ali Berat, "Saltukname'de Yer Alan Efsanelerin Günümüz Sözlü Kültürüne Yansıması", *Milli Folklor,* S. 98, Yıl 25, 2013, s. 5-18.

ÂŞIK ÇELEBİ [ö. 1572], *Meşâ'irü'ş-şu'arâ (İnceleme-Metin),* haz. Filiz Kılıç, 1-3 C., İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, 1739 s.

BÂKÎ [ö. 1600] *Divanı, Tenkitli Basım,* haz. Sabahattin Küçük, Türk Dil Kurumu, Ankara 1994, xvii+472 s.

BALTACI, Cahit, *İslâm Paleografyası (Diplomatik-Arşivcilik),* Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1989, 477 s.

BİLGİN, A. Azmi, "Nesîmî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 33, İstanbul 2007, s. 3-5.

BİLTEKİN, Halit, "Şeyhî", *Türkiye Divanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 39, İstanbul 2010, s. 80-82.

CÂMÎ, Abdurrahman [ö. 1492], *Baharistan,* Farsça'dan çev. Turgay Şafak, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2014, 327 s.

CANIM, Rıdvan, *Edirne Şairleri,* Akçağ Yayınları, Ankara 1995, viii+557 s.

ÇAKMAK, Merete - IŞIN, Mary, *Anadolu Kuş Adları Sözlüğü, Türkçe - İngilizce - Latince,* Kitapyayınevi, İstanbul 2005, 196 s.

DEMİREL, Özlem, "Ahmed Paşa'nın Güneş Kasidesi ile Sâfî'nin Güneş Kasidesinin Dil Özellikleri Yönünden Mukayesesi", *38. ICANAS-Bildiriler,* C. 2, Ankara 2008, s. 507-527.

DENİZ, Sebahat, "Klasik Türk Şiirinde Devr-i Kamer Anlayışı", *Türklük Araştırmları Dergisi,* S. 19, İstanbul 2008, s. 149-178.

DEVLETŞAH b. Bahtışâh-ı Semerkandî [ö. 1495], *Tezkiretü'ş-şu'arâ Şair Tezkireleri,* çev. Necati Lugal, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2011, 688 s.

EDİRNELİ NAZMÎ [ö. 1555], *Divan (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme),* haz. Güler Doğan, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, vii+4654 s.

EDİRNELİ NAZMÎ [ö. 1555], *Mecma'u'n-nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin),*

haz. Fatih Köksal, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-Kitap, Ankara 2012, 2960 s.

EĞRİDİRLİ HÂCÎ KEMÂL [ö. 1514'ten sonra]'in *Câmiü'n-nezâir'i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, haz. Yasemin Ertek Morkoç, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2003, lxxvii+2377 s.

Fihris el-Mahtutâtu'l-Turkiyyeti'l-Usmâniyye, 1-2 C., Kahire 1987-1990, 371, 346 s.

GÜLHAN, Abdülkerim, "Güneş Redifli Kasideler ve Övgülerinde Hükümdar Tiplemeleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Osmanlı Araştırmaları XXVI, Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan II,* İstanbul 2005, s. 297-328.

HIBRÎ, Abdurrahman Efendi b. Hasan [ö. 1676], *Enîsü'l-müsâmirîn: Târîh-i Edirne,* Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi 616.

ḪUCENDÎ [ö. 1425?], *Letâfetnâme,* Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 1222, 14 yk.

İSEN, Mustafa, *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı,* Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1994, 396 s.

KARABEY, Turgut, *Ahmed Paşa, Hayatı, Sanatı, Eserleri,* Akçağ Yayınları, Ankara 1996, 215 s.

KARAMANLI NİZÂMÎ [ö. 1470?] *Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı,* haz. Haluk İpekten, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, 291 s.

KARAVELİOĞLU, Murat A., *Mecmû'a-i Kasâ'id-i Türkiyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015, 1200 s.

KEMÂL PAŞAZADE [ö. 1536], *Divan,* Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 8935.

KINALIZADE Hasan Çelebi [ö. 1604], *Tezkiretü'ş-şu'arâ,* haz. İbrahim Kutluk, 1-2 C., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989, 73+1094 s.

KUT, Günay, "Ahmed-i Dâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 2, İstanbul 1989, s. 56-58.

KUT, Günay, "Ahmedî", *Türkiye Divanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 2, İstanbul 1989, s. 165-167.

LATÎFÎ [ö. 1582], *Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzemâ (İnceleme-Metin),* haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2000, ix+903+Tıpkı basımlar, Tablolar.

MERMER, Ahmet, "XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visali'nin Bilinmeyen Şiirleri", *Milli Folklor,* C. 7, Yıl 14, S. 56, Kış, Ankara 2002, s. 75-94.

MOLLA AŞKÎ [ö. 1484], *Divan,* haz. Ahmet Atilla Şentürk-Nurcan Boşdurmaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, 650 s.

MÜTERCİM Âsım Efendi [ö. 1820], *Burhân-ı Katı,* haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs, Türk Dil Kurumu, Ankara 2000, xlix+1197 s.

NESÎMÎ [ö. 1404?] *Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanı'nın Tenkitli Metni,* haz. Hüseyin Ayan, Türk Dil Kurumu, Ankara 2014, ix+927 s.

NEVÂYÎ, Ali Şîr [ö. 1501], *Mecâlisü'n-nefâyis, I (Giriş ve Metin), II (Çeviri ve Notlar),* haz. Kemal Eraslan, Türk Dil Kurumu, Ankara 2001, civ+668 s.

OLGUN, Tahir [ö. 1951], *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair Edebî Mektuplar,* haz. Cemal Kurnaz, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, 210 s.

ONAY, Ahmet Talât [ö. 1956], *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı,* haz. Cemal Kurnaz, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993, lxiv+500 s.

ÖMER BİN MEZÎD [ö. 1437'den Sonra], *Mecmû'atü'n-nezâ'ir, Metin-Dizin-Tıpkıbasım,* haz. Mustafa Canpolat, Türk Dil Kurumu, Ankara 1995, 370+552 s (Tıpkıbasım).

ÖZCAN, Abdülkadir, "Hacı İvaz Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 14, İstanbul 1996, s. 485-486.

ÖZÖNDER, Hasan, *Ansiklopedik Hat, Tezhip Sanatları Deyim ve Terimleri Sözlüğü,* Sebat Ofset, Konya 2003, vi+230 s.

PAKALIN, Mehmet Zeki [ö. 1972], *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* 1-3 C., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.

PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,* Kapı Yayınları, İstanbul 2004, 638 s.

PEKOLCAY, Necla [ö. 2008], "Mevlid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 29, İstanbul 2004, s. 485-486.

PERVÂNE BEY b. Abdullah [ö. 1561?], *Mecmû'a-i nezâir,* Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Bağdat Köşkü Nu. 406, 627 yk.

SARAÇ, M. A. Yekta, *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve Ölçü,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2012, vii+150 s.

SARAÇ, M. A. Yekta, *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara 2013, v+104 s.

SEHÎ BEY [ö. 1548], *Heşt Bihişt: Tezkire-i Sehî,* İstanbul 1325/1908, 144 s.

STEINGASS, F., *Comprehensive Persian-English Dictionary Including The Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature,* Çağrı Yayınları, İstanbul 2005, viii+1539 s.

ŞEMSEDDİN SÂMÎ [ö. 1904], *Kâmûsu'l-a'lâm: Tarih ve Coğrafya Lügati,* 1-6 C., Mihran Matbaası, İstanbul 1311/1894.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, *Ahmed Paşa'nın Güneş Kasidesi Üzerine Düşünceler,* Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, xii+97 s.

ŞEYHÎ [ö. 1431] *Divanı,* haz. Halit Biltekin, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2003, cxxviii+533 s.

TANRIBUYURDU, Gülçin, "İlahi Sevgiliye Dönüşün Ritmik (Mistik)

Melodisi: Dem Tutmak", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 27, 2014, s. 97-105.

TAŞ, Hakan, "Mevlana Kabûlî [1438-1478] ve Divan'ındaki Türkçe Şiirleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi - The Journal of Turkish Cultural Studies*, S. 16, İstanbul 2007, s. 135-160.

TAVUKÇU, Orhan Kemal, "Berlin Kraliyet Kütüphanesi'ndeki Yazma Bir Mecmuaya Dair", *Yedi İklim*, C. 6, S. 48, Mart 1994, s. 68-69.

TAYYARZADE Atâullah Ahmed Atâ Bey [ö.1881?], *Târîh-i Atâ*, 1-5 C., Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1293/1877.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri [ö. 1983], *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, xxiii+322 s.

TUMAN, Mehmet Nail [ö. 1958], *Tuhfe-i Nâilî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, 1-2 C., Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, 99+1264 s.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı [ö. 1977], *Osmanlı Tarihi*, C. 1, 4. bs., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1982, 19+639 s.+(Fotoğraf ve Haritalar)

YILDIRIM, Nimet, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006, 815 s.

YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, 196 s.

YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Veciz Sözler Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul 2008, 506 s.

ZÂTÎ [ö. 1546], *Divan*, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü 3824.

ZÜLFE, Ömer, *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde, Osmanlı Şiirinden Kelimeler, Kavramlar, Deyimler*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2011, 263 s.

e-Kaynak:
Hacı Ivaz Paşa Türbesi: http://www.evliyalar.net/9038-2/# (29.10.2015)

I. BÖLÜM

ʿIVAŻ PĀŞĀ OĠLU ʿAṬĀYĪ

Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eseri

Ivaz Paşa oğlu Atâyî'nin hayatına geçmeden önce ondan söz eden kaynaklar üzerinde durmak istiyoruz. Atâyî'den bahseden tespit edebildiğimiz kaynaklar Sehî Bey [ö. 1548]'in *Heşt Bihişt'*i, Latîfî [ö. 1582]'nin *Tezkiretü'ş-şu'arâ'*sı, Âşık Çelebi [ö. 1572]'nin *Meşâ'ırü'ş-şu'arâ'*sı, Kınalızade Hasan Çelebi [ö. 1604]'nin *Tezkiretü'ş-şu'arâ'*sı, Âlî Mustafa Efendi [ö. 1600]'nin *Künhü'l-ahbâr'*ı, Hıbrî Abdurrahman Efendi b. Hasan [ö. 1676]'ın *Enîsü'l-müsâmirîn'*i, Tayyarzade Atâullah Ahmed Atâ Bey [ö. 1880'den sonra]'in *Târîh*'i, Şemseddin Sâmî [ö. 1904]'nin *Kâmûsu'l-a'lâm'*ı ve Mehmet Nail Tuman [ö. 1958]'ın *Tuhfe-i Nâilî'*sidir.

Sehî Bey tezkiresinde Atâyî'nin asıl adı, doğum tarihi, yetişmesi ve ölüm tarihi verilmez, ailesi ile alakalı yalnız babası zikredilir. Latîfî tezkiresinde şairin, *Mevlid* müellifi Süleyman Çelebi [ö. 1422]'nin küçük kardeşi olduğu ifade edilmektedir. Bu bilgi daha sonra kaleme alınan *Tayyarzade Tarihi'*nde ve *Tuhfe-i Nâilî'*de de tekrar edilir. Âlî ise bunun mümkün olamayacağını belirtmiştir. Sehî'de Atâyî Sultan II. Murad [ö. 1451] devri şairleri arasında sayılırken Latîfî, Âşık Çelebi, Kınalızade Hasan Çelebi, Hıbrî ve Şemseddin Sâmî'de Sultan Muhammed Han [1432-1481] zamanı şuarasından olduğu kaydedilmiştir.

Diğer kaynaklara göre Âtâyî'nin hayatına dair daha güvenilir ve daha geniş malumatı, Sehî Bey'in tezkiresindeki bilgileri de değerlendirdiği anlaşılan İ. H. Uzunçarşılı [ö. 1977]'nın *Osmanlı Tarihi'*nde bulmaktayız.

1. Hayatı

Asıl adı Ahi'dir.[1] Edirneli olan şairin doğum tarihi bilinmemektedir.[2] Babası Hacı Ivaz Paşa [ö. 1428] Tokat'ın Kazova

---

1 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi,* C. 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1982, s. 567. Atâyî'nin adını yalnız Uzunçarşılı vermektedir. Şairin hayatından söz eden şuara tezkireleri ile diğer eserlerde Atâyî'nin adı zikredilmemiştir.

2 Latîfî, *Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzemâ (İnceleme-Metin),* haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2000, s. 395. Ayrıca bk. Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-şu'arâ (İnceleme-Metin),* haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları

nahiyesinde dünyaya gelmiş, 1402'deki Ankara savaşına katılmış, Çelebi Mehmed [ö. 1421] döneminde tımarlı sipahi ve subaşı olarak görev yapmış, 1414'te Karamanoğlu Mehmed Bey'e karşı Bursa kalesini müdafaa etmiş; ardından Bursa valisi, daha sonra da vezir olmuştur. Çelebi Mehmed'in ölümü üzerine II. Murad'ın tahta çıkışını meselesiz temin etmek maksadıyla padişahın ölümünü gizlemiştir. II. Murad'ın saltanatı sırasında da hizmetlerine devam eden Ivaz Paşa, özellikle Düzmece Mustafa olayında yararlılık göstermiş, nihayetinde 1421'de ikinci vezir olmuştur. Bir süre sonra veziriazam Çandarlı İbrahim Paşa [ö. 1429] ile aralarındaki siyasi rekabet aleyhine gelişmiş, üç yıl sonra 1424'te padişah tarafından azledilmiş, gözlerine mil çektirilmiş ve payıtaht Edirne'den uzaklaştırılarak Bursa'ya sürülmüştür. 1428'de Bursa'da ortaya çıkan veba salgını sebebiyle kardeşleri ile birlikte vefat etmiştir. Ivaz Paşa, kıymetli bir devlet adamı olduğu kadar aynı zamanda büyük bir mimardı. Çiniciliğin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bursa ve civarındaki ilçelerde yaptırdığı eserleri vardır. Yine Edirne'de eserler yaptırdığı gibi Deliklikaya mevkiinde kuyular açtırmış, böylece Tunca nehrinden şehre su teminine çalışmıştır.[3]

*Mevlid'*iyle meşhur Süleyman Çelebi'nin, Atâyî'nin kardeşi olduğu iddia edilmiştir.[4] Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr'*ında izah ettiği gibi bu mümkün değildir,[5] zira Süleyman Çelebi eserini 1409'da nazmettiğinde altmış yaşlarında idi.[6] Süleyman Çelebi ancak Atâyî'nin babası Hacı Ivaz Paşa'nın akranı olabilir.

Hacı Ivaz Paşa'nın, Bursa'da vakıfları bulunan Şerefeddin Çırak Bey

---

Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 1091. Sehî, şairin genç yaşta öldüğünü söylüyor, bk. *Tezkire-i Sehî,* İstanbul 1325/1908, s. 58. Buna göre Atâyî, 1400'ün başında doğmuş olabilir.

3 Abdülkadir Özcan, "Hacı İvaz Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 14, İstanbul 1996, s. 485-486. Kuyu meselesini Sehî Bey nakletmektedir, bk. age., s. 58. Şehre su getirme işi başarısız olunca Ivaz Paşa vazgeçmiş, halk da zamanla bu kuyulara mezbele dökmüştür. Kuyular "Hacı Ivaz hayrı" olarak meşhur olmuş, hatta bu söz zamanla kinayeli bir darbımesele dönüşmüştür.

4 Bu iddiayı ilk defa ortaya atan Latîfî'dir, bk., age., s. 395. Aynı bilgi Tayyarzade Atâullah Ahmed Atâ Bey, *Târîh-i Atâ,* C. 4, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1293/1877, s. 105 ve Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri,* haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 687'de de yer almaktadır.

5 Mustafa İsen, *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı,* Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1994, s. 119.

6 Necla Pekolcay, "Mevlid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 29, İstanbul 2004, s. 485-486.

ve Hayreddin Hacı Hızır adında iki kardeşi ile beş oğlu vardı.[7] Uzunçarşılı Ivaz Paşa'nın, dolayısıla Atâyî'nin soy şeceresini şu şekilde vermektedir:

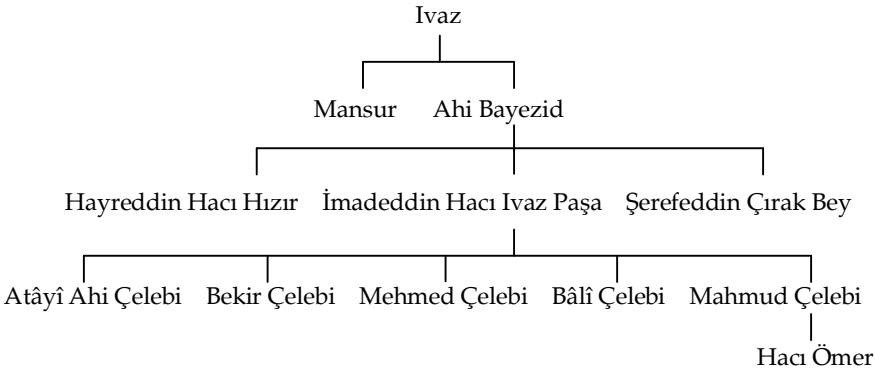

Atâyî'nin eğitimi hakkında bir şey bilmiyoruz, ancak "Çelebi" olarak anılması,[8] ayrıca Ivaz Paşa gibi bir şahsiyetin oğlu olması çok iyi şekilde yetiştirildiğini düşündürmektedir, nitekim divanında yer alan Farsça ve Arapça şiirler de buna işaret etmektedir. Atâyî'nin Enderun'da yetişen ilk şahsiyetlerden olması da ihtimal dahilindedir, zira Enderun II. Murad tarafından kurulmuştur.[9]

Atâyî, eğitimini tamamladıktan sonra hangi görevlerde bulunmuştur, belli değildir. Sehî Bey tezkiresinde "nihayet derecede mahbûb-ı zemân ve bî-bedel nev-cevân yigit" olması hasebiyle II. Murad'ın onu halvet-i hâsına alıp musâhip edinmeyi istediği nakledilir.[10]

---

7 Uzunçarşılı, age., s. 567.

8 Çelebi (< T. Ar. çalap+î), "Çelebi, okuma bilen, okumuş; sonradan bu manaya efendi tabiri vaz' olundu. Çelebi adam, müeddep, mükerrem, nazik." Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, s. 342. Sehî Bey, Atâyî'yi "gâyet hoş-tab', nâzük yigit" olarak vasfetmektedir ki "çelebi" tarifine de uygundur, bk. *Tezkire-i Sehî*, İstanbul 1325/1908, s. 58.

9 Tayyarzade Atâ Bey, Atâyî'yi Enderun'da yetişen şairler arasında zikretmektedir, bk. age., s. 105.

10 *Tezkire-i Sehî*, İstanbul 1325/1908, s. 58. Latîfî'ye göre Fatih Sultan Muhammed Han, babasının ölümünden sonra şairi "Saray-ı âmireye oda-i hâssa alup gılmân-ı hâssa ilhak etmek murad..." etmiştir, bk. age., s. 395. Âşık Çelebi (age., s. 1091), Kınalızade Hasan Çelebi (*Tezkiretü'ş-şu'arâ*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989, s. 637), Hıbrî (*Enîsü'l-müsâmirîn Târîh-i Edirne*, Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi 616, vr. 78ᵇ) ve Şemseddin Sâmî (*Kâmûsu'l-a'lâm Tarih ve Coğrafya Lügati*, C. 4, 1311/1894, s. 3161) de aynı bilgiyi tekrar ediyorlar. Latîfî ve onun takipçisi diğer müelliflerin Atâyî'yi Fatih Sultan Mehmed devri şairi kabul etmeleri doğru değildir. *Tuhfe-i Nâilî*

Sehî'yi Kınalızade Hasan Çelebi'nin "hayli kabiliyeti ve nihayette ehliyeti olmagın..." ifadeleri şerh ediyor.[11] Fakat şair kabul etmemiştir. Divanında da yer alan "dirîğ" redifli gazeli[12] bu münasebetle yazarak padişaha göndermiştir.[13] Gazelin makta beyti şöyledir:

ʿadline ṣıġınur-idi ẓulm-i zemāneden
*şimdi güci ʿ**Aṭāyī**ye sulṭān ėder dirīġ (38/7)*

Şairin kabul etmeyişinin asıl sebebi babasının saray nezdindeki durumu olmalıdır. Nitekim Hacı Ivaz Paşa padişah tarafından cezalandırılmış ve payitahttan uzaklaştırılarak Bursa'ya sürgün edilmişti. Bu sırada Atâyî de onunla birlikte Bursa'ya gitmiş olmalıdır. Babasının ölümünden hemen sonra saraya çağrıldığı anlaşılan[14] şairin henüz hayatta olan, babasının hasmı Çandarlı İbrahim Paşa'dan çekinmiş olması pek muhtemeldir.

Atâyî'nin divanında yer alan Farsça bir kasideden (3. kaside) onun İznik'teki vakıflarda bir süre görev yaptığı, fakat daha sonra bu görevden uzaklaştırıldığı anlaşılmaktadır. Şairin, sabâ rüzgârıyla (gündoğusu) dertleştiği kasidedeki "sadr-ı zemân" ifadesiyle maksadı Çandarlı İbrahim Paşa mı, yoksa ondan sonra sadrazam olan Danişmendoğlu Koca Mehmed Paşa [ö. 1438] mıdır, kesin bir şey söyleyemiyoruz. Şair şöyle diyor:

eger be-Edrene sākin şevī demī bāḳī
berāy-i maṣlaḥat-ı bende lutf u iḥsānest

bi-rev be-dergeh-i gerdūn-miṣāl ṣadr-i zemān
ḥusām-i devlet u dīn iftiḫār-i devrānest (3/6-7)

"(Ey gündoğusu rüzgârı!) Eğer bir an Edirne'de konaklarsan kulunun yararına bu ebedi bir iyilik ve ihsan olur. Zamanın efendisinin felek misali dergahına git; o devletin ve dinin kılıcı, devrin övüncüdür." Şair, sadrazamı şöyle tavsif ediyor:

---

yazarı Nail Tuman ise Atâyî'nin Çelebi Sultan Mehmed [ö. 1421] dönemi şairlerinden olduğunu söylemektedir, bk. age., s. 687. Bu görüş ise kısmen kabul edilebilir, zira şair hem Çelebi Mehmed hem de II. Murad devirlerini görmüştür.

11 Kınalızade Hasan Çelebi, age., s. 637.

12 Âşık Çelebi'ye göre kasidedir, bk. age., s. 1091.

13 Sehî, age., s. 58.

14 Latîfî, age., s. 395.

muḳavvī-i żuʿafā ʿavn u melce-i fuḳarā
murebbī-i fużalā faḫr-i nevʾ-i insānest (3/9)

"O zayıfların kuvvetlendiricisi, fakirlerin sığınağı ve yardımcısı, fâzılların koruyucusu ve insanoğlunun övüncüdür." Atâyî'nin bahsettiği veziriazam Koca Mehmed Paşa olabilir, zira divanda yer alan ikinci kasidedeki:

dėdüm behā-yı devlet ü millet ġıyāṣ-ı dīn
dėdi nıẓām-ı Rūm-durur tā der-i Ḫoten (2/9)

beytinde geçen "nızâm-ı Rûm-durur" ifadesi Nizâmeddin lâkaplı Mehmed Paşa'ya işaret ediyor olmalıdır. Şair, kendisini çekemeyenler yüzünden işinden olmuş, onuncu defa görevinden uzaklaştırılmış, maddi sıkıntılar içine düşmüştür. Şair vaziyetini şöyle açıklıyor:

zi-fitnehā-yi ḥasūdān u mufsidān-i çend
dil-i şikeste giriftār-i bend-i ahzānest

zi-muşkilāt u ġamem ʿarża kon berāy-i Ḫudā
ki ḥall-i muşkil-i dāʿī berāyeş āsānest

egerçi bende zi-evḳāf-i belde-i İznik
gurīḫtī dehomīn dem hemān gurīzānest

velī ne-būd şikāyet hezār evḳāfī
kʾez-ān-i ʿādil-i ġāżī Emīr Orḫānest

çu ʿizz-i manṣib u cāhem heme zi-himmet-etest
dilem hemīşe turā mādiḥ u şenā-ḫᵛānest

besīst ber-dil-i men bār-i ġam zi-dehr velī
be-yād-i lutf-i tu dāʾim çu ġonçe-ḫandānest (3/20-25)

"Birkaç fesatçı ve hasetçinin fitnelerinden dolayı kırık gönül hüzünler zinciriyle bağlıdır. Allah için derdimin zorluklarını ona arz et, çünkü duacısının müşkülünün halledilmesi onun için kolaydır. Bendeyi/bendenizi İznik beldesinin vakıflarından bir firari gibi onuncu kez uzaklaştırdıysanız da Adil Gazi Emir Orhan'ın mülkiyetindeki binlerce vakıf için şikayet yoktu. Benim mansıb ve makamımın itibarı bütünüyle senin iyiliğindendir, gönlüm daima senin medhedicin ve duacındır. Dünyanın gam yükü gönlümde çoktur, fakat kalbim senin lutfunun yadıyla daima gonca gibi gülmektedir." Atâyî, arzusuna kavuşabilmiş midir, bilemiyoruz.

Şairin gazellerindeki kimi beyitlerinden sultanla da arasının iyi olmadığı anlaşılmaktadır. Şair sultandan uzak kalmış, mansıbı gam olmuştur. Ayrıca sultan cefayı arttırmıştır ve kulunu hiç yad etmemiştir:

ėy selāṭīn ser-i kūyinde muḳīm olanlar
nėçe nėce ola ben bendesi sulṭāndan ıralı (12/2)

ol şehüŋ devrinde kim ʿuşşāḳa ġamdur manṣıbı
şād ol ėy dil kimseden çūn-kim naṣībüŋ kem degül (49/4)

bunca yıldur ki ʿAṭāyī saŋa ḳul oldı şehā
dėmedüŋ birgün anı ġuṣṣadan āzād ėdeyin (65/6)

pādişeh luṭf ėdüp arturdı cefā mersūmın
līk bu ḳulda liyāḳat yoġ idi bu kereme (82/2)

ben çākerüŋi yād ėder-iseŋ n'ola geh gāh
ʿādet-durur ėy dōst ḳulın aŋar olur şāh (88/1)

Atâyî ayıbın hüner, hünerin ise ayıp sayıldığı bir devirde yaşadığını, bu sebeple de kıymetinin bilinmediğini ifade etmektedir:

çü ʿayb oldı hüner şimdi hüner ʿayb
daḫı urma ʿAṭāyī dem hünerden (68/7)

Atâyî'nin padişaha ulaşması hiçbir şekilde mümkün değildir. Şair çaresizliğini aşağıdaki beyitte şöyle ifade eder:

kim ėlede nāmeŋi ʿAṭāyī
şeh ḥażretine meger ḥamāme (79/9)

Atâyî, babasının ölümünden 9 yıl sonra 1437'de Bursa'da vefat etmiştir.[15] Mezarı Bursa Pınarbaşı, Kuzgunluk mevkiindeki türbede olup babası ile birlikte yanyana yatmaktadır.

2. Edebi Kişiliği

2.1. Şiiri Hakkındaki Görüşler

Atâyî'nin şiiri ile alakalı tezkirelerde bazı değerlendirmelerle karşılaşmaktayız. Sehî onunla ilgili "... garrâ gazelleri ve ra'nâ eş'ârı var. Memleket-i Rûmda Türkî gazelde emsâl îrâd etmegi evvel ol eylemişdür. Bu bâbda muhteri' ve her fenne mütetebbi'dür." demektedir.[16] Latîfî,

---

15 Uzunçarşılı, age., s. 567. Ayrıca bk. Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri,* Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 22-26. Sehî, şairin genç yaşta öldüğü söylemişti, bk. *Tezkire-i Sehî,* İstanbul 1325/1908, s. 58, şair öldüğünde 35 yaşlarında olabilir.

16 *Tezkire-i Sehî,* İstanbul 1325/1908, s. 58.

"Kendü asr-ı şu'arâsınun üstâdı ve makbûl-i kâmil-nihâdı idi. Ol devrün şu'arâsından merhûm Şeyhî'den geçicek bundan eşbehi yokdur. Zîrâ ol asrun mütercim ve sâde-gûy şairleri çokdur. Şiirine Şeyhî kâil ve kasidesine Ahmed Paşa mâyil idi. Evvelâ şu'arâ-yı Rûmdan güneş redif kasideyi bu demişdür. Ahmed Paşanunki ana nazîre vâkı' olmışdur." şeklinde görüşünü dile getiriyor.[17] Âşık Çelebi, "Görünürde bundan eyü beyti yoktur:

zāhid ıḷḷāş-ıla gel secde ḳıl işbu ṣaneme
var riyā-y-ıla heves ėtme ṭavāf-ı Ḥareme" (Divan: 83/1)

diyerek bir beytini veriyor.[18] Âlî ise, şairin:

bu cān u yā cihānı ḳabūl ėt dėdüm dile
eydür ki cān gerek baŋa cān bir cihān iki (Divan: 97/2)

beytini zikrettikten sonra "ma'lûm oldı ki Necâtî merhûm bu zemîni bulmada muhteri' degül imiş. Niteki Ahmed Paşa güneş kasidesini bunların nazmını tetabbu' ıla söylemiş."[19] diyor.

Tezkire yazarlarının görüşlerine göre Atâyî, kendi zamanının Şeyhî'den sonraki "üstâd" şairi idi. Şeyhî şiirini (gazelini) beğenir, Ahmed Paşa ise kasidelerini tetebbu' ederdi. Türk edebiyatında "Güneş" redifli kasideyi ilk söyleyen şairdir. Ahmed Paşa'nın Güneş Kasidesi ona naziredir. Türkçe gazellerde atasözü irad eden ilk şair de Atâyî'dir. Gazelleri ra'nâ, şiirleri garrâdır. Necâtî Bey Atâyî'nin bazı mazmunlarını icad konusunda âciz kalmıştır. Dolayısıyla Necâtî Beyin de beğenisini kazanmıştır.

2.2. Atâyî'nin Kendi Şiirini Tavsifi

Atâyî şiirini, tezkirelerde karşılaştığımız bazı ıstılahlarla tavsif etmektedir: garrâ,[20] nâzük,[21] şîrîn,[22] rengîn ü ter.[23] Şairin medhiyeleri "hoş

---

17 Latîfî, *Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzemâ (İnceleme-Metin),* haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2000, s. 395.

18 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-şu'arâ (İnceleme-Metin),* haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 1091.

19 Mustafa İsen, *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı,* Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1994, s. 119

20 işbu ġarrā şiʿri ben şīrīn lebüŋ-çūn söylerem
k'ėşidürse ḳılmaya hergiz özin maġrūr ḳand (13/6)

21 gūş ṭut naẓm-ı ʿAṭāyīye ki erbāb-ı naẓar
sözinüŋ gevherini gördi dürerden nāzük (40/7)

22 şīrīnlik-ile medḥ ėdicek leblerin anuŋ

gül-şeker"dir,[24] gazeli "gül-i hoş-bû"dur,[25] kendisi "murg-ı hoş-elhân"dır,[26] şiirde "mu'ciz-i İsa"yı göstermiştir.[27]

Atâyî, şiirini "mecmû'-ı sanâyi" olarak nitelemektedir. Şiiri Şi'râ yıldızına eriştirmiştir, çok yüksek bir seviyeye ulaşmış olan bu şiirler taklit ehline layık değildir. Atâyî şöyle söyler:

benüm şiʿrüm ki Şiʿrāya èrişdi ehl-i taḳlīdüŋ
degüldür lāyıḳı zīrā ki mecmūʿ-ı ṣanāyiʿdür (29/7)

çūn-ki Şiʿrāya èrişdürdi ʿAṭāyī naẓmı
sözine èrmez anuŋ luṭf-ıla eşʿār daḫı (101/7)

Bu beyitlerle şair yaşadığı devirde taklitçi bir güruhun bulunduğunu, kendisinin ise onlardan olmadığını, şiirinin de taklit olmadığını ima etmektedir.

Atâyî, selefin yani kendisinden önceki şairlerin takipçisidir (39/1), ancak yukarıda ifade edildiği gibi taklitçi değildir. Şairin özellikle Germiyanlı Şeyhî [ö. 1431]'yi[28] beğendiği ve örnek aldığı anlaşılıyor, zira divanındaki 16 nazire şiirden 6'sı onun gazellerinedir. Yine şair Şeyhî'nin şiir sanatındaki üstünlüğünü itiraf etmektedir, nitekim:

Şeyḫī sözinden eyt ki şiʿrüm melīḥdür
leẕẕet vèrür çü şiʿre ʿAṭāyī yalan daḫı (102/7)

beyti buna örnektir. Atâyî sözünün "kemâl"e erdiğini, çünkü Şeyh Kemâl [ö. 1400]'in[29] himmetinin onunla olduğunu (42/8), dolayısıyla Ferezdak

---

ellerde şeker ṭolsa gerek sözlerümüzden (66/6)

23 rengīn ü ter ḫayāl-ıla naḳş-ı leb ü ḫaṭı
Yāḳūt ḫaṭṭı bigi gözümde nibişte dür (17/2)
sözlerüm anuŋ-içündür ter ü rengīn kim èrür
ḳanlu yaş defter ü dīvānuma nā-geh nā-geh (87/6)

24 ḫadd ü lebüŋüŋ medḥın oḳıduḳda ʿAṭāyī
eydür èşidenler ki ne ḫoş gül-şekeri var (32/7)

25 bülbül-i cāna ṣafā vèrdi ʿAṭāyī ġazelüŋ
bāġ-ı ṭabʿ içre gül-i ḫōş-būdur bu (94/5)

26 yüzüŋ gülzārına ḳarşu ʿAṭāyī medḥ oḳur
ḫoş dèmiş bi-llāh aŋa murġ-ı ḫoş-elḫāndur dèyen (74/5)

27 çūn vaṣf èder ʿAṭāyī anuŋ cān-fezā lebin
gösterse şiʿre muʿciz-i ʿĪsā ʿaceb degül (51/9)

28 Hayatı için bk. Halit Biltekin, "Şeyhî", *Türkiye Divanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 39, İstanbul 2010, s. 80-82.

29 Kemâl-i Hocendî için bk. Abdurrahmân-ı Câmî, *Baharistan*, Farsça'dan çev.

[ö. 732]'ı[30] şakird edinse buna şaşılamayacağını (98/7) ifade eder. Böylece Atâyî'nin Ahmedî [ö. 1413],[31] Ahmed-i Dâ'î [ö. 1421'den sonra][32] ve Nesîmî [ö. 1418?][33] gibi selefi şairlerin, özellikle de Şeyhî'nin yolundan gittiğini, Fars edebiyatında Kemâl-i Hocendî'yi, Arap edebiyatında ise hiciv şairi Ferezdak'ı beğendiğini tahmin edebiliriz.

2.3. Dil ve Üslûbu

Atâyî'nin sanatlı bir üslûbu vardır, nitekim kendi şiirini "mecmû'-ı sanâyi'" olarak nitelendirmektedir. Atâyî'nin şiirinde ilk dikkati çeken husus bazı belagat ıstılahlarının şiirde kullanılıyor olmasıdır, meselâ:

defterleri leff olına bī-cān düşe diller
ger neşr ola şol ṭurra-i ṭarrār-ı muṭarrā (5/3)

(Leff ü neşr)

sevdā vü ḳayddan bulımadı göŋül ḫalāṣ
tā ṭurresi-y-le zülfini yār ėtdi neşr ü leff (39/6)

(Leff ü neşr)

ḫoş resm-ile ėtdüŋ söze bünyād ʿAṭāyī
āfāḳı ṭutısar senüŋ ol siḥr-i ḥalālüŋ (42/7)

(Sihr-i halâl)

şekker lebi rumūz-ıla her ḳanda kim olam
fikr eylerem çü ḫall-i muʿammādur ārzūm (54/5)

(Mu'ammâ)

Cinas Sanatı

Turgay Şafak, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2014, s. 188; Devletşah, *Tezkiretü'ş-şu'arâ,* çev. Necati Lugal, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 413-418.

30 Ferezdak için bk., Devletşah, age., s. 53-54.

31 Ahmedî için bk. Günay Kut, "Ahmedî", *Türkiye Divanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 1989, s. 165-167.

32 Hayatı için bk. Günay Kut, "Ahmed-i Dâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 1989, s. 56-58.

33 Nesîmî için bk. A. Azmi Bilgin, "Nesîmî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul 2007, s. 3-5.

Atâyî'nin çok defa *cinas*[34] sanatına başvurduğunu görmekteyiz. Tam cinas örneği olarak şu beyitler verilebilir:

bunda bī-dil yörürem vuṣlat-ı cānāndan ıraḥ
cānum ėrdi lebe çūn hecr-ile cān andan ıraḥ (12/1)

(cânândan/cân andan)

ḥıfẓ ėtdüm o nāzük-püserüŋ ḥusni kitābın
üstāda eb ü ced vėrüp oḳutmadın ebced (14/3)

(eb ced/ebced)

dil yanup hecr odına oldı ciger ḥūn lāle-veş
ger nem olmazsa gözüm bu demde gözüm nem degül (49/3)

(nem/nem)

nėçūn çaġırmaya muṭrib ye-lā-le
neden gezdürmeye cāmı ye lāle (77/5)

(ye-lâ-le/ye lâle)

uralı kōs bu ser-leşker-i ıḳlīm-i cemāl
ḳalb ḳalb oldı gelür ḳalb sipāhı ʿaleme (83/4)

(kalb kalb ol-/kalb sipahı)

ṭodaġuŋ şerbeti cān derdine emdür daḥı ne
anı ben ḥaste-dile luṭf-ıla emdür daḥı ne (84/1)

(emdür/emdür)

söze gelse lebi dem nuṭḳ-ı Mesīḥādan urur
cān ėrişdi lebe ʿĪsīlige demdür daḥı ne (84/2)

(dem/demdür)

---

34 Sözlük manası "iki veya daha fazla şeyin birbirine benzemesi" demek olan cinas, edebi ıstılah olarak manzum veya mensur bir metinde manaları farklı kelimeler arasındaki yazılış ve söyleyiş benzerliğine denmektedir. Cinastaki benzerlik tür, ses sayısı, hareke ve ses sırası ile alakalıdır. Bu benzerlikler varsa tam cinas, değilse gayrı tam cinas adını alır, bk. M. A. Yekta Saraç, *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara 2013, s. 61-62.

baŋa dėr ṭanz-ıla ʿışḳumda ne ḳılduŋ ḥāṣıl
nem ola dilde ġam u dīdede nemdür daḫı ne (84/4)

(nem ola/nemdür)

n'ola görürse ʿAṭāyī'i raḳībinden kem
itlerinden aŋa ʿāşıḳları kemdür daḫı ne (84/7)

(kem/kemdür)

dēvāne göŋül müşk-i Ḫaṭā dėdi ṣaçına
bī-çāre'i göz ḳaralıġı ṣaldı ḫaṭāya (85/3)

(Hatâ/hatâ)

zülf-i dil-dāra dėmeŋ nāfe-i ḫōş-būdur bu
çekdüren baŋa göbek buruların budur bu (94/1)

(bûdur/budur)

ol rāh-zen ki kesdi bize yol ne cānīki
cismümde mihri-y-ile anuŋ oldı cān iki (97/1)

(cânîki/cân iki)

ol gül-endām dil-āzārlıġ eyler çūn-kim
sen daḫı bülbüle-vār eyle dilā zārlıġı (99/4)

(dil-âzârlıg/dilâ zârlıg)

gözüm yaşı-y-ıla ʿālem ki lālezār oldı
çimende bunı ėşitdi vü lāle zār oldı (104/1)

(lâlezâr/lâle zâr)

çūn-ki dil-cūlıḳ ėdüp ben hīçe vėrmezsin vücūd
bes ʿadem kūyindeىara ėy yār şehr ara mėni (105/3)

(ara-/ara)

Gayrı tam cinas örnekleri:

her serde ki ol serv hevāsı eşeri var
cān ü dil-ile ṣanmaŋuz anuŋ ki seri var (32/1)

(ser/serv)

yeŋi ėtdüriserüz zühreye sāz-ı kühenin
ḳarşuŋa sūz-ıla biz eyleyicek āh yine (90/5)

(sâz/sûz)

ġonçeŋüŋ bir ġunç-ıla göŋlüm çün oldı nā-bedīd
ġamzeŋüŋ bir ġamz-ıla n'ola ser-encāmum daḫı (103/2)

(gonçe/gunç)

baŋa ol ḥūr-ṣıfat ruḥ ḫ^{v}āb içinde
görinelden berīyem ḫ^{v}āb u ḫ^{v}ardan (68/2)

(hûr/h^{v}âr)

İştikak Sanatı

Dikkati çeken edebî sanatlardan biri de iştikak sanatıdır.[35] İştikak örnekleri:

serden geç ėy ʿAṭāyī vü gözden naẓar götür
ḥadden çü ser-güẕeşti bularuŋ güẕeştedür (17/5)

(güzeşt/güzeşte)

çü çeşm çeşmesi ābını menʿ ėdemez ecel
zemīni merḳadümüŋ ḥaşre dek olısar nem (57/8)

(çeşm/çeşme)

dil āşüfteŋ-durur ṣalma naẓardan
ḥabīr ol dāʾimā ol bī-ḫaberden (68/1)

(habîr/haber)

laʿlüŋden ėt ėy yār ʿAṭāyīye ʿaṭāyı
kim cānı igen meyl ėder anuŋ bu ʿaṭāya (85/8)

(Atâyî/atâ)

---

35 İştikak, aynı kökten türemiş iki veya daha fazla kelimenin aynı ibare içinde bulunması olarak tarif edilmektedir, bk. M. A. Yekta Saraç, *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları,* Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara 2013, s. 67.

zerrāḳ ṣōfīnüŋ yüzi gey ḳara oldı kim
mey içmez ėtdi ḷurḳa-i peşmīni azraḳī (98/6)

(zerrâk/ezrakî)

biçerse mihr sünbülesin n'ola sünbülüŋ
toḫm-ı hevā çü nāḫıye-i dilde kiştedür (17/3)

(Şibhi iştikak: sünbüle/sünbül)

çūn şehinşāhuŋ cevān-baḫt u muẓaffer-ʿahddür
tāze ḳıl peymāne-y-ile yine peymān ġam yėme (76/7)

(Şibhi iştikak: peymân/peymâne)

Tevriye Sanatı

Tevriye[36] sanatına örnekler

gül yüzüŋ üstindeki zülf ile ḫaṭ mıdur yaḫod
gülşen-i cennetde bitmiş sünbül ü reyḥān mıdur (18/4)

(reyhân: çiçek, reyhânî hattı)

ferzīn bigi kec-rev olan ėy şāh-ı ḳamer-ruḫ
gitsün ki saʿādet atı ferzānelerüŋdür (19/2)

(ruh: yanak, kale)

ġubār-ı nāfe ki reyḥān-ıla mürekkebdür
bu meh-liḳāya ḫaṭ oldıġı gey mücerrebdür (26/1)

(gubâr: toz, gubârî hattı; reyhân: çiçek, reyhânî hattı)

ṣoḥbetüŋ āleti ārāste olmışken ėriş
ki gözüm yaşı şarāb ü cigerüm biryāndur (27/4)

(biryandur: kebaptır, bir yandır)

---

36 Sözlük manası "bir haberi gizleyerek bir başka söz ve haberi öne çıkarmak" olan tevriye şiir ve nesirde yakın ve uzak iki manası olan bir sözün zihne hemen gelen yakın manasını değil, uzak manasını kastetmektir, bk. M. A. Yekta Saraç, age., s. 45.

lebi ẕikrin mükerrer ėtdükce
işiden dėr sözüme şekkerdür (28/6)

(mükerrer: tekrar, şeker)

bu ḫalḳuŋ ḳatli ḫalline yüzüŋ bürhān-durur rūşen
ḫaṭ-ı reyḥānuŋ u ġamzeŋ daḫı hem naṣṣ-ı ḳāṭıʿdur (29/4)

(hat-ı reyhân: reyhânî hat, reyhân ayva tüyü)

ʿAṭāyī bigi şeker-rīz olmaḳ isterseŋ
müdām yār lebi ẕikrini mükerrer ḳıl (47/6)

(mükerrer: tekrar, şeker)

ėdeli cānında sevdā-yı ḫaṭuŋ pinhān ḳalem
oldı zülfüŋ bigi ʿanber-bār u müşk-efşān ḳalem (60/1)

(sevdâ: aşk, siyah)

tā ki zülfüŋden şikeste-ḫāṭır u ser-geştedür
yörür evrāḳ üzre ḳanlu yaş döküp nālān ḳalem (60/3)

(şikeste: kırılmış, kırık hat)

ḫaṭ mı bu yāḫod ġubār-ı müşk ü yā reyḥān mıdur
yoḳsa gül evrāḳı üzre çekdi mi devrān ḳalem (60/4)

(hat: ayva tüyü, hat sanatı; gubâr: toz, gubârî hattı; reyhân: çiçek, reyhânî hattı)

gözlerümüŋ muḳlesi Yāḳūt-efşānlıḳ ėder
ḫaṭṭ-ı reyḥān yazalı dil-ber gül-i ter üstine (80/3)

(Yâkût: kıymetli taş, Yâkût el-Mu'ta'sımî)

ḫusn atına binäli o gül-ruḫlu ḳıldı māt
naṭʿ-ı zemīnde şāh-ı bisāṭ-ı muʿallaḳı (98/4)

(at: at, satrançta at; ruh: yanak, kale)

ėy zülfi cīm ü ḳaddı elif dāl olmışam
göräliden çü sėn gözi ṣād-ı muḥaḳḳaḳı (98/5)

(muhakkak: kesin, muhakkak hattı)

ḫaṭ-i ġubār-i turā dīde ḫᵛānd reyḥān līk
muḥaḳḳaḳest k'ez-ān der-dilet ġubār āyed (108/2)

(hat-ı gubâr: ince hat, gubârî hattı, reyhân: çiçek, reyhânî hattı, muhakkak: kesin, muhakkak hattı, gubâr: toz, gubârî hattı)

Hat Istılahları

Atâyî'nin şiirlerinde bazı güzel sanatlarla alakalı ıstılahlarla da karşılaşıyoruz, bunlardan hat sanatı ile ilgili olanlar:

reyḥān ḫaṭuŋ mürekkebine misk olalı zāc
dīvān nişānuŋ eyledi tevḳī̃-ı ḥusne tāc (11/1)

(reyhân, hat, tevkî')

rengīn ü ter ḫayāl-ıla naḳş-ı leb ü ḫaṭı
Yāḳūt ḫaṭṭı bigi gözümde nibişte dür (17/2)

(Yakut hattı)

ṭodaġı üzre yazdı çü reyḥān eger ola
Yāḳūtdan anuŋ ḫaṭı bālā ʿaceb degül (51/5)[37]

(reyhân, Yâkût, hat)

Musıkî ıstılahları

çūn mey-i ṣāfī-durur ḫalvetde ṣōfī ṭutduġı
dem be-dem dēvāne-veş dėrler ki anı dem ṭutar (20/4)

(dem tut-)

meger ṣabā ėledür zülfünüŋ nesīminden
demāġ-ı zāhide kim dem be-dem ṭutar anı dem (57/5)

(dem tut-)

muṭrib elüŋe sāzuŋı al sen ki ḫāsidüŋ
ḳaddini çeng eyleyelüm ṣūretini deff (39/7)

(mutrib, sâz, çeng, deff)

---

37 Ayrıca bk. 18/4, 26/1, 29/4, 60/3, 4; 80/3, 98/5, 108/2

ben iŋlemezem delse müjeŋ baġrumı ney-veş
derdüŋ çü bu bīmār-ı dileʿayn-ı devādur (24/6)

(ney)

ney bigi her nefes beni nālān ėder dirīġ
göŋlümi zülfi bigi perīşān ėder dirīġ (38/1)

(ney)

Satranç Istılahları

ferzīn bigi kec-rev olan ėy şāh-ı ḳamer-ruḫ
gitsün ki saʿādet atı ferzānelerüŋdür (19/2)

(ferzîn, şâh, ruh, ferzâne)

ḳālıb revānı görmemiş-idi ki sen şehüŋ
ruḫ üzre ferz-vār elinde revāndum (59/4)

(şeh, ruh, ferz)

ḫusn atına binäli o gül-ruḫlu ḳıldı māt
naṭʿ-ı zemīnde şāh-ı bisāṭ-ı muʿallaḳı (98/4)

(at, ruh, mât, nat', şâh)

Harf Oyunları

Atâyî'nin divanında harf oyunlarıyla da karşılaşıyoruz, meselâ:

Zülfüŋ teselsüli-y-ile noḳṭa ağzuŋı gören
Devrüŋde dėr ki geldi vücūda muḫāller (23/5)

Klasik şiirde ağız mim (M), nokta F. ḪĀL'dir; *noḳṭa ağız* ifadesi ile MUḪĀL kelimesine işaret edilmiş oluyor.

Gerçi ʿAṭāyī göŋül āyīnesi
Buldı keder cām-ı naẓar-pākdür (25/7)

Beyitte geçen Ar. keder (K-D-R) kelimesi ile toz manasına gelen F. gerd (G-R-D) kelimesine işaret edilmektedir, zira her iki kelime de aynı harflerle yazılır.

ezelden kirpügüŋ ḳaşuŋ-la zülfüŋ
sekiz ḫulde delīl ü reh-nümādur (31/2)

Beyitte güzellik unsuru olarak zikredilen zülf 2, kaş 2, kirpik ise yeri itibariyle 4 adet olup toplamı 8'dir. Bu unsurlar yüzde bulunduğu için sekiz cennet ile kastedilen yüz olmaktadır.

cānā meded ėt göŋlümi mīm ėtdi boyum dāl
bu mīm-miṣāl aġzuŋ-ıla ol iki dālüŋ (42/5)

Mim ağız ile iki dâl olan zülüf şairin gönlünü mim, boyunu dâl etmiştir. Mim (M) ve iki dâl (D-D) ile meded (M-D-D) kelimesi verilmektedir.

ḳıluram Ḥaḳḳa ḥā vü mīm ü dāli
çūn ėrdüm mīm ü ḥā vü mīm ü dāle (77/2)

Hakk'a hâ (H), mîm (M) ve dâli (D) kılmak (H-M-D) hamd'i kılmak, hamd etmek demektir. Mîm (M), hâ (H), mîm (M) ve dâle (D) ermek (M-H-M-D) Muhammed'e ermektir.

fitne-y-ile ḳaddümi döndürdi dāla rā ḳaşuŋ
bir belāya oġradur peyveste bu kec-rā meni (105/2)

Kad eliftir (A), kaddin dâla (D) dönmesi belin bükülmesidir, buna sebep râ (R) kaşın fitnesidir, böylece (D-A-R) dâr'a (F. dâr ağacı, T. darlık) ulaşılır.

çūn muṣḥaf-ı ḥusnüŋden ė dil zülfini ṭutduŋ
baḫtuŋ var-ımış devletedür dāl bu fālüŋ (42/3)

Mushaf'tan fal açma geleneğine işaret edilen beyitte zülfün dâl (D) olması hasebiyle DEVLET'e işaret ettiği ifade ediliyor.

Hadis, Atasözü, Deyim ve Tabirler

Atâyî divanında hadis, tasavvufi ıstılah, Arapça ve Türkçe atasözü ve tabirlerle karşılaşılmaktadır, nitekim tezkirelerde Türk şiirinde darb-ı mesel irad eden ilk şairin Atâyî olduğu ifade edilmektedir. Şairin üslubunda, divanda adı geçen ve Atâyî'ye de tesir ettiği anlaşılan Kemâl-i Hocendî'nin payı olmalıdır. Zira şiirde mesel kullanma Kemâl-i Hocendî'nin edebi kişiliğinin özelliklerindendir. Abdurrahmân-ı Câmî [ö. 1492] onun hakkında şunları söylüyor:

"Sözündeki letafet ve mazmunlarındaki incelik hususunda daha önce tahmin edilemeyecek bir mertebededir. Ancak mübalağa sanatını çok kullanması şiirindeki akıcılığı zayıflatmış ve aşk ve muhabbet tadını düşürmüştür. *Mesel kullanması*, hafif bahirler ve garip kafiyeler seçmesi

sehl-i mümtenidir. Bu hususta Hasan-ı Dehlevî'nin takipçisidir."[38]

Atâyî divanında geçen bazı hadis, atasözü ve ıstılahlarla ilgili olarak şunlar örnek verilebilir:

Kergeden ol- "çok beğenmek, çok sevinmek", (2/16), dem tut- "vecde gelmek" (20/4),[39] Ḫayru'l-umūr evsat "İşlerin hayırlısı orta olandır." Hadis (33/5),[40] el arkasını yere ko- "pes etmek" (36/4), bacadan içeri düş- (37/3), Kurı katında nėçe yaş yanar (37/9), Seccādeŋi suya sal- "gazâya çıkmak, velâyet göstermek" (46/4),[41] el-Abdu ve men fī-yedihi kāne li-mevlāh "Kul(un iradesi) efendisinin elindedir." (88/2), Tevekkeltu alā-llāh "Allah'a tevekkül ettim." (88/4), kuntᵘ kenz "Gizli hazine" (92/2),[42] Mübārek bādī "Mübarek olsun." (106/5), işini altun et- "dileğini yerine getirmek" (115/2)

Bunlardan başka Atâyî divanında çok sayıda deyimleşmiş ifade ve tabirle de karşılaşıyoruz, bunlar Özel Adlar, Atasözü ve Deyimler, Istılahlar, Tabirler Bölümünde gösterildiğinden burada tekrar edilmedi.

Bazı İnanışlar, Âdetler

Kâfir, Harem-i şerîfe giremez.

yār ėşigine ʿAṭāyī ḳoma kim vara raḳīb
ki ḳomaz kāfiri müʾmin Ḥarem-i muḥtereme (83/7)

Harem-i şerîfin kuşları avlanmaz.

ṣayd eyleyimez ʿışḳ ḥarīminde ḥarāmī
göŋlümüzi şimden gerü kim murġ-ı Ḥaremdür (30/6)

Mushaf'tan fal açma:

---

38 Abdurrahmân-ı Câmî, *Baharistan,* Farsça'dan çev. Turgay Şafak, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2014, s. 188.

39 Gülçin Tanrıbuyurdu, "İlahi Sevgiliye Dönüşün Ritmik (Mistik) Melodisi: Dem Tutmak", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl 2014, S. 27, s. 103.

40 Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Veciz Sözler Sözlüğü, Sütun Yayınları, İstanbul 2008, s. 281.

41 Ali Berat Alptekin, "Saltukname'de Yer Alan Efsanelerin Günümüz Sözlü Kültürüne Yansıması", *Milli Folklor,* S. 98, Yıl 25, 2013, s. 10-12.

42 Mehmet Yılmaz, Edebiyatımızda İslâmı Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük), Enderun Kıtabevi, İstanbul 1992, s. 98.

çūn muṣḥaf-ı ḥusnüŋden ė dil zülfini ṭutduŋ
baḫtuŋ var-ımış devletedür dāl bu fālüŋ (42/3)

Hatiplerin hutbede iken ellerinde kılıç tutmaları:

ḫuṭbe-i medḥ oḳumaḳ diler yuce aduŋa kim
māhı sīmīn-seyf ėdüp çarḫı ḳılur minber güneş (1/28)

Şehit mezarlarını ziyaret etme:

varasın meşhedine kim milke
şühedānuŋ mezārı mihbaṭdur (33/7)

İ'tikafa girme:

cānumda muḳīm oldı ḥayālüŋ ki ṣanasın
sulṭān-ı cihān muʿtekif-i künc-i gedādur (24/9)

Boyna süs asma:

dil-ile cāna ėdem ʿanberīne-veş taʿlīḳ
ṣaḥīfeʾi kim aŋa kilki çekmiş ola raḳam (57/6)[43]

Aya bakılmaz.

ḫaddüŋ var iken māha naẓar kim ḳıla ėy yār
ʿāḳıl nėcesi şemsi ḳoyup baḳa sühāya (85/7)

Sarhoş, halkın sırlarını gizlemez.

lebinüŋ nüktelerinden ė göŋül ṣor gözine
ki igen gizlemez esrārını ḫalḳuŋ ser-ḫᵛaş (37/4)

2.4. Nazire ve Zemin Şiirleri

Âtâyî'nin edebi kişiliğinin oluşmasındaki esas âmil şüphesiz ki klasik şiir geleneğidir. Bu gelenekte daha önce divan tertip etmiş şairler takip edilir, onların şiirleri ezberlenir, tetabbu edilir, böylece şiir sanatında ilerlemeye gayret edilirdi. Nazire mecmualarına (HK, ML, N, OM, P) baktığımız zaman Atâyî'nin kimleri takip ettiği ve kimlerden etkilendiği görülebilir. Daha önce söylendiği gibi tespit edebildiğimiz

43 anberîne: amberin ezilmesi ile yapılan parfüm, misk; kartal ağacı, boyna takılan amber dolu kadın süsü; bk. F. Steingass, *Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2005, s. 870.

kadarıyla Atâyî'nin divanındaki 16 şiir nazire olup bunlardan 15'i Türk şairleredir. Bu 15 nazire şiirin 6'sı Şeyhî'ye, 4'ü Nesîmî'ye, 2'si Ahmed-i Dâ'î'ye, 2'si Ahmedî'ye ve 1'i de Elvân Çelebi'yedir. Atâyî'nin 1 gazeli ise Kemâl-i Hocendî'nin aynı redifli Farsça gazeline naziredir. Atâyî'nin nazire gazelleri ile zemin şiirlerin ilk beyitleri şu şekildedir:

1.

Kemâl-i Hocendî:

"Sevgili bana gözlerini benden gayrısına yum dedi, ben de emrin gözümün üzerine dedim. Ondan sonra gizlice bana bak dedi, ben de emrin gözümün üzerine dedim."[44]

Atâyî:

dėdi dil-ber ṣaç ayaġuma güher dėdüm be-çeşm
dėdi kim ḳıl yollarum eşk-ile ter dėdüm be-çeşm (56/1)

2.

Şeyhî:

vaḳtidür bülbül gülistān bezmine ḫoş-ḫᵛān ola
kim gül açup bir nefes cān u göŋül ḫandān ola[45]

Atâyî:

ṭurra-i müşkīn ki çūn bu vech-ile pīçān ola
ėy nėçe āşüfte miskīn her gėce bī-cān ola (7/1)

3.

Şeyhî:

sen cāna gözüm ḳılalı bir gez naẓar ėy dōst
ėtdi bu göŋül iki cihāndan güẕer ėy dōst[46]

Atâyî:

---

44 Devletşah, *Tezkiretü'ş-şu'arâ,* çev. Necati Lugal, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 415-416.

45 *Şeyhî Divanı,* haz. Halit Biltekin, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2003, s. 108.

46 *Şeyhî Divanı,* s. 115.

sen şehden olursa bu ḳula bir naẕar ėy dōst
noḳsānı kemāl ola vü ʿaybı hüner ėy dōst (10/1)

4.

Şeyhî:

kimüŋ ki cemālüŋ ḳamerine naẕarı var
hergiz başarı yoḳ güneşe dėrse feri var[47]

Atâyî:

her serde ki ol serv hevāsı eşeri var
cān ü dil-ile ṣanmaŋuz anuŋ ki seri var (32/1)

5.

Şeyhî:

ėy kemāl-i ḳudretüŋ neflıında ʿālem bir nefes
v'ėy celāl-i ʿızzetüŋ baḥrında dünyā keff-i ḫas[48]

Atâyî:

çūn seḥer vaḳtinde bād-ı ṣubḥ ura ʿĪsī-nefes
kimde kim vardur hevā-yı ʿışḳ ėder ʿīşe heves (35/1)

6.

Şeyhî:

kevkeb-i devlet-i baḫt oldı münevver bu gėce
ki seʿādet günidür bize musaḥḫar bu gėce[49]

Atâyî:

kimlerüŋ ṣoḥbetünüŋ şemʿı-y-idüŋ sen bu gėce
ki yanardum yine ġayret odına ben bu gėce (75/1)

7.

Şeyhî:

vėrdi göŋül yoluŋa revān oldı cān daḫı
şükrāne ger ḳabūl ola bunlar cihān daḫı[50]

---

47 *Şeyhî Divanı*, s. 148.
48 *Şeyhî Divanı*, s. 15.
49 *Şeyhî Divanı*, s. 222.

Atâyî:

ser-derd-i ser gelür baya ansız revān daḫı
cān mürġına ḳafes görinür bu cihān daḫı (102/1)

8.

Nesîmî:

gel ėy maʿnā eri cāndan ḫaber vėr
yetiş bu derde dermāndan ḫaber ver[51]

Atâyî:

ėy bād-ı ṣabā sen bize cānān ḫaberin vėr
bī-dillere ol dil-ber-i fettān ḫaberin vėr (22/1)

9.

Nesîmî:

fürḳatüŋden yandı baġrum yüregüm ḳan oldı gel
gel ki dīdāruŋ bu ṣayru cāna dermān oldı gel[52]

Atâyî:

mevsim-i güldür gülistān ḫaddi ḫandān oldı gel
ravża ṣaḫnı ḫıṭṭa-i Firdevs-i Rıżvān oldı gel (52/1)

10.

Nesîmî:

düşürmiş ʿanberīn zülfüŋ hümāyūn gölgesin aya
teʿālā-llāh zihī sünbül teʿālā-llāh zihī sāye[53]

Atâyî:

aḥvālümi ʿarż eyleyeyin bād-ı ṣabāya
şāyed vara ıʿlām ėde ol māh-liḳāya (85/1)

---

50 *Şeyhî Divanı,* s. 244.

51 *Eğridirli Hâcî Kemâl'in Câmiü'n-nezâir'i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, haz. Yasemin Ertek Morkoç, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2003, s. 457.

52 *Nesîmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanı'nın Tenkitli Metni,* haz. Hüseyin Ayan, Türk Dil Kurumu, Ankara 2014, s. 470.

53 *Nesîmî Divanı,* s. 664.

11.

Nesîmî:

sendedür şol genc-i pinhān gezme her vīrāneyi
deŋize dal andan iste ėy göŋül dür-dāneyi[54]

Atâyî:

sāḳiyā ḳo zāhidüŋ peymānın al peymāneʾi
meclisi germ ėt ki mihmān ėtmişüz cānāneʾi (92/1)

12.

Ahmed-i Dâ'î:

şu bī-vefā ṣanemi biz ne cān imiş bildük
ḥarīf-i çābük ü gey dil-sitān imiş bildük[55]

Atâyî:

zemāne ġuṣṣaları bī-kerān-ımış bildük
anuŋ devāsı mey-i erġavān-ımış bildük (43/1)

13.

Ahmed-i Dâ'î:

şükrāne senüŋ yoluŋa bin cān ola birgün
ger ḥażretüŋe ėrmege imkān ola birgün[56] *(Divan: 65/1)*

Atâyî:

ṣubḥ-ı vaṣl ėre gide bu şeb-i hicrān birgün
gele yörenmek-içün ḳālıba ol cān birgün (63/1)

14.

Ahmedî:

nakşe getüreyin dėse bu ṣūreti ḫıyāl
bu vehm aŋa taṣavvur-ı bāṭıl-durur ḫayāl[57]

---

54 *Nesîmî Divanı,* s. 752.

55 *Ahmed-i Dâ'î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım),* haz. Mehmet Özmen, 1-2 C., Türk Dil Kurumu, Ankara 2001, s. 211.

56 *Ahmed-i Dâ'î Divanı,* s. 103.

57 Ahmedî, *Divan,* haz. Yaşar Akdoğan, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-Kitap, Ankara 2011, s. 456.

Atâyî:

sīretüŋ ʿāşıḳı ol gözleme maḥbūb-ı cemāl
reng-i ruḫsār-ıla tā kim saŋa ol geçmeye āl (46/1)

15.

Ahmedî:

bu resme kim gözüŋ başladı āle
nėçe ʿāşıḳlaruŋ kim cānuŋ ala[58]

Atâyî:

hezārān şükr ü minnet Ẕü'l-celāle
ki ėrdük sen büt-i ṣāḥıb-cemāle (77/1)

16.

Elvân Çelebi:

kim ki cān u göŋülden ḳılup-durur miʿrāc
degüldür ol kişiye mevziʿ u mekān muḥtac[59]

Atâyî:

reyḥān ḫaṭuŋ mürekkebine misk olalı zāc
dīvān nişānuŋ eyledi tevḳīʿ-ı ḥusne tāc (11/1)

Atâyî'nin gazelleri pekçok şair tarafından tanzir edilmiştir. Tezkire müelliflerine göre zamanının, yani 15. yüzyılın ilk yarısının Şeyhî'den sonraki en iyi şairi olan Atâyî'ye nazireler yazılmış olması, onun daha sonra yetişen şairlerce de beğenilip takip ve takdir edildiğini gösteriyor. Atâyî'nin tanzir edilen 41 gazeli ve 1 kasidesinin matla beyitleri ve bunlara nazire yazan şairlerin isimleri şu şekildedir:[60]

1.

yine ʿazm-i rezm ḳıldı server-i ḫāver güneş
kim diyār-ı Hinde çekdi ṣubḥ-dem leşker güneş (1/1)

(Ahmed Paşa, Kemâl (2), Kemâlî)

---

58 Ahmedî, age., s. 534.

59 *Eğridirli Hâcî Kemâl'in Câmiü'n-nezâir'i,* s. 224.

60 Atâyî'nin şiirlerine nazire yazan şairler ve şiirleri ile ilgili daha ayrıntılı bilgi Açıklamalar Bölümünde verilmiştir.

2.

cān boynına zülfüŋ ṣalalı ḥalḳa-i sevdā
dil bī-ser ü pā oldı ḫıred vālih ü şeydā (5/1)

(Ahmed Paşa, Visâlî)

3.

var-ısa luṭf-ı ḳāmete ġāyet hemīn ola
yāḥod olursa ḥusne nihāyet hemīn ola (6/1)

(Ahmed Paşa)

4.

gözlerüŋ ėtdi nergisi ser-mest
yuce boyuŋ ḳatında ṭūbī pest (9/1)

(Cefâyî)

5.

çihreŋde ʿayān olalıdan nūr-ı Muḥammed
oldı ̧ ehl-i ṣafāya ėşigüŋ Kaʿbe vü maʿbed (14/1)

(Ahmed Paşa, Gülşenî, Hasbî, Kâsım Paşa, Kemâlî, Kemal Paşazade, Nazmî, Niyâzî, Râzî, Rabbânî, Resmî, Safâyî, Sevdâyî, Sultan Cem, Surûrî, Tarîkî, Visâlî, Yakînî, Zâtî)

6.

göŋlümi meftūn ėden şol ġamze-i fettān mıdur
cānı ser-gerdān ḳılan zülfüŋ mi yā devrān mıdur (18/1)

(Kemâlî, Rabbânî)

7.

ʿuşşāḳa naẓar eyle ki dēvānelerüŋdür
sen şemʿ bular bir nėçe pervānelerüŋdür (19/1)

(Hafî)

8.

zülfin ol seḥḥār kim geh pīç ėder geh ḫam ṭutar
her ki ṭutarsa anı efsūn-ıla arḳam ṭutar (20/1)

(Ekmel Çelebi, Garîbî, Nizâmî, Rabbânî)

9.

ḫūn-ı dilüm-le rūy-ı zemīn nem ṭutup-durur
bār-ı ġamum-la püşt-i felek ḫam ṭutup-durur (21/1)

(Sa'dî-i Şirazî)

10.

ėy dürc-i ʿabīrüŋ bu fem-i nāfe-güşādur
vʾėy māye-i ʿıṭr ol nefes-i ġāliye-sādur (24/1)

(Visâlî)

11.

meẕheb-i ʿışḳda küfri ṣaçınuŋ īmāndur
yüzi gün bigi bu daʿvīmüze ḫoş bürhāndur (27/1)

(Ahmed Paşa)

12.

aŋa kim burc-ı ḥusn üzre bugün ḫorşīd ṭāliʿdür
muḳārin ḳılduġı bėni sitārem ḥusn-ṭāliʿdür (29/1)

(Sa'dî-i Şirazî)

13.

her serde ki ol serv hevāsı eşeri var
cān ü dil-ile ṣanmaŋuz anuŋ ki seri var (32/1)

(Kemâl)

14.

çūn seḥer vaḳtinde bād-ı ṣubḥ ura ʿĪsī-nefes
kimde kim vardur hevā-yı ʿışḳ ėder ʿayşa heves (35/1)

(Ahmed Paşa, Ârifî, Atâ, Basîrî, Cebrî, Ferîdî, Fevrî, Firâkî, Gedâyî, Hamdî, Harîmî, Hasbî, Hayderî, Hilâlî, Kadı Hasan Çelebi, Kâtibî, Kemal Paşazade, Kıvâmî, Lâmi'î, Mâtemî-i Acem, Meâlî, Mihrî, Mu'îdî, Münîr, Nasîbî, Nazmî, Nazmî Çelebi, Necâtî, Ni'metî, Muhıbbî, Râyî, Râmî, Resmî, Riyâzî, Sabâyî, Sabrî, Sabûhî, Safâyî, Sa'yî, Sebzî, Sehâbî, Sehî, Selîkî, Selmân, Seydî, Seyyidî, Sinânî, Sultan Bâyezîd, Sultan Cem, Surûrî, Sûzî, Sücûdî, Şâmî, Şehîdî, Şânî, Şem'î, Tarîkî, Usûlî, Yetîm, Zâtî, Zihnî, Za'îfî, Medhî)

15.

ney bigi her nefes beni nālān ėder dirīġ
göŋlümi zülfi bigi perīşān ėder dirīġ (38/1)

(Sa'dî-i Cem)

16.

çūn ıḫtiyār eyledi ʿışḳuŋ yolın selef
şol yola kim selef gide varmaḳ gerek ḫalef (39/1)

(Halîlî)

17.

zemāne ġuṣṣaları bī-kerān-ımış bildük
anuŋ devāsı mey-i erġavān-ımış bildük (43/1)

(Nazmî, Sabâyî, Tacizade Ca'fer Çelebi)

18.

götür niḳāb cihān ṣūretin münevver ḳıl
ṭaġıt benefşe saçuŋ meclisi muʿaṭṭar ḳıl (47/1)

(Kemâl, Rabbânî)

19.

cān eger bėnümse çeksün ġuṣṣaŋı kim ġam degül
dil ki ḳılur ṣabr sėnüŋ derdüŋä ol hem degül (49/1)

(Adnî, Hafî, Mukîmî, Nebî, Omer, Safî, Ulvî, Zeynî)

20.

bir zemān mey-kede küncini maḳām eyleyelüm
muṭribi vāʿız u sāḳīyi imām eyleyelüm (55/1)

(Mehdî, Subhî)

21.

ėdeli cānında sevdā-yı ḫaṭuŋ pinhān ḳalem
oldı zülfüŋ bigi ʿanber-bār u müşk-efşān ḳalem (60/1)

(Nizâmî)

22.

gözlerüm nūrı vü ʿomrüm ḥāṣılı vü devletüm
saŋa ḳul olmaḳ yėter dünyāda bėnüm ʿızzetüm (61/1)

(Ahmed Paşa, Andelîbî, Basîrî, Celîlî, Emrî, Enverî, Gedâyî, Halîmî, Hamîdî, Hayâlî, Helâkî, İbrahim Paşa, İshak Çelebi, Kâdirî, Kâmî, Muhıbbî, Muhîtî, Münîr, Nahîfî, Nasîbî (2), Nazmî, Penâhî, Râzî, Selîkî, Tacizade Ca'fer Çelebi, Zâtî)

23.

görene ṣūretüŋi ṣūret-i cāndur görinen
baḳana ḳāmetüŋä serv-i revāndur görinen (67/1)

(Rabbânî)

24.

dil āşüfteỿ-durur ṣalma naẓardan
ḫabīr ol dāʾimā ol bī-ḫaberden (68/1)

(Celîlî, Gedâyî, Gülşenî, Hilâlî, Kâsım Paşa, Mahmud Paşa, Nazmî, Necâtî, Sabâyî)

25.

bulına birgün şeb-i hicrāna pāyān ġam yėme
vaṣlınuỿ ḫorşīdine maṭlaʿ ola cān ġam yėme (76/1)

(İbrâhîm Beg, Ulvî, Veznedâr Oğlu)

26.

ne var şādī varursa kem bizüm-le
ki çoḳ yārīlıġ eyler ġam bizüm-le (78/1)

(Sa'dî-i Şirazî)

27.

göräli şol perde olan laʿli gevher üstine
gözlerüm sīm-i müẕāb aḳıdur uş zer üstine (80/1)

(Hafî, Işkî, Necâtî, Nizâmî, Sa'dî-i Şirazî, Visâlî, Zeynî)

28.

gül ḫayādan ḳızarur yār çü gülzāra gele
kendüden serv gider dōst çü reftāra gele (81/1)

(Cefâyî, Hafî, Halîlî, Şevkî)

29.

urdı bünyād gözüỿ buḳʿa-i cevr ü siteme
gönderür ola mı ʿāşıḳları şehr-i ʿademe (82/1)

(Ahmed Paşa, Bekâyî, Çâkerî, Ferîdî, Gedâyî, İshak Çelebi, Kemâl-i Zerd, Muhıbbî, Münîr, Nazmî, Nizâmî, Resmî, Revânî, Sabâyî, Sa'dî-i Şirazî, Siyâhî,Sultan Bâyezîd, Sultan Cem, Sühâî, Şâmî)

30.

zāhid ıḫlāṣ-ıla gel secde ḳıl işbu ṣaneme
var riyā-y-ıla heves ėtme ṭavāf-ı Ḥareme (83/1)

(Ahmed Paşa, Çâkerî, Hızrî, Nizâmî, Sultân Cem)

31.
ṭodaġuŋ şerbeti cān derdine emdür daḫı ne
anı ben ḫaste-dile luṭf-ıla emdür daḫı ne (84/1)

(Hıcâzî)

32.
aḥvālümi ʿarż eyleyeyin bād-ı ṣabāya
şāyed vara iʿlām ėde ol māh-liḳāya (85/1)

(Hafî, Mesîhî, Muhıbbî, Münîr, Nazmî, Necâtî, Vechî, Zâtî)

33.
zülfi düşürür bir ḳıl-ıla sünbüli bende
lüʾlüyı ḳılur ḫurde-y-ile dişleri bende (86/1)

(Bürhân, Habîbî, Selîmî-i Kâdî-i Tırhala)

34.
ben çākerüŋi yād ėder-iseŋ nʾola geh gāh
ʿādet-durur ėy dōst ḳulın aŋar olur şāh (88/1)

(Adnî, Bezmî, Celîlî, Garîbî, Hafî, Kâsım Paşa, Kemal Paşa-zade, Nazmî, Sabâyî, Sücûdî, Şâmî, Visâlî, Zâtî)

35.
sāḳiyā ḳo zāhidüŋ peymānın al peymāneʾi
meclisi germ ėt ki mihmān ėtmişüz cānāneʾi (92/1)

(Celîlî, Fehmî, Meâlî, Muhıbbî, Nazmî, Revânî, Sâgarî, Sinan Çelebi, Subûtî, Sühâyî, Ulvî, Zâtî)

36.
zülf-i dil-dāra dėmeŋ nāfe-i ḫōş-būdur bu
çekdüren baŋa göbek buruların budur bu (94/1)

(Âhî, Helâkî)

37.
ḳılur ġamzeŋ cefālar dürlü dürlü
vėrür laʿlüŋ ṣafālar dürlü dürlü (95/1)

(Sa'dî-i Şirazî, Safâyî, Şemsî-i Defterdâr)

38.
ol rāh-zen ki kesdi bize yol ne cānīki
cismümde mihri-y-ile anuŋ oldı cān iki (97/1)

(Rıdvân)

39.
sāḳī ṣun imdi cām-ı şarāb-ı mürevvaḳı
devr ėt ki meclisüŋ gele bir pāre revnaḳı (98/1)

(Halîlî)

40.
gül yüzüŋde göreli ḫaṭṭ-ı cefākārlıġı
her ʿazīz alnına çekdi raḳam-ı ḫᵛārlıġı (99/1)

(Ahmed Paşa, Bâkî, Bâlî, Cedîdî, Halîm Çelebi, Hızrî Beg Çelebi, Muhıbbî, Nazmî, Necâtî, Rahmî, Sihrî, Şâhidî, Tacizade Ca'fer Çelebi, Ulvî, Zâtî)

41.
āh kim düşmen işin ėtdi baŋa yār daḫı
dōstlar buncılayın olmasun aġyār daḫı (101/1)

(Ahmed Paşa, Visâlî)

42.
şöyle kim mecrūḥ ėdüpdür tīr-i ġamzeŋ hā meni
görmezem beŋzer daḫı ṣıḥḥat yüzini vā meni (105/1)

(Ahmed Paşa, Bayrâm, Ezherî, Fakîrî, Fürkatî, Gedâyî, Hadîdî, Hâkî, Halîmî, Hassan, Işkî, Mensûr, Muhıbbî, Muslihî, Müneccim Oğlu Kâtib, Nazmî, Nebî, Necâtî, Omer, Resmî, Revânî, Rızâyî, Sa'dî-i Cem, Sa'dî-i Şirazî, Safî, Sultan Cem, Sücûdî, Şâhidî, Şâmî, Şemsî, Tacizade Ca'fer Çelebi, Zeynî)

2.5. Mana Kapalılığı

Atâyî divanındaki bazı şiirler mana bakımından muğlak ve cümle yapısı kusurlu olan beyitler ihtiva etmektedir. Bu şiirlerde Atâyî'nin nazım tekniğinin henüz tam manasıyla olgunlaşmadığı görülüyor. Fakat bunlar divanın geneline nispetle az sayıdadır.

çekse ben ser-defter-i ʿuşşāḳa ḫaṭ gey sehvdür
ol ki nāmı nāme-i cān u dile ʿunvān ola (7/2)

geçdügi benden revān oġrayıcaḳ müşkül belā
lā-cerem tenden geçer cān ayrılur āsān mıdur (18/6)

lebi vaṣfında sözüm nāzük ü ter olduġı çūn
laʿl-i sīr-āb ėledür naẓmına lüʾlū-y-ile ġaşş (37/7)

ne metāʿ ola ki dil ḳapuŋa ėrdükde çeke
nāle-i şeb gibi ḷ̇ūb āh-ı seḥerden nāzük (40/2)

3. Eseri

Atâyî'nin tek eseri divanıdır. Divanda klasik tertip usülüne uygun olarak sıralanmış 126 parça şiir bulunmaktadır. Divan Kasâid, Gazelîyât, Mukatta'ât ve Metâli'den meydana gelmiştir.

3.1. Nazım Şekilleri

Divanın KASÂİD bölümünde 1'i Farsça (3. şiir) olmak üzere üç kaside bulunmaktadır.

1. kaside, "güneş" redifli olup Atâyî'nin en çok tanınan şiiridir. Atâyî'den önce Nizâmî-i Kadîm "âfitâb" redifli bir kaside kaleme almıştı, "güneş" redifini ilk kullanan ise Atâyî'dir. Bu redifte şiir yazmanın (güneş, âfitâb, mihr, mihr ü mâh, şems redifli) 15. yüzyılda hem Orta Asya'daki hem de batıdaki Türk şairler arasında "moda" hâlini aldığı tahmin edilebilir. Mesela Nevâyî [1441-1501], tezkiresinde Mevlana Lutfî [1366-1465]'den bahsederken hayatının sonlarına doğru onun "âfitâb" redifli bir gazel yazmaya başladığını fakat tamamlayamadığını, gazelin bitirilmesi konusunda vasiyette bulunduğunu, şairin ölümünden sonra bitirilen gazelin divanına dahil edildiğini haber vermektedir.[61]

Fars edebiyatında Sûzenî-i Semerkandî [ö. 1173], Reşîdüddin-i Vatvat [ö. 1177], Enverî [ö. 1189?], Mücîrüddin-i Beylekânî [ö. 1190?], Seyfüddin-i İsferengî [12. yüzyıl, Efrasiyaboğulları devri], Şemsî-i Tabesî [ö. 1227?] ve Celâl-i 'Azud [ö. 1357]'un "âftâb" redifli kasideleri bilinmektedir.[62]

Türk edebiyatında 15. yüzyılda Atâyî'nin kasidesinden sonra Sâfî [ö. 1484?],[63] Kemâl [15. yüzyıl, II. Murad devri], Ahmed Paşa [ö. 1497],[64]

---

61 Ali Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-nefâyis, I (Giriş ve Metin), II (Çeviri ve Notlar),* haz. Kemal Eraslan, Türk Dil Kurumu, Ankara 2001, s. 67.

62 Bu şairler arasında Reşîdüddin-i Vatvat'ın kasidesi redifinin "âftâb u mâh" olması hasebiyle diğerlerinden farklılık göstermektedir.

63 Özlem Demirel, "Ahmed Paşa'nın Güneş Kasidesi ile Sâfî'nin Güneş Kasidesinin Dil Özellikleri Yönünden Mukayesesi", *38. ICANAS-Bildiriler,* C. 2, Ankara 2008, s. 507-527.

Kabûlî [ö. 1478],[65] Işkî [ö. 1484][66] ve Ârifî [15. yüzyıl]'nin[67] "güneş" redifli kasideler yazdıklarını biliyoruz. 16. yüzyılda ise Lâmi'î Çelebi [ö. 1532], Kemâl Paşazade [ö. 1536],[68] Usûlî [ö. 1538], Zâtî [ö. 1546][69] ve Hayâlî Beg [ö. 1557]'in aynı redifte kasideleri vardır.[70] Ahmed Paşa'nın kasidesi Atâyî'ye naziredir ki bu:

baḥr-ı ġamda görmedi mihrüŋden aḳan göz yaşın
pes neden dėrmiş ʿAṭāyī k'oldı dür-perver güneş[71]

beytinden anlaşılmaktadır. Diğer şairlerin "güneş" kasideleri muhtemelen Ahmed Paşa'nın şiirine naziredir, fakat ilk örnek Atâyî'ninki olduğuna göre onun kasidesinin diğerlerine de tesir ettiği düşünülebilir, nitekim mesela Kabûlî'nin şiiri Ahmed Paşa'ya nazire olduğu halde Atâyî'nin kasidesi ile redif kullanımı ve hayaller bakımından benzerlikler göstermektedir.

Atâyî'nin güneş kasidesi Sultan II. Murad [1404-1451] adına remel bahrinin fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün kalıbı ile kaleme alınmıştır. Kasidede hâver-leşker-hançer-ahmer-... vd. kelimelerinde olduğu gibi yalnız revi harfinin benzeşmesi ile mücerred kafiye meydana getirilmiştir.

Güneş kasidesi 45 beyittir. Kasidenin ilk 8 beyti teşbib bölümüdür. Bu bölümde rezm tasviri yapılır. Doğu padişahı olan güneş savaşa

---

64 Abdülkerim Gülhan, "Güneş Redifli Kasideler ve Övgülerinde Hükümdar Tiplemeleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Osmanlı Araştırmaları XXVI, Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan II*, İstanbul 2005, s. 297-328.

65 Hakan Taş, "Mevlana Kabûlî [1438-1478] ve Divan'ındaki Türkçe Şiirleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi - The Journal of Turkish Cultural Studies 16*, İstanbul 2007, s. 135-160.

66 MOLLA AŞKÎ, *Divan*, haz. Ahmet Atilla Şentürk-Nurcan Boşdurmaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, s. 190.

67 Murat A. Karavelioğlu, *Mecmû'a-i Kasâ'id-i Türkiyye*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2015, s. 1151.

68 *Divan*, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 8935, yk. 1b.

69 *Divan*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Bölümü 3824, yk. 18a-19a. Kaside "âfitâb" rediflidir.

70 Burada söz konusu edilen redif kelime yalnız "güneş"tir, yoksa şairlerimiz tarafından "âfitâb, mihr, şems, mihr ü mâh" gibi rediflerle kaleme alınan şiirlere de divanlarda tesadüf edilmektedir, bu şiirler ise şimdilik değerlendirmeye muhtaçtır. Sayın A. Gülhan'ın ilgili makalesi yalnız "güneş" redifli kasideleri ihtiva eder.

71 *Ahmed Paşa Divanı*, haz. Ali Nihat Tarlan, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1966, s. 59.

azmettiğinden Hind diyarına (gece ülkesi) sabah vakti ordu sevketmiştir.

Kasidenin 8. beytinde memduhun adı zikredilerek medhiyeye başlanmaktadır. Bu bölüm 43. beyte kadar devam eder. Medhiye bölümünün 32-38. beyitleri arasında tegazzül bölümü bulunmaktadır. 43. beyitte şairin mahlası geçer. 44-45. beyitler ise dua bölümüdür.

2. kaside, "dedim... dedi ki..." şeklinde düzenlenmiş olup muzari' bahrinin mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün kalıbı ile yazılmış bir müracaa kasidedir. Huten-semen-dehen-çimen ... vd. kelimelerde revi harfinin benzeşmesi ile mücerred kafiye oluşturulmuştur. 19 beyitten müteşekkil kasidenin 8. beytinden anlaşıldığına göre şiir devrin sadrazamına yazılmıştır, beyit şöyledir:

dėdüm ki şems-i dīnī vü dīn Āṣaf-ı düvüm
dėdi muḥīṭ-ı faż̧l ü kerem zübde-i fiṭan

Kasidede memduhun adı söylenmemiştir. 1-6. beyitler nesib bölümü, 7. beyit girizgah, 8-16. beyitler medhiye; 17-19. beyitler ise dua bölümünü meydana getirmektedir. Kasidede şairin mahlası da geçmemektedir.

3. kaside, Farsça kaleme alınmıştır. 28 beyit olan kasidenin aruz kalıbı müctes bahrinden mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlündür. Mustemendânest-hicrânest-dermânest-... vd. kelimelerle mürdef kafiye meydana getirilmiştir. Kasidenin 1-5. beyitleri teşbib bölümü, 6-9. beyitler medhiye, 10-16. beyitler tahiyyat, 17-25. beyitler arz-ı hal, 26-28. beyitler ise dua bölümünü oluşturmaktadır.

Bu kasidenin de tıpkı 2. kasidede olduğu gibi kim için kaleme alındığı belli değildir, yani şiirde memduhun ismi zikredilmemiştir. Ancak kasidenin 7. beyti bize bu kasidenin de devrin sadrazamına yazıldığını işaret etmektedir, beyit şöyledir:

bi-rev be-dergeh-i gerdūn-miṣāl ṣadr-i zemān
ḥusām-i devlet u dīn iftiḫār-i devrānest

Bu kasidede de mahlas beyti yoktur.

GAZELÎYÂT bölümü Türkçe, Farsça ve Arapça kaleme alınmış 107 gazelden oluşmaktadır. Gazellerden 103'ü Türkçe, 3'ü Farsça, 1'i ise Arapçadır. Gazellerin ilk ikisi 16 ve 15 beyittir.

1. gazel, yekahenk mutavvel bir gazeldir. Gazelde baharın gelişi ile gül bahçesinin gelinleri olan çiçeklerin süslenmeleri anlatılmaktadır.

Baharîye türünde yazılmış gazelde tabiatın yeniden canlanması düğün merasimi tasviri ile birlikte verilmektedir.

2. gazel, âşıkanedir. Sevgilinin saçı canın boynuna sevda halkasını saldığından beri gönül zavallı, akıl ise hayran ve şaşkın olmuştur. Kirpik oku âşığa düşmüştür, âşıklar arasında en seçkin ok budur. Gönül ile can mecliste olduğuna göre mum yanmayı, kadeh de taşmayı/coşmayı bırakmalıdır.

Bu mutavvel gazellerden başka Atâyî divanında 11, 9, 8, 7, 6, 5 ve 4 beyitlik gazeller yer almaktadır. Atâyî'nin gazelleri çoğunlukla 7 beyittir. Aşağıdaki tabloda divanda yer alan gazellerin beyit sayıları ve numaraları verilmiştir.

Tablo 1:

Beyit Sayısı	Gazel Numarası
16	4
15	5
11	24, 57
9	37, 39, 51, 59, 64, 79, 87
8	28, 29, 42, 50, 56 (mürâca'a gazeli), 76, 85, 106
7	7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 40, 41, 44, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 58, 60, 63, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 98, 101, 102, 103, 104, 105, 108
6	23, 62, 65, 86, 97, 109
5	6, 17, 21, 36, 43, 45, 46, 48, 61, 71, 73, 74, 75, 88, 91, 93, 99,100, 107, 110
4	8

Atâyî, şiirlerini daha çok remel ve hezec bahrinden kalıplarla kaleme almıştır. Bunlar aşağıda birarada verilmektedir.

Tablo 2:

Bahir	Aruz Kalıbı	Şiir Numarası
Remel	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	1, 7, 12, 16, 18, 20, 35, 44, 49, 50, 52, 58, 60, 61, 62, 71, 73, 76, 80, 89, 92, 93, 103, 105, 126
	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt	13, 56
	Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün	27, 37, 40, 63, 87, 94, 100, 106
	Feʿilātün feʿilātün feʿilātün	46

	feʿilāt	
	Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün	55, 65, 67, 75, 81, 82, 83, 84, 90, 99, 101, 107
	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124
Hezec	Mefʿūlü mefāʿîlü mefāʿîlü feʿūlün	4, 5, 10, 14, 19, 22, 24, 30, 32, 42, 64, 66, 85, 86, 88, 109, 110, 114, 115
	Mefāʿîlün mefāʿîlün mefāʿîlün mefāʿîlün	29, 41
	Mefāʿîlün mefāʿîlün feʿūlün	31, 68, 77, 78, 95, 96, 125
	Mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün	79
Mużāriʿ	Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿîlü fāʿilün	2, 6, 8, 15, 17, 21, 23, 36, 38, 39, 45, 48, 51, 59, 69, 70, 97, 98, 102, 112, 113
	Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿîlü fāʿilāt	11, 53, 54
Mücteṣ	Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün	3, 26, 34, 43, 47, 104, 108
	Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün	57
Ḫafîf	Feʿilātün mefāʿilün faʿlün	9, 28, 33, 111
Recez	Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün	72, 74, 91
Serîʿ	Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün	25

Divanda yer alan şiirlerde mücerred[72] ve mürekkeb kafiye[73] meydana getirilmiş olup Atâyî çoğunlukla mücerred kafiye ile mürekkeb kafiyenin mürdef[74] çeşidini tercih etmektedir. Şiirlerin kafiye çeşitleri ve bulunduğu şiir numaraları aşağıda verilmiştir.

---

72 Mücerred kafiye, yalnız revi harfinin tekrarından meydana gelen kafiyedir, bk. M. A. Yekta Saraç, *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve Ölçü*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2012, s. 140.

73 Mürekkeb kafiye, birden fazla ses benzeşmesinden meydana gelen kafiyedir, bk. Saraç, age., s. 140.

74 Mürdef kafiye, reviden önce ridf (â, î, û) harfi bulunan kafiyedir, bk. Saraç, age., s. 140.

Tablo 3:

Mücerred	Mücerred	1, 2, 4, 5, 10, 14, 15, 20, 21, 24, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 37, 39, 40, 41, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 66, 68, 70, 71, 75, 78, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 94, 95, 98, 100, 105, 107, 115, 122
Mürekkeb	Mürdef	3, 7, 8, 11, 12, 13, 16, 18, 19, 22, 23, 25, 27, 34, 36, 38, 42, 43, 46, 52, 55, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 67, 69, 72, 74, 76, 77, 79, 81, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 100, 101, 102, 103, 106, 108, 111, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126
	Müesses[75]	6, 29, 50, 109, 110
	Mukayyed[76]	9, 17

Atâyî şiirlerinde redife de yer vermiştir. Bunların kahir ekseriyeti Türkçe kelimelerdir. Atâyî divanında yer alan redifler şu şekilde sıralanabilir:

aceb degül (51), ârzûm (53, 54), âyed (108), bâşed (111), benüm (58, 62), bildük (43), birgün (63), bizümle (78), bu gece (75), dahı (101, 102, 103), dahı ne (84), dedüm be-çeşm (56), degül (48, 49, 50), deyen (74), dürlü dürlü (95), düşdi (96), eder dirîg (38), edeyin (65), erişmez (34), etmesün (72), ey dost (10), eyle (115), eyleyelüm (55), gam yeme (76), gele (81), gelmesün (71), gerek (119), gördük (41), görelden (64), görinen (67), görmedin (69), güneş (1), haberin ver (22), hemîn ola (6), ırah (12), ışk (121), iki (97), kalem (60), kand (13), kıl (47), kiçik (45), meni (105), nâ-geh nâ-geh (87), nâzük (40), neden (70), ola (7, 8), oldı (100, 104), oldı gel (52), olur (16), şems (36), tû (112), tutar (20), tutup-durur (21), üstine (80), var (32), yeter (121), yine (89, 90)

Konularına göre değerlendirildiğinde Atâyî'nin divanındaki gazellerin âşıkâne,[77] şûhâne,[78] rindâne,[79] sofiyâne[80] ve hakîmâne[81] olduğu

75 Müesses kafye, revi ile arasında harekeli bir dahîl harfi bulunan tesis (elif = â) ile meydana getirilen kafiyedir, bk. Saraç, age., s. 140.

76 Mukayyed kafiye, revi ve kayd harfinden meydana gelen kafiyedir, bk. Saraç, age., s. 140.

77 Aşkın verdiği mutluluk ya da acıyı dile getiren gazellere denir, bk. M. A. Yekta Saraç, age., s. 56.

78 Doğrudan sevgilinin güzelliğinden ve ona duyulan arzudan bahseden gazellere verilen isimdir, bk. M. A. Yekta Saraç, age., s. 56.

79 Dünya zevklerinden söz eden gazellere denir, bk. M. A. Yekta Saraç, age., s. 56.

80 Tasavvuf düşüncesinin hâkim olduğu gazellere denir, bk. M. A. Yekta Saraç, age., s. 56.

görülmektedir. 1 gazel ise medhîyedir. Şair daha çok âşıkâne gazeller kaleme almıştır. Atâyî'nin gazellerinin konularına göre tasnifi aşağıdaki gibidir:

Tablo 4:

âşıkâne	5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 49, 52, 56, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 110
âşıkâne-rindâne	11, 15, 24, 26, 27, 43
âşıkâne-sofiyâne	28, 31, 32
şûhâne	6, 9, 10, 40, 45, 48, 51, 70, 71, 72, 74, 84
sofiyâne	44, 46, 53, 54, 58, 59, 69, 90, 92
rindâne	47, 55, 77, 98
hakîmâne	50, 83, 107
medhîye	109

MUKATTA'ÂT bölümünde 14 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 2'si Farsça (111, 112)'dır. 5'i kıt'a (111, 112, 113, 114, 115) diğerleri ise tuyuğdur, buna göre Atâyî divanında 9 tuyuğ vardır.

METÂLİ' bölümünde iki matla beyti (125, 126) bulunmaktadır.

81 Felsefî düşüncelerin dile getirildiği gazellere verilen isimdir, bk. M. A. Yekta Saraç, age., s. 56.

SONUÇ

Atâyî, Ivaz Paşa [ö. 1428]'nın oğludur. Çelebi Mehmed ve II. Murad zamanında yaşamıştır. İyi bir eğitim almıştır, muhtemelen Enderun'da yetişen ilk şairlerdendir. Babasının siyasi hayatı onu da etkilemiş, maddi ve manevi sıkıntılar içinde bir ömür geçirmiştir. Orhan Gazi [ö. 1362]'in İznik'teki vakıflarında bir süre görev yapmıştır. 1437'de Bursa'da vefat etmiştir.

Atâyî, 15. yüzyılın ilk yarısında Şeyhî'den sonraki en iyi şair olarak kabul edilmektedir. Türk şairlerden Şeyhî'yi, Fars şairlerden ise Kemâl-i Hocendî'yi beğenir ve onların yolundan gider.

Atâyî'nin sanatlı bir üslûbu vardır. Cinas, iştikak ve tevriye şiirlerinde en çok dikkati çeken sanatlardır. Yine şiirlerinde hat, musıkî ve satranç ıstılahlarına yer vermiş, harf oyunları meydana getirmiştir. Bir başka özelliği muhtemelen Kemâl-i Hocendî'nin etkisi ile şiirde darb-ı mesellere yer vermesidir. O, Osmanlı şiirinde darb-ı mesel kullanan ilk şairdir.

Atâyî nazireler yazdığı gibi pekçok şair tarafından da tanzir edilmiştir. Atâyî'nin divanındaki 16 şiir naziredir. Bunlardan 1'i Kemâl-i Hocendî'nin Farsça bir gazeline, diğerlerinden 6'sı Şeyhî'ye, 4'ü Nesîmî'ye, 2'si Ahmed-i Dâ'î'ye, 2'si Ahmedî'ye ve 1'i Elvân Çelebi'yedir. Güneş redifli kasidesi ile 41 gazeli ise pekçok şair tarafından tanzir edilmiştir. Bu durum, Atâyî'nin daha sonra yetişen şairlerce beğenilip takip edildiğini göstermektedir

Atâyî'nin bilinen tek eseri divanıdır. Divanda 3 kaside, 107 gazel, 14 kıt'a ve 2 matla' bulunmaktadır. Kasidelerden 2'si Türkçe, 1'i Farsçadır. Gazellerden 103'si Türkçe, 3'ü Farsça ve 1'i Arapçadır. 14 kıt'adan 2'si Farsça, diğerleri ise Türkçedir. 12 kıt'adan 9'unun vezni dolayısıyla tuyuğ olduğunu söyleyebiliriz. Atâyî, şimdiki bilgilerimize göre Osmanlı şairleri arasında tuyuğ yazan en eski şairdir. Türk edebiyatında ise Seyyid Nesîmî ve Kadı Burhâneddin [ö. 1398]'den sonra üçüncü tuyuğ şairidir.

Atâyî'nin gazellerinin beyit sayısı 4 ilâ 16 beyit arasında değişmektedir. Şair, en çok 7 beyitli gazeller kaleme almıştır. Vezin olarak daha çok remel ve hezec bahrinden kalıpları tercih etmiştir. Şiirlerinde vezin kusuru görülmemektedir. Çoğunlukla mücerred ve mürdef kafiye oluşturmuştur. Redif kelimelerinin neredeyse tamamı Türkçedir. Bu tutum şairin Türkçeye verdiği önemi ve dil şuurunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Metnin Tesisinde Takip Edilen Yol

Ivaz Paşa Oğlu Atâyî'nin divanının 5 nüshası tespit edilmiştir: Medine Arif Hikmet Bey Kütüphanesi nüshası (A), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazma Eserler Kitaplığı (İ), Michigan Üniversitesi Yazmaları (Y), Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar (YB) ve Mısır nüshası. İ. Hakkı Uzunçarşılı, Atâyî divanının bir nüshasının da Bursa Müzesi Kütüphanesi'nde (Bugün İnebey Yazma Eser Kütüphanesi'dir) olduğunu haber vermektedir,[82] fakat biz tespit edemedik. Bu nüshalardan dördü elde edilmiş (Mısır nüshası hariç) ve edisyon kritik bunların karşılaştırılması ile yapılmıştır. Nüshalardan en kâmil olanı Michigan nüshasıdır, dolayısıyla divan metni bu nüsha esas alınarak oluşturulmuştur. Divanın tertibi kasideler, gazeller ve kıt'alar şeklindedir. Michigan nüshasında Farsça ve Arapça şiirler kasidelerden hemen sonra yer almaktadır, bunların diğer nüshalardaki yerleri ise gazellerden sonradır. Biz Farsça 1 kasideyi Kasideler bölümüne, 3 Farsça ve 1 Arapça gazeli Türkçe gazellerden sonraya, Farsça 2 kıt'ayı da Türkçe kıt'aların bulunduğu bölüme aldık. Mecmualarda rastladığımız Atâyî'ye ait dokuz şiiri (10, 36, 46, 74, 93, 94, 95, 124, 125) metnimize dahil ettik ve bunların yerlerini dipnotta belirttik.

Edisyon kritik yaparken şairin kendi kaleminden çıkmış nüshayı oluşturabilmeyi veya bir başka deyişle şairin nüshasına yaklaşabilmeyi gaye edindik. Şiirlere kaside, gazel vb. ayırım yapmadan 1'den itibaren numara verdik ve her şiirin nüshalardaki yerlerini dipnotta belirttik. Numaralandırılmış şiir bir nüshada yoksa o nüshayı (kısaltması ile birlikte) eksi (-) ile gösterdik. Şiirlerin aruz kalıplarını yine dipnotta verdik. Nüsha farkları gösterilirken eksik varyantları eksi (-), artıkları artı (+) işareti ile belirttik. Yine şiirlerin diliçi çevirisini dipnotta köşeli parantez [ ] içinde verdik. Köşeli parantezi metin kısmında tarafımızdan eklenen kelime ya da ekleri göstermek için de kullandık. Metinde geçen ayet, hadis, kelam-ı kibar vb. ifadeleri eğik yazdık.

Vokalle biten bir kelimeden sonra vokalle başlayan bir kelime veya ek geldiği zaman vokallerden birinin düşerek iki kelimenin birleşmesi hadisesi olan "crase" (birleşme)[83] örneklerine Âtâyî divanında rastlanmaktadır:

n' ėt- : 24/11, 37/9, 91/4, 112/2; n' ol-: 8/4, 11/3, 17/3, 37/5, 45/1;

---

82 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi,* C. 1, 4. bs., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1982, s. 567.

83 Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük,* Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s. 42.

k' āfāk 66/2; k' at- 24/11; k' ėr- 24/10; k' ėren 24/10; k' ėşit- 13/6; k' erzān 57/02; k' evvel 96/1; k' ol 14/4, 29/5, 58/5, 75/4, 90/4; k' ol- 1/32, 10/7, 77/6, 1/11, 1/19; k' urul- 61/4; k' üst 42/2 gibi. Böyle birleşmeler kesme (') ile gösterilmiştir. Divan metninde bir de aruz vezninin gereği olarak ortaya çıkan birleşmeler vardır:

āsumānında‿oldı (1/22), bezminde‿eylemiş (1/31), k'ola‿aŋa (1/32), aldı‿ele (4/7), ruḫda‿iki (5/9), oldı‿ehl (14/1), gibi. Böyle birleşmeler ise vasl işareti ile (‿) gösterilmiştir.

Divan nüshalarında akkuzatif eki (i hâl eki) kimi yerlerde hemze ile gösterilmektedir. Bununla ilgili ilginç örnekler 91 ve 92. şiirlerin kafiyelerinde görülür; cānāneʾi, peymāneʾi gibi. Hâl ekini gösteren hemze müstensihlerce harf sayılmamış ve bu iki şiir yâ harfinden olan gazeller arasına değil de he harfinden gazellere dahil edilmiştir. Biz şiirlerin yerlerini değiştirmedik ve eki olduğu gibi aktardık.

Çeviriyazıda ilmî transkripsiyon sistemi ve işaretleri kullanılmıştır. Bazı nüshalarda kimi kelimelerin imlasında e ünlüsünü iç seste göstermek üzere elif yazılmıştır; ėdäli (13/3), ėtägini (21/5), gelmäye (23/6), eylägil (44/5) gibi. Bu elifi göstermek üzere ä işareti sisteme ilave edilmiştir.

II. BÖLÜM

METİN

DĪVĀN-I ʿAṬĀYĪ

[Ḳaṣā'id]

ḳaṣīde

1.

1. yine ʿazm-i rezm ḳıldı server-i ḫāver güneş
kim diyār-ı Hinde çekdi ṣubḥ-dem leşker güneş

cevşen-i aṭlas gėyüp zerrīn-siper aldı ele
çarḫ meydānında çekdi noḳre-gūn ḫançer güneş

3. şol ḳadar dökdi sipāh-ı Maġribīden ḫūnı kim
eyledi ḥışn-ı şafaḳ burcın ḳamu aḥmer güneş

geh ʿarūs-ı māha dībā-yı sepīd eyler niḳāb
geh Benātu'n-naʿşa vālādan düzer miʿcer güneş

5. bāz-ı maşrıḳ-āşiyāndur kim ṭuyūr-ı encümi
ṣayd ėtmek ḳaṣdı-y-ıla açdı bāl ü per güneş

gōyiyā gūş-i felekde bir dür-i yek-dānedür
kim cihān yüzi cemāline vėrür zīver güneş

---

1 A 1bh, İ 50b, Y 1b, YB 1b, HK 903, MK'de 273. kaside. Dīvān-ı ʿAṭāyī: +sellemehu-llāhu ve raḥımehu İ. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 server-i: Ḫosrev-i YB, MK. [Doğu padişahı güneş, yine savaşa azmettiğinden sabah vakti Hind diyarına asker sürdü.]

2 [Güneş ibrişim/gök zırh giyip eline altın kalkan aldı, felek meydanında gümüş renkli hançerini çekti.]

3 şol: ol A, YB; ḫūnı: ḫūn A, İ, YB. [Güneş, Mağripli/akşam ordusundan kanı o kadar döktü ki şafak kalesinin burcunu tamamen kıpkızıl etti.]

4 A'da 5. beyit. benātu'n-naʿşa: benāt-ı naʿşa A, miʿcer güneş: İ-. [Güneş, kimi zaman ay gelinine beyaz kumaştan; kimi zaman yedigere ipek tülden örtü örter.]

5 A'da 4. beyit. ṣayd ėtmek: ṣayd ḳılmaḳ A, YB, MK. [Güneş, doğu yuvasının doğanı olduğundan yıldız kuşlarını avlamak maksadıyla kanat açtı.]

6 [Güneş, sanki feleğin kulağında tek taş inciymiş de dünyanın yüz güzelliğini süslermiş.]

7. bī-ser ü pā böyle kim sūz-ile devr eyler meger
şāh-ı ʿālem meclisinde gezdürür mücmer güneş

Şeh Murād ibn[i] Muḥammed Ḫān kim olmışdur anuŋ
rāyetine meh direfş ü ṭablına çenber güneş

9. pādişāh-ı pāk-gevher kim anuŋ-çūn dėr ḫıred
aŋa maẓhardur ḳamu yā andadur mużmer güneş

şāh-ı vālā-himmet ü ʿālī-nijād ol kim aŋa
taḫt oldı āsumān rāyet ḳamer efser güneş

11. ol penāh-ı milk ü püşt-i dīndür k'olmış-durur
tīġ-ı nuṣret-ḳabża-i Feṯḥ-āyete gevher güneş

ol Süleymāndur kim oldı rām aŋa ins ile cin
ol Sikenderdür kim oldı cām-ı İskender güneş

13. gėce gündüz bezmgāhında ẕeheb-le noḳreden
yandurur māh-ı felek meşʿal ṣunar sāġar güneş

---

7 meger: felek MK. [Güneş zavallı bir hâlde/tek başına böyle ateşle döndüğüne göre anlaşılan dünya padişahının meclisinde buhurdan gezdirmektedir.]

8 ibn[i]: bin A, Y, YB; kim: ki A, Y. [Sultan Muhammed oğlu Murad Han'ın sancağına ay tepelik; davuluna güneş de kasnak olmuştur.]

9 pādişāh-ı: şāh-ı ʿālem YB, ḳamu: ḳamer A, İ, MK. [Mayası temiz padişah için idrak: Güneş bütünüyle onda görünmüştür veya onda gizlenmiştir der.]

10 İ-. [O, kendisine göğün taht, ayın sancak, güneşin de taç olduğu yüksek düşünceli, asil bir padişahtır.]

11 dīndür: dīn-durur YB, ḳabża-i: ḳabżına A, MK; āyete: āyene A; āyīne Y, İ, MK. [O, fetih ayetli, ak kabzalı kılıcına güneşin inci olduğu memleketin koruyucusu ve dinin yardımcısı olan padişahtır.]

12 A 2[ah], Y 2[a]. kim: ki A. [O insanla cinnin boyun eğdiği Süleyman'dır; o öyle İskender'dir ki güneş de ona İskender'in kadehi/aynası olmuştur.]

13 YB 2[a]. A, YB, MK'de 15. beyit. [Onun meclisinde gece felekteki ay gümüşten/gümüşle kandil uyandırır, gündüz de güneş altından/altınla kadeh sunar.]

baḥr-ı feyż u ebr-i cūd ol kim seḫāsı yemminüŋ
ḳıldı mevcinde leb-i ʿayn-ı ümīdin ter güneş

15. ḫınk-i nuṣret feṯḥ-pāya bineli ol şēr-dil
ṭutar öŋince livāy-ı ejdehā-peyker güneş

gerçi fülk-i bād seyri baḥr-i Nīlīdür velī
ḳulzüm-i cāhında bulmaz cehd ėdüp maʿber güneş

17. ḳaldı ʿāciz bulmayup ḳaʿrın vaḳārı baḥrınuŋ
nėçe gez zerrīn-resen birle ṣalar lenger güneş

sen Ḫudā-ẕıll u Hümā-ẕılluŋ yaraşur kim ola
murġ-ı nūrīn-bāline efkārınuŋ şehper güneş

19. āsitānuŋ ḫāki şol iksīr-i ḫālişdur k'olur
ārzūsından anuŋ altūn bigi aṣfer güneş

defter-i pīrūze-cild ü heft-cuzde medḥuŋı
müşterī yazmaġ içūn her gün çeker misṭar güneş

---

14 A, YB'de 17. beyit. cūd: çūn İ, kefdür A, YB, MK; mevcinde: mevcinden YB, burcında İ; ʿayn-ı: ʿaynı İ, Y. [O bir bereket denizi ve iyilik bulutu olduğundan güneş, onun cömertlik denizinin dalgasında ümit ışığını tazelemiştir/umut gözünün kapağını nemlendirmiştir.]

15 İ 51a. A, YB, MK'de 18. beyit. feṯḥ-pāya: pāy-ı feṯḥa MK; ol: o MK. [O arslan yürekli sultan, fetih adımlı ak ata/zafer adımlı kırata bindiğinden beri güneş onun önünde ejderha resimli bir sancak tutmaktadır.]

16 Nīlī: Nīl İ. [Her ne kadar rüzgâr kayığının rotası gök rengi denizse de yüceliğinin denizinde güneş çalışıp da bir geçit bulamaz.]

17 vaḳārı: vaḳār YB, gez: kim A, Y, YB, İ, MK. [Güneş pekçok kez altın iple demir bıraktıysa da senin vakar denizinin dibini bulmada aciz kalmıştır.]

18 ẕıll u: ẕıllı A, YB; ẕılluŋ: ḫāküŋ İ, ẕātüŋ MK; nūrīn: zerrīn MK. [Güneş; Allah'ın gölgesi olan Hüma gölgeli senin nur kanatlı fikir kuşuna büyük kanat olsa yakışır.]

19 ḫāki: ḫāk A, YB; bigi: gibi İ, MK. [Senin sarayının toprağı; güneşin, arzusundan altın gibi sarardığı şu saf iksirdir.]

20 cuzde: cuz'e MK. [Firuze ciltli defterin yedi cüzünde (gök) senin medhini Müşteri yazsın diye güneş hergün cetvel çekmektedir.]

21. dilde naḳşuŋı nigār ėtmek diler āyīne-vār
kim ṭutupdur ṣūret-i āyīne ṣūretger güneş

ol cevān-baḫt u felek-taḫt u ẕükā-dil kim bugün
kibriyāsı āsumānında◡oldı kem-aḫter güneş

23. leşker-i Zenge şebī-ḫūn ėtmeg-içūn her gėce
baş ḳor ėşigüŋe rāyuŋdan meded ister güneş

bāṭınī ṣāfīlıġından mihrüŋüŋ bir ẕerresin
eyleyüp ıẓhār ḳıldı ʿālemi enver güneş

25. gerçi enver-cism ü ser-tāc-ı sipihr-i pīrdür
līkin ayaġuŋa yüz biŋ cān-ıla ḳor ser güneş

gerd-i rāhuŋ kīmyā-ḫāṣīyet olduġın bilüp
yüzin eyler her gün ėşigüŋde ḫāk-i der güneş

27. ʿīd-i aḍḥāda ʿadūŋ uḍḥīyedür kim ẕebḥıne
germ olup tīz eylemişdür yine tīġ-ı zer güneş

---

21 ṭutupdur: dutupdur YB, ṣūret-i: ṣūreti MK. [Ressam güneş gönlünde senin nakışını ayna gibi resmetmek ister, bunun için ayna resmini yapmıştır/aynanın yüzünü önüne koymuştur.]

22 A, YB'de 13. beyit, MK'de 14. beyit. taḫt: menzil A, YB; kim: YB-, bugün: anuŋ MK. [O bahtı genç, tahtı felek ve gönlü güneş olan padişahın büyüklüğünün göğünde güneş eksik bir yıldız gibi kalmıştır.]

23 MK'de 25. beyit. ėşigüŋe: ėşigüŋde A, YB, MK. [Güneş, Habeş ordusuna baskın yapmak için her gece senin eşiğine başını koyar, fikrinle yardımını ister.]

24 bāṭınī: bāṭın-ı A. [Güneş, içinin saf olmasından dolayı sana olan sevgisinin bir zerresini göstererek dünyayı aydınlatmıştır.]

25 A 2bh. enver: nūr A, Y, YB, MK; cism: çeşm A, İ, YB, MK; ayaġuŋa: +ki Y. [Gerçi parlak bedenlidir, yaşlı feleğin de baş tacıdır ama güneş yüz bin can ile senin ayağına başını koyar/ayağına eğilir.]

26 MK'de 28. beyit. yüzin: ḫaddin A, YB, MK. [Güneş, senin yolunun tozunun kuvvetli bir kimya olarak bildiğinden her gün yüzünü senin eşiğindeki toprağa bulamaktadır.]

27 Y 2b. ẕebḥıne: ẕebḥa İ. [Senin düşmanın kurban bayramındaki kurbanlık olduğundan boğazlamak için güneş yine kızıp altın kılıcını bilemiştir.]

ḫuṭbe-i medḥ oḳumaḳ diler yuce aduŋa kim
māhı sīmīn-seyf ėdüp çarḫı ḳılur minber güneş

29. ol ki ferrāşı ḫıyām-ı mecdinüŋ olmış-durur
mehter-i ṣadr-ı ṣudūr-ı ḫargeh-i aḫżar güneş

olmasa envār-ı rāyı ḫırmeninde ḫūşe-çīn
degme gez olmazdı ʿālemde żıyā-güster güneş

31. ben bu medḥı fikr ėderken şāh bezminde eylemiş
tercimān-ı ġaybdan işbu sözi ez-ber güneş

ḫaddi devrinde anuŋ kim bitürür ʿanber güneş
ṣunʿ eli yaʿnī çeker ḫaṭ k'ola aŋa çāker güneş

33. ay cemālüŋ pertevinden maṭlaʿ-ı ṭāliʿ olur
her ḳamerden bir ẕükā hem bir meh içūn her güneş

Nīl-i yaşumda yüzüŋ şevḳı-y-ıla ḫaddüm bigi
baḥr-i Nīlīde ṭutupdur reng-i nīlūfer güneş

35. mekteb-i ḥusnüŋde meh kim sūre-i Nūr ėtdi ḥıfẓ
ders levḥın ʿarż ėdicek ṭayy ėder defter güneş

---

28 İ 51ᵇ. MK'de 30. beyit. māhı: māh YB, MK; ėdüp: olup MK. [Senin yüce adına övgü hutbesini okumak istediğinden güneş ayı parlak bir kılıç, feleği de minber edinmiştir.]

29 A, YB'de 14. beyit, MK'de 13. beyit. [Yeşil gökyüzü otağının sultanı ve mehteri olan güneş, senin şanlı çadırlarının hizmetçisi olmuştur.]

30 A, YB'de 16. beyit, MK'de 17. beyit. żıyā: ṣafā MK. [O padişahın görüşünün nur harmanından başak toplamasa güneş her defasında dünyaya ışık veremezdi.]

31 bezminde: vaşfında A, YB, MK; işbu: bu ḫoş A, YB, MK; işbu sözi: bu maṭlaʿı YB. [Ben bu medhi düşünürken güneş padişah meclisinde işte şu sözü gayb tercümanından deyivermiş:]

32 anuŋ kim: kim anuŋ İ; çeker ḫaṭ k'ola: ki ḫaṭ oldı YB, yaʿnī: ḫatmi MK; k'ola: k'oldı A, İ, MK. [Onun yanağının çevresinde amber bitirir; yani kudret eli güneş ona kul olsun diye hat çeker.]

33 maṭlaʿ-ı: maṭlaʿ u Y, her: mihr MK. [Her aydan bir güneş ve her güneşten bir ay için ay cemalinin ışığı yükselme noktası olur.]

34 bigi: gibi MK. [Güneş, senin yüzünün sevgisi ile gözyaşı Nil'imdeki yanağım gibi Nil nehrindeki nilüfer rengini almıştır.]

35 meh kim: kim meh A, İ, YB; ʿarż: ṭayy İ. [Senin güzellik mektebinde Nur suresini ezberlemiş olan ay, ders tahtasını gösterince güneş defterini dürer.]

ḳarşuŋa āyīnedür kim leblerüŋden ceşmüŋe
āb-ı ḥayvān gösterür çūn-çeşme-i Kevs̱er güneş

37. tā ki manẓar oldı fettān gözlerine dil-berüŋ
fitnenüŋ her fiʿline olmış-durur maṣdar güneş

ḥusnünüŋ bāzārı bu vech-ile germ iken yine
göricek gül bigi yüzüŋ tābişin ditrer güneş

39. gerçi ḫorşīd-i cihān-efrūzdur ammā degül
ʿāşıḳ-ı rūşen-dil ü ruḫsāruŋa derḫᵛar güneş

sīm-ber olduġı andandur ki olmış ṭıfl iken
mecd mehdinde aŋa bāliş meh ü pister güneş

41. ṭutalum kim zülf ü ḫaddüŋ reşki-y-ile her gėce
ṭurre-i şebden düzermiş ʿanberīn-mıġfer güneş

ḳanda bulur ḳavs-ebrū tīr-ġamze laʿl-leb
müşk-ḫāl ü sīb-ġabġab ḳāmet-i ʿarʿar güneş

43. buldı baḥr-ı dilde mihrüŋden ʿ**Aṭāyī** naẓmı zeyn
ʿādet-i meşhūrdur olduġı dür-perver güneş

---

36 [Güneş senin karşında dudaklarından gözüne kevser havuzu misali ölümsüzlük pınarını gösteren bir aynadır.]

37 her fiʿline olmış-durur: olmış-durur her fiʿline A, İ, YB. [Dilberin fettan gözlerine manzara olduğu o andan beri güneş her fitne işinin dayanağı olmuştur.]

38 A 3ah. bigi: gibi A, Y, YB, MK. [Güzelliğinin pazarı bu şekilde kızışmışken gül gibi yüzünün ışığını yine görünce güneş titrer.]

39 ruḫsāruŋa derḫᵛar: ruḫsāruŋadur ḫᵛar A. [Her ne kadar cihanı aydınlatan güneşse de aydın gönüllü bir âşık olmağa/senin aydın gönlünün ve parlak yanağının âşığı olmağa layık değildir.]

40 İ 52a. mehdinde: mihrinde A. [Gümüş bedenli olması şundan dolayıdır: Küçükken izzet beşiğinde ay ona yastık, güneş de ona yatak olmuştur.]

41 Y 3a. düzermiş: ṭozarmış İ. [Güneş senin saçınla yanağını kıskandığı için her gece, gece perçeminden amberli bir başlık edinirmiş diyelim;]

42 bulur: buldı MK; sīb: sīm Y. [ama güneş yay kaş, ok bakış, kırmızı dudak, misk iri ben, elma çene ve ardıç boyu nereden bulacak?]

43 [Gönül denizinde Atâyî'nin şiiri senin güneşinden süs/yüz aklığı elde etti, güneşin inci beslediği bilinen bir gerçektir.]

reh-nümā olsun saŋa ʿavn-i Ḫudāvend-i ḳadīm
tā seḥer sulṭānına her gün ola reh-ber güneş

45. ṭalʿatuŋdan zīb ü zeyn olsun cihānuŋ ṣūreti
tā ki vėre ʿālemüŋ yüzine nūr u fer güneş

ḳaṣīde

2.

1. dėdüm nedür bu zülf ü ruḫuŋ ėy meh-i Ḫoten
dėdi ki biri sünbül ü birisidür semen

dėdüm naẓīri ḳanda ola serv ü ġonçenüŋ
dėdi ki bende biri ḳad u biridür dehen

3. dėdüm ki ʿārıżuŋ-la lebüŋden nedür ḫacil
dėdi birisi gül birisi lāle-i çimen

dėdüm nedür ḥaḳīḳati vü aṣlı zülfüŋüŋ
dėdi ki bend ü tāb ü siyāhī-durur şiken

5. dėdüm ki ḳıymeti ne ola zülf ü ḫaddüŋüŋ
dėdi behā birisine cān birisine ten

---

44 her gün: her dem YB, reh-ber: rāh-ber İ. [Güneş her gün seher sultanına rehber oldukça Allah'ın yardımı da sana yol göstersin/Allah'ın yardımı her gün seher sultanı olan güneşe rehber olduğu gibi sana da yol göstersin.]

45 ṣūreti: zīneti İ; yüzine: ḥusnine A, nūr u: zīb ü Y. [Güneş dünyanın yüzüne nur ve fer verdikçe cihanın yüzü de senin çehrenden zerafet bulsun.]

2 A-, İ 52ᵃ, Y 3ᵃ, YB 18ᵇ. Başlık: +ḳaṣīde der-medḥ İ. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün. [Ḳaṣīde-i mürācaʿa]

1 ruḫuŋ: bu ruḫ YB. [Ey Hoten'in ayı, bu saç ile yanağın nedir dedim; birisi sünbül, birisi yasemindir dedi.]

2 naẓīri: naẓīr YB, ḳanda: nerede YB, ḳad u biridür: miyāndur biri YB. [Servi ile goncanın benzeri nerede olabilir dedim; bendedir, birisi boy, birisi ağızdır dedi.]

3 birisi: biridür YB. [Yanağınla dudağından ne utanır dedim; birisi gül, birisi çayır lalesidir dedi.]

4 YB'de 5. beyittir. siyāhī-durur: siyāhīdür YB. [Saçının aslı hakikati nedir dedim; bağ, büklüm, karanlık ve hiledir dedi.]

5 behā birisine: ki birisine behā YB, birisine: birine YB. [Saçınla yüzünün kıymeti nedir dedim; birisine can, birisine ten pahadır dedi.]

dėdüm nedür benüm hele ʿışḳuŋda ḥāṣılum
dėdi ki girye ġuṣṣa fiġān mıḥnet ü ḥaẕen

7. dėdüm ki derdümüŋ nedür el-ḳıṣṣa çāresi
dėdi ki medḥ-i bendegī-i ṣāḥıb-i zemen

dėdüm ki şems-i dīnī vü dīn āṣaf-ı düvüm
dėdi muḥīṭ-ı faẕl ü kerem zübde-i fiṭan

9. dėdüm behā-yı devlet ü millet ġıyāṯ-ı dīn
dėdi nıẓām-ı Rūm-durur tā der-i Ḫoten

dėdüm ḫoceste-fāl ü felek-ḳadr ü şems-rāy
dėdi ki kān-ı maʿrifet ü maʿdin-i suḫan

11. dėdüm anuŋ dibīri-durur tīr-i ḫāme-dār
dėdi anuŋ esīri-durur mihr-i tīġ-zen

dėdüm nedür ʿalāmet-i hicrānı vaṣluŋuŋ
dėdi ki anı gün bilür ü kevkeb-i Yemen

13. dėdüm nişān-ı nāme-i ıḳbāl nāmıdur
dėdi ki ẕāt-ı pākidür ıḳbāl-i müʾtemen

---

6 ḥāṣılum: fāʾidem YB, girye ġuṣṣa: ġuṣṣa girye YB. [Öyle ise benim aşkından kazancım nedir dedim; ağlama, dargınlık, bağırış, kaygı ve tasa dedi.]

7 [Kısaca derdimin çaresi nedir dedim; zamanın sahibine kulluğu övmektir dedi.]

8 Y 3b. [Dinin güneşi ve dinin ikinci veziridir dedim; hikmet ve iyiliği kuşatan, zekânın özüdür dedi.]

9 [Devlet ve milletin değeri, dinin yardımcısıdır dedim; Anadolu'dan Hoten kapısına kadar bir tedbirdir dedi.]

10 fāl: ḳāl YB. [Uğurlu, felek rütbeli ve güneş görüşlüdür dedim; hüner cevheri ve söz madenidir dedi.]

11 dėdüm: +ki YB, dėdi: +ki YB. [Kalem sahibi Utarid onun kâtibidir dedim; kılıç vuran mihr onun esiridir dedi.]

12 [Vuslatının uzaklığına alamet nedir dedim; onu güneşle Süheyl yıldızı bilir dedi.]

13 [Onun adı talih beratının nişanıdır dedim; onun temiz özü doğru talihtir dedi.]

dėdüm ki sengi gevher ėder pāk neẓāresi
dėdi nesīm-i luṭfı ḳılur ḫāki nesteren

15. dėdüm şerīf oldı melek bigi dōstı
dėdi ḥaḳīr oldı ʿadūsı çu-Ehrimen

dėdüm ki himmetinde olur kebg çūn-ʿuḳāb
dėdi ki devletinde olur ṣaʿve kergeden

17. dėdüm anuŋ ḫayāline oldı gönül maḳarr
dėdi ki cān muḥabbetine oldı hem vaṭan

dėdüm ḳabūl ḳıldı bu dervīşi ḳulluġa
dėdi ki görme-y-e daḫı ayruḳ ġam u mıḥan

19. dėdüm ki ḥāris ola aŋa ḫıfẓ-ı Ẕū'l-celāl
dėdi ki nāṣır ola aŋa luṭf-ı Ẕū'l-minen

ḳaṣīde

3.

1. ṣabā ki yār-i ġarībān u mustemendānest
hemīşe rāh-numāy-i felāt-i hicrānest

---

14 neẓāresi: naẓarası YB, ḫāki: ḫārı YB. [Temiz bakışı taşı inci eder dedim; iyiliğinin rüzgârı toprağı güllük eder dedi.]

15 bigi: gibi YB. [Dostu melek gibi aziz oldu dedim; düşmanı şeytan gibi horlandı dedi.]

16 [Onun dostluğunda keklik karakuş gibi olur dedim; onun devletinde kuyruklu kuş kergeden olur/hayranlıkla kendinden geçer dedi.]

17 dėdüm: +ki YB, ki: YB-. [Onun hayaline gönül makam oldu dedim; ve can onun muhabbetine vatan oldu dedi.]

18 dėdüm: +ki YB, ḳıldı: ḳıl YB, görme-y-e daḫı: görmeyesin YB. [Bu dervişi kulluğa kabul etti dedim; artık başka kaygı ve tasa görmeyesin dedi.]

19 nāṣır: ḥāris YB. [Celal sahibi Allah'ın himayesi onu korusun dedim; minnet sahibi Allah'ın iyiliği ona yardım etsin dedi.]

3 A-, İ 52b, Y 3b, YB-. Başlık: +i dīger İ. Mücteṣ: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 [Garibanların ve yoksulların (mahzunların) dostu olan gündoğusu rüzgârı daima ayrılık çölüne kılavuzluk ediyor.]

be-zaḫm-i ḫaste-dilān-i firāḳ merhem-zen
be-derd-i ʿişḳ u ġam-i işṭiyāḳ dermānest

3. meger ki ʿayn-i dem-i ʿĪsevīst īn dem-i u
ki kem-ʿaṭiyye-i ū yā şifā vu yā cānest

meşām-i ġonçe muʿaṭṭar şod ez-şemāme-i ū
çerāġ-i lāle munevver zi-pertev-i ānest

5. hem ūst reng-dez-i kār-ḫāne-i ḳudret
hem āb-i rūy-i reyāḥīn u bāġ u bostānest

eger be-Edrene sākin şevī demī bāḳī
berāy-i maṣlaḥat-ı bende luṭf u iḥsānest

7. bi-rev be-dergeh-i gerdūn-miṣāl ṣadr-i zemān
ḥusām-i devlet u dīn iftiḫār-i devrānest

be-ʿayn-i luṭf vucūd-i şerīf-i pur-cūdeş
ḳażiyye īst be-dīnī ki ʿayn-i insānest

9. muḳavvī-i żuʿafā ʿavn u melce-i fuḳarā
murebbī-i fużalā faḫr-i nevʾ-i insānest

---

2 [Ayrı düşmüş âşıkların yarasına merhem süren, aşk derdine ve şevk gamına derman olandır.]

3 4ª Y. [Onun bu nefesi Hz. İsa'nın nefesinin aynısı mıdır ki azıcık bahşişi ya şifa ya da candır.]

4 [Onun şamamasından goncanın dimağı ıtırlandı, lale kandilinin aydınlatması da onun ışığındandır.]

5 reng-dez-i kār-ḫāne-i: zeng-dez-i nigār-ḫāne-i İ, rūy-i: İ-. [Hem kudret kârhanesinin revakının rengi odur; hem de fesleğenlerin, bağın ve bostanın yüzü suyudur.]

6 bāḳī: bādī İ. [Eğer bir an Edirne'de konaklarsan kulunun yararına bu ebedi bir iyilik ve ihsan olur.]

7 [Zamanın efendisinin felek misali dergahına git; o devletin ve dinin kılıcı, devrin övüncüdür.]

8 vucūd-i: cūd-i İ, pur-cūdeş: pur-vucūdeş İ, ʿayn-i: ʿayn u İ. [Çok cömert ve şerefli varlığın, insanın göz bebeği olan bir dinde lutfu gören göz için emirdir/asıldır.]

9 [O zayıfların kuvvetlendiricisi, fakirlerin sığınağı ve yardımcısı, fâzılların koruyucusu ve insanoğlunun övüncüdür.]

taḥiyyet u daʿavāt-ı kemīnerā bi-resān
taḥiyyet u daʿavātī ki bes firāvānest

taḥiyyetī ki muʾesses ber-iʿtiḳād buved
taḥiyyetī ki çu gerdūn refīʿ-bunyānest

taḥiyyetī ki mer ūrā ḫitām ḫātime şod
ṣafā vu ṣidḳ-i ṭaviyyet-ḫulūṣ ʿunvānest

taḥiyyetī ki zi-şevḳ-i derūn şeved rūşen
taḥiyyetī ki resānende eş dūr-efşānest

taḥiyyetī ki be-luṭf u ṣafā vu bī-ġıllī
çu laʿl-i māh-ruḫān reşk-i āb-i ḥayvānest

taḥiyyetī be-ṭarāvet çu ravża-i cennet
taḥiyyetī ki zi-luṭfeş cihān gulistānest

taḥiyyetī ki hevādār-i ḫādim-i ʿiṭreş
hezār sunbul-i ṭīb u hezār reyḥānest

çe gūne şerḥ konī iştiyāḳ-i dil beyāneş
ki īn ḥikāyet bīrūn zi-ḥadd-i imkānest

---

10 [Bu zayıfın selam ve duasını ona ulaştır, öyle bir selam ve dua ki hayli fazla.]

11 [Bir selam/dua ki samimiyet üzerine kurulu, bir selam ki felek gibi yüksek bir binadır.]

12 ḫitām: aḫtām İ. [Bir selam ki ona âdet olarak "son" hatime oldu; saflık, doğruluk ve halisane niyet onun başlığıdır.]

13 [Bir selam ki gönlün şevkinden zâhir olur, bir selam ki ona ulaşanlara inciler saçar.]

14 [Bir selam ki lutuf, saflık ve gailesizlikte ay yüzlülerin la'l dudağı gibi abı hayatın rakibidir.]

15 [Bir selam ki tazelikte cennet bahçesi gibidir, bir selam ki lutfundan dünya bir gülistandır.]

16 [Bir selam ki onun kokusunun kulu ve âşıkları binlerce hoş kokulu sümbül ve binlerce fesleğendir.]

17 4b Y. kunī: kunem İ. [Gönüldeki arzunun ifadesini nasıl şerh edebilirsin? Çünkü bu imkânın sınırlarını aşan bir hikâyedir.]

eger muvāzī-i ʿālem nihend iḫlāṣem
mubālaġat ne-şeved k'ū hezār çendānest

19. pes ez-taḥiyyet u iḫlāṣ vaṣf-i şevḳ-i derūn
bi-gū ki ḥāl-i dil-i muḫliṣet perīşānest

zi-fitnehā-yi ḥasūdān u mufsidān-i çend
dil-i şikeste giriftār-i bend-i ahzānest

21. zi-muşkilāt u ġamem ʿarża kon berāy-i Ḫudā
ki ḥall-i muşkil-i dāʿī berāyeş āsānest

egerçi bende zi-evḳāf-i belde-i İznik
gurīḫtī dehomīn dem hemān gurīzānest

23. velī ne-būd şikāyet hezār evḳāfī
k'ez-ān-i ʿādil-i ġāżī Emīr Orḫānest

çu ʿizz-i manṣib u cāhem heme zi-himmet-etest
dilem hemīşe turā mādiḥ u şenā-ḫᵛānest

25. besīst ber-dil-i men bār-i ġam zi-dehr velī
be-yād-i luṭf-i tu dāʾim çu ġonçe-ḫandānest

---

18 k'ū: ger İ. [Eğer ihlasımın dünyaya eşit olduğunu arz ederlerse bu mübalağa olmaz, çünkü ihlasım onun binlercesi kadardır.]

19 muḫliṣet: muḫliṣ İ. [Selam ve ihlasın arzından sonra içimdeki arzunun vasfını söyle ki samimi kalbimin hali perişandır.]

20 [Birkaç fesatçı ve hasetçinin fitnelerinden dolayı kırık gönül hüzünler zinciriyle bağlıdır.]

21 berāyeş āsānest: berāyişānest İ. [Allah için derdimin zorluklarını ona arz et, çünkü duacısının müşkülünün halledilmesi onun için kolaydır.]

22 [Bendeyi/bendenizi İznik beldesinin vakıflarından bir firari gibi onuncu kez uzaklaştırdıysanız da]

23 evḳāfī: iḳāmī İ. [Adil Gazi Emir Orhan'ın mülkiyetindeki binlerce vakıf için şikayet yoktu.]

24 himmet-etest: ʿizzet-etest İ. [Benim mansıb ve makamımın itibarı bütünüyle senin iyiliğindendir, gönlüm daima senin medhedicin ve duacındır.]

25 [Dünyanın gam yükü gönlümde çoktur, fakat kalbim senin lutfunun yadıyla daima gonca gibi gülmektedir.]

hemīşe tā ḫalavāt-i ḳulūb-i ehlu-llāh
pur ez-teleʾlu-i envār-i nūr-i īmānest

27. hemīşe tā ki zemīnrā buved ḳarār u sukūn
hemīşe tā ki zemānest u çarḫ gerdānest

ẕukā-i baḫt-i tu tābende bād k'ez-nūreş
żamāʾir-i żuʿafā her zemān diraḫşānest

---

26 ḫalavāt-i: ḫalv ez İ, teleʾlu-i: teleʾle-i İ. [Allah dostlarının kalplerinin halveti, iman nurunun parıltılarıyla dolup taştıkça,]

27 [Yeryüzü karar ve sükun üzere oldukça; zaman akıp felek dönüp durdukça,]

28 İ 53bh. [Senin bahtının güneşi parlak olsun ki onun nurundan zayıfların kalpleri her zaman aydınlıktır.]

[Ġazelīyāt]

ḥarfu'l-elif

4.

1. enfās-ı nesīm ėtdi yine ʿālemi ıḥyā
göstermek içūn mürdelere muʿciz-i ʿĪsā

menşūrını gül milkinüŋ ėtdürdi çü taḥrīr
münşī-i ḳader eyledi altūn-ıla imżā

3. ḳuruldı gülistānda serā-perde-i şāhī
basṭ eyledi ferrāş-ı ṣabā ʿāleme dībā

bānū-yı rebīʿ eyledi mecmūʿ-ı ʿarūsın
ṣaḥrālaruŋ envāʿ-ı ḥulī-y-ile muḥallā

5. dūşīze-i nesrīne ṭutup mıġfer-i zer-keş
gėydürdi yine ġonçeye pīrāhen-i vālā

farḳına ḳodı nergisüŋ iklīl-i muraṣṣaʿ
bağışladı serv-i çimene ḫılʿat-ı ala

7. pür eyledi çūn şīşe-i Şāmīye gül-ābı
meşşāṭa-i ebr aldı‿ele mirʾāt-ı mücellā

---

4 A 3[ah], İ-, Y 6[a], YB 2[b]. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün. [Bahārīye]

1 [Rüzgârcığın esintileri ölülere Hz. İsa'nın mucizesini göstermek için âlemi yine canlandırdı.]

2 menşūrını: menşūrın A, ḳader: ḳażā A. [Gül ülkesinin fermanını yazdırdığından kader kâtibi altınla imzaladı.]

3 [Padişahın otağı gül tarlasında kuruldu, hizmetçi gündoğusu rüzgârı dünyaya dîbâ/altınlı kumaş döşedi.]

4 envāʿ-ı: elvān-ı A, YB; muḥallā: mücellā A, YB. [Bahar kadını ovaların gelinler topluluğunu türlü türlü süslerle süsledi.]

5 [Kızoğlankız nesrine altın işlemeli taç taktı, goncaya yine vâlâ/kızıl tülden gömlek giydirdi.]

6 ala: vālā Y, YB. [Nergisin başına sorguçlu taç koydu, çayır servisine alaca kaftan bağışladı.]

7 Şāmīye: Şāmına A, YB. [Şam işi kâseye gül suyunu doldurduğundan eline parlak bir ayna aldı.]

ḳıldurdı aŋa ʿārıżını tāze benefşe
sünbül daḫı hem ṭurresin ėtdürdi muṭarrā

9. bād-ı seḥer ėrişdi vü baş urdı şeḳāyıḳ
luṭf-ile ṭurup aldı ele bāde-i ḥamrā

şol murġ-ı ḫoş-elḥān ki muġannī-i çimendür
gül ḳarşusına derd-ile çūn eyledi āvā

11. şūrīde olup girdi simāʿ üzre simāʿa
raḳḳāṣ-ı felek kim adıdur Zühre-i zehrā

çūn gördi revāḳında zemīnüŋ bu neşāṭı
lā-büd aŋa ʿışḳ ėtdi bu nüh ṭāḳ-ı muʿallā

13. ol ḳubbe-i mīnā-yı muṭabbaḳdan ėderler
bu ṣuffe-i şeş-kūşe ṭıbāḳını temāşā

sensiz naẓar ėtmez bu cihāna gözüm ammā
kimdür ki temāşā ėde bī-dīde-i bīnā

15. ʿarż eyle ʿ**Aṭāyī**ye ʿıẕāruŋ ki münevver
ḳılmaz gözini Vāmıḳuŋ illā ruḫ-ı ʿAẕrā

---

8 tāze: bār A. [Menekşe ona yanağını boyattı, sümbül de saçına koku sürdürttü.]

9 [Seher rüzgârı ulaştı ve şekayık başını eğdi; dostça durup eline kırmızı şarap aldı.]

10 [Çayırın şarkıcısı olan şu hoş sesli kuş, gül karşısında dertlenerek öttüğü için,]

11 [adı parlak Zühre olan feleğin rakkası çılgına dönüp sema üstüne semaa girdi/döne döne oynadı.]

12 [Bu dokuz yüksek kubbe, yer çardağında bu şenliği gördüğünden elbette sefalandı/sevindi.]

13 ṭıbāḳını: ṭıbāḳın A, YB. [Bu altı köşe sofa katlarını o tabaka tabaka olmuş mavi kubbeden seyrederler.]

14 sensiz naẓar ėtmez bu cihāna gözüm ammā: sensiz gözüm ammā naẓar ėtmez bu cihāna A, sensiz gözüm ėtmez bu cihāna naẓar ammā YB, ėde: ḳıla A, YB. [Gözüm bu dünyaya sensiz bakmaz, yoksa gören gözü olmadan kim seyredebilir?]

15 ki: YB-, illā: +ki A. [Atâyî'ye yüzünü göster, Vamık'ın gözünü Azra'nın yüzünden başkası aydınlatamaz.]

zülfüŋ gibi miskīnüŋ işin ṭab ṣal ayaġa
yėter ḳıl anı başuŋ-içün bī-ser ü bī-pā

5.

1. cān boynına zülfüŋ ṣalalı ḥalḳa-i sevdā
dil bī-ser ü pā oldı ḫıred vālih ü şeydā

ėy ḫayl-i ḫayālüŋe gözüm menhel ü mevrid
sulṭān-ı hevāŋa dil ü cān mesken ü me'vā

3. defterleri leff olına bī-cān düşe diller
ger neşr ola şol ṭurre-i ṭarrār-ı muṭarrā

serv ayaġuŋa baş ḳoyup eydür *bike saʿdī*
ṭūbī boyuŋa ḳarşu ṭurup dėr *leke ṭūbā*

5. tīr-i müjesi muştuluḳ ėy dil saŋa düşdi
ʿuşşāḳ sihāmında budur sehm-i muʿallā

şol dem ki ḳalem ḫaṭṭı ṣıfātın ḳıla taḥrīr
dīvāna ṭolar rāyiḥa-i ʿanber-i sārā

7. dil fülki ḳaçan ėrişiser berr-i ḫalāṣa
sāḥıl çü firāḳ oldı vü ʿışḳuŋ aŋa deryā

---

16 [Bu miskinin işini saçın gibi gör ve sonra ayaklar altına at, başın gözün hakkı için onu böyle başıboş bıraktığın yeter.]

5 A 3bh, İ 54a, Y 6b, YB 3a, ML 82. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 [Saçın, canın boynuna sevda halkasını saldığından beri gönül zavallı, akıl ise hayran ve şaşkındır.]

2 mesken: menzil İ, Y, YB. [Ey hayalinin ordusuna gözümün konak, heva sultanına gönlümle canımın durak olduğu,]

3 İ-, Y-. defterleri: defterler YB. [eğer şu yeni hilekâr kâkül açılsa defterleri dürülüp gönüller cansız düşer.]

4 ḳoyup: ḳor u YB. [Servi senin ayağına eğilerek kutlu olsun der; tuba da boyunun karşısında durup ne mutlu sana der.]

5 dil: cān YB. [Müjde ey dil, kirpiğinin oku sana düştü; âşıkların okları içinde en seçkini budur.]

6 ḫaṭṭı: ḫaṭṭ-ı A, İ. [Kalem, hattının/ayva tüyünün sıfatlarını yazdığı o an divana saf amber kokusu dolar.]

7 vü: YB-. [Ayrılık sahil, senin aşkın ise deniz olduğuna göre gönül gemisi kurtuluş sahiline nasıl erişebilir?]

zülfüŋ gibi mecmūʿ perīşānlıġı ḳurdum
başuma ki ḳıldum ayaġuŋ tozını sevdā

9. mersūm-ı naẓar var ol iki ruḫdaڽiki aylaḳ
ḳılur bu gedā geldi bugün anı teḳāżā

dil ġonçe lebüŋden yaŋa ḳılalı ʿazīmet
anuŋ daḫı olmadı nişānı hele peydā

11. mekr-ile ėder ḳaşı göŋül taḫtını tārāc
ẓulm-ıla ḳılur gözleri cān milkini yaġmā

şol ḳanum içen mest gözüŋ yādına sāḳī
ṣun bir daḫı nūş eyleyelüm bāde-i ḥamrā

13. hem-dem ḳılalum bülbül-ile ṭūṭī-i cānı
tā cūşa gelüp bülbül-ile ola hem-āvā

pāk olmayısar çirk-i riyādan dil-i ṣōfī
mādām ki nūş eylemeye cām-ı muṣaffā

15. bu bezmdedür çūn-ki dil ü cān-ı **ʿAṭāyī**
yanmaġını bes şemʿ ḳosun cūşını ṣahbā

---

8 ḳurdum: ḳodum YB, ki: çü YB. [Senin ayağının tozunu başıma sevda ettiğimden dolayı saçın gibi tamamen perişanlığa hazırlandım.]

9 ol: şol A, YB; aylaḳ: aylıḳ A'da harekelidir, ḳılur bu gedā geldi bugün anı teḳāżā: ḳılur bu gedālar bugün uş anı teḳāżā İ, Y. [O iki yanakta iki karşılıksız nazar ücreti var, bu dilenci geldi bugün onu ısrarla istiyor.]

10 yaŋa: beŋe A. [Gönül gonca dudağın tarafına gittiğinden beri onun da izi kesinlikle görülmedi.]

11 ḳılur: ėder İ, Y; tārāc: vīrān YB. [Kaşı gönül tahtını hile ile talan eder, gözleri can ülkesini zulümle yağmalar.]

12 bir: biz İ, Y. [Ey saki, şu kanımı içen sarhoş gözün hatırına bir daha kırmızı şarap sun, içelim.]

13 bülbül-ile: bülbül ye A, bülbüle İ, bülbülä YB; tā: kim A. [Bülbül ile can dudusunu arkadaş edelim; o zaman coşsun, bülbülle birlikte türkü söylesin.]

14 çirk-i: şirk-i A, YB. [Madem ki saf şarap kadehini içmiyor sofinin gönlü riya kirinden temizlenmez.]

15 cān-ı: cism-i A. [Atâyî'nin gönlü ile canı bu mecliste olduğuna göre mum yanmağı, kadeh de köpürmeyi bıraksın, yeter.]

6.

1. var-ısa luṭf-ı ḳāmete ġāyet hemīn ola
yāḫod olursa ḥusne nihāyet hemīn ola

açup lebini ḳıldı bize vaʿde-i ḥayāt
ḥaḳḳā beşerde keşf ü kerāmet hemīn ola

3. eksük degül raḳīb-ile maʿnīde cengümüz
bes olsavuz bu yolda şehādet hemīn ola

biŋ yıl ümīd-ile dirilem birgün ol baŋa
uş öldürem dėr-ise ḳanāʿat hemīn ola

5. keşf ėt bugün ʿ**Aṭāyī**-i dervīşe ḫaddüŋi
kim oġradı raḳībe riyāżet hemīn ola

7.

1. ṭurre-i müşkīn ki çūn bu vech-ile pīçān ola
ėy nėçe āşüfte miskīn her gėce bī-cān ola

çekse ben ser-defter-i ʿuşşāḳa ḥaṭ gey sehvdür
ol ki nāmı nāme-i cān u dile ʿunvān ola

---

6 A 4bh, İ-, Y 7a, YB 3b, HK 2035. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Boyun iyiliğine sınır olacaksa böyle olsun veya güzelliğe son olacaksa böyle olsun.]

2 [Dudağını açıp bize hayat vaadetti, gerçekten insanda keşif ve keramet olacaksa böyle olsun.]

3 olsavuz: ōlsun Y. [Manada rakiple kavgamız eksik değildir, yeter, bu yolda şehit olacaksak şimdi olsun.]

4 ḳanāʿat: ʿınāyet YB. [O bana işte birgün öldüreceğim diyecekse bin yıl ümitle dirileyim, kanaat böyle olsun.]

5 ḫaddüŋi: ḫaṭṭuŋı Y, oġradı: oġrı vü YB. [Derviş Atâyî'ye bugün yüzünü göster, çünkü rakibe perhiz düştü, şimdi olsun.]

7 A 4bh, İ-, Y 7b, YB 3b, HK 2028, N 2558, P 562b. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 YB'de mısraların yeri değişmiştir. müşkīn ki: müşkīn A, YB; müşkīni N, P. [Miskli saç bölüğü böyle dolaşık olduğundan her gece pekçok şaşkın âşık canını vermektedir.]

2 P-. [Adı can ile gönül kitabına unvan/başlık olan o, âşıklar defterinin başındaki bana çizgi çekerse/iptal ederse/silerse çok yazık olur.]

3. şemʿ-vār aġlamazam ḳarşuŋa yanduġum bu kim
mihr-veş ol dem gerek ehl-i ṣafā ḫandān ola

zülf-i kāfir-kīşine bālüŋ vebāli yėtmemiş
cāna ṭolaşdı bu gez ḳaṣdı meger īmān ola

5. dōst aġzına teşebbüh ḳıldı dėyü ėy ṣabā
perdesini ġonçenüŋ çāk ėtme kim bühtān ola

tīr-i ġamzeŋ murġ-ı dil sehmi-y-imiş lā-büd gerek
cān kemān ebrūŋa yüz biŋ cān-ıla ḳurbān ola

7. sen ḥabībüŋ mihri şevḳı-y-la ʿ**Aṭāyī**nüŋ dili
zülfüŋ ucı bigi bi-llāh nėçe ser-gerdān ola

8.

1. şol dil-berüŋ ki ʿāşıḳı mihr-ile māh ola
lāyıḳ degül mi adı anuŋ Mihrümāh ola

cevri-y-le bėni bī-sebeb öldürse ne ʿaceb
vāy anlara ki bencileyin işi āh ola

---

3 N'de 6. beyit, P'de 2. beyit. şemʿ-vār: şemʿ-veş P, yanduġum bu ki: yanduġuma A, YB; gerek: +ki A, ol dem gerek ehl-i ṣafā: ehl-i ṣafā ol dem gerek YB. [Mum gibi karşında ağlamam, benim şikâyetim sefa ehlinin bu durumda güneş gibi gülmesidir.]

4 N'de 3. beyit. [Senin imansız saçına gönülün vebali yetmemiş, cana dolaştığına göre amacı bu kez iman olmalıdır.]

5 N'de 4. beyit, P'de 3. beyit. [Ey rüzgâr, kendisini dostun ağzına benzetti diye goncanın zarını yırtma/goncayı utandırma, bu iftira olur.]

6 N'de 5. beyit, P'de 4. beyit. cān-ıla: bāl-ıla A, YB. [Senin yan bakış okun gönül kuşunun okuymuş, (öyleyse) can senin yay kaşına bin can ile feda/okluk olmalıdır, bu kesin.]

7 P'de 5. beyit. sen: her A, YB; bir N, P; bigi: gibi A, YB, N, P. [Sen sevgilinin muhabbeti aşkıyla Atâyî'nin gönlü saçın ucu gibi çok alçalmış/şaşkın olmuştur, yemin olsun.]

8 A-, İ-, Y 7ᵇ, YB-. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 Mihrümāh: Mīrüşāh Y. [Şu dilberin âşığı güneş ile ay olduğuna göre onun adının Mihrümah (Günay) olması uygun değil midir?]

2 [Beni sebepsiz yere inciterek öldürse şaşılmaz, benim gibi işi ah olanlara yazık!]

3. iki gözüm yaşını gören fürḳatüŋde dėr
ʿışḳına işbu iki bugün ḫoş güvāh ola

cevr ėder-ise n'ola ʿ**Aṭāyī**ye ol ṣanem
gāhī cefā ėderse vefā ėde gāh ola

ḫarfuʾt-tāʾ[i]

9.

1. gözlerüŋ ėtdi nergisi ser-mest
yuce boyuŋ ḳatında ṭūbī pest

güle ėrgördi ruḫlaruŋ ḫaclet
sünbüle saçlaruŋ getürdi şikest

3. gele şāhā hezār naġme-i zih
açsa cān leşkerine ġamzeŋ şest

biri miṣlüŋdür ü biri sensin
ʿālem içinde cümle nīst ü hest

5. vaṣluŋı gel ki cāna ṣatarsaŋ
bizden al bu behāyı dest be-dest

leb-i mey-gūn u nergis-i mestüŋ
lāle-veş bėni ḳıldı bāde-perest

---

3 [Senin ayrılığında iki gözümün yaşını gören, bugün onun aşkına bu ikisi en iyi tanıktır der.]

4 [O put Atâyî'ye zulmederse ne olur? An olur incitirse an olur hoşnut eder.]

9 A-, 54[b] İ, Y 8[a], YB-, HK 174. Ḫafīf: Feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 [Gözlerin nergisi sarhoş etti; tuba, yüksek boyunun yanında alçaldı.]

2 [Yanakların gülü utandırdı, saçların sünbülü değerden düşürdü.]

3 [Ey padişah, yan bakışın can askerine ok atsa kirişten binlerce aferin sesi gelir.]

4 ü: İ-; nīst ü: nīst-ile İ. [Dünyada hep var ile yokun biri senin benzerindir/gölgendir, öbürü de sensin.]

5 İ-. [Vuslatını can karşılığında satarsan bu pahayı gel bizden peşin al.]

6 u: İ-.[Şarap renkli dudağın ile sarhoş nergis (gözün) beni gelincik çiçeği gibi şarap düşkünü etti.]

7. nėte-kim mestdür **ʿAṭāyī** bu dem
mestdi cānı daḫı vaḳt-ı elest

10.

1. sen şehden olursa bu ḳula bir naẕar ėy dōst
noḳsānı kemāl ola vü ʿaybı hüner ėy dōst

bir ẕerre ėreli güneşe nūr-ı ruḫuŋdan
āvāre yörür mihrüŋ ile der be-der ėy dōst

3. ḳaṣduŋ dil ü cān almaġ ise ḳıl bir işāret
yoluŋda nedür terk-i dil ü cān u ser ėy dōst

zülfüŋ ḳoḫusından ḳılur āfāḳı muʿaṭṭar
ėtdükçe ṣabā yėli ḳapuŋdan güẕer ėy dōst

5. ġamzeŋ seḥerī ėreli cāna işüm oldı
uş nāle-i şeb-gīr ile āh-ı seḥer ėy dōst

ʿışḳuŋ olısardur baŋa ser-māye-i devlet
ėtdükde cihān memleketinde sefer ėy dōst

7. pā-būsuŋa ol dem ėre bī-çāre **ʿAṭāyī**
k'ola ėşigüŋde ölüben ḫāk-i der ėy dōst

---

7 [Atâyî'nin canı Elest vaktinde sarhoş olduğu gibi şimdi de sarhoştur.]

10 A-, İ-, Y-, YB-, ML 78, N 398, P 77a. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 bu ḳula bir naẕar: ḳula bir gez P. [Ey dost, sen padişahtan bu kula bir iltifat olursa eksiği tamamlanır, ayıbı da hünere döner.]

2 [Ey dost, güneşe yanağının nurundan bir zerre eriştiğinden bu yana senin sevginle başıboş, kapı kapı dolaşmaktadır.]

3 P'de 2. beyit. nedür: ne var P. [Ey dost, amacın gönlü ve canı almaksa bir işaret et, senin yolunda gönlü, canı ve başı terk etmek nedirki?]

4 [Ey dost, gün doğusundan esen yel senin kapından geçtikçe dünyayı saçının kokusuyla ıtırlandırmaktadır.]

5 [Ey dost, yan bakışın seher vakti canıma deydiğinden beri işim böyle gece boyunca inlemek, sabah da ah etmek oldu.]

6 P'de 4. beyit. olısardur baŋa: olısar derdüŋe P; memleketinde: memleketinden N; sefer: güẕer P. [Ey dost, dünya memleketine sefer ettiğimde senin aşkın bana bereketli bir sermaye olmuştur.]

7 dem: vaḳt P; k'ola: ola P. [Ey dost, zavallı Atâyî senin ayağını öpmeye geldiğinde o an kapında ölsün de eşiğinin toprağı olsun.]

ḥarfuʾl-cīm

11.

1. reyḥān ḫaṭuŋ mürekkebine misk olalı zāc
dīvān nişānuŋ eyledi tevḳīʿ-ı ḥusne tāc

zülfüŋ şebinde yol bulımaz-ıdı ṭolaşup
bu baḫtı ḳara ʿaḳla yüzüŋ olmasa sirāc

3. vaṣluŋ metāʿına ṣemen ėy ḫᵛāce n'ola kim
ḳapuŋda kāsid oldı bu dem cāna yoḳ revāc

muṭrib çü sāz-ı naġmeŋ-ile sūz-ı ġam gider
biz ʿışḳ derdimendine baġışla ibtihāc

5. sāḳī nigār-ı laʿl-i şeker-bār yādına
ṣun gözlerüm bigi mey-i aḥmer ṭolu zücāc

cānuŋ mizācı ʿaḳl ṭabībi ʿılāc-ıla
dönmez ezelde ʿışḳ-ıla bulmış çü imtizāc

7. ṣordı ʿ**Aṭāyī** derdi devāsın ṭabībden
bī-çāre ḳaldı gördi degül ḳābil-i ʿılāc

---

11 A-, 55ᵃ İ, Y 8ᵃ, YB-, HK 227. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt.

1 misk: müşk İ. [Misk, reyhan hattının mürekkebine boya olduğundan beri divan senin mührünü güzellik tevki'ine/tuğrasına taç etti.]

2 bulımaz-ıdı: bulmadı İ. [Senin yüzün bu kara bahtlı akla kandil olmasa saçının karanlığında dolaşırdı da yolunu bulamazdı.]

3 ḫᵛāce: ḫōca İ. [Ey tüccar, vuslatının kumaşına paha nedir? Çünkü şimdi can (pahası) geçmiyor, kapında aranmaz oldu.]

4 [Ey çalgıcı, gam derdi senin güzel sesli sazınla gittiğinden aşk dertlisi olan bize sevinç bağışla.]

5 yādına: yādāne İ. [Ey saki, bal damlatan la'l (dudaklı) cananenin şerefine gözlerim gibi kıpkırmızı şarap dolu kadeh sun.]

6 [Akıl tabibinin ilacıyla canın mizacı değişmez, çünkü ezelde aşka alışmıştır.]

7 [Atâyî derdinin devasını tabipten sordu da tabip çaresiz kaldı, ilacın faydasının olmadığını gördü.]

ḥarfu'l-ḫa'[i]

12.

1. bunda bī-dil yörirem vuṣlat-ı cānāndan ıraḫ
cānum ėrdi lebe çūn hecr-ile cān andan ıraḫ

ėy selāṭīn ser-i kūyinde muḳīm olanlar
nėçe nėce ola ben bendesi sulṭāndan ıraḫ

3. fürḳatüŋ dēvi neler ḳıldı benüm cānuma āh
ẓulm devr ėdeli ʿadl issi Süleymāndan ıraḫ

ėy perī murġ-ı dilüm yaḳduġı bāli-y-le peri
hele gey tuḥfe-durur şemʿ-ı şebistāndan ıraḫ

5. raḥm ḳıl murġ-ı seḥer-ḫᵛānına bi-llāh çimenüŋ
ki geçer ʿomri fiġān-ıla gülistāndan ıraḫ

gitme dēvāne göŋül zülf ü zenaḫdānından
ne işüŋ var senüŋ ol bend-ile zindāndan ıraḫ

7. āh eger ʿomr-i ʿazīzüŋ geçe Yaʿḳūb bigi
ėy ʿ**Aṭāyī** ġam-ıla Yūsuf-ı Kenʿāndan ıraḫ

---

12 A-, 55[a] İ, Y 8[a], YB-. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 [Bu yerde canana kavuşmaktan uzak, şaşkın bir şekilde yürüyorum; canım ayrılık yüzünden ağıza geldi, çünkü can ondan uzaktır.]

2 [Ey sultanların yanı başında oturanlar, ben kulun sultanından bunca uzak olması nasıl olabilir?]

3 dēvi: dēv İ. [Adalet sahibi Süleyman'dan uzakta zulüm devrettiğinden beri ayrılık devi benim canıma neler etti ah.]

4 [Ey peri, gönül kuşumun köşkün mumundan uzakta yaktığı koluyla kanadını ciddi bir hediye sayalım.]

5 ḫᵛānına: ḫōnına [Çayırın seherde çığıran kuşuna acı, yemin olsun ki onun ömrü gül bahçesinden uzakta ağlayarak geçiyor.]

6 [Ey deli gönül, saçıyla çenesinden ayrılma; o zincirle zindandan uzakta senin ne işin var?]

7 [Ey Atâyî, eğer aziz ömrün Yakup gibi ağlayarak Kenan'ın Yusuf'undan uzakta geçerse çok yazık olur.]

ḥarfuʾd-dāl

13.

1. ṭodaġuŋı gördi düzdi ėy ṣanem zenbūr ḳand
derdüme laʿlüŋ-durur şimden gerü meşhūr ḳand

geh gözi yaşında ġarḳ oldı vü geh yandı oda
ḫāk-i pāyuŋdan benüm bigi düşelden dūr ḳand

3. refʿ ėdäli ṣavtını medḥında ṭūṭī laʿlüŋüŋ
şermi-y-ile kendüyi ėtmiş-durur meksūr ḳand

Kevşerüŋ esrārını şerḥ ėdeliden ṭoṭaġuŋ
ḫacleti küncinde ėtmişdür özin mestūr ḳand

5. şerbet-i nūşını laʿlüŋüŋ devāsı-çūn umar
hecr odı-y-la düşeli dil-ḫaste vü meksūr ḳand

işbu ġarrā şiʿri ben şīrīn lebüŋ-çūn söylerem
k'ėşidürse ḳılmaya hergiz özin maġrūr ḳand

7. ḳanda görürsem ʿ**Aṭāyī** bigi ġarḳ olmış ḳana
düşeliden dilemez ol dārdan mehcūr ḳand

---

13 A-, 56[a] İ, Y 8[b], YB-. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt.

1 [Ey put, senin dudağını gördü de arı bal yaptı, şimdiden sonra derdime meşhur şeker senin dudağındır.]

2 [Şeker benim gibi senin ayağının toprağından ayrı düştüğünden beri kimi zaman göz yaşında boğuldu, kimi zaman da ateşte yandı.]

3 ėdäli: ėdeli İ. [Dudu kuşu la'l dudağının övgüsü için sesini yükselttiğinden beri şeker, utancından kendini kırmıştır.]

4 şerḥ: medḥ İ; küncinde: küncde İ. [Dudağın, Kevser'in sırlarını açıkladığından beri şeker, utancının köşesinde kendisini gizlemiştir.]

5 [Şeker, ayrılık ateşiyle dertlenip kırık düştüğünden beri ilacı için senin dudağının bal şerbetini ummaktadır.]

6 şiʿri: eşʿārı İ. [İşte bu güzel/ak şiiri ben senin tatlı dudağın için söylerim, yani şeker işidirse asla gururlanmasın.]

7 dilemez: eylemez İ. [Nerede Atâyî gibi kana batmış görsem o kapıdan ayrı düştüğünden beri şeker istemiyor.]

14.

çihreŋde ʿayān olalıdan nūr-ı Muḥammed
oldı⌣ehl-i ṣafāya èşigüŋ Kaʿbe vü maʿbed

fürḳat beni öldürdi vü ḳopardı ḳıyāmet
demdür ki şefāʿat ḳıla āline ol Aḥmed

ḫıfẓ ètdüm o nāzük-püserüŋ ḥusni kitābın
üstāda eb ü ced vèrüp oḳutmadın ebced

beŋzer ki ruḫından yüzini zülfi çevürmiş
k'ol ser-keşüŋ oldı yüzi Hindū bigi esved

her nèçe uzun biçer-isem cāme-i medḫın
andan yine aʿlā görinür ṭoġrusı ol ḳad

ʿādet midür ol yāra ki olmaya muḳayyed
kim olsa ʿ**Aṭāyî** gibi zülfine muḳayyed

ṭāliʿ aŋa bu yolda eger reh-ber olursa
ṣaḥrāsına hicrānuŋ ola kim bula ser-ḥad

---

14 A 5[ah], 55[b] İ, Y 9[a], YB 6[b], HK 264, ML 82, N 524, P 105[a]. Hezec: Mefʿūlü mefāʿîlü mefāʿîlü feʿūlün.

1 çihreŋde: mihrüŋde A, hecrüŋde İ. [Çehrende Hz. Muhammed'in nuru belirdiğinden kapın aşk ehline Kâbe ve mabet oldu.]

2 beni: bizi A, YB, N, P; ki: eger A, YB, N, P; ḳıla: ède A, YB, N, P; ol: A-, YB-, N-. [Ayrılık beni öldürüp kıyameti kopardı, şimdi o Ahmed'in ailesine şefaat etme vaktidir.]

3 ḥusni: ʿışḳı YB, N, P [Babam atam öğretmene verip ebced okutmadan önce o nazik oğlanın güzellik kitabını ezberledim.]

4 YB, P'de 5. beyit. zülfi: zülf YB, P; k'ol: ol YB, P; bigi: gibi A, İ, Y, N, P. [Saçı yüzünü onun yanağından çevirmiş olmalı, zira o itaatsizin yüzü Hindu gibi kapkara olmuş.]

5 YB'de 4. beyittir. nèçe: + ki A, YB, N, P; biçer-isem: biçerem A, YB, N, P; medḫın: medḫı A, N, medḫuŋ P; yine: daḫı YB, N, P; ol: bu A, YB. [Onun övgü elbisesini her ne kadar uzun biçersem biçeyim doğrusu o boy yine ondan daha yüksek görünür.]

6 yāre: yār İ; ki: kim N. [Atâyî gibi saçına kim bağlanmış olursa olsun bağlanmamak/ehemmiyet vermemek o sevgilinin alışkanlığı mıdır?]

7 P-. [Eğer talih bu yolda ona rehber olursa belki ayrılık ovasının sınırını bulabilir.]

ḥarfuʾr-rāʾi

15.

1. odlara yaḳmaġa beni ʿışḳuŋ delīldür
cān şemʿı yansın aŋa ki göŋlüm fetīldür

ʿışḳuŋda sūdumuz ġam u ṣabr oldı az u çoḳ
ser-māye bes bize bu keşīr ü ḳalīldür

3. biz rindler ḳatında mey ü gülşen ü nigār
Firdevs ü ḥūr u Kevşer-ile Selsebīldür

işbu ʿazīz vaḳtde nūş ėtmeyüp müdām
her kim ḫafīf otura be-ġāyet ṣaḳīldür

5. göŋlümi ʿūd-veş ki yaḳar ʿışḳ mücmeri
gülşen dėrem bu oda ki nār-ı Ḫalīldür

gölgeŋ gibi raḳīb bėlüŋce izüŋ gibi
senden cüdā ʿ**Aṭāyī** ḥaḳīr ü ẕelīldür

7. ger bilmez-ise derdümi ol yār ėy ṣabā
luṭf eyle ṭapusına ėrişdükde bildür

---

15 A-, İ 56ᵃ, Y 9ᵃ, YB-. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Beni ateşlere yakmağa senin aşkın delildir, fitili gönlüm olan can mumu onun için yansın.]

2 [Senin aşkında kârımız az çok gam ile sabır/az gam ile çok sabır oldu, bu az ile çok sermaye bize yeter.]

3 gülşen ü: gülşen-i İ. [Biz rindler yanında şarap kevserle selsebil, gül bahçesi Firdevs cenneti ve nigâr da huridir.]

4 [İşte bu aziz vakitte kim şarap içmeyip hafif otururbut oldukça ağırdır.]

5 [Aşk buhurdanı gönlümü öd ağacı gibi yakar, Halil'in/sevgilinin narı olan bu ateşe gül bahçesi diyorum.]

6 [Rakip senin gölgen gibi, ardınca izin gibi iken senden ayrı Atâyî hakir ve zelildir.]

7 derdümi ol yār: ol yār derdümi İ. [Ey gündoğusu rüzgârı, eğer o yar derdimi bilmezse iyilik et de huzuruna vardığında bildir.]

16.

1. her ki ser-mest gözüŋ-ile senüŋ yār olur
dün ü gün muʿtekif-i ḫāne-i ḫammār olur

ele alġıl bu bizüm bī-ser ü pā gönlümüzi
ki gözel dil ele almaġ-ıla dil-dār olur

3. yüzüŋi ṣōfī-i ṣāfī ki göre zülfüŋ-le
rūz u şeb fikri anuŋ ḫalḳa-i zünnār olur

kim devā isteyü varur-ısa ʿaṭṭārumuza
gözinüŋ mekr-ile dil-ḫaste vü bīmār olur

5. vaṣlın ol Yūsuf-ı Mıṣrī eger ėtdürse mezād
ėy nėçe cān-ı ʿAzīz aŋa ḫarīdār olur

her ki zülfüŋ gibi ėndürmedi başın ḫaṭuŋa
lā-cerem şöyle siyehkār u nigūsār olur

7. leb ü dendānuŋuŋ ėtdükde ʿ**Aṭāyī** vaṣfın
dili anuŋ güher-efşān u şeker-bār olur

17.

1. ol-kim cemāl-i ʿāşıḳ-ı ḥūr u firişteder
ṭīnüm hevāsı āb-ıla anuŋ sirişteder

---

16 A-, İ 56ᵇ, Y 9ᵇ, YB-. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 [Her kim senin sarhoş gözünle arkadaş olursa gece gündüz meyhanede itikaf yapar.]

2 [Bu bizim zavallı gönlümüzü tut, çünkü güzel gönülü tutmakla dildar/gönül tutan olur.]

3 ki: İ-. [Senin yüzünü saçınla görünce saf sofinin düşüncesi gece gündüz zünnar halkası olur.]

4 [Kim deva istemek için attarımıza giderse onun gözünün hilesi ile gönlü yaralı ve hasta olur.]

5 [Eğer o Mısırlı Yusuf vuslatını satışa çıkarsa birçok Aziz can ona müşteri olur.]

6 siyehkār: sitemkār İ. [Kim senin saçın gibi başını ayva tüyüne indermezse/fermanına boyun eğmezse kesinlikle öyle rezil rüsva olur.]

7 vaṣfın: vaṣlın İ. [Atâyî senin dudağınla dişini anlattığında dili inci saçar ve bal damlatır.]

17 A5ᵃ, İ 56ᵇ, Y 9ᵇ, YB 9ᵃ, 409. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 hevāsı: hevā-yı İ. [Huri ve meleğin âşık olduğu o yüzün arzusu suyu ile balçığım yoğrulmuştur.]

rengīn ü ter ḫayāl-ile naḳş-ı leb ü ḫaṭı
Yāḳūt ḫaṭṭı bigi gözümde nibişte[2]dür

3. biçerse mihr sünbülesin n'ola sünbülüŋ
toḫm-ı hevā çü nāḫıye-i dilde kişte[3]dür

fāş eylemekde sırruŋı şemʿuŋ günāhı yoḳ
ḳaṭʿ ėt zebānını ki ėden cümle rişte[4]dür

5. serden geç ėy ʿ**Aṭāyī** vü gözden naẕar götür
ḥadden çü ser-güẕeşti bularuŋ güẕeşte[5]dür

18.

1. gönlümi meftūn ėden şol ġamze-i fettān mıdur
cānı ser-gerdān ḳılan zülfüŋ mi yā devrān mıdur

ʿışḳ dīvānından adını bu ben dėvānenüŋ
maḥv ḳılmaḳ isteyen ser-defter-i ḫūbān mıdur

3. çeşmi her dem ḫūn-ı merdüm içdügi mıḥrābda
muḳteżā-yı dīn midür yā mūcib-i īmān mıdur

gül yüzüŋ üstindeki zülf ile ḫaṭ mıdur yeḫod
gülşen-i cennetde bitmiş sünbül ü reyḥān mıdur

---

2 nibişte[dür]: nüviştedür YB. [Dudak ile ayva tüyünün şekli renkli ve taze hayal ile gözümde Yakut hattı gibi yazılmıştır.]

3 [Senin sümbülün sevgi başağını biçerse ne olur? Çünkü heves tohumu gönül toprağında ekilmiştir.]

4 İ'de 3. beyit. [Sırrını açıklamakta mumun günahı yok; ipliğin dilini kes, çünkü söyleyen hep odur.]

5 [Ey Atâyî, serden geç ve gözden bakışı kaldır, çünkü bunların macerası haddi aşmıştır.]

18 A 5^{bh}, İ 57^{a}, Y 10^{a}, YB 9^{b}, HK 337. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ġamze-i: dil-ber-i YB. [Gönlümü bağlayan şu fitneci yanbakış mıdır, canı hayran eden saçın mı yoksa devran mıdır?]

2 adını bu ben dīvānenüŋ: ėden bu beni dīvāne YB. [Bu ben mecnunun adını aşk divanından silmek isteyen güzeller defterinin başındaki midir?]

3 dīn midür yā: zühd midür A, YB. [Gözün mihrapta her an mert kanı içmesi dinin gereği midir yoksa iman icabı mıdır?]

4 A-. ḫaṭ mıdur yaḫod: yāḫod ḫaṭ mıdur İ, yaḫod: yāḫod Y. [Gül yüzün üstündeki saç ile ayva tüyü müdür yoksa cennet bahçesinde bitmiş sümbül ile reyhan mıdır?]

5. bī-güneh ḳanum yère dökmeklige diş bileyen
dem be-dem ol ġamzesi tīġ u güher-dendān mıdur

geçdügi benden revān oġrayıcaḳ müşkül belā
lā-cerem tenden geçer cān ayrılur āsān mıdur

7. ṭut kim ėrişmez ʿ**Aṭāyī**nüŋ devāsına eli
ḫaste-dil derdüŋden el çekmeŋ senüŋ dermān mıdur

19.

1. ʿuşşāḳa naẓar eyle ki dėvānelerüŋdür
sen şemʿ bular bir nėçe pervānelerüŋdür

ferzīn bigi kec-rev olan ėy şāh-ı ḳamer-ruḫ
gitsün ki seʿādet atı ferzānelerüŋdür

3. dil murġı kim almaz-ıdı bir kāha dü kevni
kendümden alan dāmuŋ-ıla dānelerüŋdür

zinhār ḫarāb eylemesün āb-ıla āteş
göŋlüm-le gözümi ki senüŋ ḫānelerüŋdür

5. sāḳī ḳomaġıl devrüŋi kim devr-i ḳamerde
devrān senüŋ ü bėnüm ü peymānelerüŋdür

---

5 ol: şol A. [Günahsız yere kanımı yere dökmeğe diş bileyen her an o gamzesi kılıç ile dişi inci olan mıdır?]

6 müşkül belā: müşküllere İ, geçer: göçer YB. [Çetin bela gelince can benden gider; şüphesiz can tenden geçip ayrılır, bu kolay mıdır?]

7 ṭut kim: dut ki A, YB; devāsına: devā eline A, devā ipine Y, YB; dil: A-. [Atâyî'nin eli devasına erişmez diyelim, senin âşığın derdinden el çekmen derman mıdır?]

19 A 5bh, İ 57a, Y 10a, YB 9b, HK 383. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 şemʿ: şemʿa İ, şemʿ u YB. [Âşıklara nazar et, çünkü onlar senin mecnunlarındır; sen mumsun, bunlarsa birçok pervanelerindir.]

2 bigi: gibi İ, Y; kec-rev: kej-rev A, saʿādet: muḥabbet A, YB. [Ey ay yüzlü padişah, vezir gibi eğri giden gitsin, çünkü devlet atı ariflerindir.]

3 [Gönül kuşu iki âlemi bir samana almazdı, (ama) beni kendimden alan senin tuzağınla buğdaylarındır.]

4 ḫarāb: aḫrāb YB, göŋlümle gözümi: göŋlümi gözümi A, YB. [Aman ha su ile ateş gönlümle gözümü harap etmesin, çünkü onlar senin odalarındır.]

5 A-. [Ey sâkî, devrini bırakma; çünkü kamer devrinde devran senin, benim ve kadehlerindir.]

ben ölürem öldürse gözüŋ her kişi[yi] kim
merdāneden ölmek gėrü merdānelerüŋdür

7. ʿışḳı-y-ıla bilişdi ʿ**Aṭāyī** eved ol yār
yād eylemez anı yine bī̆gānelerüŋdür

20.

1. zülfin ol seḥḥār kim geh pī̆ç ėder geh ḫam ṭutar
her ki ṭutarsa anı efsūn-ıla arḳam ṭutar

gülmesün baḫtı güli bī̆-ḳadr olsun ẕerre-vār
ṭodaġuŋuŋ ḳadrini ġonçeden ol-kim kem ṭutar

3. ṭutmaġa cān milkini ḳondı ḫayālüŋ çeşmüme
bir ḫayālem ben revān cānā ḫayālüŋ nem ṭutar

çū̆n mey-i ṣāfī̆-durur ḫalvetde ṣōfī̆ ṭutduġı
dem be-dem dē̆vāne-veş dėrler ki anı dem ṭutar

5. laʿline öykündügi-çū̆n lālenüŋ yandı dili
ġonçe anı gördi lā-büd aġzını epsem ṭutar

---

6 A'da 5. beyit. gözüŋ: gözi A, YB; gėrü: yine İ, Y, YB. [Gözün herkesi öldürmek istese ben ölürüm, çünkü yiğidin elinden ölmek yine yiğitlerin işidir.]

7 bilişdi: buluşdı YB, yine: gine A. [Atâyî aşkıyla içli dışlı oldu ama, evet, o yâr yine onu anmaz, ilgisizdir.]

20 A 6ah, İ 57b, Y 10b, YB 9b HK 528. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 zülfin ol: zülfini A, seḥḥār: seḥḥāre İ, ṭutarsa: ṭutar cenge A, her ki: kim ki YB. [O büyücü saçını kimi zaman eğri kimi zaman büğrü tutar, her kim onu tutarsa büyü ile iri benekli yılan tutar.]

2 ḳadrini ġonçeden: ġonçeden ḳadrin A, YB. [Dudağının kıymetini goncadan eksik tutan o kişinin bahtının gülü gülmesin, zerre gibi değersiz olsun.]

3 ben: bī̆ İ, Y; ḫayālüŋ: cemālüŋ İ, Y. [Can memleketini ele geçirmek için hayalin gözüme yerleşti; ey cân, ben kendim bir hayalim, hayalin neyimi tutabilir?/hayalin yaş/rutubet tutar.]

4 ki: kim YB. [Halvette sofinin tuttuğu saf şarap olduğu için onu daima deli gibi dem tutar derler.]

5 A, YB'de 6. beyit. [Onun dudağına özendiği için gelincik çiçeğinin dili/gönlü/ortası yandı; gonca da onu gördüğü için şüphesiz ağzını kapalı tutmaktadır.]

zülf-i kāfir-kīşi ẓulminden şehīd olanlara
sünbül-i müşkīn ḳara gėymiş-durur mātem ṭutar

7. teşne-dillikden ʿ**Aṭāyī** cānı ėrdi çūn lebe
dem be-dem mey-gūn lebüŋ yādına cām-ı Cem ṭutar

21.

1. ḫūn-ı dilüm-le rūy-ı zemīn nem ṭutup-durur
bār-ı ġamum-la püşt-i felek ḫam ṭutup-durur

cām-ı şarāb ṭutdı çü dil-dār dėdi dehr
ḫorşīdi gör ki māh-ı Muḥarrem ṭutup-durur

3. cān-baḫş ṭoṭaġından uralı ṣabā demi
āfāḳı būy-ı ʿĪsī-i Meryem ṭutup-durur

zencīr-i zülfini dil-i dėvāne ṭutdı līk
miskīn bilmedi ki ne arḳam ṭutup-durur

5. düşdi yaḳası fürḳat eline ʿ**Aṭāyī**nüŋ
ammā ümīd ėtägini muḥkem ṭutup-durur

---

6 A, YB'de 5. beyit. zülf-i kāfir-kīşi ẓulminden: zülf-i kāfir-kīş şevḳından A, YB; müşkīn: miskīn A, YB; müşkīni İ; gėymiş-durur: gėymişdür İ. [Onun gâvur saçının zulmü yüzünden şehit olanlar için misk kokulu sümbül kara giyinmiştir, yas tutmaktadır.]

7 mey-gūn: laʿlīn A, YB. [Atâyî'nin canı susuzluktan ağzına geldiği için şarap renkli dudağın şerefine daima Cem kadehini tutmaktadır.]

21 A 8ah, İ 57b, Y 10b, YB 10b, HK 520. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Gönlümün kanıyla yeryüzünü su kaplamıştır, gamımın yükü ile feleğin beli bükülmüştür.]

2 A'da 3. beyit. ḫorşīdi: ḫorşīd İ. [Sevgili şarap kadehini eline alıp tutunca zamane: Şu güneşe bak, Muharrem ayı onu tutmuştur, dedi.]

3 uralı: ėreli A, āfāḳı: āfāḳ A, ʿĪsī-i: ʿĪsī vü A. [Gündoğusu rüzgârı can bağışlayıcı dudağından dem vurduğundan beri dünyayı Meryem oğlu İsa'nın kokusu kaplamıştır.]

4 YB-. A'da 2. beyit. [Deli gönül saçının zincirini tuttu ama fakir ne iri benekli yılan tuttuğunu bilmedi ki.]

5 [Atâyî'nin yakası ayrılık eline düştü ama o ümit eteğini sağlam tutmuştur.]

22.

1. ėy bād-ı ṣabā sen bize cānān ḫaberin vėr
bī-dillere ol dil-ber-i fettān ḫaberin vėr

ṭodaġı ḥıkāyetlerini eyle rivāyet
dil-teşnelere çeşme-i ḥayvān ḫaberin vėr

3. cemʿ ėt bu siyeh-ḥāllerüŋ göŋlini bir dem
eglen bulara zülf-i perīşān ḫaberin vėr

derdümüzi arturma unutdur bize hecri
vaṣlını aŋup ḫasteye dermān ḫaberin vėr

5. ḳıl ṣūret-i maʿnīsini yāruŋ bize tefsīr
Kevşer lebini şerḥ ėt ü Ḳurʾān ḫaberin vėr

ʿāşıḳlara maʿşūḳ cemālini beyān ḳıl
bülbüllere yaʿnī ki gülistān ḫaberin vėr

7. luṭf eyle ʿ**Aṭāyī**den öp ol servüŋ ayaġın
ol servere bu bī-ser ü sāmān ḫaberin vėr

23.

1. eyd ala gözlerüŋe yėter ėtsün āller
ṭab ḳana girsün aşdı özinden vebāller

---

22 A 6bh, İ 58a, Y 11a, YB 10b, HK 457. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 ol: şol YB. [Ey gündoğusu rüzgârı, sen bize cananın haberini ver; şaşkınlara o çok fitneci sevgilinin haberini ver.]

2 [Dudağının hikâyelerini rivayet et, gönlü susamışlara ölümsüzlük pınarının haberini ver.]

3 [Bu yaslıların gönlünü yap/bir an yap, bir an eğlen de bunlara açılmış saçın haberini ver.]

4 YB'de 5. beyittir. derdümüzi: derdümüz İ. [Derdimizi arttırma, ayrılığı bize unuttur; kavuşmayı anlatarak hastaya derman haberini ver.]

5 YB'de 4. beyittir. ėt ü: ed ü A, ėt İ, ed YB. [Bize yarin mana yüzünü tefsir et; kevser dudağını şerh et, Kur'an haberini ver.]

6 [Âşıklara maşuğun cemalini açıkla, yani bülbüllere gül bahçesinin haberini ver.]

7 ol: şol A, YB; bu: ben İ, Y. [İyilik et de Atâyî yerine o servinin ayağını öp, o emire bu zavallının haberini ver.]

23 A 6bh, İ 58a, Y 11a, YB 10a. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 eyd ala gözlerüŋe: dė aŋa gözlerüŋ İ; yeter: kim az A, YB. [Ela gözlerine söyle hileler etmeyi bıraksın, kana girdiği yeter, günahlar kendisinden aştı.]

ḳo ʿışḳı dėyicek gönül olurdı münfaʿıl
bes yėridür çekerse bu gez infiʿāller

3. şol ġonçeden ki keşf olur dürlü müşkülāt
gelmez cevāba nėte-ki ḳıldum sü'āller

ḫorşīd ü māh dėmedügüm yüzüne bu kim
dā'im ėrür olara küsūf u zevāller

5. zülfüŋ teselsüli-y-ile noḳṭa‿aġzuŋı gören
devrüŋde dėr ki geldi vücūda muḥāller

ʿāşıḳ ʿ**Aṭāyī** bigi vü dil-ber senüŋ gibi
gelmäye māhlar gele vü gide sāller

24.

1. ėy dürc-i ʿabīrüŋ bu fem-i nāfe-güşādur
v'ėy māye-i ʿıṭr ol nefes-i ġāliye-sādur

çūn üẕn eẕānın oḳıdı pīr-i ḫarābāt
ehl-i dile kāşāneye varmaġa ṣalādur

---

2 bu gez: bu dem A, YB. [Aşkı bırak deyince gönül kederlenirdi, bu kez gücenmeleri uzatırsa tam yeridir.]

3 A-, olur: olurdı İ, cevāba: cevāb İ. [Türlü zorlukların keşfolduğu şu goncadan sorular sordum ama cevap gelmez/cevabı olmayan sorular sordum.]

4 YB'de 3. beyittir. ḫorşīd ü māh: gün ile ay A, YB. [Senin yüzüne günay dememem şundandır: Çünkü onlara daima tutulma ve batma/uğursuzluk ulaşır.]

5 geldi: gelmedi İ. [Saçının zinciriyle nokta ağzını gören devrinde olmayacaklar oldu der.]

6 bigi: gibi A, İ, Y. [Aylar gelir, yıllar geçer ama Atâyî gibi âşık, senin gibi sevgili gelmez.]

24 A 7ah, İ 58b, Y 10b, YB 10a, HK 461, ML 84. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 v'ėy: ėy A, māye-i: sāye-i YB. [Ey güzel koku kutun bu misk saçan ağız, ıtır mayan o kalye misk nefesi olan!]

2 üẕn: A'da harekelidir. kāşāneye: meyḫāneye YB. [Meyhanenin piri kulak ezanını okuduğuna göre bu gönül ehline halvete gitmeye davettir.]

3. muṭrib ele al sāzuŋı evḳāt-ı ṭarabdur
sāḳī mey-i sāfī getür eyyām-ı ṣafādur

ebrūsına her laḥẓa ḳılur çeşmi işāret
bu ser-ḫoş-ı ḫūn-rīz ne ḫoş ḳıble-nümādur

5. yoḳ yoḳ bu zemān nāṣıḥ u ṣōfīleri gibi
her dem işi anuŋ daḫı zerḳ-ıla riyādur

ben iŋlemezem delse müjeŋ baġrumı ney-veş
derdüŋ çü bu bīmār-ı dile ʿayn-ı devādur

7. her cevr ü cefā kim ėrür ol māh-liḳādan
ʿuşşāḳa ḳamu luṭfdur u mihr ü vefādur

ol serv çü ser-çeşme-i enhār-ı keremdür
ʿūd-ı emelüm pes neye bī-berg ü nevādur

9. cānumda muḳīm oldı ḫayālüŋ ki ṣanasın
sulṭān-ı cihān muʿtekif-i künc-i gedādur

şol bāda fedā cān k'ėre zülfüŋ şikenine
ol yėre yüzüm ḫāk k'ėren aŋa bu pādur

---

3 evḳāt-ı: eyyām-ı A, YB; eyyām-ı: evḳāt-ı A, vaḳt-i YB. [Çalgıcı sazını ele al, şenlik vakitleridir; saki saf şarabı getir, sevinç günleridir.]

4 işāret: işārāt A. [Gözü her an kaşına işaret eder, bu kan dökücü sarhoş ne güzel bir kıble pusulasıdır.]

5 yoḳ yoḳ: yuḫ yuḫ A, YB. [Değil değil, bu zamanın vaiz ve sofuları gibi onun işi de her an hile ile riyadır.]

6 iŋlemezem: aŋlamazam A, İ, Y, YB. [Kirpiğin ney gibi bağrımı delse ben inlemem, çünkü senin derdin bu gönül hastasına devanın kendisidir.]

7 luṭfdur u: luṭf-durur İ. [O ay yüzlüden gelen her eziyet ve sıkıntı âşıklara bütünüyle iyiliktir, şefkat ve vefadır.]

8 YB-. [O servi cömertlik nehirlerinin kaynağı iken emelimin ödağacı niye yapraksız ve meyvesizdir?]

9 muḳīm oldı ḫayālüŋ ki: ḫayālüŋ ki muḳīm oldı A, ḫayāli ki maʿlūm oldı YB. [Hayalin canımda oturdu, sanki cihan sultanı dilencinin köşesinde itikafa girmiştir.]

10 k'ėre: ėren YB, yėre: yola A, YB. [Saçın büklümüne eren şu rüzgâra can feda olsun, bu ayağın vardığı o yere yüzüm toprak olsun.]

11. ġamzeŋ ne-ḳadar k'atdı ʿ**Aṭāyī**ye ḫadengi
yazmadı birisi n'ėdelüm tīr-i ḳażādur

25.

1. maʿreke-i ʿışḳ ḫaṭarnākdür
ḫaṣm daḫı çābük ü çālākdür

olalı peyveste aŋa nām-ı ḥusn
dāmeni nāmūsumuzuŋ çākdür

3. ḳılmaz-idüm bāk gözüŋden senüŋ
ėşidürem ḫūnī-i bī-bākdür

ol leb-i ḫandān iki ṣuʿbān-vār
bu müje-i tīġ-ıla Ḍaḥḥākdür

5. şol ḳadem ehline yüzüm ḫāk kim
yüzi anuŋ ayaġuŋa ḫākdür

girdini cān dāmeninüŋ dem be-dem
gird ḳılan girdiş-i eflākdür

7. gerçi ʿ**Aṭāyī** göŋül āyīnesi
buldı keder cām-ı naẓar-pākdür

---

11 birisi: birisin YB, tīr-i: ḥukm-i A. [Gamzen Atâyî'ye kimsenin yazmadığı kadar ok attı, ne yapalım, kaza okudur.]

25 A 7bh, İ 59a, Y 11b, YB 15a, HK 383. Serīʿ: Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün.

1 [Aşk meydanı tehlikelidir, düşman da çabuk ve seridir.]

2 [Güzellik namı ona yapışalı namusumuzun eteği yırtıktır.]

3 YB'de 4. beyittir. bāk: pāk A, İ; işidürem: işidürdüm YB, senüŋ: velī İ, ḫūnī-i: ḫūnī vü A, bī-bākdür: bī-pākdür İ. [Senin gözünden korkmazdım (ama) korkusuz bir kan dökücü olduğunu işitmedeyim.]

4 YB'de 3. beyittir. iki: ki aŋa A, İ. [O yılan gibi iki gülen dudak bu kirpik kılıcıyla Dahhak'tır/çok gülendir.]

5 ehline: issine A, YB; yüzi: yüz A. [Yüzü onun ayağına toprak olan şu yoldaşlara (benim de) yüzüm topraktır.]

6 girdini, gird: Y'de harekelidir. [Can elbisesinin eteğini her an topalak eden feleklerin dönüşüdür.]

7 A-. buldı keder: bula küdūret YB. [Ey Atâyî, gönül aynası her ne kadar kederlendi/tozlandı ise de o görüntüsü temiz bir camdır.]

26.

1. ġubār-ı nāfe ki reyḥān-ıla mürekkebdür
bu meh-liḳāya ḫaṭ olduġı gey mücerrebdür

yörüt piyāleʾi ey sāḳī-i Mesīḥā-dem
bu dem ki ʿışretüŋ esbābı hep mürettebdür

3. egerçi ʿīşe münāsib-durur ḳamu evḳāt
velīk mevsim-i gül cümlesinden ensebdür

benüm maʿīşetümi telḫ ėden degül Şīrīn
melīḥler şehi şol Ḫosrev-i şeker-lebdür

5. baʿīddür ki ḳarīb ola aŋa biz ḳullar
raḳībümüz çü ḳatında igen muḳarrebdür

teraḥḥum ėder-iseŋ vaḳtidür ki cān u göŋül
firāḳuŋ odı-y-ıla rūz u şeb muʿaẕẕebdür

7. ʿ**Aṭāyī** gibi olalı sipihr ḥalḳa be-ġūş
bu şeh-süvāra meh ü mihr naʿl-i merkebdür

---

26 A 7bh, İ 59a, Y 12a, YB 16a, HK 373. Mücteş: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 nāfe: nāme İ, reyḥān-ıla: reyḥānuŋ-ıla İ. [Reyhanla karıştırılmış olan misk tozunun bu ay yüzlüye hat/tüy olduğu çok tecrübe edilmiştir.]

2 yörüt: pür ėt YB. [Ey İsa nefesli saki, kadehi yürüt; şimdi içmenin sebepleri biraraya gelmiştir.]

3 [İçmeye bütün vakitler münasipse de gül mevsimi hepsinden daha uygundur.]

4 degül şīrīn: ne şīrīn kim A, İ; zī-şīrīn YB. [Benim maişetimi acı eden Şirin değildir, güzeller padişahı şu bal dudak Hüsrev'dir.]

5 [Biz kulların ona yakın olması uzak (ihtimaldir), çünkü rakibimiz onun yanında çok yakındadır.]

6 ėder-iseŋ: eylerseŋ A, YB; vaḳtidür: vaḳti-durur İ, firāḳuŋ: firāḳ A, YB. [Merhamet edersen (tam) zamanıdır, çünkü can ile gönül ayrılığın ateşiyle gece gündüz azap içindedir.]

7 mihr: mihre İ, naʿl-i: naʿl ü YB. [Atâyî gibi felek de bu usta süvariye esir olduğundan beri ay ve güneş bineğinin nalı olmuştur.]

27.

1. meẕheb-i ʿışḳda küfri ṣaçınuŋ īmāndur
yüzi gün bigi bu daʿvīmüze ḫoş bürhāndur

öliser zāhid-i bī-çāre riyā renci-y-le
çāre bulınmayısar derdi çü bī-dermāndur

3. gel ė ḫorşīd ki mihrüŋde göŋül ẕerre-miṣāl
bir dem ārām ėdemez her ṭarafa perrāndur

ṣoḥbetüŋ āleti ārāste olmışken ėriş
ki gözüm yaşı şarāb ü cigerüm biryāndur

5. zülfi çevgānı-y-ıla ṭıfl-ı dil oynamaġ-çūn
gūy-veş pāyına sevdālu başum ġalṭāndur

nėcesi vara göŋül zülfüŋe göz yaşı-y-la
Bu uzun gėcede kim muẓlim ü pür-bārāndur

7. zülfi pīçānlıġı bu-y-ise ki müşküllik-ile
al-a cānını ʿ**Aṭāyī**nüŋ ol iş āsāndur

---

27 A 8ah, İ 59b, Y 12a, YB 5b, ML 84. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 gün bigi: gül gibi YB. [Aşk mezhebinde onun saçının küfrü imandır, bu davamıza onun gün gibi yüzü güzel bir delildir.]

2 İ-. derdi: derd A. [Çaresiz zahid riya sıkıntısıyla ölecektir, derdi dermansız olduğundan çare bulunmayacaktır.]

3 İ'de 2. beyit. göŋül: senüŋ YB. [Gel ey güneş, gönül senin sevginde zerre misali bir an duramaz, her tarafa uçmaktadır.]

4 İ'de 3. beyit. [sohbetin aleti dizilmişken yetiş; çünkü gözümün yaşı şarap, ciğerim kebap olmuştur/ciğerimi bir yandır.]

5 İ'de 4. beyit. zülfi: zülf A. [Gönül çocuğu saçının çevganıyla oynasın diye sevdalı başım top gibi onun ayağına yuvarlanmıştır.]

6 İ'de 5. beyit. [Karanlık ve çok yağmurlu bu uzun gecede gönül senin saçına göz yaşı dökerek nasıl varsın?]

7 İ'de 6. beyit. zülfi: zülf A, YB; pīçānlıġı: bī-çārelıġı İ, ol: bu İ, iş: uş YB. [Çetinlikle saçının dolaşıklığı bu ise Atâyî'nin canını al, o iş kolaydır.]

28.

1. yüzi nūr-ı Ḫudāya maẓhardur
kim anuŋ-la cihān münevverdür

kemterīn ẕerresi hevāsınuŋ
ḳamer ü āfitāb-ı ḫāverdür

3. meṣeli laʿlinüŋ ḫayāli-y-le
gözümüŋ bāde-y-ile sāġardur

meger oġrar nesīm ʿaṭṭāra
ki deminden cihān muʿaṭṭardur

5. bu zemān rāstī o serv-i revān
ḫūblar arasında serverdür

lebi ẕikrin mükerrer ėtdükce
ėşiden dėr sözüme şekkerdür

7. gözlerümüŋ niṣārı ayaġına
dem be-dem dürr-i nāb ü gevherdür

yine sen meh-liḳāya ḳul oldı
bu ʿ**Aṭāyī** ki nīk-aḫterdür

---

28 A 8^{bh}, İ 60^{a}, Y 12^{b}, YB 8^{b}. Ḫafīf: Feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 [Yüzü Allah'ın nuruna mazhar olmuştur, böylece cihan onunla aydınlanmıştır.]

2 YB'de 5. beyittir. āfitāb-ı: āfitāb ü İ. [Muradının/Şevkinin en küçük zerresi ay ile doğunun güneşidir.]

3 YB'de 3. beyittir. gözümüŋ: gözlerüm A. [Dudağının hayaliyle (dolu olan) gözümün misali şarapla (dolu) kadehtir.]

4 muʿaṭṭardur: münevverdür A. [Rüzgârcık aktar (sevgiliye) uğramış olmalı, çünkü esintisinden bütün dünya ıtırlanmaktadır.]

5 YB'de 4. beyittir. ḫūblar: ḫūblaruŋ A, YB; arasında: +o YB. [Bu zamanda doğrusu o yürüyen servi güzeller arasında efendidir.]

6 [Dudağının zikrini tekrar ettikçe işiden sözüme baldır/kand-ı mükerrerdir der.]

7 ayaġına: ayaġuŋa A. [Gözlerimin her an onun ayağına saçtığı parlak inci ile mücevherdir.]

8 bu: zī A. [Yine sen ay yüzlüye kul oldu, bu Atâyî talihlidir.]

29.

1. aŋa kim burc-ı ḥusn üzre bugün ḫorşīd ṭāliʿdür
muḳārin ḳılduġı bėni sitārem ḥusn-ṭāliʿdür

bu sevdāyī gönül bizden ki gitdi zülfüŋe vardı
çü ʿālemde ne kim var-ısa hep aṣlına rāciʿdür

3. raḳīb ebrūŋ öŋinde ebr-veş ṣad pāre olsun kim
hilāl-i ʿīd görmekden naẓar ehline māniʿdür

bu ḫalḳuŋ ḳatli ḥalline yüzüŋ bürhān-durur rūşen
ḫaṭ-ı reyḥānuŋ u ġamzeŋ daḫı hem naṣṣ-ı ḳāṭıʿdur

5. benem sāḳī vü muṭribdür bugün ol Kehfüŋ aṣḥābı
raḳībi sürelüm it gibi k'ol meclisde rāciʿdür

gel ebnā-yı sebīl-i ʿışḳa laʿlüŋ selsebīlinden
sebīl ėt kim bu şerbet anlaruŋ derdine nāfiʿdür

7. benüm şiʿrüm ki Şiʿrāya ėrişdi ehl-i taḳlīdüŋ
degüldür lāyıḳı zīrā ki mecmūʿ-ı ṣanāyiʿdür

---

29 A 8[bh], İ 60[a], Y 12[a], YB 15[b], HK 321. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün.

1 [Bugün güzellik burcu üstünde doğan güneşe yıldızımın beni yoldaş etmesi talihimin güzelliğindendir.]

2 bizden: benden YB, çü: dü Y, bu YB; ne kim var-ısa: ne mevcūd-ısa A, YB, aṣlına: ehline İ. [Bu sevdalı gönül bizden gitti de senin saçına ulaştı, çünkü dünyada ne varsa hep aslına döner.]

3 [Bakanlara bayram hilalini görmeye mâni olan bulut gibi rakip kaşının önünde yüz parça olsun.]

4 ḳatli ḥalline: ḳīl ü ḳāline YB, bürhān-durur: bürhāndur İ. [Bu halkın öldürülmesinin halline yüzün apaçık bir delildir ve reyhan tüyün/Reyhanî hattın ve yan bakışın da kesin bir nastır.]

5 Y-. [Bugün o Kehf ashabı ben, saki ve çalgıcıdır; rakibi it gibi kovalım, çünkü o meclisde dönektir.]

6 A'da 4. beyit. [Gel aşk sebilinin çocuklarına dudağının çeşmesinden su ver, çünkü bu şerbet onların derdine devadır.]

7 A'da 8. beyit. [Şi'râ yıldızına erişen benim şiirim taklitçilere layık değildir, çünkü o sanatlar mecmuasıdır.]

sözi nāṣıḥ ḳo kim ėtmez ʿ**Aṭāyī**ye eşer pendüŋ
ʿabeşdür saʿyler cümle ėmekler çekme żāyiʿdür

30.

1. andan ki tevaḳḳuʿ olınan luṭf u keremdür
nė-y-çūn bize her dem ėrişen cevr ü sitemdür

cān-baḫş lebi şevḳı-y-ıla cān lebe ėrdi
luṭf eylese vaḳtidür ü raḥm eylese demdür

3. vaṣf ėtdi ḫaṭın şemmece bād-ı seḥerī çūn
müşkīn-nefes ü sebz-ser ü ġāliye-femdür

bir bī-ser ü pā var-ısa ser-geşte vü mecrūḥ
ḫūn-eşk ü siyeh-ḥāl benüm bigi ḳalemdür

5. ḫāk-i ḳademinden ki ṣabā dem be-dem alup
bir dem gözüme ėrgöre demdür ü ḳademdür

ṣayd eyleyimez ʿışḳ ḥarīminde ḥarāmī
gönlümüzi şimden gerü kim murġ-ı Ḥaremdür

---

8 YB'de 6. beyittir. saʿyler: +ḳılma A, cümle: YB-, ėmekler: A'da harekelidir. [Ey nasihatçi, sözü bırak, çünkü öğüdün Atâyî'ye tesir etmez; çabaların boş, çektiğin bütün emekler ziyandır.]

30 A 9ah, İ 60b, Y 13a, YB 7a, HK 342. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 nė-y-çūn bize her dem ėrişen: nė-y-çūn ėrişen bize ʿaceb A, YB. [Ondan umulan iyilikle cömertlik iken bize gelen niçin her an eziyet ve kötülüktür?]

2 vaḳtidür: furṣatdur A, YB. [Can bağışlayan dudağının arzusuyla can ağıza geldi, iyilik etse vaktidir, acısa zamanıdır.]

3 A-. şemmece: şemmede İ, sebz-ser ü: sebz ü ser ü İ, femdür: demdür İ. [Seher rüzgârı onun ayva tüyünü bir zerrede/âdet üzere şöyle vasfetti: misk kokulu, yeşil baş, güzel siyah renk.]

4 A, YB'de 3. beyit. mecrūḥ: maḥrūm A, YB; ḫūn: çūn A, YB. [Bir zavallı şaşkın ve yaralı varsa o benim gibi gözü kanlı, talihsiz olan kalemdir.]

5 gözüme: +ki İ. [Gündoğusu rüzgârı onun ayağının toprağından her an alıp bir an gözüme ulaştırsa zamanıdır, uğurdur.]

6 eyleyimez: eylemez YB. [Harami aşk hareminde gönlümüzü şimdiden sonra avlayamaz, (çünkü gönlümüz) Harem-i şerîfin kuşu olmuştur.]

7. ġamzeŋ oḳı ḫavfı-y-la ʿ**Aṭāyī**-i ġarībüŋ
peyveste ḳaşuŋ yāyı bigi ḳāmeti ḫamdur

31.

1. cihān yüzüŋ güninden rūşenādur
güneş şemʿ-ı ruḫuŋdan pür-żıyādur

ezelden kirpügüŋ ḳaşuŋ-la zülfüŋ
sekiz ḫulde delīl ü reh-nümādur

3. ne nisbet boyuŋa ṭūbī nigārā
bu zībā ḳāmetüŋ bes müntehādur

oḳıdum zülf ü ruḫsāruŋdan ėy dōst
ṣaçuŋ veʾl-Leyl ü yüzüŋ veʾḍ-Ḍuḥādur

5. ḫadīş-i cennet-i Firdevsi bildüm
maḥalleŋden birez neşv ü nemādur

müsellem ḫusn daʿvīsini ḳılmaḳ
bugün ʿālemde ėy dil-ber saŋadur

7. ṭodaġuŋ şerbetin ṣordum dėdiler
ʿ**Aṭāyī** derdüŋe sėnüŋ devādur

---

7 oḳı: oḫı A, ḫavfı-y-la: bīmi-y-le A, YB; bigi: gibi A, İ, Y. [Garip Atâyî'nin boyu, yan bakış okunun korkusuyla bitişik/gergin kaşının yayı gibi bükülmüştür.]

31 A-, İ 60ᵇ, Y 13ᵇ, YB 13ᵇ. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün.

1 [Dünya senin yüzünün güneşinden dolayı aydınlıktır, güneş ise yanağının mumundan ışıkla dolmuştur.]

2 ḳaşuŋ-la zülfüŋ: zülfüŋ-le ḳaşuŋ YB. [Ta ezelden kirpiğin, kaşın ve saçın sekiz cennete delil olup yol göstermededir.]

3 [Ey sevgili, tuba senin boyuna ne ölçü olabilir? Senin bu güzel boyun ondan çok üstündür.]

4 [Ey dost, saçınla yanağından okudum; saçın ve'l-Leyl, yüzün ise ve'd-Duha'dır.]

5 İ'de 7. beyit. bildüm: oḳudum YB. [Firdevs cenneti hadisinin, senin mahallenden biraz kaynaklandığını anladım.]

6 [Ey dilber, bugün dünyada güzellik davasını gütmek sana düşmüştür.]

7 [Dudağın şerbetini sordum/emdim; ey Atâyî, senin derdine devadır dediler.]

32.

1. her serde ki ol serv hevāsı eşeri var
cān ü dil-ile ṣanmaŋuz anuŋ ki seri var

ol rūḥa ṣor ėy cān yine sırrın deheninüŋ
kim ġaybdur andan daḫı kimüŋ ḫaberi var

3. senden yaŋa kim ʿazm-i sefer eyledi göŋlüm
yol azuġı uş ġuṣṣa vü ḫūn-ı cigeri var

dendānuŋa lü'lū çü özin eyledi lālā
aġ olsun anuŋ yüzi ki ārī̄ güheri var

5. ʿarż ėtmiş-iken ʿārıżuŋı eyleme ıʿrāż
dervī̄şlerüŋ anda çü ḥaḳḳ-ı naẓarı var

şehlā gözüŋe beŋzedene nergisi dėmez
her kim naẓar ehli-ise nūr-ı başarı var

7. ḫadd ü lebüŋüŋ medḥın oḳıduḳda **ʿAṭāyī̄**
eydür ėşidenler ki ne ḫoş gül-şekeri var

---

32 A-, İ 61[a], Y 13[b], YB-, HK 773, N 942, P 175[b]. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 eşeri: İ-, ṣanmaŋuz anuŋ ki: ṣanmaŋ anuŋ derd-i P. [O servinin aşkının eseri hangi başta varsa onun canı, gönlü ve başı vardır sanmayın.]

2 P-. sırrın deheninüŋ: dehenüŋ sırrın İ. [Ey can, ağzının sırrını yine o ruha sor, çünkü kayıptır, ondan başka kimin haberi olabilir?]

3 P'de 2. beyit. kim: P-, eyledi: eyleyeli P, uş: ḫoş P. [Gönlüm senin yanına doğru yola çıktı, yol azığı olarak işte kaygı ve ciğer kanı vardır.]

4 dendāŋuna: +her P; çü: her N, P-. [İnci kendisini senin dişine lala/iri tek taş yaptığı için onun yüzü ak olsun, saf cevheri varmış.]

5 iʿrāż: pinhān N, P. [Yanağını göstermişken yüz çevirme, çünkü onda dervişlerin göz hakkı vardır.]

6 P-. [Nergisi şehla gözüne benzedene nazar ehli olan hiç kimse basireti vardır demez.]

7 ḫadd ü lebüŋüŋ: ḫaddüŋ lebüŋ İ, medḥın: vaṣfın P. [Ey Atâyî, onun yanağı ile dudağının medhini okuduğunda işitenler ne güzel gül şekeri var derler.]

33.

1. bu ne ẕībā ḫad u bu ne ḫaṭdur
bu melek-veş ne ṭurfe muḫtaṭdur

oḳıdum yüzi muṣḥafın gördüm
ḫūn-ı ʿuşşāḳ-ıla münaḳḳaṭdur

3. ʿavn ėtdüŋ raḳīb-i ẓālime sen
anuŋ-içūn saŋa musallaṭdur

ḫoş muḫīṭ-ıdı ʿışḳa ġarḳa-i dil
āh kim ẓulmüŋ-ile münḥaṭdur

5. mūy olmış belī miyānına dė
çūn-ki *ḫayruʾl-umūr evsaṭ*dur

hecrüŋ-ile ʿ**Aṭāyī** āḫır ölür
hele vaḳti igen muḫayyaṭdur

7. varasın meşhedine kim milke
şühedānuŋ mezārı mihbaṭdur

---

33 A-, İ 61ᵇ, Y 14ᵃ, YB-, HK 382. Ḫafīf: Feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 [Bu ne süslü yanak, bu ne ayva tüyü, bu ne melek yüzlü ve bu ne yeni bıyık terlemesidir.]

2 [Yüzünün mushafını okudum, âşıkların kanı ile noktalandığını gördüm.]

3 [Sen zalim rakibe yardım ettin, onun için sana musallat olmuştur.]

4 [Aşkta boğulmuş gönül güzel bir şekilde kuşatılmıştı/kendi etrafında dönmekteydi, yazık ki zulmün ile dibe gitmiştir.]

5 [Kıl olmuş beline "evet" de/Belinin ortasına tel olmuş de, çünkü işlerin hayırlısı orta olandır.]

6 [Atâyî senin ayrılığınla sonunda ölür, vakti kesinlikle çok sınırlıdır.]

7 [Şehitliğe git, çünkü memlekette şehitlerin mezarı ziyaret edilir.]

ḥarfuʾz-zāʾ[i]

34.

1. fiġān u nāle vü zārum nigāra ėrişmez
henüz derdüme derdā ki çāre ėrişmez

dė yāra derdümi dėrdüm velīk ṭāliʿı gör
nesīm ḳāfilesi ol diyāra ėrişmez

3. ruḫına gitdi dil-i ḫaste zülfi yolından
uzun-ımış gėce miskīn nehāra ėrişmez

miyān-ı şevḳ deŋizinde ġarḳa vardı göŋül
müdām ġavṣ ėde görüp kenāra ėrişmez

5. ne resme naḳş u nigār olsa olmazam nigerān
ki hīç vech-ile naḳş-ı nigāra ėrişmez

teşebbüh ėtme yüzine sitāreŋi ṣaḳla
ė māh ḥusn-ile ḫūra sitāre ėrişmez

7. ʿ**Aṭāyī** yüz yıl eger ḫıdmetinde yėlerse
ḥısāb ėtdügi rubʿı dü-çāra ėrişmez

---

34 A 9[bh], İ 61[b], Y 14[a], YB 4[b]. Mücteş: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 fiġān u nāle vü zārum nigāra ėrişmez: fiġān derdüm ola mı ki yāra ėrişmez A, fiġān u āhum ola mı ki yāra ėrişmez YB. A, YB'de ikinci mısradır. henüz derdüme derdā ki çāre ėrişmez: A'da birinci mısradır. [Ağlayış, inleyiş ve sızlanışım sevgiliye ulaşmaz; yazık ki hâlâ derdime çare bulunmuyor.]

2 ṭāliʿı gör: tēz demde A, bir demde YB. [Derdimi yare de derdim ama talihe bak, rüzgârcık kafilesi o diyara gitmiyor.]

3 [Âşık gönül saçının yolundan yanağına gitti; gece uzunmuş; zavallı, gündüze ulaşamaz.]

4 deŋizinde ġarḳa vardı: deŋizi miyānında YB, ġarḳa vardı: ġarḳ oldı A. [Gönül şevk denizinin ortasında battı; devamlı dalgıçlık ediyor da sahile çıkmıyor.]

5 [Ne şekil nakış ve süs olursa olsun bakmam, çünkü onlar hiçbir şekilde sevgilinin süsüne yetişemez.]

6 ė māh ḥusn-ile ḫūra: bu māha ḥusn-ile ḫūr YB. [Yüzüne benzetme, yıldızını sakla; ey ay, güzellikte yıldız huriye erişemez.]

7 yėlerse: yüz sürse A, YB; ėtdügi: ėtdi ki A. [Atâyî eğer yüz yıl onun hizmetine koşsa hesap ettiği çeğreyi iki dörde/iki tama ulaşmaz/göz göze gelmez/konuşmaya deymez.]

ḥarfu'ş-sīn

35.

1. çūn seḥer vaḳtinde bād-ı ṣubḥ ura ʿĪsī-nefes
kimde kim vardur hevā-yı ʿışḳ ėder ʿīşe heves

bülbül-i cān gülşen-i ervāḥa pervāz ėtmedin
gitmesün ṣayduŋ ʿımāret ėt ḫarāb oldı ḳafes

3. sen ʿazīzisin bu Mıṣr-ı ḥusnüŋ ėy Yūsuf-cemāl
şems gündüz muḥtesib şehrüŋde meh gėce ʿases

ėy lebi Kevṣer yüzi gül cān çekem el çekmeyem
dāmenüŋden kim gül ü āb olmaya bī-ḫār u ḫas

5. ʿışḳ yolınuŋ ḥarāmīsi fiġānum ṭuydı āh
kim bu yoluŋ kārbānına fiġānummış ceres

bād-ı ṣubḥ ėltür hemān peyġāmum ol ḫorşīde kim
mihr-ile ṣubḥuŋ işidür hem-nefes olmaġa bes

---

35 A 9bh, İ 62a, Y 14b, YB 7b, HK 891, N 1125, P 261b. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ura: ėre A, YB, N, P. [Sabah rüzgârı seher vaktinde Hz. İsa'nın nefesini ulaştırdığından kendisinde aşk hevesi olan herkes yaşamaya heveslenir.]

2 YB'de 7. beyittir. A-, N-, P-. ėtmedin: ėtmesün YB, ėt: ḳıl YB. [Can bülbülü ruhlar bahçesine uçmadan avın gitmesin; tamir et, kafes harap oldu.]

3 A, YB, N'de 5. beyit, P'de 4. beyit, meh: ay A, YB, N, P; meh gėce: gėce meh İ. [Ey Yusuf yüzlü, sen bu güzellik Mısır'ının azizisin; şehrinde gündüz güneş memur, gece de ay bekçidir.]

4 P'de 3. beyit. [Ey dudağı Kevser, yüzü gül olan; can çekişeyim (ama) eteğinden elimi çekmeyeyim; çünkü gül dikensiz, su çöpsüz olmaz.]

5 A, YB, N'de 3. beyit. kārbānına: kārvānına YB, fiġānummış: fiġān olmış A, YB, N; fiġānmış İ. [Aşk yolunun haramisi ağlamamı duydu, ağlayışım bu yolun kervanına zilmiş yazık.]

6 A, YB, N, P'de 2. beyit. olmaġa: olmaġ u A, YB. [Yalnızca sabah rüzgârı haberimi o güneşe ulaştırır, çünkü güneşle sabahın işi arkadaş olmak için yeterlidir.]

7. vėrme bir dem ʿomri ġaflet-le ʿ**Aṭāyī** yėle kim
bāde āb-ı Ḫıżrdur bād-ı ṣabā ʿĪsī-nefes

36.

1. yüz sürmek-ile èşigüŋe èy nigār şems
göge èrişdi başı olup tāc-dār şems

sen āfitāb-ı ḥusn ne yüzden ṭoġar dèyü
her gèce ṣubḥ olınca çeker intiẓār şems

3. sen māh u mihr ile gezer cümle ʿālemi
başını dāmenine ṣalup bī-ḳarār şems

tāb-ı cemālini görüp ol māh-ṭalʿatuŋ
el arḳasını yère ḳodı tāb-dār şems

5. bencileyin ʿ**Aṭāyī** meger lā-mekāndur
bir yèrde eylemez anuŋ-içün ḳarār şems

ḥarfuʾş-şīn

37.

1. gün bigi ètdi tecellī gözüme ol meh-veş
göŋül āyīnesine tāb getürdi āteş

---

7 YB, P'de 5. beyit. vèrme bir dem ʿomri ġaflet-le ʿAṭāyī yèle kim: bāda vèrme ʿomrüŋi bir dem ʿAṭāyī şimdi kim A, YB, N, P; bāde āb-ı: bād-ı ahum P. [Ey Atâyî, ömrü bir an bile gafletle yele verme, çünkü şarap Hızır suyu, gündoğusu rüzgârı da Hz. İsa'nın nefesidir.]

36 A-, İ-, Y-, YB-, P 267b. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Ey sevgili, güneş senin eşiğine yüz sürmekle başı göğe erdi de taç sahibi oldu.]

2 [Sen güzellik güneşi ne yüzden/nereden, hangi güzellikle doğar diye güneş her gece sabah oluncaya dek hasretle bakar.]

3 [Kararsız güneş, başını elbisesine eğip/başını eğip sen günay ile bütün dünyayı gezer.]

4 [Parlak güneş o ay yüzlünün cemalinin parlayışını görünce el arkasını yere koydu/pes etti.]

5 [Ey Atâyî, meğer güneş benim gibi mekânsızmış; onun için bir yerde durmazmış.]

37 A-, İ 62a, Y 14b, YB-. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 [O ay yüzlü (sevgili) güneş gibi gözüme tecelli etti, ateş gönül aynasına parlaklık getirdi.]

müşk-i Çīn ḥalḳa be-gūş oldı muʿanber ṣaçına
çīn-durur olduġı Hindū beŋine ehl-i Ḥabeş

3. geldi ḳaṣrına temāşā-yı cemāl ėtmek-içūn
gitdi ʿaḳlı ki bacadan içerü düşdi güneş

lebinüŋ nüktelerinden ė göŋül ṣor gözine
ki igen gizlemez esrārını ḫalḳuŋ ser-ḫᵛaş

5. ṣaçı sevdāsı-la kūtāh olursa n'ola ʿomr
vėrsün ol serve Ḫudā bizüm-içūn uzun yaş

çūn ḥadīṯsin lebüŋüŋ ėtdi rivāyet sāḳī
ḳadeḥuŋ ṭoldı gözi cānına düşdi āteş

7. lebi vaṣfında sözüm nāzük ü ter olduġı çūn
laʿl-i sīr-āb ėledür naẓmuma lüʾlū-y-ile ġaşş

gönlümüŋ degmelere ḳanı baş ėndürmedügi
yüz sürer ayaġuŋa şimdi senüŋ ol ser-keş

9. göz ucından n'ėdelüm yandı ʿ**Aṭāyī** dil ü cān
bu meṯeldür ki yanar ḳurı ḳatında nėçe yaş

---

2 [Çin miski onun ambere dönüşmüş saçına kul oldu, Hindu iri benine de Habeş ehlinin köle olduğu bir gerçektir.]

3 [Güneş senin cemalini seyretmek için köşküne geldi, bacadan içeri düştüğüne göre aklı gitmiş olmalıdır.]

4 [Ey gönül, onun gözüne dudağının nüktelerinden sor; çünkü sarhoş, halkın sırlarını pek gizlemez.]

5 ʿomr: ʿomri İ. [Ömür onun saçının sevdasıyla kısalsa ne olur? Allah o serve bizim için uzun yaş versin.]

6 [Saki senin dudağının hadisini rivayet ettiği için kadehin gözü doldu ve canına ateş düştü.]

7 naẓmuma: naẓmına İ, Y. [Onun dudağı vasfındaki sözümün nazik ve yeni olması şundandır: Doygun la'l inci (diş) ile şiirime kamaşma iletmektedir.]

8 [Gönlümün hiçbir kimseye boyun eğmediği (günler) nerede? O asi şimdi senin ayağına yüz sürmededir.]

9 [Ey Atâyî, ne yapalım göz ucundan/yüzünden gönül ile can yandı, kurunun yanında nice yaş yanar diye atasözü vardır.]

ḫarfuʾl-ġayn

38.

1. ney bigi her nefes beni nālān ėder dirīġ
gönlümi zülfi bigi perīşān ėder dirīġ

mekr ü füsūn-ıla gözi yaġmā-yı ʿaḳl ėdüp
ẓulm-ile zülfi ġāret-i īmān ėder dirīġ

3. maʿmūr ėtmek istese vīrāne gönlümi
fīʾl-ḥāl anı raḳīb peşīmān ėder dirīġ

her bī-temīze gül gibi ʿarż-ı cemāl ėdüp
bī-çāre ʿandelībini giryān ėder dirīġ

5. derdā ki derdüme benüm ėtmez muʿālece
her derdden ḫabersize dermān ėder dirīġ

bir dem yüzüme gülmez ü ḳan aġladur baŋa
gülmäyecek raḳībümi ḫandān ėder dirīġ

7. ʿadline ṣıġınur-idi ẓulm-i zemāneden
şimdi güci ʿ**Aṭāyī**ye sulṭān ėder dirīġ

---

38 A 10[ah], İ 62[b], Y 15[a], YB 7[b], HK 962. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 bigi: gibi YB. [Ney gibi her nefes beni inletir yazık, gönlümü saçı gibi perişan eder yazık.]

2 A-. [Gözü hile ve büyü ile aklı yağmalar, saçı da zulm ile imanı kapar yazık.]

3 A-. İ'de 4. beyit. anı: İ-. [Virane gönlümü bayındır etmek istese rakip hemen onu pişman eder yazık.]

4 İ'de 3. beyit. [Her kirliye gül gibi cemalini arz eder, çaresiz bülbülünü ise ağlatır yazık.]

5 A'da 3. beyit. derdden ḫabersize: derdin ḫayr u şere İ. [Benim derdime ilaç olmaz yazık, (ama) her dertten habersize derman eder yazık.]

6 A'da 2. beyit. baŋa: beni YB, gülmäyecek: gülmäyesi A, YB. [Bir an yüzüme gülmez, bana kan ağlatır; (ama) gülmeyecek rakibimi güldürür yazık.]

7 A'da 5. beyit. zamāneden: zamāndan İ, güci ʿAṭāyīye: ʿAṭāyīye güci A. [Zamane halkının zulmünden onun adaletine sığınırdı, şimdi Atâyî'ye zorluğu sultan gösterir yazık.]

ḥarfu'l-fā'[i]

39.

1. çn̄ ıḫtiyār eyledi ʿışḳuŋ yolın selef
şol yola kim selef gide varmaḳ gerek ḫalef

bir ḫūb-ıla laṭīf olur elbette her mekān
ʿuşşāḳ-ıla şerīfdür ėy dōst her ṭaraf

3. burc-ı şerefde ėdeli ḫorşīd-veş ṭulūʿ
buldı ṭapuŋ-la maġrib ü maşrıḳ ḳamu şeref

ṭūṭī lebüŋi aŋsa dilinden şeker yaġar
lü'lū dişüŋi ẕikr ėdicek dür ṭolar ṣadef

5. cānum ḳaşuŋ kemānına ḳurbān ėder özin
gönlüm diler ki ġamzeŋ oḳına ola hedef

sevdā vü ḳayddan bulımadı göŋül ḫalāṣ
tā ṭurresi-y-le zülfini yār ėtdi neşr ü leff

7. muṭrib elüŋe sāzuŋı al sen ki ḫāsidüŋ
ḳaddini çeng eyleyelüm ṣūretini deff

---

39 A 10[ah], İ 63[a], Y 15[a], YB 8[a], 978. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 selef: selefi A. [Selef aşk yolunu seçtiğine göre selefin gittiği bu yola halefin de gitmesi gerekir.]

2 laṭīf olur: şerīf olur A, YB; şerīfdür: laṭīf olur A, YB. [Her mekân elbette bir güzelle gösterişli olur, ey dost, her taraf âşıklarla şereflenir.]

3 şerefde: şerefden A, YB; maġrib ü maşrıḳ: maşrıḳ u maġrib A, YB. [Sen şeref burcunda güneş gibi doğduğundan beri doğu batı hep senin yüce zatınla şeref buldu.]

4 dişüŋi: dişüŋ A, ṭolar: döker A, YB. [Dudu senin ağzını ansa dilinden şeker yağar; inci, dişini zikretse sedef inciyle dolar.]

5 [Canım kendini senin kaşının yayına kurban/okluk eder; gönlüm de gamzen okuna hedef olmayı ister.]

6 [Yar saçını açıp perçemini dürdüğü o andan beri gönül sevda ile bağdan kurtuluş (çaresi) bulamadı.]

7 YB'de 6. beyittir. sāzuŋı al: al sāzuŋı A, YB; eyleyelüm: eylemişüz İ, Y. [Ey çalgıcı, sen sazını eline al da hasetçinin belini çeng, yüzünü de def edelim.]

nūş eyle cāmı Cem bigi Dārā-yı vaḳt ol
bu ʿomr-i nāzenīnüŋi hīç eyleme telef

9. oldı ʿ**Aṭāyī** sālik ü ʿışḳ ėreli saŋa
ehl-i ṭarīḳat ėtdi anuŋ adını ḫalef

ḥarfuʾl-kāf

40.

1. dehenüŋdür var-ısa dürc-i dürerden nāzük
leblerüŋdür bulınur-ısa şekerden nāzük

ne metāʿ ola ki dil ḳapuŋa ėrdükde çeke
nāle-i şeb gibi ḫūb āh-ı seḥerden nāzük

3. āhumuŋ düşdügi nāzük cigeri dūdları
ıḫtiyār-ıla degül geldi cigerden nāzük

gül ki yüz dürlü hüner işledi nāzüklikde
yüzi güldi bu hünerde gül-i terden nāzük

5. buldı kesb-ile ḳamer ʿılm-i tecellīyi velī
yüzi biŋ vech-ile keşf ėtdi ḳamerden nāzük

---

8 cāmı Cem: cām-ı Cem A, Dārā-yı: derā-yı İ, bu: şol A, YB; eyleme: ėtmegil A, YB. [Cem gibi kadehi afiyetle iç, vaktin Dara'sı ol; bu nazlı ömrü hiç telef etme.]

9 ü ʿışḳ: ü şeyḫ A, YB; ehl-i ṭarīḳat ėtdi anuŋ: ʿışkı ṭarīḳatuŋ ki ėde A, YB; anuŋ: līk İ, YB. [Atâyî aşka eriştiğinden beri sana salik oldu, böylece tarikat ehli onun adını halef koydu.]

40 A 10bh, İ 63b, Y 15b, YB 5a. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 leblerüŋdür bulınur-ısa: dodaġuŋdur bilinür-ise A, ṭodaġundur bulınursa YB. [İncilerin kutusundan daha naziği varsa senin ağzındır, baldan daha tatlısı varsa senin dudaklarındır.]

2 ḫūb: ḫāb A. [Gönül senin kapına geldiğinde seher vaktinin ahından daha nazik gece iniltisi gibi güzel bir ah çeker, acaba ne menfaati olabilir?]

3 [Ahımın nazik düştüğü ciğer dumanları isteyerek değil, ciğerden nazik gelmiştir.]

4 nāzüklükde: nāzüklükden İ, yüzi: teni A. [Gül naziklikte yüz türlü hüner gösterdi ama bu hünerde taze gülden daha nazik olan gül yüzlüydü.]

5 YB'de 4. beyittir. buldı: bildi A, tecellīyi: tecellīsi YB. [Kamer tecelli ilmini tahsil ile elde etti ama yüzü kamerden daha güzel olan (sevgili) onu sayısız şekilde keşfetti.]

milk-i cān germ ü gönül dārı birez teng-durur
menzil olmaya ḫayāline başardan nāzük

7. gūş ṭut naẓm-ı ʿ**Aṭāyī**ye ki erbāb-ı naẓar
sözinüŋ gevherini gördi dürerden nāzük

41.

1. biz ol gül yüzlünüŋ kūyini bir būstān-serā gördük
ki eṭrāfında bizüm bigi biŋ destān-serā gördük

ḫaṭına ol büt-i Çīnüŋ dėdük müşk-i Ḫaṭā evvel
naẓar ḳılduḳ velī āḫır bu fikri gey ḫaṭā gördük

3. gözümüŋ yaşı çoġ olsun ki sāyıllıġı ucından
egerçi görmädük bir nefʿ eved biŋ mā-cerā gördük

mey-içūn ḫırḳaŋı ṣōfī girev ḳıl geç riyādan kim
cihānda cübbe-i zühd ü ṣalāḫı bir ḳabā gördük

5. gözi ṭopraġ-la her dem anuŋ-içūn ḳıluruz pür kim
ki ol iki der ucından igen çoḳ çoḳ belā gördük

---

6 cān germ ü: cān-ıla YB, germ: A-, birez: YB-. [Can memleketi ateş parçası, gönül yurdu ise biraz daralmıştır; şimdi onun hayaline gözden daha güzel bir konak olmasa gerekir.]

7 erbāb-ı naẓar: ṣarrāf-ı suḫan YB, erbāb-ı: asḥāb-ı A, gevherini: cevherini A, YB; dürerden: güherden A, YB. [Atâyî'nin şiirine kulak ver, çünkü nazar ehli sözünün cevherini incilerden/Dürer'den daha nazik bulmuştur.]

41 A 11^{bh}, İ 63^{b}, Y 16^{a}, YB 5^{b}. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün.

1 [Biz o gül yüzlünün konağını bir bahçeli köşk gördük, etrafında bizim gibi binlerce destan okuyanı gördük.]

2 ḳılduḳ: ėtdük A, YB; ḫaṭā: sezā İ. [O Çin putunun ayva tüyüne önce Hatâ miski dedik ama sonunda baktık da bu fikri çok hatalı gördük.]

3 çoġ: çoḳ A, sāyıllıġı: sāyilligi A, YB; görmädük: görmedük A, Y; eved: evet A, evid YB. [Akıcılığı yüzünden bir fayda görmediysek de evet, sayısız akış/sayısız macera gördüğümüzden dolayı gözümün yaşı çok olsun/çok yaşasın.]

4 YB-. A'da 5. beyit. bir ḳabā: biz riyā İ. [Ey sofi, şarap için hırkanı rehin ver, riyadan vaz geç, çünkü biz dünyada züht ve huzur cübbesini bir yırtık/kaba/kaftanda gördük.]

5 A, YB'de 4. beyit. kim: A-, YB-. der: derīçe A, derīçeden YB. [Gözü her an toprakla şunun için doldururuz: Çünkü o iki kapı/yaş yüzünden pekçok bela gördük.]

anuŋ-çūn ıḫtiyār ėtdük mey-i ṣāfī vü kāşāne
bugün ṣōfīyi mescidde be-ġāyet bī-ṣafā gördük

7. hevādan menʿ ḳılmaġa ʿ**Aṭāyī**'i heves ėtme
ki serd enfāsuŋı vāʿıẕ senüŋ bād-ı hevā gördük

42.

1. ḳılalı tecellī gözüme şemʿ-ı cemālüŋ
ḫūb aŋlamışam ġāyetini ḥusn-i kemālüŋ

ben sāye-i ḫāki oluram maḥv hemān-dem
k'üstüme tecellī ėde ḫorşīd-i cemālüŋ

3. çūn muṣḥaf-ı ḥusnüŋden ė dil zülfini ṭutduŋ
baḫtuŋ var-ımış devletedür dāl bu fālüŋ

ben şemʿ bigi yanam u daŋlanam öŋüŋde
ėy māh-liḳā ṭoġar-ısa ṣubḥ-ı viṣālüŋ

5. cānā meded ėt göŋlümi mīm ėtdi boyum dāl
bu mīm-miṣāl aġzuŋ-ıla ol iki dālüŋ

göŋlüŋ var-ımış murġ-ı dilā kim yaḳasın bāl
varmayıduŋ ol şemʿa eger olmasa bālüŋ

---

6 [Bugün sofiyi mescidde çok fazla mutsuz gördük de saf şarabı ve halvethaneyi onun için seçtik.]

7 ʿAṭāyīyi: ʿAṭāyīni A. [Atâyî'yi aşktan men' etmeye heves etme, ey vaiz, senin soğuk nefeslerini boş/karşılıksız/bedava gördük.]

42 A 11ah, İ 64a, Y 16a, YB 5a, HK 1095. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 şemʿ-ı: nār-ı A, nūr-ı YB. [Cemal mumun gözüme tecelli ettiğinden beri güzelliğin kemal derecesini iyi anlamış bulunuyorum.]

2 A, YB'de 5. beyit. k'üstüme: üstüme YB. [Cemal güneşin üstüme tecelli etse toprağının gölgesi olan ben hemen o anda mahvolurum.]

3 YB'de 2. beyit. [Ey gönül, güzelliğinin mushafından saçını seçtiğine göre senin bu falın devlete işaret eder, bahtın varmış.]

4 bigi: gibi A, İ, Y; daŋlanam: danlanam A, māh: mihr A, YB; ṭoġarsa: doğarsa A. [Ey ay yüzlü, vuslat sabahın doğacaksa ben mum gibi önünde yanayım da hayran olayım.]

5 boyum: bu kim İ, ol: şol YB. [Ey can, bu mimin benzeri ağzınla o iki dal (saçın) gönlümü mim etti (bitirdi), boyumu da dal etti (eğdi), imdat et.]

6 dilā: dile İ. [Ey gönül kuşu, kanadını yakmaya niyet etmişsin, eğer kanadın olmasaydı o muma varamazdın.]

7. ḫoş resm-ile ėtdüŋ söze bünyād ʿ**Aṭāyī**
āfāḳı ṭutısar senüŋ ol siḥr-i ḥalālüŋ

bulınmaya şiʿrüŋde senüŋ ẕerrece noḳṣān
çün himmeti bileŋce-durur Şeyḫ Kemālüŋ

43.

1. zemāne ġuṣṣaları bī-kerān-ımış bildük
anuŋ devāsı mey-i erġavān-ımış bildük

çü gitdi mey-kedede renc-i zerḳ ṣōfīden
anuŋ muʿālici pīr-i muġān-ımış bildük

3. giderme ʿışḳ nişānını ṣūret-i cāndan
ki ehl-i ḥaḳḳa bu maʿnī nişān-ımış bildük

bir iki gün bu ḥayātı ġanīmet aŋlayalum
revānı milk-i tene mīhmān-ımış bildük

5. ẕevāhir-i ṣuvere baġlama ʿ**Aṭāyī** göŋül
bular ḥaḳāyıḳ-içün tercimān-ımış bildük

---

7 YB-. [Ey Atâyî, güzel bir yazı ile söze temel attın, senin o sihr-i helalin dünyayı tutacaktır.]

8 [Senin şiirinde zerrece noksan bulunmaz, çünkü Şeyh Kemal'in himmeti seninledir.]

43 A 10^{bh}, İ 64^{a}, Y 16^{b}, YB 11^{a}, HK, 1089, N 1526, P 335^{b}. Mücteş: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 anuŋ: velī A, YB, N, P. [Zamanın kaygıları sınırsızmış, anladık. Onun devası erguvan şarabıymış, anladık.]

2 mey-kedede: mey-kede İ, zerḳ-ı: zerrāḳ P. [Meyhanede riya derdi sofiden gidince onun tabibinin muğların piri olduğunu anladık.]

3 nişānını: nişānın İ, ṣūret-i: ṣūret ü YB, bu: P-, nişān-ımış: ʿayān-ımış YB. [Aşk nişanını canın resminden/yüzünden silme, çünkü Hak ehline bu mananın nişan olduğunu anladık.]

4 aŋlayalum: aŋlaŋ kim A, YB, N, P; revānı: +bu N, P. [Bir iki günlük bu hayatı ganimet sayalım, çünkü ruhun ten ülkesinde misafir olduğunu anladık.]

5 [Ey Atâyî, suretlerin zahirine gönül bağlama; çünkü bunların, hakikatlerin tercümanı olduğunu anladık.]

44.

1. āllerinden kime feryād ėdeyin emredlerüŋ
şol lebi aḥmer yüzi ebyaż gözi esvedlerüŋ

her kimüŋ ʿışḳı olursa dirliginde ölicek
yine ʿışḳ āṣārı ṭolar arası meşhedlerüŋ

3. gül ki bugün tāc-dārıdur gülistān taḫtınuŋ
yaḳasın çāk ėtdi derdinden bu nesrīn-ḫadlerüŋ

ger dilerseŋ ṭāʿat-ı maḳbūl öŋinde secde ḳıl
zāhidā ṭuġrā-yı ḥusn-içūn çekilen medlerüŋ

5. dil-berā ebdāl enfāsından eyläġil ḥaẕer
zīnhār āhını alma ʿāşıḳ-ı bī-ḫodlerüŋ

ḳanı servüŋ ravżada āzādlıḳlar ḳılduġı
ellerinden şimdi ḥayrān oldı serv-i ḳadlerüŋ

7. maʿrifet ehline sen cehd ėt ʿ**Aṭāyī** çāker ol
ḳo şehi olsun münāfıḳ ṣōfīler mürtedlerüŋ

---

44 A-, İ 64ᵇ, Y 16ᵇ, YB-. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 emredlerüŋ: dil-cūlaruŋ İ, yüzi: gözi İ. [Oğlanların yani şu dudağı kıpkırmızı, yüzü bembeyaz, gözü kapkaraların hilelerinden kime dert yanayım?]

2 [Diri iken kimin aşkı varsa öldüğünde yine mezarların içi aşk alametleriyle dolar.]

3 taḫtınuŋ: taḫtuŋ İ. [Bugün gülistan tahtının padişahı olan gül, bu nesrin yanaklıların derdinden yakasını yırtmıştır.]

4 zāhidā: zāhid İ. [Ey zahit, eğer makbul bir itaat göstermek istersen güzellik tuğrası için çekilen medlerin/kaşların önünde secde et.]

5 eyläġil ḥaẕer: eyle iḫtirāz İ. [Ey dilber, abdalların dualarından çekin, çılgın âşıkların ahını asla alma.]

6 [Nerede servinin/serv-i azadın bahçede büyüklük tasladığı (günler)? Şimdi o boyu servilerin ellerinde hayran olmuştur.]

7 [Ey Atâyî, sen çalış, marifet ehline kul ol; bırak münafık sofiler mürtedlerin şahı olsun.]

45.

1. çn̄ gönül alduŋ āl-ıla ėy dil-rübā kiçik
mihr-ile n'ola baŋa ėdesin vefā kiçik

ḫusnüŋe göre eyle hemān ḫulḳuŋı daḫı
ʿāşıḳlaruŋa eyleme cevr ü cefā kiçik

3. çn̄-kim bėlüŋi nāz-ıla ṣalduŋ simāʿda
ʿāşıḳ kemīneler ḳamu yırtdı yaḳa kiçik

ḳılduŋ cihānda Ḫosrev-i ḫūbān aduŋı
bu ḫusn ü luṭf-ıla sen ė Şīrīn-liḳā kiçik

5. zülfüŋ muʿaṭṭar ėdeli cānuŋ demāġını
daḫı **ʿAṭāyī** aŋmadı Çīn ü Ḫaṭā kiçik

ḫarfu'l-lām

46.

1. sīretüŋ ʿāşıḳı ol gözleme maḥbūb-ı cemāl
reng-i ruḫsār-ıla tā kim saŋa ol geçmeye āl

[ṭurma] ḳavl ėt özüŋe ẓulm-ile tecrīdlıġı
murġ-ı lāhūt-iseŋ olġıl yöri var bī-per ü bāl

---

45 A-, İ 64ᵇ, Y 17ᵃ, YB-. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 mihr-ile n'ola baŋa ėdesin vefā: n'ola baŋa ėdesin mihr-ile vefā İ, Y; kiçik: köçek İ. [Ey gönül hırsızı küçük, hile ile gönül aldın; öyleyse muhabbetinle bana vefa göstersen ne olur?]

2 [Ey küçük, huyunu da güzelliğine benzet, âşıklarını azarlayıp incitme.]

3 [Ey küçük, sema ederken kemerini naz ile bıraktığın için zavallı âşıklarının hepsi yakalarını yırttı.]

4 [Ey Şirin yüzlü küçük, bu güzellik ve iyilikle sen dünyada güzeller Husrev'i adını aldın.]

5 [Ey küçük, saçın can dimağını kokulandırdığından beri Atâyî bir daha Çin ile Hata'yı anmadı.]

46 A-, İ-, Y-, YB-, P 373ᵇ. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt.

1 [Özün âşığı ol, güzel yüzlü sevgiliyi gözleme, böylece yanağının rengi ile/hilesiyle seni aldatmasın.]

2 [Durma/durmadan kendine zulüm ile tecritliği anlat/söz ver, kutsal bir kuş isen yürü git, kanatsız ol.]

3. yöri dendān-ı ṭamaʿda ilişür nesne ḳoma
seni tā èl götüre başda mānend-i ḥalāl

ʿālem-i ḫākde bir feyż èrişürse senden
ebr gibi yöri seccādeŋi èy dil ṣuya ṣal

5. maṣḳale eyle riyāżet-le ʿ**Aṭāyī** cesedüŋ
tā ki bī-reng ola tīġı dilüŋüŋ hem ḳattāl

47.

1. götür niḳāb cihān ṣūretin münevver ḳıl
ṭaġıt benefşe saçuŋ meclisi muʿaṭṭar ḳıl

uzatdı nāṣıḥ-ı yābis-mizāc ḳurı sözi
demāġını mey-ile sāḳī sen anuŋ ter ḳıl

3. çü künc-i mey-kededen oldı feṯḥ-ı bāb saŋa
özüŋi pīr-i muġān èşiginde çāker ḳıl

cihān metāʿı çü cānān ḳatındadur kāsid
ayaġı tozına īṯār-ı cān-ıla ser ḳıl

---

3 [Yürü, tamâ dişinde kalmış bir nesne bırakma; o zaman halk seni helal/mahrem gibi başta götürür.]

4 [Ey gönül, yeryüzünde senden bir bereket erişecekse bulut gibi yürü, kilimini suya sal/Hızırlık et/velilik göster/iyiliğe hazırlan.]

5 [Ey Atâyî, bedenini riyazetle cilala; böylece dilinin kılıcı lekesiz ve aynı zamanda keskin olsun.]

47 A 12^{bh}, İ 65^{a}, Y 17^{a}, YB 11^{b}, HK 1208. Mücteṯ: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 [Peçeni kaldır, dünyanın yüzünü aydınlat; menekşe saçını dağıt, meclisi kokulandır.]

2 mizāc ḳurı sözi: demāġ ḫuşk sözin İ, Y; demāġını mey-ile sāḳī: mizācını mey-i ṣāf-ıla İ, Y. [Uğursuz mizaçlı vaiz kuru sözü uzattı, ey saki, onun dimağını sen şarapla ıslat.]

3 çü: çün İ, mey-kededen: mey-kedede A, YB; oldı feṯḥ-ı bāb saŋa: feṯḥ-ı bāb oldı saŋa YB, èşiginde: èşigine A, YB. [Meyhane köşesinden sana bir kapı açıldığına göre kendini muğların pirine kul et.]

4 çü: çün İ, ḳatındadur kāsid: ḳatında kāsiddür A, YB. [Dünya malı cananın yanında değersiz olduğuna göre onun ayağının tozuna can ile başını ver.]

5. diler ki ḳanuma gire yalan söz-ile raḳīb
n'ola ol it-ile bir dem beni berāber ḳıl

ʿ**Aṭāyī** bigi şeker-rīz olmaḳ isterseŋ
müdām yār lebi ẕikrini mükerrer ḳıl

7. aŋa ʿınād-ıla ilzām ėdeyin dėrseŋ
ʿıẕārına dėdügüm medḥlerden ez-ber ḳıl

48.

1. mey-gūn lebüŋ ḥalāveti-y-ile şeker degül
lüʾlū dişüŋ leṭāfeti-y-ile güher degül

pā-bend ėder zemīn ü ḳabāsın ṣoyar nesīm
kim serv yuce boyuŋ-ıla ser be-ser degül

3. şol yüzden açmazam gözine nergisüŋ naẓar
ʿuşşāḳ ḥālin aŋlamaz ehl-i naẓar degül

zülfi ġamına ṣabr ėderem tā görem yüzin
kim gėce nėçe uzun-ısa bī-seḥer degül

5. bu āh-ı āteşīni ʿ**Aṭāyī**nüŋ ėy ʿaceb
ol āhenīn-dile nėçūn kārger degül

---

5 bir: bu İ. [Rakip yalan sözle kanıma girmek ister, ne olur o itle beni bir an başbaşa bırak.]

6 YB'de 7. beyittir. bigi: gibi A, olmaḳ: olmaġ A, İ; yār: dōst A, YB. [Atâyî gibi şeker saçmak istersen devamlı yarin dudağının zikrini tekrar et/yarin şaraba benzeyen dudağının zikrini arttır.]

7 YB'de 6. beyittir. aŋa: ve ger A, eger YB; ėdeyin: ḳılayın A, İ, ḳılam YB. [Ona inatla talip olayım dersen yanağı için söylediğim medhiyelerden ezberle.]

48 A 12ah, İ 65b, Y 17b, YB 11a. Muẓāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Şarap renkli dudağın tatlılığıyla şeker değil, inci dişin güzelliğiyle elmas değil (başka bir şeydir).]

2 [Yer ayağını bağlar, rüzgârcık üstünü soyar; çünkü servi senin yüce boyunla başa baş değildir.]

3 şol yüzden açmazam gözine nergisüŋ naẓar: şol yönden açmazam yüzine nergisüŋ gözi A, naẓar: gözi YB. [Nergisin gözüne şunun için bakmam: Âşıkların hâlini anlamaz, nazar ehli değildir.]

4 [Yüzünü görmek için saçının kaygısına/karanlığına sabrederim, çünkü gece ne kadar uzunsa da seher vakti gelmez değildir.]

5 ol: bu YB. [Atâyî'nin bu ateşli ahı acaba o demirden gönüllüye niçin işlemez?]

49.

1. cān eger bėnümse çeksün ġuṣṣaŋı kim ġam degül
dil ki ḳılur ṣabr sėnüŋ derdüŋä ol hem degül

ḳara gėyüp merdüm-i çeşmüm nėçūn aġlamasun
bėnüm-içūn gün mi var hecrüŋde kim mātem degül

3. dil yanup hecr odına oldı ciger ḫūn lāle-veş
ger nem olmazsa gözüm bu demde gözüm nem degül

ol şehüŋ devrinde kim ʿuşşāḳa ġamdur manṣıbı
şād ol ėy dil kimseden çūn-kim naṣībüŋ kem degül

5. her zemān āh ėtdügüm budur ki āh u nāleden
özge bir dem kimse ben dervīş-ile hem-dem degül

gerçi ḳıldı ʿālemi ḫandān u ḫurrem nev-bahār
bizüm ol gül-ruḫdan ayru göŋlümüz ḫurrem degül

7. kimse zaḫmı ġavrına ėrmez ʿ**Aṭāyī** göŋlinüŋ
vėrme zaḫmet ėy ṭabīb ol ḳābil-i merhem degül

---

49 A 11bh, İ 65b, Y 17b, YB 11a, HK 1278, OM 216. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 derdüŋä: derdüŋe İ, Y, YB. [Eğer can benimse kaygını çeksin, gam değil; gönül senin derdine sabreder, o dert değil.]

2 nėçūn: nėce İ, YB, OM; kim: Y-. [Göz bebeğim kara giyip niçin ağlamasın, senin ayrılığında benim için matem olmayan gün mü var?]

3 ger nem olmazsa gözüm: ger gözüm nem olmazsa YB, gözüm bu demde: benüm bu yolda A. [Gönül ayrılık ateşine yandı, ciğer gelincik çiçeği gibi kan doldu; eğer gözüm şimdi yaş dolmazsa birşeyim değildir/gözüm yaşlı değilse de bu kan konusunda münafık değildir.]

4 kim ʿuşşāḳa: ʿuşşāḳuŋ ki A, YB, OM. [O padişahın devrinde âşıklarına mansıbı kaygıdır, ey gönül, mutlu ol, çünkü nasibin kimseden az değildir.]

5 [Ah ile ağlamadan başka kimse bir an bile ben dervişle arkadaş değildir, her zaman ah etmem bundandır.]

6 [Gerçi ilkbahar dünyayı güldürüp sevindirdi, (ama) bizim o gül yanaklıdan ayrı gönlümüz sevinçli değildir.]

7 ḳābil-i: ḳalbe kim İ. [Atâyî'nin gönül yarasının hakikatini kimse anlayamaz, ey tabip, zahmet etme, o merhemle iyileşmez.]

50.

1. her ne cān kim gözlerüŋden mest ü lā-yaʿḳıl degül
ʿāşıḳ u dēvāneler ḳatında ol ʿāḳıl degül

ḳanum ėy ḫūnī̄ ḥalāl olsun ḥarāmī̄ çeşmüŋe
kim baŋa maʿnī̄de ol muḥyī̄-durur ḳātil degül

3. rāstı ẕātında vardur dāl bigi inḥırāf
her göŋül kim serv-ḳadler zülfine māyil degül

muṣḥaf-ı ḥusninden ol ṭālib ki ders oḳur eger
ḳaşı ḥarfin fehm ėde taḥṣī̄li bī̄-ḥāṣıl degül

5. luṭf ėdüp ḳulluġuŋa cānā ḳabūl ėt bėni kim
bende maḳbūl olmayıcaḳ şāhına ḳābil degül

meẕheb-i ʿışḳı sen ibṭāl ėdemezsin ṣōfiyā
kim ḫurūş u naʿresi ʿāşıḳlaruŋ bāṭıl degül

7. hecr odı-y-la ḫuşk-leb şol ʿāşıḳ olsun kim senüŋ
ėşigüŋde dem be-dem yaşum bigi sāyıl degül

---

50 A 12[ah], İ 66[a], Y 18[a], YB 8[a], HK 1277. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ʿāşıḳ: ʿāḳıl A, YB. [Senin gözlerinden dolayı sarhoş olup aklı başından gitmeyen hiçbir can, âşık ve divaneler nazarında akıllı değildir.]

2 çeşmüŋe: gözüŋe A. [Ey kan dökücü, harami gözüne kanım helal olsun; çünkü manada o bana can vericidir, öldürücü değildir.]

3 bigi: gibi YB, inḥırāf: ıżṭırāb A, YB. [Servi boyluların saçına meyilli olmayan her gönülün doğrusu kendisinde dal gibi bükülme vardır.]

4 ṭālib: zāhid A, YB. [Güzelliğinin mushafından ders okuyan o talip eğer kaşının harfini anlarsa tahsili boşa gitmez.]

5 YB-. [Ey can, lutfedip beni kulluğuna kabul et; çünkü kul padişahına makbul olmazsa olmaz.]

6 A, YB'de 5. beyit. [Ey sofi, aşk mezhebini sen iptal edemezsin; çünkü âşıkların coşup bağırması boşuna değildir.]

7 şol: ol YB, senüŋ: müdām YB, bigi: gibi İ. [Senin kapına yaşım gibi daima akmayan/dilenci olmayan şu âşığın ağzı ayrılık ateşiyle kurusun.]

vaṣl-ı cismānīyi menʿ ėtse ʿ**Aṭāyī**den raḳīb
vaṣl-ı rūḥānīde ḫod kevn ü mekān ḥāyil degül

51.

1. gözlerüŋ ėtse göŋlümi şeydā ʿaceb degül
zülfüŋ getürse başuma sevdā ʿaceb degül

çūn depredür ṣabā yėli zülfüŋ selāsilin
başdan taḥarrük eylese sevdā ʿaceb degül

3. reyḥān ḳul olsa sünbülüŋe olmaya ġarīb
lüʾlū olursa dişüŋe lālā ʿaceb degül

bu od ki bende vardur eger sırrumı benüm
birgün ėderse ʿāleme ifşā ʿaceb degül

5. ṭodaġı üzre yazdı çü reyḥān eger ola
Yāḳūtdan anuŋ ḫaṭı bālā ʿaceb degül

bu ḫorde-y-ile ṭutdı göŋül ṭıflını gözüŋ
ṭutarsa ḫorde merdüm-i bīnā ʿaceb degül

---

8 cismānīyi: cismānī İ, rūḥānīde ḫod: rūḥānīye çūn A, YB. [Rakip cismani vuslatı Atâyî'ye yasaklasa da varlığın kendisi ruhani vuslata engel değildir.] Bu beyitten sonra YB'de bir muamma beyit daha vardır, ancak kafiye-redif kelime "müşkül degül" olduğundan beytin bu şiire ait olamayacağı kanaatindeyiz. Muamma beyit şöyledir:
vaḳt-i maḳlūb [eyle] muṣḥaf tāc-ı tāsın ḫaẕf ėt
āḫır ėt fehm eylesün adını kim müşkül degül

51 A-, İ 66ᵇ, Y 18ᵃ, YB-, HK 1275. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Gözlerin gönlümü çılgına çevirse şaşılmaz, saçın başıma sevda getirse şaşılmaz.]

2 başdan: başda Y. [Gündoğusu rüzgârı saçın zincirini kımıldattığı için sevda baştan harekete geçse şaşılmaz.]

3 [Fesleğen, sümbül saçına kul olsa garip olmaz; inci, dişine lale olsa şaşılmaz.]

4 ifşā: rüsvā İ, Y. [Bendeki bu ateş eğer benim sırrımı dünyaya birgün ifşa ederse şaşılmaz.]

5 [Tudağının üzerini reyhanla yazdığı için eğer onun hattı Yakut'tan üstün olursa şaşılmaz.]

6 [Gözün gönül çocuğunu bu nükte ile tuttu; gören göz bebeği/akıllı kişi nükte (yolunu) tutarsa şaşılmaz.]

7. yėr bulmayup ciger ḳanı bu ṭar göŋülde ger
gözden ḳıla ʿazīmet-i ṣaḥrā ʿaceb degül

ol gül-ʿıẕār bilmese derdümi ṭaŋ-mıdur
bilmezse ḥāl-i Vāmıḳı ʿAẕrā ʿaceb degül

9. çūn vaṣf ėder ʿ**Aṭāyī** anuŋ cān-fezā lebin
gösterse şiʿre muʿciz-i ʿĪsā ʿaceb degül

52.

1. mevsim-i güldür gülistān ḫaddi ḫandān oldı gel
ravża ṣaḥnı ḫıṭṭa-i Firdevs-i Rıżvān oldı gel

şöyle oldı mürtesim cānda ḫayālüŋ kim hemān
vaṣl-ıla hicrān baŋa maʿnīde yeksān oldı gel

3. ġonçeŋüŋ şevḳı-y-la ėy cān bülbüli çevrem benüm
yaşarup gül-gūn yaşumdan ḫoş gülistān oldı gel

fülk-i ten ġarḳ olmadın ėy Nūḥ ʿomrin göresi
Ḫıżrlıḳ eylä ki yaşum ṭaşdı ṭūfān oldı gel

5. vaṣluŋa şükrāne cān u dil dilädügüŋ senüŋ
ḥaḳ bilür kim cān u dil derdine dermān oldı gel

---

7 gözden: gözde İ. [Ciğer kanı eğer bu dar gönülde yer bulamayıp gözden dışarıya yönelirse şaşılmaz.]

8 [O gül yanaklı derdimi bilmese şaşılır mı? Azra Vamık'ın hâlini bilmezse acayip değildir.]

9 [Atâyî onun can arttıran dudağını anlattığı için şiirde Hz. İsa mucizesini gösterse şaşılmaz.]

52 A 12^{bh}, İ 66^{b}, Y 18^{b}, YB-, HK 1219. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ḫıṭṭa-i: ġıbṭa-i A. [Gül mevsimidir, gül bahçesinin yüzü güldü, gel; bahçenin ortası Rıdvan cennetinden bir köşe oldu, gel.]

2 [Hayalin canda öyle canlandı ki o anda vuslatla ayrılık bana manada bir oldu, gel.]

3 benüm: bugün A. [Ey can bülbülü, goncanın arzusuyla gül renkli yaşımdan yaş aktı da benim çevrem güzel bir gül bahçesi oldu, gel.]

4 eylä: eyle A, İ. [Ey Hz. Nuh'un ömrünü göresice, ten gemisi batmadan Hızırlık et, çünkü yaşım taştı da tufan oldu, gel.]

5 gel: kim A. [Vuslatına şükrane olarak senin can ile gönlü dilemen doğrusu can ile gönül derdine derman oldu, gel.]

başuma aġup hevāŋ olalı cānumda muḳīm
ėy Süleymān-ḳadr dil taḫt-ı Süleymān oldı gel

7. çūn ʿ**Aṭāyī** girdi meydānına ʿışḳuŋ şėr-vār
Pūr-ı Zāluŋ ḳıṣṣası bir ḳurı destān oldı gel

ḫarfu'l-mīm

53.

1. şuʿbān ṣaçuŋ götür yed-i beyżādur ārzūm
mercān ṭodaġuŋ aç dem-i ʿĪsādür ārzūm

dil nūrını sevād-ı ġam örtersä ṭaŋ-mıdur
çūn zülf-i mihr-pūş u ḳamer-sādur ārzūm

3. ol rūḥ-ı sidre-ḳāmete ʿālī-naẓar göŋül
māyil olalı ʿālem-i bālādur ārzūm

zülfini ārzū ėderem ol perī-veşüŋ
dėvāneyem ola mı ne-sevdādur ārzūm

5. ḳomadı bende ʿahd gözi ʿamd-ıla baḳup
bėnüm bu ʿahdsızlıġa ʿamdādur ārzūm

cemʿ oluben eʿādī dil üşürdiler baŋa
anuŋ-çūn iŋlerem ki eḥıbbādur ārzūm

---

6 [Ey Süleyman kudretli, senin arzun başıma çıkıp gönlümde yerleştiğinden beri gönül Süleyman tahtı oldu, gel.]

7 [Atâyî aşkın meydanına arslan gibi girdiğinden Zaloğlu'nun kıssası bir kuru destan oldu, gel.]

53 A 14[ah], İ 67[a], Y 18[b], YB 12[a], HK 1456. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt.

1 ṭodaġuŋ: dodaġuŋ A. [Ejder saçını götür, arzum yed-i beyzadır; mercan dudağını aç, arzum Hz. İsa'nın nefesidir.]

2 örtersä: örterse Y, YB; artursa İ. [Gönül nurunu kaygı karanlığı örterse şaşılır mı? Çünkü arzum güneşi örten ve aya da değen saçtır.]

3 [O sidre boylu ruha yüce bakışlı gönül meylettiğinden beri arzum yüksek âlemdir.]

4 perī-veşüŋ: perī-ruḫuŋ A, YB. [O peri yüzlü (güzel)in saçını arzu ederim, âşığım, arzum sevda olmaz olur mu?]

5 A-. ʿahdsızlıġa: ʿahdsuzlıġa İ, ʿahdsizlige YB. [Gözü kasıtlı olarak bakıp bende karar bırakmadı, benim bu kararsızlığa arzum kasıtlıdır.]

6 [Düşmanlar toplanıp bana sözlü sataştılar, dostları arzuladığım için inlerim.]

7. ṭodaġuŋı ʿ**Aṭāyī**-i dervīşe ṣunı vėr
ṣōfī-i ʿışḳ oldum u ḥalvādur ārzūm

54.

1. gördüm ḳapuŋı cennet-i aʿlādur ārzūm
ṣordum lebüŋi rüʾyet-i ḥavrādur ārzūm

aḫter döker gözüm ki tebessüm ḳıla lebüŋ
bu gėce çün ṭulūʿ-ı ṣüreyyādur ārzūm

3. ṭodaġı ʿaksi cām-ı muṣaffāya düşeli
mestem müdām sāġar-ı ṣahbādur ārzūm

serv-i sehī teferrücini istedügüme
budur sebeb ki şol ḳad-i raʿnādur ārzūm

5. şekker lebi rumūz-ıla her ḳanda kim olam
fikr eylerem çü ḥall-i muʿammādur ārzūm

Ḳāf-ı firāḳda ṭur daḫı ṣabr ėt cefāma dėr
dėdüm ġaraż nedür dėdi ʿAnḳādur ārzūm

7. aġzuŋdur ārzūsı ʿ**Aṭāyī**nüŋ ėy ṣanem
n'ola nişānı yoġ-ısa peydādur ārzūm

---

7 ṭodaġuŋı: dodaġuŋı A, dervīşe ṣunı vėr: dervīşem umaram A, YB. [Derviş Atâyî'ye dudağını sunu ver, aşk sofusu oldum, arzum helvadır.]

54 A-, İ 67ᵃ, Y 19ᵃ, YB-, HK 1455. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt.

1 [Arzum en yüksek cennet olduğundan senin kapını gördüm, arzum huri görmek olduğundan dudağını sordum/emdim.]

2 [Dudağın gülümsesin diye gözüm yıldız döker, çünkü bu gece arzum Süreyya'nın doğmasıdır.]

3 [Dudağının aksi saf kadehe düştüğünden beri daima sarhoşum, arzum kırmızı şarap kadehidir.]

4 [Yüksek servi seyrine gitmeyi istememe sebep şudur: Arzum şu güzel boydur.]

5 [Her nerede olsam şeker dudağının rumuzuyla düşünürüm, çünkü arzum muamma çözmektir.]

6 [Ayrılık Kaf'ında dur da azarlamama sabret dedi, kastın nedir dedim, arzum Anka'dır dedi.]

7 [Ey put, Atâyî'nin arzusu senin ağzındır; onun işareti yoksa ne olmuş? Benim arzum bellidir.]

55.

1. bir zemān mey-kede küncini maḳām eyleyelüm
muṭribi vāʿıẓ u sāḳīyi imām eyleyelüm

ʿaḳlumuz tīġını jeng eyledi vāʿıẓ nefesi
bāde keyfīyetini tēz niyām eyleyelüm

3. sen elif bigi ṭur ėy sāḳī-i meh-rū ṭoġru
bize kecdür dėyenüŋ ḳaddini lām eyleyelüm

yüzi nūr eylese şāmın gėcenüŋ ṣubḥ ėdüben
zülfi rengi-y-le güneş ṣubḥını şām eyleyelüm

5. Ḫusn naʿṣına çūn ol māh-liḳā vėrdi kemāl
biz daḫı ʿışḳ ḳuṣūrını temām eyleyelüm

bugün ol Ḫosrev-i ferruḫ-ruḫ u Dārā-reʾye
şeh-i gerden-keş-i gerdūnı ġulām eyleyelüm

7. ger ḥalāl ėtmese ḳanını ʿ**Aṭāyī** gözüŋe
ʿışḳdan aŋa dem urmaġı ḥarām eyleyelüm

---

55 A 13^{bh}, İ 67^{b}, Y 19^{a}, YB 11^{b}, HK 1440. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 sāḳīyi: sāḳī İ. [Bir süre meyhane köşesini makam edinelim; çalgıcıyı vaiz, sakiyi imam edinelim.]

2 niyām: peyām YB. [Vaizin nefesi akıl kılıcımızı paslandırdı, şarabın aslını çabucak kılıcımıza kın yapalım.]

3 bigi: gibi A, İ, Y; meh-rū: meh-veş A, YB. [Ey ay yüzlü saki, sen elif gibi doğru dur; bize eğridir diyenin boyunu lam edelim/bükelim.]

4 A, YB'de 6. beyittir. nūr eylese: nūrı-y-ile A, YB; ṣubḥını: yüzin YB. [Yüzü, gecenin karanlığını sabah ederek nurlandırsa biz de saçının rengiyle güneşin sabahını akşam edelim.]

5 YB'de 4. beyittir. naʿṣına: nakşına A, YB; liḳā: YB-. [O ay yüzlü sevgili güzellik uykusunu tamamladığına göre biz de aşkın eksiklerini tamamlayalım.]

6 bugün ol Ḫosrev-i: līkin ol server-i YB, Ḫosrev-i: server şeh A, Dārā-reʾye: Dārāya A, gerden: gerdūn A. [Bugün o kutlu yüzlü hüsrev ve dara düşünceli sevgiliye feleğin asi padişahını (güneşi) köle yapalım.]

7 ėtmese: ėtmeye A, YB. [Eğer Atâyî senin gözüne kendi kanını helal etmezse aşktan söz etmeyi ona haram edelim.]

56.

1. dėdi dil-ber ṣaç ayaġuma güher dėdüm be-çeşm
dėdi kim ḳıl yollarum eşk-ile ter dėdüm be-çeşm

dėdi kim ḫalvetüŋe çeşmüŋde merdümden ḳoma
benden artuḳ kimse ol nūr-ı baṣar dėdüm be-çeşm

3. dėdi kim çoḳdur benüm-le mā-cerāsı çeşmüŋüŋ
fāş olur bes açmasun ayruġa der dėdüm be-çeşm

dėdi kim sīr-āb-laʿlüm şevḳı-y-ıla n'ola ger
dökesin bir nėçe dem ḫūn-ı ciger dėdüm be-çeşm

5. dėdi kim maḥv eylegil eşk-ile levḥ-ı dīdeden
benden artuḳ var-ısa naḳş-ı ṣuver dėdüm be-çeşm

dėdi kim her dem ḫayālüm ġarḳ olup aḳar müdām
ḫūn-ı dilden ḳoma dīdeŋde eşer dėdüm be-çeşm

7. dėdi kim ṣuladuġınca yolumı saḳḳā gözüŋ
kirpügüŋ-le ėşigüm gerdin gider dėdüm be-çeşm

dėdi kim ġonçem ʿ**Aṭāyī** ger dilerseŋ kim güle
dök gözüŋden ebr-veş her dem maṭar dėdüm be-çeşm

---

56 A 15^{bh}, İ 67^{b}, Y 19^{b}, YB-, HK 1408. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt.

1 dėdi kim ḳıl yollarum: dėdi ḳıl yollarumı A. [Dilber ayağıma inci saç dedi, gözüm üstüne dedim; yollarımı göz yaşıyla sula dedi, gözüm üstüne dedim.]

2 İ-, Y-. [O göz nuru gözündeki halvetine insan olarak benden başka kimseyi koyma dedi, gözüm üstüne dedim.]

3 [Gözünün benimle macerası çoktur, ifşa olur, başkasına kapı açmasın, yeter, dedi; gözüm üstüne dedim.]

4 [Ama bir süre doygun dudağımın arzusuyla ciğer kanı döksen ne olur dedi, gözüm üstüne dedim.]

5 artuḳ: ayru A. [Benden başka yüzlerin tasviri varsa göz levhasından göz yaşıyla sil dedi, gözüm üstüne dedim.]

6 aḳar: aḫar A. [Devamlı akar da her an hayalim boğulur, gönül kanından gözünde eser bırakma dedi; gözüm üstüne dedim.]

7 [Saka gözün yolumu suladıkça kirpiğinle kapımın tozunu gider dedi, gözüm üstüne dedim.]

8 kim: -A, maṭar: güher A. [Ey Atâyî, eğer goncamın gülmesini/gül olmasını dilersen bulut gibi gözünden her an su dök dedi, gözüm üstüne dedim.]

57.

çü gösterür yine bülbül çimende dürlü naġam
revān u dilde ne teşvīş olur muḳīm u ne ġam

zemānīye yine bir furṣat oldı k'erzāndur
bulursa milk-i Ferīdūna her ki curʿa-i Cem

kesād ḳıldı benefşe-y-le sünbülüŋ ṭībın
bugün bu ṭurre-i müşkīn ü ʿanberīn-perçem

kim ėde nergise teşbīh çeşmin ol āgeh
lebine ġonçe'i kim nisbet ėde bu ebkem

meger ṣabā ėledür zülfüŋüŋ nesīminden
demāġ-ı zāhide kim dem be-dem ṭutar anı dem

dil-ile cāna ėdem ʿanberīne-veş taʿlīḳ
ṣaḥīfe'i kim aŋa kilki çekmiş ola raḳam

semūm-ı hecr ėdemez ravża-i maḥabbeti ḫuşk
arada vāsıṭadur çūn tereşşuḥāt-ı ḳalem

çü çeşm çeşmesi ābını menʿ ėdemez ecel
zemīni merḳadümüŋ ḥaşre dek olısar nem

---

57 A 14^{ah}, İ 68^{a}, Y 20^{a}, YB 12^{a}. Mücteş: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün.

1 revān u: revān-ı A, muḳīm: +u YB. [Bülbül çayırda yine türlü nağmeler gösterdiğinden ruh ile gönülde ne şaşkınlık ne de üzüntü durur.]

2 yine: gene YB, yine bir : gine şol A, her ki: kimse A, YB. [Dünya halkına bir fırsat doğdu, Cem'in şarap tortusunu her kim bulursa Feridun'un mülküne o layık olur.]

3 ṭībın: ṭībı A, YB, ṭīnın İ; müşkīn: miskīn YB. [Bugün bu miskli saç ile amberli saç lülesi menekşeyle sünbülün kokusunu değerden düşürdü.]

4 A-. [Onun gözünü kim nergise benzetebilir? O uyanıktır. Goncayı onun dudağına kim nispet edebilir? Bu dilsizdir.]

5 YB'de 4. beyittir. ėledür: yėtürür A, YB. [Gündoğusu rüzgârı senin saçının kokusunu zahidin dimağına iletmiş olmalı, çünkü her an onu dem tutuyor/vecde geliyor.]

6 kim: ki YB. [Kaleminin hat çektiği o sahifeyi gönül ile cana amber/süs gibi asayım.]

7 hecre: hecr İ. [Ayrılığın sam yeli muhabbet bahçesini kurutamaz, çünkü kalemin sızıntıları arada vasıtadır.]

8 çü: çūn YB, çeşm: çeşmi İ, ėdemez: ėdämez YB. [Ecel göz çeşmesinin suyunu engelleyemeyeceğine göre mezarımın toprağı haşre dek yaş olacaktır.]

9. yoluŋda ben ḳademi serden eylerem tā kim
yėrinde ser ṭura tā yėr yüzinde ola ḳadem

vücūd milkini fettān gözi ḫarāb ėdeli
ėşidürüz ki ʿımāret-durur diyār-ı ʿadem

11. eger ʿ**Aṭāyī**ye Ḫallāḳ-ı ʿālem ola muʿīn
ne ġam olur-ısa olsun ʿadū ḳamu ʿālem

58.

1. ger ṣorarsaŋ ʿaḳlı murġ-ı āşiyānemdür benüm
çarḫ-ı nīlī-reng gerd-i āsitānemdür benüm

şems-i ʿālem-tāb şarḳ-efrūz u şevḳ-efzā-y-iken
şemse-i ṭāḳ-ı şerīf-i tāb-ḫānemdür benüm

3. ėtmişem ben ṣayd anı kim ol beni ṣayd eyledi
yine dāmum ol-durur bėnüm ki dānemdür benüm

ṭāremüŋ tīrüm yedi ḳat cevşeninden geçdügin
ṭaŋlamaŋ kim ḳalbi eflāküŋ nişānemdür benüm

---

9 eylerem: ėderem A, YB; ṭura: dura İ, tā: yā A, YB. [Senin yolunda ben önceliği başa veririm, böylece baş yerinde durdukça yeryüzünde uğur/hoşluk olsun.]

10 vücūd: vücūdı İ. [Hileci gözü vücut ülkesini harap ettiğinden beri onun saltanatının yokluk diyarı olduğunu/yokluk diyarının bayındır olduğunu işitmekteyiz.]

11 ʿadū ḳamu: aŋa ʿadū YB. [Eğer Atâyî'ye âlemi yaratan yüce Allah yardımcı olursa bütün âlem düşmanı olursa olsun, kaygı yoktur.]

58 A 13^{ah}, İ 68^{b}, Y 20^{a}, YB 16^{b}. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ger ṣorarsaŋ: ṣorarısaŋ A, YB; ʿaḳlı murġ-ı: ʿaḳl murġı A, YB; gerd: gerdān YB. [Eğer aklı sorarsan benim meskenimin kuşudur, eğer çivit renkli çarkı/feleği sorarsan kapımın tozudur.]

2 [Dünyayı aydınlatan güneş doğuyu aydınlatmada ve şevki/ışığı arttırmada iken (aslında) benim köşkümün yüksek kemerinin şemsesidir.]

3 YB'de 4. beyittir. ol beni ṣayd eyledi: beni ol ṣayd ėder YB, eyledi: eylemiş A, dānemdür: ẕātumdur İ. [Beni avlayanı avlamışım, yine o benim tuzağımdır, çünkü bir tanemdir.]

4 ṭaŋlamaŋ: ṭaŋlama YB. [Okumun, gökyüzünün yedi kat cevşeninden geçmesini garip bulmayın, çünkü feleklerin kalbi benim hedefimdir.]

5. gerçi gönlüm ġam görer ehl-i zemānından bugün
şuŋa şādam k'ol zemān yine zemānemdür benüm

her seḥer çeşm-i felekden ḳanlu yaş gibi aḳan
ḳan degüldür curʿa-i cām-ı şebānemdür benüm

7. her zevāyāsındaki āvāze bu şeş ḳubbenüŋ
ėy ʿ**Aṭāyī** naġme-i ṣavt-ı terānemdür benüm

59.

1. ben perde-i ʿademde ki evvel nihāndum
mihrüŋ-le şems bigi cihānda ʿayāndum

sen Mıṣr-ı ḥusne milk-i cihānda ʿazīziken
ıḳlīm-i ʿışḳda ḳuluŋ ol demde ḫāndum

3. cān murġı āsitānuŋı ḳılmışdı āşiyān
ıṭlāḳ ʿāleminde ki ben lā-mekāndum

ḳālıb revānı görmemiş-idi ki sen şehüŋ
ruḫ üzre ferz-vār elinde revāndum

---

5 ki: YB-. [Gönlüm zamane halkından dolayı kaygılanıyorsa da bugün şunun için mutluyum: O zaman yine benim zamanımdır.]

6 A, YB'de 3. beyit. çeşm-i felekden: ḳanlu şafaḳdan YB, felekden: şafaḳdan A. [Her seher feleğin gözünden kanlı yaş gibi akan kan değildir, benim geceden kalan kadehimin tortusudur.]

7 bu şeş: şeş şu Y, şeş şol İ, şeş sū YB; ʿ**Aṭāyī**: **Nevāyī** Y, ṣavt-ı: ṣūret-i İ. [Ey Atâyî, bu altı kubbenin her köşesindeki ses benim şiirimin ahenkli nağmesidir.]

59 A 15^{bh}, İ 68^{a}, Y 20^{b}, YB 17^{a}, HK 1379. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 bigi cihānda: gibi ʿālemde YB. [Ben önce yokluk perdesinde gizliydim, dünyada ise senin sevginle güneş gibi meydandaydım.]

2 A'da 6. beyit, YB'de 5. beyit. milk-i cihānda ʿazīziken: milk-i ʿamāda ʿazīz dek A, milk-i cihānda: milk-i ʿamāda YB; ʿışḳda: ʿışḳa A, ıḳlīm-i ʿışḳda ḳuluŋ: ki ıḳlīm-i ʿışḳa ben ḳuluŋ YB. [Sen dünya memleketinde güzellik Mısır'ının azizi iken o sırada ben kulun da aşk ikliminin hanı idim.]

3 YB-. [Can kuşu senin kapını yuva edinmişti, ben ise ıtlak âleminde mekânsızdım.]

4 YB'de 2. beyit. [Kalıp ruhu henüz görmemişken sen şahın elinde vezir gibi kale üzerine gitmiştim.]

5. milk-i şehādet içre nişānum yoġ-idi kim
ʿuşşāḳ içinde ṣāḥıb-i nām u nişāndum

heyhāt yıllar olmış-ıdı itlerüŋ-ile
kūyüŋde ṣubḥa dek gėceler pāsbāndum

7. milk-i ezelde ben ten ü sen baŋa cān-iken
bir ḳālıb-ıdı ʿışḳuŋ u ben aŋa cāndum

ben şol ʿ**Aṭāyī**yem ki sefer eyledükde sen
milk-i ʿademden ayaġuŋa cān-feşāndum

9. şimdi bu gerçek ü ezelī ʿışḳuma sebeb
cevr ėtdügüŋ-ise beni ḳo ben yalandum

60.

1. ėdeli cānında sevdā-yı ḫaṭuŋ pinhān ḳalem
oldı zülfüŋ bigi ʿanber-bār u müşk-efşān ḳalem

ḫaṭṭuŋuŋ bir ḥarfini çekdi meger dīvāna kim
ḳıldı reyḥān ḳoḫusından cānları ḥayrān ḳalem

---

5 YB'de 3. beyit. içre: içinde YB. [Şehadet mülkünde bir izim yoktu ama âşıklar içinde şöhret sahibiydim.]

6 olmış-ıdı: olmışdı ki YB, gėceler: gėce YB. [Yıllar olmuştu, mahallende itlerinle geceleri sabaha dek bekçiydim be!]

7 YB'de 6. beyit. bir: ben YB. [Ezel mülkünde ben ten, sen ise bana can iken aşkın bir kalıptı ve ben ona candım.]

8 şol: ol YB, milk-i: şehr-i A, YB. [Sen yokluk ülkesinden sefer eylediğinde ayağına can saçan şu Atâyî bendim.]

9 A-, YB. [Şimdi bu gerçek ve ezeli aşkıma sebep senin incitmen ise beni bırak, ben yalandım.]

60 A 15^{ah}, İ 69^{a}, Y 21^{a}, YB 17^{a}, HK 1436. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 bigi ʿanber-bār: gibi ʿanber-rīz A, YB. [Kalem, gönlünde senin hattının sevdasını gizlediğinden beri saçın gibi amber saçıcı ve misk dağıtıcı olmuştur.]

2 A'da 6. beyit. bir: her A, YB, ḳoḫusından: ḳoḳusından A, İ, Y. [Kalem, hattının bir harfini divana çekmiş olmalı, çünkü reyhan kokusundan canları hayran etti.]

3. tā ki zülfüŋden şikeste-ḫāṭır u ser-geştedür
yörür evrāḳ üzre ḳanlu yaş döküp nālān ḳalem

ḫaṭ mı bu yāḫod ġubār-ı müşk ü yā reyḥān mıdur
yoḳsa gül evrāḳı üzre çekdi mi devrān ḳalem

5. çūn leb-i cān-baḫşı vaṣfın yazmaġa ḳıldum şurūʿ
buldı ṣuʿbān bigi ol ẕevḳ u ṣafādan cān ḳalem

ḫūbluḳ resmini taḥrīr ėtmege emr olıcaḳ
levḥa naḳşın ol nigāruŋ eyledi ʿunvān ḳalem

7. tā ki ṭolaşdı ʿ**Aṭāyī** bigi pīçān zülfüŋe
bī-dil ü bī-cān yörür bu bī-ser ü sāmān ḳalem

61.

1. gözlerüm nūrı vü ʿomrüm ḥāṣılı vü devletüm
saŋa ḳul olmaḳ yėter dünyāda bėnüm ʿızzetüm

yėmeyelden ḫaste-dil ġamzeŋ oḳından yaralar
gitdi ḳamu rāḥatum ḳalmadı hergiz ṣıḥḥatum

---

3 A, YB'de 2. beyit. döküp: gibi İ, Y. [Saçından gönlü kırılıp başı döndüğünden beri kalem kanlı yaş döküp ağlayarak varaklar üzerinde yürümektedir.]

4 müşk: nāfe A, YB; yoḳsa: yoġsa A. [Bu hat mıdır yahut misk tozu veya reyhan mıdır, yoksa kalem gül yaprakları üzerinde mi dolaşmıştır?]

5 YB-. bigi: gibi A. [Can bağışlayan dudağın vasfını yazmaya başladığım için kalem o zevk ve sefadan ejderha gibi can bulmuştur.]

6 levḥa: levḥ A, YB; ol: YB-. [Kalem, güzellik âdetini yazmakla emrolununca o nigarın nakşını levhaya başlık yaptı.]

7 bigi: gibi A, pīçān: bī-cān İ, bī-dil ü: bu dil ü İ, bu: ol A. [Atâyî gibi senin kıvrımlı saçına dolaştığından beri kalem gönlü yok, canı yok sefil bir şekilde yürümektedir.]

61 A 13ah, İ 69b, Y 21a, YB 16a, HK 1350, N 1628, P 401a. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 bėnüm: şāhüm P. [Ey gözlerimin nuru, ömrümün kazancı ve devletim! Dünyada bana şeref olarak sana kul olmak yeter.]

2 yėmeyelden: yėmeyeli A, yėmeyäli YB; ṣıḥḥatum: ḳuvvetüm İ. [Âşık gönül senin yan bakış okundan yaralar almadığından beri bütün rahatım gitti, asla sıhhatim kalmadı.]

3. ḫılʿat ėtdi yār ʿışḳın Ḥaḳ baŋa ėy dōstlar
bir duʿā eyleŋ mübārek olmaġ-içūn ḫılʿatum

nevbet-i Leylī vü Mecnūn geçdi dünyādan velī
k'urula āfāḳda sėnüŋ-le bėnüm nevbetüm

5. nāṣıḥā kes pendi benden kim ʿ**Aṭāyī**yem bugün
bī-riyālıḳdur hemān taḳvā vü zühd ü ṭāʿatüm

62.

1. ḫalḳ-ı ʿālemden ne ġam bilsün budur yārum benüm
ġam-küsārum mūnisüm maḥbūb u dil-dārum benüm

āfitāb-ı devletüm püşt ü penāhum mesnedüm
nūr-ı dīdem hem-demüm yār-ı vefā-dārum benüm

3. çeşm-i bīmārı çü cān zaḫmını her dem tāzeler
ḳo ʿılācı ėy ṭabīb oldur çü tīmārum benüm

ṣalduġum gözden ciger ḳanı-y-la beslenmiş yaşı
ol-durur kim andan oldı fāş esrārum benüm

---

3 ḥaḳ baŋa ėy: baŋa ėy ḥaḳ YB, ḥaḳ baŋa: baŋa ḥaḳ A, Y; eylen: ḳıluŋ A, N, P; bėnüm: bänüm YB. [Ey dostlar, Allah bana yar aşkını kaftan yaptı, kaftanım mübarek olsun diye bir dua edin.]

4 nevbet-i: ḳıṣṣa-i N, P; geçdi dünyādan velī: unuduldı dünyede A, YB, N, P; k'urula: k'urulur N, P, urulur İ. [Leyla ile Mecnun'un dünyada sırası geçti, öyleyse şimdi dünyada seninle benim nöbetimiz söylensin.]

5 [Ey vaiz, nasihati bırak, ben Atâyî'yim; bugün takva, züht ve itaatim yalnız riyasız olmaktır.]

62 A 14^{bh}, İ 69^{b}, Y 21^{a}, YB 16^{b}. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 [Dünya halkından kaygım yok, benim yarim budur bilsin; hakikatli dostum, sırdaşım, güzel yüzlü sevgilim budur.]

2 [Benim talih güneşim, koruyucum, sığınağım, dayanağım; göz nurum, arkadaşım, vefalı dostum budur.]

3 [Ey tabip, hasta gözü can yarasını her an tazelediği için ilaçtan vazgeç, çünkü beni iyileştirecek odur.]

4 2. mısra: YB-. ol-durur: bu-durur İ, Y. [Ciğer kanıyla beslenmiş yaşı gözden bırakmamın sebebi kendisidir, zira benim sırlarımın faş olması onun yüzündendir.]

5. ʿaḳl u dil vėrdüm behā vāʿıẕ mezād-ı ʿışḳda
nėc'ola bī-ʿaḳl u dīn sėnüŋ-le bāzārum benüm

ḳılmadı yārī sitārem kim ėrem ol meh-ruḫa
ḫuftedür ṭāliʿ ne ḳılsun baḫt-ı bīdārum benüm

ḥarfu'n-nūn

63.

1. ṣubḥ-ı vaṣl ėre gide bu şeb-i hicrān birgün
gele yörenmek-içün ḳālıba ol cān birgün

çün beni böyle yaḳar nār-ı Ḫalīlī her dem
ėderem cānumı İsmāʿıle ḳurbān birgün

3. ger sitārem var-ısa bir gėce ol māh gele
ṭāliʿum varsa ėre şems-i dıraḫşān birgün

şol-ḳadar sākin olam mesken-i hecrüŋde yine
ki murādumca ola girdiş-i gerdān birgün

5. yüzüŋi çün-ki bu vech-ile çevürdüŋ benden
āh kim öldüriserdür beni hicrān birgün

---

5 2. mısra YB'de 4. beyte yazılmıştır. bī-ʿaḳl u dīn: ėy ʿaḳl u dil YB. [Ey vaiz, aşk alışverişinde paha olarak akılla gönülü verdim; öyleyse akıl ve niyet olmadan seninle benim alışverişim nasıl olabilir?]

6 ḫuftedür: ḫastedür İ, baḫt-ı bīdārum: ʿaḳl-ı bīẓārum A. [O ay yüzlüye varayım diye yıldızım yaranlık etmedi, talih uyumuşken uyanık bahtım ne yapabilir?]

63 A 17bh, İ 70a, Y 21b, YB 6a, HK 1669. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 vaṣl: vaṣla İ, gide: ger İ, ḳālıba: ḳālıbın A, YB. [Vuslat sabahı gelir, bu ayrılık gecesi birgün gider, o can kaplamak için birgün kalıba gelir.]

2 [Halil'in ateşi beni böyle her an yaktığı için canımı birgün İsmail'e kurban ederim.]

3 [Eğer yıldızım varsa bir gece o ay gelir, talihim varsa birgün o parlak güneş varır.]

4 A-, YB-. [Yine senin ayrılığının meskeninde şu kadar durayım da birgün feleğin dönüşü benim muradıma göre olsun.]

5 A'da 4. beyit. benden: bizden A, İ, Y, YB; beni: bizi A, YB. [Yüzünü bu şekilde benden çevirdiğin için birgün beni ayrılık öldürecektir yazık!]

nėçe bir noḳṭa-i cevr üstine devr ėde felek
merkez-i luṭfı medār eyleye devrān birgün

7. vėrbiye ḥocreye ol dil-ber-i ʿĪsī-nefesi
bu ʿ**Aṭāyī**nüŋ ėde derdine dermān birgün

64.

1. cān ʿazm-i sefer eyledi cānānı görelden
el-ḳıṣṣa gönŋül görmedi cān anı görelden

bir dem ḳomadum gevheri gözden güli dilden
ol dişleri dür lebleri mercānı görelden

3. ėy Ḫosrev-i ḫūbān nėçe Şīrīn ise cānı
terk eylemişüz telḫī-i hicrānı görelden

ṭūfānı ʿaceblerdüm eved düşdi gözümden
ṭūfān bu gözümden dökülän ḳanı görelden

5. bir ḳılca şemen ėtdi gönŋül küfr-ile dīni
ol sünbüli küfr ü yüzi īmānı görelden

---

6 YB'de 4. beyittir. merkez-i luṭfı medār eyleye devrān birgün: ki murādumca olsa gerdiş-i gerdān birgün YB. [Felek ne vakte kadar eziyet noktası üzerinde devredecek? Devran birgün iyilik merkezini dolanır.]

7 vėrbiye: göndere İ, Y; ḥocreye: höcreme İ, bu: ki A, YB. [(Devran) o İsa nefesli dilberi birgün odaya gönderir, bu Atâyî'nin derdine birgün derman eder.]

64 A 17ah, İ 70b, Y 21b, YB 5b. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 [Can cananı gördüğünden beri seferdedir, yani can onu gördüğünden beri gönül onu görmemiştir.]

2 güli dilden: İ-, güli: A'da harekelidir, gili Y'de harekelidir; dür: dürr ü A. [O dişleri inci, dudakları mercanı gördüğümden beri gevheri gözde, gülü gönülde bırakmadım.]

3 [Ey güzeller Hüsrevi, ne kadar Şirin'se de ayrılık acısını gördüğümüzden beri canı terk etmişiz.]

4 eved: evet A, evid YB; dökülän: dökülen A, Y. [Tufana şaşırırdım, evet, bu gözümden dökülen kanı gördüğümden beri tufan gözümden düştü.]

5 A'da 8. beyittir. ėtdi gönŋül: ėtmedi dil A, YB; sünbüli: sünbül-i İ. [O sümbül (saçı) küfür ve yüzü iman olanı gördüğünden beri gönül küfürle dine bir kıl kadar değer biçti.]

dil ālludur Aḥmedüŋ ālın èşidelden
cān fitnelüdür ol gözi fettānı görelden

7. zülfi bigi meyl ėtdi bu sevdā-zede göŋlüm
gül yüzine ol serv-i ḫırāmānı görelden

seyyāḥ ḥarīminde ʿ**Aṭāyī** seni gördi
ḳor mı daḫı ol milket-i ʿOṯmānı görelden

9. demdür ki devā eyleyesin cān lebe ėrdi
sen laʿl-leb-i çeşme-i ḥayvānı görelden

65.

1. naġme-i çeng-ile ġamgīn dilümi şād ėdeyin
ʿīş esāsına demidür yine bünyād ėdeyin

dil-i miskīn ṭolaşaldan berü müşkīn ṣaçına
dėmedi mesken-i meʾlūfemi bir yād ėdeyin

3. gitdi yaşum ki senüŋ èşigüŋe ḫādim ola
ben daḫı adın anuŋ laʿl-i güher-zād ėdeyin

---

6 A'da 5. beyittir. ālludur: āl-durur A, YB; fitnelüdür: ḳanlu-durur İ, fettānı: mestānı YB. [Gönül, Ahmed'in hilesini işittiğinden beri hilelidir; can, o gözü fettanı gördüğünden beri fitnelidir.]

7 YB'de 5. beyittir. zülfi: zülfüŋ YB, bigi: gibi A, İ. [O salınan serviyi gördüğünden beri bu sevdaya uğramış gönlüm onun gül yüzüne saçı gibi yönelmiştir.]

8 ḳor mı: -İ. [Atâyî seni misafirhanede gördü, gördüğünden beri artık o Osmanlı ülkesini terk eder mi?]

9 A-, YB-. leb-i: leb ü İ, Y. [Sen ölümsüzlük pınarı olan kırmızı dudaklıyı gördüğünden beri can ağıza geldi, deva et, vaktidir.]

65 A 14bh, İ 70b, Y 22a, YB 12b. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 ėdeyin: ėdeyüm A, YB; yine: gine A. [Çeng nağmesiyle daralmış gönlümü mutlu edeyim, yaşama temeline yine bina çıkayım, vaktidir.]

2 ṭolaşaldan: dolaşaldan A, İ; müşkīn: miskīn YB, ṣaçına: ṣaçuŋa A. [Dertli gönül miskli saçına dolaştığından beri önceki meskenimi bir anayım demedi.]

3 [Göz yaşım senin kapına hizmetçi olmak için gitti, öyleyse ben de onun adına inciden doğmuş la'l diyeyim.]

kūh-i fürḳatde ṣalup tīşe-i cidd ü cedeli
leb-i Şīrīnüŋ-içūn kendümi Ferhād ėdeyin

5. bir başum var yoluŋa terk ėderem ʿışḳuŋ-içūn
gerçi kim nesne degüldür hele bir ād ėdeyin

bunca yıldur ki **ʿAṭāyī** saŋa ḳul oldı şehā
dėmedüŋ birgün anı ġuṣṣadan āzād ėdeyin

66.

1. biz cānı dirīġ eylemezüz dil-berümüzden
serden geçevüz geçmeyevüz serverümüzden

biz cānı anuŋ-çūn ataruz mücmer-i ʿışḳa
k'āfāḳı muʿaṭṭar ėdevüz mücmerümüzden

3. devlet bize başumuz ayaġuŋa ḳomaḳdur
bu devleti dūr ėylemesün Ḥaḳ serümüzden

çūn ḳıldı muḳārin bizi sen māh-liḳāya
olduḳ yine ḫoşnūd bugün aḫterümüzden

---

4 tīşe-i: teşne-i İ, cidd ü cedeli: ciddī vaşlın A, YB. [Ayrılık dağında ciddiyet ve mücadele kazmasını yere vurup senin Şirin dudağın için kendimi Ferhat edeyim.]

5 terk ėderem ʿışḳuŋ-içūn: senüŋ-içūn terk ėderem A, ʿışḳuŋ-içūn: senüŋ-içūn YB, gerçi kim nesne degüldür: gerçi kem nesnedür illā A, YB. [Bir başım var, aşkın için yoluna terk ederim; gerçi bir şey değildir ama hele bir adayayım.]

6 şehā: velī A, begüm YB. [Ey padişah! Atâyî bunca yıldır sana kul oldu, birgün onu gönül kaygısından kurtarayım demedin.]

66 A 16ah, İ 71a, Y 22b, YB 12b. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 geçevüz: geçerüz İ. [Biz canı dilberimize bağışlarız, serden geçeriz ama sahibimizden vaz geçmeyiz.]

2 YB'de 5. beyit, A'da 6. beyittir. ėdevüz: ḳılavuz A, YB. [Biz canı aşk buhurdanına şunun için atarız: Dünyayı buhurdanımızla kokulandırmak isteriz.]

3 YB-. dūr: kem A. [Başımızı senin ayağına koymak bizim için devlettir, Allah bu devleti başımızdan uzak etmesin.]

4 A, YB'de 2. beyittir. [Sen ay yüzlüye bizi yoldaş ettiği için bugün yine yıldızımızdan hoşnut olduk.]

5. yazdum ruḥ u ḫaṭṭuŋ ṣıfatın kim gül-ile misk
bu ḥusn-ile bu dersi oḳur defterümüzden

şīrīnlik-ile medḥ ėdicek leblerin anuŋ
ellerde şeker ṭolsa gerek sözlerümüzden

7. ger āteş-i hicrān bizi ḫāk ėde ʿ**Aṭāyī**
bu ʿışḳ eşeri gitmeye ḫāküsterümüzden

67.

1. görene ṣūretüŋi ṣūret-i cāndur görinen
baḳana ḳāmetüŋä serv-i revāndur görinen

cān gibi gizler özin ʿāşıḳ-ı rūḥāniye ḫod
nereye ḳılsa naẓar yine bu cāndur görinen

3. ḫorde-bīnler nėçe kim gözlediler pinhānī
aġzı görinmedi bir ẕerre nişāndur görinen

yine ister ki göre dil müje-i ḫūn-rīzüŋ
eceli ėrdi bu bī-çāreye ḳandur görinen

---

5 YB'de 3. beyit, A'da 4. beyittir. ḫaṭṭuŋ: ḫaṭṭuŋuŋ İ, misk: müşk A, İ, YB. bu: ger YB. [Yanak ile ayva tüyünün niteliğini yazdım, böylece gül ile misk bu güzellikle bu dersi defterimizden okur.]

6 YB'de 4. beyit, A'da 5. beyittir. leblerin anuŋ: laʿlüŋi ėy dōst A, YB. [Onun dudaklarını şirinlikle övünce bizim sözlerimizden ellerde şeker dolsa gerekir.]

7 ėde: ėtse A, YB. [Ey Atâyî, ayrılık ateşi bizi kül etse de bu aşkın etkisi külümüzden gitmez.]

67 A 16^{bh}, İ 71^{a}, Y 22^{b}, YB 4^{a}, HK 1636. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 ḳāmetüŋä: ḳāmetüŋe İ, Y; ḳāmetüŋi YB. [Yüzünü görene görünen can resmidir, boyuna bakana görünen yürüyen servidir.]

2 A, YB'de 5. beyittir. gizler: gözler İ, nereye: her neye A, yine: gine A. [Mübarek âşık kendisini can gibi gizler ama nereye baksa yine görünen bu candır.]

3 YB'de 2. beyittir. gözlediler: gözlerler İ, Y. [Çok zekiler çoğu zaman gizlice gözlediler ama ağzı görünmedi, görünen bir zerre nişandır.]

4 A'da 2. beyittir. ėrdi bu: yėtdi ki A, YB. [Gönül, kan dökücü kirpiğini yine görmek ister, eceli geldi, bu çaresize görünen kandır.]

5. ėy gözüm nėçe naẓar eyleyäsin diḳḳat-le
ol miyāndan dükeli ḫalḳa miyāndur görinen

fāl ṭutup yüzünüŋ muṣḥafına ̸ėtdükce naẓar
fitne-i cāndur u āşūb-ı cihāndur görinen

7. baḳduġınca yüzine ṣulḥ-içün ol cengīnüŋ
bu ʿ**Aṭāyī**ye hemān tīr ü kemāndür görinen

68.

1. dil āşüfteŋ-durur ṣalma naẓardan
ḫabīr ol dāʾimā ol bī-ḫaberden

baŋa ol ḥūr-ṣıfat ruḫ ḫᵛāb içinde
görinelden berīyem ḫᵛāb u ḫᵛardan

3. boyum cevrüŋ-le ḥalḳa ̸oldı ḳapuŋda
ne bāb-ile sürilem ben bu derden

ciger-sūz olduġı āhum budur kim
gelür derd-ile bu yanmış cigerden

5. ṣabā nergis gözine sürme ėltür
demādem oġraduġuŋ reh-güẓerden

---

5 eyleyäsin: ḳılur-ısaŋ İ, Y; eyleyesin YB; miyāndur: hemāndur Y, miyān YB. [A gözüm, ne kadar dikkatle baksan o kuşaktan halka hep kuşak görünür.]

6 ṭutup: dutup A. [Fal tutup yüzünün mushafına baktıkça görünen can fitnesi ile cihan kavgasıdır.]

7 [O bahadırın yüzüne barış için baktıkça bu Atâyî'ye hemen görünen ok ile yaydır.]

68 A 16ᵇʰ, İ 71ᵇ, Y 23ᵃ, YB 12ᵇ, N 2081. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün.

1 [Gönül sana düşkündür, yüzünü çevirme; o habersizden/habersiz olduğundan daima haberdar ol.]

2 YB'de 3. beyittir. ol: şol A, YB; ḥūr-ṣıfat ruḫ: ḥūr-ṣıfatdur İ, berīyem: berüyem A, Y, YB; ḫᵛāb u ḫᵛardan: ḫayr ü şerden N. [O huri gibi yüz bana uykuda göründüğünden beri uyku ile gıdadan uzağım.]

3 YB'de 2. beyittir. [Boyum zulmünle kapında halka oldu, ben bu kapıdan nasıl sürüleyim?]

4 İ-. A, YB'de 5. beyittir. gelür: gele YB. [Ahımın ciğer yakıcı olması şundandır: Dert ile bu yanmış/derde boyanmış ciğerden gelmektedir.]

5 A, İ, N'de 4. beyittir. sürme: toḫfe N. [Gündoğusu rüzgârı senin nergiz gözüne devamlı uğradığın yoldan sürme getirmededir.]

behā laʿlüŋe cān u ser getürdüm
kim ol ḳıymatluraḳdur sīm ü zerden

7. çü ʿayb oldı hüner şimdi hüner ʿayb
daḫı urma ʿ**Aṭāyī** dem hünerden

69.

1. ėşitmek-ile sevmiş-idüm yārı görmedin
ʿışḳına dil esīr-idi dil-dārı görmedin

fettān gözi ḫayāline aldurmışuz dili
fāriġ yaturken ol büt-i ʿayyārı görmedin

3. fürḳat güninde ḥuzni-y-ile şād-idük hele
ġam-ḫʷār-ıdı bize ġam u ġam-hʷārı görmedin

bād-ı ṣabā demāġumuza zülfi ʿıṭrını
ėr[g]örmiş-idi biz daḫı ʿaṭṭārı görmedin

5. dil-teşne olmışuz leb-i cān-baḫşına henūz
ol gül yaŋaḳlu laʿl-i şeker-bārı görmedin

şol ʿāşıḳuz ki ʿaḳlı yitürdük Kelīm-vār
ėrişmedin tecellīye dīdārı görmedin

---

6 İ'de 5. beyittir. kim ol: ki bu A, N; bu YB; ḳıymatluraḳdur: ḳıymetlürekdür İ. [Kırmızı dudağına paha olarak can ile başı getirdim, çünkü o altınla gümüşten daha kıymetlidir.]

7 [A Atâyî! Şimdi ayıp hüner, hüner de ayıp olduğu için artık hünerden söz etme.]

69 A-, İ 72ᵃ, Y 23ᵃ, YB-. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Yari görmeden işitmekle sevmiştim, sevgiliyi görmeden gönül aşkına esirdi.]

2 aldurmışuz dili: oldur müşterī velī İ, yaturken: yörürken İ. [Gamsız yatıyorken o hileci putu görmeden gönlü onun fettan gözünün hayaline kaptırmışız.]

3 [Ayrılık gününde hüznü ile mutluyduk, sonra sevgiliyi görmeden kaygısı bize sevgiliydi.]

4 demāġumuza: demāġumuz İ. [Biz daha attarı görmeden gündoğusu rüzgârı saçının kokusunu dimağımıza ulaştırmıştı.]

5 laʿl-i: laʿli vü İ. [Daha o gül yanaklı, dudağından bal damlayan sevgiliyi görmeden can bağışlayan dudağına gönlümüz susamıştı.]

6 [Tecelliye erişmeden, cemalullahı görmeden Hz. Musa gibi aklı yitirmiş bir âşıktık.]

7. mey-gūn lebi ḫayāl-ile cānı ʿ**Aṭāyī**nüŋ
mest olmış-ıdı bāde-i ḫammārı görmedin

70.

1. bād-ı ṣabā ṣaçuŋ ḫamına hem-nefes neden
müşk-i Ḫaṭā lebüŋ şekerine meges neden

ḳaddüŋ hevāsı-y-ıla yėle vėrdi ʿomri serv
başında daḫı bes bu hevā vü heves neden

3. bu üç siyāhkāreʾi ḥusnüŋ diyārına
ḳılmaḳ hemīşe nāẓır u ḥācib ʿases neden

cān ʿandelībi her dem ola ḫᵛār u ḫaste-dil
ḫaddüŋ güline hem-dem ola ḫār u ḫas neden

5. zülfüŋ şebinde oldı revān kārbān-ı cān
ėrmädügi ḳulaġuŋa bāng-i ceres neden

Kevşer lebüŋ çü menbaʿ-ı āb-ı ḥayāt-ımış
leb-teşne mürde-dil yörimek cān pes neden

7. himmet Hümāsı sebʿa semāvātı seyr ėder
cān murġına ʿ**Aṭāyī** bu ḫākī ḳafes neden

---

7 [Atâyî'nin canı sakinin şarabını görmeden şarap renkli dudağının hayaliyle mest olmuştu.]

70 A-, İ 72ᵇ, Y 23ᵇ, YB-. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Gündoğusu rüzgârı saçının kıvrımına neden arkadaştır, Hıta miski dudağının balına neden sinek olmuştur?]

2 ʿomri: ʿomrini İ. [Servi senin boyunun hevesiyle ömrünü yele verdi, başında bu arzu ve istek hâlâ neden çoktur?]

3 [Bu üç siyahı/günahkârı güzelliğinin diyarına devamlı bekçi, perdedar ve nöbetçi kılmak nedendir?]

4 [Can bülbülü her an hor ve hasta gönüllü iken yüzünün gülüne çerçöpün arkadaş olması nedendir?]

5 [Saçının karanlığında can kervanı yola çıktığı hâlde senin kulağına zil sesinin gelmemesi nedendir?]

6 [Ey can, senin Kevser dudağın ölümsüzlük pınarının kaynağı olduğu hâlde dudak kuru, gönül ölü yürümek niye?]

7 [Ey Atâyî, himmet Hüma'sı yedi göğü dolaşırken can kuşuna bu topraktan kafes nedendir?]

71.

1. ḫaṭṭı devridür bugün müşkī Ḫotenden gelmesün
dişleri devrān[ı]dur dürrī ʿAdenden gelmesün

ruḫları öŋinde kimse açmasun gülden ḫaber
hem leṭāfet lāfı ol berg-i semenden gelmesün

3. ḳaddi var olsun cihānda serv hergiz bitmesün
hīç ʿarʿar olmasun ṭūbī çimenden gelmesün

ʿışḳına göŋlüm maḥaldür göŋlüme zülfi vaṭan
bu maḥalden gitmesün hem ol vaṭandan gelmesün

5. bu ʿ**Aṭāyī**den dėmişler yāra çūn yaŋlış ḫaber
kim ne dėr-ise dėsün cehd ėyle senden gelmesün

72.

1. dėrseŋ ki her dil ṭapuŋı feryād-ıla yād ėtmesün
pend ėt ḫayāl-i zülfüŋe kim dilleri yad ėtmesün

ol dil-rübā Şīrīn-içūn kim zülfine cān ḳayd olur
sevdāyı ʿaḳl ėdüp özin kimdür ki Ferhād ėtmesün

---

71 A-, İ 72ᵃ, Y 23ᵇ, YB-. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 müşkī: miskī İ, dürrī: dürr-i İ. [Ayva tüyünün devridir, bugün Hoten'den bir misk gelmesin; dişlerinin zamanıdır, Aden'den bir inci gelmesin.]

2 [Yanaklarının önünde kimse gülden söz açmasın, yine yasemin yaprağının letafetinden bahsedilmesin.]

3 [Boyu dünyada var olsun, servi asla bitmesin; ardıç hiç olmasın, tuba(nın haberi) çayırdan gelmesin.]

4 [Gönlüm onun aşkına yer, saçı ise gönlüme vatandır; bu o yerden gitmesin ve o vatandan ayrılmasın.]

5 [Bu Atâyî'den yare yanlış haber ilettikleri için kim ne derse desin, gayret et de senden (yanlışlık) gelmesin.]

72 A-, İ 72ᵇ, Y 24ᵃ, YB 17ᵃ, HK 1650. Recez: Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün.

1 dėrseŋ ki her dil: her dil dėr-iseŋ YB, ėt: YB-, zülfüŋe: ḥusnüŋe YB. [Her gönül senin kapını ağlayarak anlatmasın dersen saçının hayaline nasihat et de gönülleri yabancı saymasın/uzak tutmasın.]

2 ol dil-rubā: sen dil-ber-i YB, Ferhād: feryād İ. [Canın saçına bağlandığı o sevgili Şirin için sevdayı aklına getirip kendisini Ferhad etmeyen kimdir?]

3. ʿahd ėtdi evvel gözlerüŋ kim göŋlüme cevr ėtmeye
āḫır ṣımaġa meyl ėdüp peymānını bād etmesün

raḥm ėtmeyüp ben bī-dile cevr-i firāvān eyledüŋ
bu fiʿli görüp müddeʿī bes nėce dil şād ėtmesün

5. hey dė ki ẓālim gözlerüŋ aġyāra her dem luṭf ėdüp
ḳahrı-y-la ben bī-çāreʾi ḫūn-ı ciger-zād ėtmesün

her dem yaŋaġuŋ gülşene çūn ṭaʿn ėder bülbül gibi
gördükce rūşen ḥusnüŋi dil nėce feryād ėtmesün

7. her dil ki zülfüŋ bend ėder ister ḫalāṣ ėtmek velī
pend ėt ʿ**Aṭāyī** göŋlini bendinden āzād ėtmesün

73.

1. ṭoġru söyler ḳaddüŋe serv-i ḫırāmāndur dėyen
nāzük eydür ḫaddüŋe şems-i dıraḫşāndur dėyen

nėçe rengīn söylemişdür işbu şīrīn sözi kim
şol leb-i cān-baḫşa laʿl-i şekker-efşāndur dėyen

3. hīç meẕhebde ʿaceb müʾmin midür şol ġamzeʾi
kāfir-i ġammāzuŋa sėnüŋ Müsülmāndur dėyen

---

3 ṣımaġa: hem aŋa İ, Y; bād: yād İ. [Gözlerin gönlüme önce eziyet etmeyeceğine söz verdi, sonunda kırmağa yönelip sözünü yele vermesin.]

4 [Ben gönlünü vermişe acımayıp sayısız eziyet ettin, rakip bu işi görüp nasıl çok mutlu olmasın?]

5 [Hey zalim gözlerin başkalarına her an iyilik ederken kahrıyla ben çaresizi azığı ciğer kanı olan (bir âşık) etmesin, söyle.]

6 [Yanağın her an gül bahçesini ayıpladığından gönül parlak güzelliğini gördükçe bülbül gibi nasıl feryat etmesin?]

7 bendinden: bendin YB. [Saçın, bağladığı her gönülü kurtarmak ister ama nasihat et de Atâyî'nin gönlünü bağından azat etmesin.]

73 A-, İ 73ᵃ, Y 24ᵃ, YB-, HK 1713. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 [Boyuna salınan servidir diyen doğru söyler, yanağına parıldayan güneştir diyen zarif söyler.]

2 [Şu can bağışlayan dudağa bal saçan la'ldir diyen işte bu tatlı sözü çok mecazlı söylemiştir.]

3 kāfir-i: kāfiri İ. [Senin kovucu kâfir yan bakışına Müslüman'dır diyen acaba hiç bir mezhepte mümin sayılır mı?]

diḳḳati-y-le ḳılı ḳıldan seçdi yāruŋ bėline
mūy dėyüp zülfi-y-içūn rişte-i cāndur dėyen

5. çūn yüzüŋ gülzārına ḳarşu ʿ**Aṭāyī** medḥ oḳur
ḫoş dėmiş bi-llāh aŋa murġ-ı ḫoş-elḥāndur dėyen

74.

1. gel hey bu yanmış cānumı ʿışḳında ḥayrān eyleyen
var hey belālu göŋlümi kendüye fermān eyleyen

gel hey beni biŋ nāz-ıla kendüzine ḳul ėdüben
var hey gine bir söz-ile göŋlüm perīşān eyleyen

3. gel hey hilālī ḳaşlaruŋ her dem hilāl eyler beni
var hey Moġul-Çīn gözlerüŋ baġrum ṭolu ḳan eyleyen

gel hey bu ṭoġru yārını terk ėdüp aġyāra uyan
var hey bu gėrçek ʿāşıḳı hem zār u giryān eyleyen

5. gel hey bu göŋlüm taḫtını ʿadlı-y-la maʿmūr ėtmedin
var hey vücūdum milkini ẓulmı-y-la vīrān eyleyen

gel hey buyurup ʿışḳına ʿaḳlumuzı yaġmāladan
var hey dönüp inkār ėdüp ḳavlini yalan eyleyen

---

4 seçdi: ṣaçdı İ. [Yarin beline kıl, saçına can ipliğidir diyen dikkatiyle kılı kıldan ayırmıştır.]

5 [Atâyî senin yüzünün gül bahçesine karşı övgü söylediğinden dolayı ona hoş ötüşlü kuştur diyen billahi hoş demiştir.]

74 A-, B 150ᵇ, İ-, Y-, YB-. Recez: Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün.

1 [Ey bu aşkında yanmış canımı hayran eden, gel; ey belalı gönlümü kendine ferman eden, git.]

2 [Ey beni bin naz ile kendisine kul eden, gel; ey yine bir söz ile gönlümü perişan eden, git.]

3 [Ey hilali kaşları her an beni hilal eden, gel; ey gözleri bağrımı kanla dolduran Moğol-Çin, git.]

4 [Ey bu doğru dostunu terk edip yabancılara uyan, gel; ey bu gerçek âşığı ağlatıp inleten, git.]

5 [Ey bu gönül tahtımı adaletle yapmayan, gel; ey vücut ülkemi zulümle yerle bir eden, git.]

6 [Ey aşkına buyurup aklımızı yağma ettiren, gel; ey dönüp, inkâr edip sözünü yalan eden, git.]

7. gel hey bu ʿāşıḳ bī-güneh ḫōr u ḥaḳīr ėtdüŋ-ise
var hey gine öldür saŋa cānını ḳurbān eyleyen

ḥarfu'l-hā'[i]

75.

1. kimlerüŋ ṣoḥbetünüŋ şemʿı-y-idüŋ sen bu gėce
ki yanardum yine ġayret odına ben bu gėce

rū be-rū oldı senüŋ gün yüzüŋe āyene-veş
ki ayuŋ oldı temām olduġı rūşen bu gėce

3. yüregüm yaraladı ḫār-ı ḥased ėrteye dek
ki ne ārāydı anuŋ ḫadd-ile gülşen bu gėce

murġ-ı dil bulmadı pervāz ḳılıp her ṭarafa
k'ol Hümāya ne maḳām-ıdı nişīmen bu gėce

5. ėtme minnet ki ʿ**Aṭāyī**'i gözüŋ öldürsün
hecr ḫod öldüriser anı muʿayyen bu gėce

76.

1. bulına birgün şeb-i hicrāna pāyān ġam yėme
vaṣlınuŋ ḫorşīdine maṭlaʿ ola cān ġam yėme

---

7 bī-güneh: bī-günāhı B. [Ey, bu âşığı günahsız yere hor hakir ettinse gel, ey sana canını kurban edeni git, yine öldür.]

75 A-, İ, 73[a], Y 24[b], YB-. HK 1777. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 [Sen bu gece kimlerin sohbetinin mumuydun? Bense bu gece yine kıskançlık ateşinde yanmadaydım.]

2 [Senin gün yüzünle ayna gibi yüz yüze oldu, böylece bu gece ayın tamam olduğu (ayın on dördü olduğu) belli oldu.]

3 yaraladı: pāreledi İ. [Haset dikeni ertesi güne kadar yüreğimi yaraladı, çünkü gül bahçesi bu gece onun yanağı ile ne de süslüydü.]

4 [Gönül kuşu her yöne kanat çırptı ama o Hüma'ya bu gece makam olan konağı bulamadı.]

5 [Atâyî'yi öldürsün diye gözüne minnet etme, onu bu gece belli ki ayrılığın kendisi öldürecek.]

76 A 19[ah], İ 73[b], Y 24[b], YB 17[b], HK 1937. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 maṭlaʿ: ṭāliʿ YB, birgün: bugün İ. [Ayrılık gecesine birgün son bulunur, tasalanma; can (birgün) kavuşma güneşinin doğduğu yer olur, tasalanma.]

ola kim çıḳa kiminden nā-gehān sulṭān-ı vaṣl
münhezim olup girīzān ola hicrān ġam yėme

3. nėçe bir devr ėde gerdūn noḳṭa-i cevr üstine
birgün ola luṭfı merkez ėde devrān ġam yėme

ʿahdi muḥkem baġla ol zülf-ile ėy dil olma süst
ḳılma sevdā-y-ile kendüŋi perīşān ġam yėme

5. gerçi müşkül ʿaḳduŋ oldı ṭurresi-y-le ėy göŋül
bād-ı ṣubḥı gönderüp ḥall ėtmek āsān ġam yėme

āşikārā Cem-ṣıfat cām-ı feraḥ-baḫş eyle nūş
çekme zāhid gibi hem ḫalvetde pinhān ġam yėme

7. çūn şehinşāhuŋ cevān-baḫt u muẓaffer-ʿahddür
tāze ḳıl peymāne-y-ile yine peymān ġam yėme

çūn siperdür saŋa cān u dil **ʿAṭāyī** ėtme ḫavf
ġamzesi atduḳca atsun tīr-i bārān ġam yėme

77.

1. hezārān şükr ü minnet Ẕū'l-celāle
ki ėrdük sen büt-i ṣāḥıb-cemāle

---

2 [Kavuşma sultanı ansızın peştemalinden çıktığı zaman ayrılık arkasını dönüp kaçar, tasalanma.]

3 cevr: ḳahr A, ėde: ḳıla A, YB. [Felek ne zamana kadar zulüm noktası üzerine devredecek? Devran birgün olur iyiliği merkez edinir, tasalanma.]

4 bağla: eyle İ, Y, YB; ol: şol A, dil: cān A, YB; olma süst: olmadı İ. [Ey gönül, o saçla olan sözü sağlam bağla, gevşek olma; sevda ile kendini perişan etme, tasalanma.]

5 İ-, Y-. ʿaḳduŋ: ʿaḳd YB. [Ey gönül, onun saç büklümüyle sıkı bir bağın oldu ise de sabah rüzgârını gönderip açmak kolaydır, tasalanma.]

6 āşikārā: āşikāre A. [Cem gibi ferahlık veren kadehi açıktan iç de zahit gibi halvette gizli çekme, gizli afyon yeme/tasalanma.]

7 YB-. şehinşāhuŋ: şehinşāh-ı A. [Senin şahlar şahın iyilik sahibi ve âlâ sözlüdür, yine kadehle sözü tazele, tasalanma.]

8 ėtme: ḳılma A, YB. [Ey Atâyî, can ile gönül sana siper olduğuna göre yan bakışı yağmur gibi ok attıkça atsın korkma, tasalanma.]

77 A 19bh, İ 74a, Y 25a, YB 7a, HK 1869. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün.

1 [Allah'a binlerce şükür ve minnet olsun, çünkü sen cemal sahibi puta kavuştuk.]

ḳıluram Ḥaḳḳa ḥā vü mīm ü dāli
çūn ėrdüm mīm ü ḥā vü mīm ü dāle

3. ġanīmet gör bu eyyāmı ki nergis
diler kim ġonçeden cām-ı mey ala

şarāb-ı erġavānı iç ki gül-gūn
olupdur bāde renginden piyāle

5. nėçūn çaġırmaya muṭrib ye-lā-le
neden gezdürmeye cāmı ye lāle

ben ol dürdī-keşem kim rindligi
ėrörmişem zemānumda kemāle

7. yoluŋda ḳalmadı cāna ʿ**Aṭāyī**
begüm ḥāşā ki ʿāşıḳ cāna ḳala

78.

1. ne var şādī varursa kem bizüm-le
ki çoḳ yārīlıġ eyler ġam bizüm-le

vefā ḳıldı cefādan vaʿdesine
ėyüdür himmeti epsem bizüm-le

---

2 çūn: çü YB. [Allah'a ha, mim ve dali (hamdi) ederim; çünkü mim, ha, mim ve dala (Muhammed'e) erdim.]

3 ġonçeden: lāleden A, YB. [Bu günleri ganimet say, çünkü nergis goncadan şarap kadehi almayı dilemektedir.]

4 [Erguvan şarabını iç, çünkü kadeh şarabın renginden dolayı gül renkli olmuştur.]

5 YB-. ye-lā-le: te-lā-lā A. [Çalgıcı niçin ye-la-la demesin, veya gelincik çiçeği kadehi neden gezdirmesin?]

6 A'da 5. beyit. kim: ki YB, zamānımda: zamānında Y. [Ben, rintliği kendi zamanımda kemale erdirmiş o tortu çekenim.]

7 ḳalmadı: ḳalmaya A, YB. [Atâyî'nin senin yolunda cana ihtiyacı kalmadı; beğim, âşığın cana kalması (muhtaç olması) olur mu?]

78 A 20ah, İ 74a, Y 25a, YB 14a, HK 1891. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün.

1 yārīlıġ: yārlıġ A, İ, Y. [Mutluluk bizimle seyrek yürürse ne var? Gam bizimle çok dostluk etmektedir.]

2 vefā ḳıldı cefādan: cefā ḳıldı vefādan YB. [Eziyet vaadine vefa gösterdi, bizimle ilgili düşüncesi iyi, gönlü mutmaindir.]

3. firāḳ odına ser tā-ser yanarduḳ
bulınmasaydı çeşm-i nem bizüm-le

ṣabā ser-keşlik ögrenmiş ṣaçından
ḳarār ėtmez gelüp bir dem bizüm-le

5. ėyü yüz görsevüz sen ḫūb-rūdan
yavuz olsa ne ġam ʿālem bizüm-le

bizüm-çün ėy perī insānlıġ eyle
dėme k'olmaz enīs ādem bizüm-le

7. ʿ**Aṭāyī** ʿışḳ olalı maḥremümüz
fiġān u nāledür hem-dem bizüm-le

79.

1. zülfüŋden ėy ʿanberīn-şemāme
bir şemme ėrişdi bu meşāma

dil murġı uçardı fāriġuʾl-bāl
ammā bu hevāda düşdi dāma

3. mey maṭlaʿ-ı şemse beŋzemişdür
ʿaksi yüzüŋüŋ düşäli cāma

---

3 yanarduḳ: yanayduḳ YB, bulınmasaydı: eger olmasa A, dökülmeseydi YB. [Yaşlı göz bizimle bulunmasaydı ayrılık ateşine baştan başa yanardık.]

4 [Gündoğusu rüzgârı onun saçından isyanı öğrenmiş, gelip bir an bizimle durmuyor.]

5 YB'de 6. beyittir. sen: ol A, YB; yavuz olsa ne ġam: ne ġam olsun yavuz YB, olsa: olsun A. [Sen güzel yüzlüden iyi yüz görsek dünya bize zulmetse gam değildir.]

6 A, YB'de 5. beyit. bizüm-çün: bizüm-le YB, k'olmaz: olmaz A, YB. [Ey peri, bizim için insanlık et de âdem bizimle arkadaş olmaz deme.]

7 [Ey Atâyî, mahremimiz aşk olduğundan beri bizimle ağlama ve inleme arkadaştır.]

79 A 18^{bh}, İ 74^{b}, Y 25^{b}, YB 9^{a}. Hezec: Mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün.

1 [Ey güzel kokulu şamama, saçından bu dimağa bir zerre geldi.]

2 [Gönül kuşu özgürce uçardı ama bu havada/şevkden tuzağa düştü.]

3 [Yüzünün aksi kadehe düşeli şarap şafağa benzemiştir.]

şol ḳāmeti müntehāyı gören
çaġırdı ki ḳāmeti'l-ḳıyāme

5. vaṣluŋa ki yol ḫavāṣ bulmaz
nėcäsi sebīl ola ʿāma

göster yüzüŋi ki ṭūṭī-i dil
āyīne görüp gele kelāma

7. aḥvālümi yazmaġ-içūn oldı
çeşmüm-le müjem devāt u ḫāme

ḳul oldı çimende serv-i āzāde
sen ḳāmeti sidre ḫoş-hırāma

9. kim ėlede nāmeŋi **ʿAṭāyī**
şeh ḫażretine meger ḫamāme

80.

1. göräli şol perde olan laʿli gevher üstine
gözlerüm sīm-i müẕāb aḳıdur uş zer üstine

yėltedi göŋlüm beni ye ḳanda bir meh-manẓara
ṭāliʿum saʿd oldı yine minnet aḫter üstine

---

4 ḳāmeti'l-ḳıyāme: A'da harekelidir. [Şu boyu çok uzun (sevgiliyi) gören kametil-kıyame dedi/kıyamet boy dedi.]

5 nėcäsi: pes nėce İ, Y. [Sana kavuşmağa unvan sahipleri yol bulamaz, öyle ise halka nasıl yol bulunsun?]

6 [Yüzünü göster de gönül dudusu ayna görüp konuşmaya başlasın.]

7 İ-. yazmaġ-içūn: yazmaġa ḫūn A. [Hâllerimi yazmak için gözümle kirpiğim divit ile kalem olmuştur.]

8 [Azade servi sen hoş yürüyüşlü sidre boya çayırda kul olmuştur.]

9 [Ey Atâyî, padişah hazretlerine mektubunu kim iletebilir? Belki güvercin!]

80 A 17^{bh}, İ 74^{b}, Y 25^{b}, YB 13^{a}, HK 1953, ML 84. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 göräli: göreli A, Y, YB; laʿli: laʿl A, laʿl ü İ. [İnci (diş) üstünde perde olan şu la'l dudağı gördüğünden beri gözlerim işte sarı (yüz) üstüne erimiş gümüş (gözyaşı) akıtmaktadır.]

2 ya ḳanda: yaḳında YB, göŋlüm: gözüm A, YB. [Nerede bir ay yüzlü varsa gönlüm beni o semte teşvik etti, talihim yine kutlu oldu, minnet yıldızımın üstüne olsun.]

3. gözlerümüŋ muḳlesi Yāḳūt-efşānlıḳ ėder
ḫaṭṭ-ı Reyḥān yazalı dil-ber gül-i ter üstine

vardı göŋlüm kirpügüŋ öŋinde cān oynamaġa
cān-bāz olan n'ola varursa ḫançer üstine

5. cāna baḳma dėr-iseŋ bir çeşm cāna baḳmayam
serverā ger ser fedā ḳıl dėr-iseŋ ser üstine

yüzüŋüŋ ʿaksin ṣuda göräli çeşm-i āfitāb
ḳanda kim bir ṣuya oġrar-ısa ditrer üstine

7. diline alsa ʿ**Aṭāyī**nüŋ ḳalem aḥvālini
ḳanlu yaşlar aḳıdur evrāḳ-ı defter üstine

81.

1. gül ḫayādan ḳızarur yār çü gülzāra gele
kendüden serv gider dōst çü reftāra gele

ġonçenüŋ perdesini çāk ėder ü bülbüli lāl
luṭf u şīrīnlik-ile çūn lebi güftāra gele

---

3 İ-. ėder: ḳılur YB. [Sevgili taze gül üstüne Reyhan hattını yazalı gözlerimin pınarı yakut saçmaktadır.]

4 A, YB'de 5. beyit, İ'de 3. beyit. [Gönlüm senin kirpiğinin önünde canıyla oynamaya gitti, cambaz olan hançerin üstüne gitse buna şaşılır mı?]

5 A, YB'de 4. beyit. baḳma dėr-iseŋ bir çeşm cāna: yaḳma dėr-iseŋ bir çeşm cānā YB, bir: bu A, serverā: serüŋe A, YB. [Cana bakma dersen bir göz dahi cana bakmayayım, ey efendi, eğer başını feda kıl dersen başım üstüne.]

6 İ'de 4. beyit. göräli: göreli İ. [Güneşin ışığı senin yüzünün aksini suda gördüğünden beri nerede bir suya uğrasa üzerine titrer.]

7 aḳıdur: aḳar A, YB. [Kalem Atâyî'nin hâllerini diline alsa defter yaprakları üzerine kanlı yaşlar akıtır.]

81 A 18ah, İ 75a, Y 26a, YB 13a, HK 1887. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 yār: dōst A, YB; dōst: yār A, YB. [Yar gül bahçesine gelince gül hayadan kızarır, dost yürümeye başlayınca servi kendinden geçer.]

2 [Dudağı iyilik ve tatlılıkla söze başlasa goncanın zarını yırtar, bülbüle dilini yutturur.]

3. ḳaddüŋüŋ ḳadrini gey himmet-i aʿlā aŋlar
bes ḳaçan ol naẓar-ı kūteh-i aġyāra gele

görse cān-baḫş lebüŋ muʿcizesini ṣōfī̄
ġaybuŋ esrārına vāḳıf olup ıḳrāra gele

5. infiʿāli-y-le göŋül gerçi lebüŋden geçdi
kendüye cān gerek-ise yine yalvara gele

ḥalḳa-i ʿanber ü bāzār-ı gül āşüfte olur
çūn-ki bu ṭurre vü ruḫsār-ıla bāzāra gele

7. lebüŋe āḫır ėrem dėrse ʿ**Aṭāyī̄** cānı
çıḳmaya ͡ümmī̄d-ile biŋ gez lebine vara gele

82.

1. urdı bünyād gözüŋ buḳʿa-i cevr ü siteme
gönderür ola mı ʿāşıḳları şehr-i ʿademe

pādişeh luṭf ėdüp arturdı cefā mersūmın
lī̄k bu ḳulda liyāḳat yoġ idi bu kereme

---

3 A, YB'de 5. beyit. aʿlā: ʿālī̄ A, YB; bes ḳaçan: nėcesi A, YB. [Senin boyunun kıymetini himmeti çok yüksek olanlar anlar, yani o rakiplerin kısa bakışına nasıl gelebilir?]

4 [Sofi can artıran dudağın mucizesini görse gaybın sırlarına vakıf olur da anlatmaya başlar/imana gelir.]

5 YB'de 6. beyittir. [Gönül zahmetle senin dudağından vaz geçtiyse de kendisine can gerekirse yine yalvarmaya/istemeye gelir.]

6 A, YB'de 3. beyit. [Bu alın saçı ve yanak ile (sevgili) pazara gelse amber büklümü ile gül pazarı karışır.]

7 gez: YB-. [Atâyî sonunda senin dudağına ereyim derse canı çıkmayıp ümitle bin kez ağzına gelir gider.]

82 A 20^{bh}, İ 75^{b}, Y 26^{a}, YB 4^{a}, HK 1927, ML 82, N 2345, P 481^{b}. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 gözüŋ: gözi N, YB; cevr ü: cevri A. [Gözün eziyet ve sıkıntı mahalline bina kurdu, âşıkları yokluk şehrine gönderecek olmasın?]

2 pādişeh: pādişāh İ, mersūmın: vü sitemi A, YB; lī̄k: gerçi N, bu: biz İ, Y. [Padişah iyilik edip eziyet buyruğunu artırdı ama bu iyiliğe bu kulda liyakat yoktu.]

3. ġamuŋa çāre eger ölmegi bulmasaydı
cān-ı bī-çāre ne dermān ḳıladı derd ü ġama

leblerüŋ yādına şol cām ki nūş eylemişem
curʿasın er degülem vėrür-isem milk-i Ceme

5. geh geh ol ḫāk-i ḳademden getürür baŋa nesīm
demler olsun nerede var-ısa ṣāḥıb-ḳademe

dehenüŋ ḥasret-ile ṭutdı fenāya yüzi dil
vāy aŋa kim ėde derd-ile teveccüh ʿademe

7. biŋde birini ʿ**Aṭāyī**ye olan cevrlerüŋ
ḳanlar aġlatmışam inşāsın ėdicek ḳaleme

83.

1. zāhid ıḫlāṣ-ıla gel secde ḳıl işbu ṣaneme
var riyā-y-ıla heves ėtme ṭavāf-ı Ḥareme

tekye ḳılduŋ ise sen mescid-ile mıḥrāba
biz ṭayanduḳ kerem-i mālik-i milk-i ḳıdeme

---

3 bulmasaydı: bilmäseydi YB, cān-ı bī-çāre ne: çāre-i bī-çārene A. [Eğer senin hasretine çare olarak ölmeyi bulmasaydı çaresiz can dert ile tasaya nasıl derman ederdi?]

4 leblerüŋ: dodaġuŋ A, YB; ṭodaġuŋ N, milk-i: cām-ı İ, Y. [Senin dudaklarının şerefine içtiğim şu kadehin tortusunu Cem'in mülküne değişirsem adam değilim.]

5 baŋa: bād-ı A. [Rüzgârcık bana ara ara ayağının tozundan getiriyor, uğur sahibi nerede varsa ona mutluluklar olsun.]

6 dehenüŋ ḥasret-ile ṭutdı fenāya yüzi dil: ḥasretinden lebinüŋ ṭutdı fenāya yüz dil A, YB, N. [Gönül senin ağzının hasretiyle fenaya yöneldi; derdiyle yokluğa yüz döndüren o gönüle yazıktır!]

7 aġlatmışam: aġıtmışam A, ėdicek: ėdince YB, N. [Atâyî'ye olan eziyetlerin binde birini yazınca kaleme kanlar ağlatmışım.]

83 A 20ah, İ 75b, Y 26b, YB 4b, HK 1924, ML 82, N 2345, P 481a. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 [Ey zahit, samimiyetle gel de bu puta secde et; riya ile haremi tavaf etmeye heves etme, git.]

2 mālik-i: mālik ü YB, ḳıdeme: kereme P. [Sen mescidle mihraba dayandıysan biz de mülkün sahibi olan Allah'ın keremine dayandık.]

3. sen ṭarīḳuŋda eger ṭoġru-y-ısaŋ ġam yėme bes
gel sücūd ėt bu büt alnındaġı ebrū-yı ḫama

uralı kōs bu ser-leşker-i ıḳlīm-i cemāl
ḳalb ḳalb oldı gelür ḳalb sipāhı ʿaleme

5. ger ḫıred milketine mālik ola bilseydük
milk-i İskenderi degişür idük cām-ı Ceme

defter-i ʿaḳl ruḳūmını ḳo maḥsūb degül
baḳ bu dīvān-ı ḳażā içre çekilen raḳama

7. yār ėşigine ʿ**Aṭāyī** ḳoma kim vara raḳīb
ki ḳomaz kāfiri müʾmin Ḥarem-i muḥtereme

84.

1. ṭodaġuŋ şerbeti cān derdine emdür daḫı ne
anı ben ḫaste-dile luṭf-ıla emdür daḫı ne

söze gelse lebi dem nuṭḳ-ı Mesīḥādan urur
cān ėrişdi lebe ʿĪsīlige demdür daḫı ne

---

3 büt: teb P, alnındaġı: altındaġı A, İ, Y. [Sen yolunda doğru isen çok üzülme, gel, bu putun alnındaki eğri kaşa secde et.]

4 A, N, P'de 5. beyit. sipāhı: sipāh İ, Y, YB. [Bu cemal memleketinin başkomutanı kös vurduğundan beri kalp ordusu/merkezi ordu dönüp dönüp sancağa geliyor.]

5 A, N, P'de 4. beyit. ola bilseydük: ola bilseydüm N, P; degişür idük: degşireydük YB, degişür idüm N, P. [Eğer akıl ülkesine malik olabilseydik İskender'in memleketini Cem'in kadehine değişirdik.]

6 ʿaḳl: ʿaḳle P; baḳ bu: baḳ-a P. [Akıl defterinin rakamlarını bırak, onlar hesaba gelmez; bu kaza/kader divanı içinde yazılan rakama bak.]

7 ki: kim A. [Ey Atâyî, rakibi yarin kapısına bırakma, o kapıya gitmesin; çünkü mümin kâfirin Mekke'ye girmesine müsaade etmez.]

84 A 19^{ah}, İ 76^{a}, Y 26^{b}, YB 18^{a}, HK 1979. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 ben: biz A, emdür: ėmdür A'da harekelidir, luṭf ėdüp YB. [Dudağının şerbeti can derdine ilaçtır, daha ne olsun; onu ben âşığa iyilikle emdir, başka ne olsun.]

2 ʿīsīlige: ʿīsīliġa A. [Dudağı dile gelse Hz. İsa'nın nefesinden bahseder; can ağıza geldi, İsalığın vaktidir, daha ne olsun.]

3. hīç mıḳdār ola mı ẕerreye anılsa lebüŋ
ki vücūdında anuŋ noḳṭa ʿademdür daḫı ne

baŋa dėr ṭanz-ıla ʿışḳumda ne ḳılduŋ ḥāṣıl
nem ola dilde ġam u dīdede nemdür daḫı ne

5. nėcedür derdüŋe ger ḳılur-ısam dermān dėr
nėc'ola maḥż-ı ṣafā ʿayn-ı keremdür daḫı ne

çeşm-i bīmārını ėy ḫaste göŋül ṣorma anuŋ
işi seḥḥārlıġ u mekr u sitemdür daḫı ne

7. n'ola görürse ʿ**Aṭāyī**'i raḳībinden kem
itlerinden aŋa ʿāşıḳları kemdür daḫı ne

85.

1. aḥvālümi ʿarż eyleyeyin bād-ı ṣabāya
şāyed vara ıʿlām ėde ol māh-liḳāya

nā-çār gerek sākin olam mesken-i derde
vaṣlından eger ėrmez-isem dār-ı şifāya

---

3 A, YB'de 4. beyit. [Senin dudağın anılınca zerreye hiç miktar olur mu/zerre hiç miktarı olabilir mi? Çünkü onun vücudundaki nokta yokluktur, daha ne olsun.]

4 A, YB'de 3. beyit. [Alay ederek bana aşkımdan ne elde ettin der; neyim olsun, gönülde darlık ve gözde yaşlık, daha ne olsun.]

5 nėcedür: nėce YB. [Eğer senin derdine derman olursam nasıl olur der, nasıl olsun, saf mutluluk ve aynı yüz aklığıdır, daha ne olsun.]

6 ṣorma: +ki A, YB; seḥḥārlıġ: seḥḥārelik A, YB. [Ey âşık gönül, onun hasta gözünü sorma; onun işi büyücülük, hile ve baş ağrıtmaktır, daha ne olsun.]

7 [Atâyî'yi rakibinden eksik görürse buna şaşılır mı? Onun âşıkları itlerinden az olduğuna göre başka ne olacak?]

85 A 21^{bh}, İ 76^{a}, Y 27^{a}, YB 18^{a}, HK 2014, N 2492, P 535^{b}. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 eyleyeyin: eyleyelüm A, şāyed vara iʿlām ėde: iʿlām ėde şāyed vara P; ol: sen P. [Hâllerimi gündoğusu rüzgârına söyleyeyim, belki gider de o ay yüzlüye açıklar.]

2 vaṣlından: vaṣluŋdan N. [Eğer vuslatının şifahanesine ulaşamazsam çaresiz dert meskeninde oturmam gerekir.]

3. dēvāne gönül müşk-i Ḫaṭā dėdi ṣaçına
bī-çāre'i göz ḳaralığı ṣaldı ḫaṭāya

ġamzeŋ oḳını her ne-ḳadar atar iseŋ at
kim cānı hedef ḳılmışuz ol tīr-i ḳażāya

5. ger sen elümi almaz iseŋ ḳaldum ayaḳda
raḥm eyle gel ėy dōst bu ben bī-ser ü pāya

ḳapuŋda n'ola bulmaz-isem kesb-i teḳarrub
bu mertebe dėgmez ṣanemā dėgme gedāya

7. ḫaddüŋ var iken māha naẓar kim ḳıla ėy yār
ʿāḳıl nėcesi şemsi ḳoyup baḳa sühāya

laʿlüŋden ėt ėy yār ʿ**Aṭāyī**ye ʿaṭāyı
kim cānı igen meyl ėder anuŋ bu ʿaṭāya

86.

1. zülfi düşürür bir ḳıl-ıla sünbüli bende
lü'lūyı ḳılur ḫorde-y-ile dişleri bende

---

3 müşk-i: misk-i N, P. [Âşık gönül onun saçına Hita miski dedi, çaresizi göz karalığı hataya düşürdü.]

4 A, YB, N'de 5. beyit, P-. ḳılmışuz: ėtmişem A, N, ėtmişüz YB. [Yan bakış okunu her ne kadar atarsan at, o kaza okuna canı hedef etmişiz.]

5 A, P'de 4. beyit. elümi: elüm İ, ayaḳda: ayaḫda YB. [Eğer sen elimi tutmazsan ayakta/kadehle kaldım, ey dost, gel ben bu zavallıya acı.]

6 P-. bulmaz-isem: bulımazsam YB, bu: ol A, N; dėgmez: degmez İ, Y, N; dėgme: degme İ, Y, N. [Kapında yakınlık elde edemezsem ne olur? Ey put, bu mertebe her sıradan/her bir dilenciye nasip olmaz.]

7 A-, YB-, N-, P-. [Ey yar, yanağın varken aya kim baksın? Akıllı kimse nasıl güneşi bırakıp da süha yıldızına bakar?]

8 A, N'de 7. beyit, P'de 5. beyit. ėt: ėd YB, ėy: İ-, ėder: ėde İ, anuŋ: pek İ. [Ey yar, Atâyî'ye dudağından bahşişi ver, çünkü onun canı bu bahşişe çok meyillidir.]

86 A 20^{bh}, İ 76^{b}, Y 27^{b}, YB 14^{b}, HK 1794, ML 84. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 [Sevgilinin saçı, sümbülü bir tel ile ağa düşürür; dişleri, inciyi bir parça ile esir eder.]

ḳaddüŋ ṣıfatın ėşideli serv ṣabādan
başına hevāŋ aġdı urur raḳṣ çimende

3. ger āḫır ėrişem dėse cānum ṭoṭaġuŋa
çıḳmaya ümīdi-y-le şehā ḳala dehende

sevdāsı-y-ıla zülfüŋüŋ āhūdan üzüldi
ṣaḥrālara düşdi delürüp müşk Ḫotende

5. pend ėtme ʿ**Aṭāyī**ye be nāṣıḥ delü olma
ʿışḳ aldı anuŋ göŋlini uymaz daḫı pende

medḥın ḳadüŋüŋ rāst oḳur ṭoġrusı bülbül
diler ki ata nükte oḳın serv-i bülende

87.

1. ḳaṣd ėder ġamzelerüŋ cānuma nā-geh nā-geh
mestdür teşne olur ḳanuma nā-geh nā-geh

çekiben āh ėrişsün elif-i ḳāmetüŋe
kim ol-a muṭṭaliʿ efġānuma nā-geh nā-geh

---

2 YB'de 3. beyittir. ḳaddüŋ: zülfüŋ A, YB; aġdı: +ki A, YB. [Servi, gündoğusu rüzgârından boyunun özelliğini duyduğundan beri senin havan/arzun başına çıktı da çayırda oynuyor.]

3 YB-. [Ey padişah, eğer canım sonunda senin dudağına erişeceğim dese ümitle çıkmaz, ağızda kalır.]

4 A'da 3. beyit. [Misk senin saçının sevdasıyla ahudan koptu da delirip Hoten'de ovalara düştü.]

5 be nāṣıḥ delü olma: sen ėy nāṣıḥ-ı dānā YB, be: ėy A, göŋlini: ʿaḳlını A. [Atâyî'ye öğüt verme, deli olma be vaiz! Onun gönlünü aşk ele geçirmiştir, artık öğüte uymaz.]

6 YB'de 2. beyit; A, İ'de 4. beyit. medḥın ḳadüŋüŋ: medḥını bėlüŋüŋ YB, ḳadüŋüŋ: boyuŋuŋ A. [Bülbül doğrusu senin boyunun övgüsünü rast makamında okur, böylece nükte okunu yüksek serviye atmak ister/serviye sataşmak ister.]

87 A-, İ 77ᵃ, Y 27ᵇ, YB-. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 [Yan bakışların canıma tez tez kastediyor; sarhoş olduğu için tez tez kanıma susuyor.]

2 İ-. [Ah çekeyim de boyunun elifine erişsin, böylece sen tez tez ağlamalarıma dikkatle bak.]

3. dil hevā-dār-ı ṣabā olduġı bu cānānuŋ
zülfi būyın getürür cānuma nā-geh nā-geh

oluram vaṣl ḫayāline az az müstaġraḳ
tā ki gelmiş ṣanuram yanuma nā-geh nā-geh

5. vāʿızuŋ serd sözinden hele bu dürlü şikest
ėrişür şīşe-i peymānuma nā-geh nā-geh

sözlerüm anuŋ-içündür ter ü rengīn kim ėrür
ḳanlu yaş defter ü dīvānuma nā-geh nā-geh

7. ṣuda çürürdi gözüm gün yüzünüŋ şaʿşaʿası
ėrmese dīde-i giryānuma nā-geh nā-geh

zülfinüŋ ʿaḳdını ḥall eyleyü vėr cānuŋ-çün
ėy ṣabā ṭolaşur īmānuma nā-geh nā-geh

9. yaşını ḳanlara ġarḳ ėtdi ʻ**Aṭāyī** ki nėçün
deger ol serv-i ḫırāmānuma nā-geh nā-geh

88.

1. ben çākerüŋi yād ėder-iseŋ n'ola geh gāh
ʿādet-durur ėy dōst ḳulın aŋar olur şāh

---

3 [Gönlün gündoğusu rüzgârını sevmesi şundandır: Çünkü o canıma sevgilinin saçının kokusunu tez tez getirmektedir.]

4 vaṣl: vaṣlı İ. [Kavuşma hayaline yavaş yavaş dalarım, böylece o yanıma tez tez gelmiş sanırım.]

5 [Vaizin soğuk sözünden dolayı birlik/barış şişeme sonunda böyle tez tez kırılma gelir.]

6 [Sözlerim şunun için yeni ve mecazlıdır: Kanlı yaş defterimle divanıma tez tez ulaşır.]

7 [Güneş yüzünün parıltısı ağlayan gözüme tez tez gelmese gözüm suda çürürdü.]

8 [Ey gündoğusu rüzgârı, onun saçının düğümünü canın için açıver; çünkü tez tez imanıma dolaşmaktadır/kastetmektedir.]

9 [O salınan servime tez tez değsin diye Atâyî göz yaşını kanlara karıştırdı/çünkü o salınan servime her zaman değer.]

88 A-, İ 77ᵃ, Y 28ᵃ, YB 14ᵃ, HK 1761, ML 84, N 2482, P 483ᵃ. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 dōst: şāh YB, ʿādet-durur: ʿādetdür İ. [Ara ara ben kulunu ansan ne olur? Ey dost, âdettir, padişah kulunu anar.]

cānum-la başum gönlüm-ile cümle senündür
el-ʿabd[u] *ve men fī-yedih*[i] *kān*[e] *li-mevlāh*

3. fürḳat beni ger ḥasret-ile öldürür-ise
derdā vü dirīġā vü zihī ḥayf ü hezār āh

dökdi ḳanını nėçelerün ġamzesi bu dem
dikdi gözini baŋa *tevekkelt*[u] *ʿalā-llāh*

5. kim dėye **ʿAṭāyī** aŋa bu luṭf-ıla insān
serv üzre çıḳup aġzına laʿl alsa eger māh

89.

1. zülfi fikri ḳıldı cānı vālih ü şeydā yine
bāli oġratdı belāya şol ḳad-i bālā yine

ṭuz saçar zaḫm-ı dile her dem müdāvādur dėyü
gör ne şūr-engīzdür şol gözleri şehlā yine

3. zülfi çün ṣuʿbān bigi ḳaldurdı ser siḥr ėtmege
gösterür Mūsī-ṣıfat ḫaddi yed-i beyżā yine

---

2 cānum-la başum: cānum u başum YB, cānum-la: mālum u N, cānum P; başum: serüm P; ve men fī-yedih[i]: ve mā yemlikuh[u] YB, HK, N. [Canım, başım, gönlüm hep senindir, "Kulun iradesi efendisinin elindedir."]

3 ger ḥasret-ile: ḥasret od-ile P. [Eğer ayrılık beni hasretle öldürürse yazık, çok yazık, sayısız eyvahlar olsun.]

4 N'de 2. beyit. ḳanını: demini P. [Yan bakışı pekçoğunun kanını döktü, şimdi gözünü bana dikti, "Allah'a tevekkül ettim."]

5 dėye: eyde YB, alsa eger: aldı meger YB, N, P. [Ey Atâyî, bu iyilikle kim ona insan diyebilir? Ay servi üzerine çıkıp ağzına la'l alsa belki.]

89 A 18[ah], İ-, Y 28[a], YB 13[b], HK 2002. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 şol ḳad-i bālā: bu ḳadr-i bālā Y. [Saçının düşüncesi canımı yine hayran ve âşık etti, şu yüksek boylu (sevgili) yine gönlü belaya uğrattı.]

2 dėyü: dėyüp A, dėp YB; şūr-engīzdür: şūr-engīz ėder A, gözleri: gözi YB. [Gönül yarasına devadır diye her an tuz saçar, şu gözleri şehla yine ne tuz karıştıran/şamatacıdır bak.]

3 bigi: gibi A, İ, Y. [Saçı sihir yapmak için iri, benekli yılan gibi ucunu kaldırdığından yanağı Hz. Musa gibi yine yed-i beyza mucizesini göstermektedir.]

gösterürdi ḫātem-i emn ü emān laʿlüŋ bize
cān alan cāẕū gözüŋ ḳıldı velī yaġmā yine

5. tā kesildi benden ol cān bulmadum ḳaṭʿā ḥayāt
görmeyince anı rūḥı görmedüm aṣlā yine

perr ü bāl-i dil firāḳ odına yandı ḳılmadı
ėrmege sen şemʿa ol pervāneye pervā yine

7. gönlini gizler **ʿAṭāyī** yār-ı şehr-ārāyına
ʿālemi ser tā-ser iste yöri şehri ara yine

90.

1. baŋa hātifden ėrişdi bu seḥergāh yine
işbu āvāze ki luṭf ėtdi saŋa Allāh yine

peyk-i ilhām ḫaber vėrdi göŋül semʿıne kim
ėrdi nuṣret ʿalem-i vuṣlata nā-gāh yine

3. ġayb miʿmārı gelüp ḳalb-i ḫarāb-ābāda
ėtdürür uşda meremmet ki ḳonar şāh yine

---

4 A, YB'de 6. beyit. velī: gene YB. [Senin dudağın bize emniyet ve güven mührünü gösterirdi ama can alıcı cadı gözün yine yağma etti.]

5 A, YB'de 4. beyit. bulmadum: bilmedüm A. [O can benden ayrıldığından beri kesinlikle hayat bulmadım, yine onu görmeyince asla/aslen ruhu görmedim.]

6 YB'de 5. beyittir. bāl-i dil: bāli-y-le A, YB. [Gönlün kolu kanadı ayrılık ateşinde yandı, yine de sen muma ulaşmak için o gece kelebeğine azim/takat bırakmadı.]

7 göŋlini: göŋlüŋi A, göŋlümi YB, gizler: gözger Y. [Atâyî şehrin süsü olan sevgiliye/padişaha gönlünü saklar; dünyayı baştan başa yürü, iste, yine şehri/Edirne'yi ara.]

90 A-, İ-, Y 28ᵇ, YB-. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 [Bu seher vakti yine bana melekten "Allah sana yine lütufta bulundu." sesi geldi.]

2 [İlham habercisi gönül kulağına "Yine ansızın vuslat sancağına zafer erişti." diye haber verdi.]

3 [Gayp mimarı, padişah yine uğrar diye yıkık kalp meskenine gelip işte tamir ettirmektedir.]

melekūtüŋ melik-i cāna gelür muştucısı
k'ol melek yād ėder oldı seni geh gāh yine

5. yeŋi ėtdüriserüz zühreye sāz-ı kühenin
ḳarşuŋa sūz-ıla biz eyleyicek āh yine

olısar zemzememüzden yine ḥūrā ḫandān
yaḳısar bezmümüze meşʿalesin māh yine

7. dār-ı emnine ʿ**Aṭāyī** sefer ėt vaṣluŋ kim
ġūl-i aġyārdan olmışdur emīn rāh yine

91.

1. cān u göŋülden geçmişüz çūn bulmışuz cānāneʾi
sāḳī bu devri ḫoş geçür gezdür ṭolu peymāneʾi

zülf ü zeneḫdānuŋ-durur göŋlümi sākin eyleyen
zencīr ü zindān olmasa bes kim ṭutar dėvāneʾi

3. ʿışḳınuŋ odına göŋül yanduġını ʿarż eyleyüp
odlara yaḳmışam bugün şemʿ-ıla pervāneʾi

---

4 [Meleklerin müjdecisi "O melek seni ara ara yine anar oldu." demeğe can melikine geliyor.]

5 [Biz senin karşında yanarak yine ah edince sabah yıldızına eski sazını yenilettiririz.]

6 [Şarkımızdan huriler yine neşelenir, ay meclisimizde yine meşalesini yakar.]

7 [Ey Atâyî, vuslatın emniyet yurduna sefer et, çünkü rakiplerin müfrezesinden yol yine güvendedir.]

91 A 21bh, İ 77b, Y 28b, YB 15b, HK: 100. Recez: Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün.

1 geçmişüz: geçmişem A, YB; bulmışuz: bulmışam A, YB; bilmişüz İ; gezdür: gėzdür A, ṭolu: yine Y. [Cananeyi bulduğumuz için can ile gönülden vaz geçmişiz, ey saki, bu devri hoş geçir, dolu kadehi gezdir.]

2 zencīr ü zindān olmasa: zindān zencīr olmadın A, zindān u zencīr olmadın YB. [Gönlümü sakin eden senin saçınla çenendir, yani zincirle zindan olmasa âşığı kim tutabilir?]

3 ʿışḳınuŋ: ʿışḳuŋ YB. [Gönlümün, senin aşkının ateşine yandığını söyleyip bugün mum ile gece kelebeğini ateşlere yakmışım.]

ol dişleri dür lebleri mercānı çūn bulduŋ daḫı
bi-llāh n'ėdersin ṣaḳlayup dök ėy gözüm dür-dāne[3][4]

5. n'ola ʿ**Aṭāyī**nüŋ eger yapsaŋ bu yıḳuḳ gönlini
taḥṣīl-ı ḥāṣıl ėtmeseŋ vīrāneden vīrāne[3]

92.

1. sāḳıyā ḳo zāhidüŋ peymānın al peymāne[3]
meclisi germ ėt ki mihmān ėtmişüz cānāne[3]

ʿışḳ baḫrında zemānlardur ki ġavvāṣ olmışam
şimdi vėrdi *kunt*[u] *kenz*üŋ ḫāzini dür-dāne[3]

3. defter ėtmek dileseŋ dēvānesini zülfüŋüŋ
dil-berā evvel yaz ol dīvāna ben dēvāne[3]

nėte-kim sen şemʿa yaḳmaḳ ögredüp üstādsın
ben daḫı yanmaḳda şākird ėtmişem pervāne[3]

5. gönlümi cānā ḫayālüŋ luṭf ėdüp ḳıldı maḳām
müstedām olsun ki maʿmūr ėtdi bu vīrāne[3]

---

4 lebleri mercānı: dili yāḳūtı A, YB; bulduŋ: bildüŋ A, İ; daḫı: A-, n'ėdersin: nedür sen A, İ, Y. dök: dė İ, A-, YB-; ėy gözüm: ėy gözlerüm A. [Ey gözüm; o dişleri inci, dudakları mercan olan sevgiliyi bulduğuna göre daha saklayıp ne yapıyorsun, yeminle inci tanesini dök.]

5 yapsaŋ: baḳsaŋ İ. [Atâyî'nin bu yıkık gönlünü yapsan, viraneden virane çıkarmasan ne olur?]

92 A 21[ah], İ 77[b], Y 29[a], YB 8[b], N 2644, OM: 208, P 559[b]. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ėtmişüz: ḳılmışam A, YB, N. [Ey saki, zahidin sözünü bırak da kadehi al; meclisi ısıt, çünkü cananeyi misafir etmişiz.]

2 ʿışḳ: ʿışḳı OM; ġavvāṣ olmışam: ġavvāṣam baŋa OM. [Aşk denizinde uzun zamandır dalgıçtım (ama) küntü kenzin bekçisi inci tanesini daha şimdi verdi.]

3 A, YB, N, OM, P'de 4. beyit. dileseŋ: isteseŋ N; evvel yaz: yaz evvel A, YB, OM, P. [Ey dilber, saçının divanelerini deftere yazmak istersen o divana önce ben âşığı yaz.]

4 A, P'de 3. beyit. yaḳmaḳ: yanmaḳ P. [Sen muma yanmayı öğreten üstadsın, bunun gibi ben de yanma konusunda gece kelebeğini çırak edindim.]

5 YB, N, OM'de 3. beyit. luṭf ėdüp ḳıldı maḳām: ger vaṭan ḳılsa n'ola YB, maḳām: vaṭan P, bu: ol A. [Ey can, hayalin iyilik edip gönlümü makam edindi, ömürlü olsun/daimi olsun, çünkü bu viraneyi şenlendirdi.]

muṭribüŋ ḳavlin èşit ṣōfīnüŋ efsūnını ḳo
diŋleme nāṣıḥ sözin èşitmegil efsāne[6]

7. gey perīşāndur ʿ**Aṭāyī** zülfüŋä ṭolaşalı
mest ü ḥayrāndur görelden sen gözi mestāne[7]

93.

1. başladı ġamzeŋ ḫadengi cevre bünyād ètmege
cān u dilden ẓulm-ıla bī-çāre[1]i yād ètmege

gül yüzüŋ gülzārınuŋ murġı-y-iken dil bülbüli
ayrulıḳ gördi meger başladı feryād ètmege

3. leblerüŋdür ḳanum içen ḳo ṣorayum ḳanumı
çāre oldur ben ġarībe ʿadl-ile dād ètmege

gözlerüm yaşı ḥaḳı-y-çūn leblerüŋden özge hīç
çāre yoḳ bir laḥẓa ġamgīn göŋlümi şād ètmege

5. ger ʿ**Aṭāyī** ʿāşıḳı terk eyler-ise dil-beri
ben daḫı cān terk ėdem bu yolda bir ad ètmege

---

6 A, P'de 2. beyit. ṣōfīnüŋ efsūnını ḳo: ḳo zāhidüŋ aḳvālini OM, ḳo zāhidün efsūnını A, YB, P; diŋleme: diŋle P; nāṣıḥ: zāhid OM [Çalgıcının sözünü işit, sofinin sihrini bırak, vaizin sözünü dinleme, efsane işitme.]

7 P'de 6. beyit. zülfüŋä: zülfüŋe A, İ, Y. [Atâyî senin saçına dolaştığından beri çok perişandır, sen gözü sarhoşu gördüğünden beri mest ve hayran olmuştur.]

93 A-, B 150[a], İ-, Y-, YB-. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 [Senin yan bakış okun eziyete temel atmaya, içten zulmederek zavallıyı anmaya başladı.]

2 [Gönül bülbülü senin gül yüzündeki gül bahçesinin kuşu iken feryat etmeye başladığına göre ayrılık görmüş olmalı.]

3 [Benim kanımı içen senin dudaklarındır, bırak ta kanımı sorayım, ben garibe adaletle karşılık vermek için çare budur.]

4 [Gamlı gönlümü bir an sevindirmeye göz yaşım hakkı için senin dudaklarından başka hiç bir çare yok.]

5 [Eğer âşık Atâyî'yi sevgilisi terk ederse ben de ad bırakmak için canımı bu yolda terk ederim.]

ḥarfu'l-vāv

94.

1. zülf-i dil-dāra dėmeŋ nāfe-i ḫoş-būdur bu
çekdüren baŋa göbek buruların budur bu

Ḫıżra ṣordum ki nėdür laʿl-i leb-i yār dėdi
āb-ı ḥayvānı ḳaraŋuda ḳoyan ṣudur bu

3. ṭabʿ-ı zāhid nėcedür dėrseŋ eger ṭabʿuma ṣor
egriden saŋa ḫaber vėrici ṭoġrudur bu

çeşm-i mestüŋ ne göŋül ḳodı ne ṣabr u ne ḳarār
be ne ẓālim be ne kāfir be ne cāẕūdur bu

5. bülbül-i cāna ṣafā vėrdi ʿ**Aṭāyī** ġazelüŋ
bāġ-ı ṭabʿ içre gül-i ḫoş-būdur bu

95.

1. ḳılur ġamzeŋ cefālar dürlü dürlü
vėrür laʿlüŋ ṣafālar dürlü dürlü

ne cevherdür izüŋ tozından ėrdi
gözüme tūtiyālar dürlü dürlü

3. leb-i laʿlüŋ ne şekkerdür ki buldı
devālar bī-nevālar dürlü dürlü

---

94 A-, İ-, Y-, YB-, P 473[a]. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 [Sevgilinin saçına "Hoş kokulu göbek budur." demeyin, bana karın ağrılarını çektiren budur bu!]

2 [Hızır'a yarin dudağının la'li nedir diye sordum, ölümsüzlük suyunu karanlıkta koyan su budur dedi.]

3 [Eğer zahidin huyu nasıldır dersen tabiatıma sor, o sana eğriden haber veren doğrudur.]

4 [Sarhoş gözün ne gönül koydu, ne de sabırla karar bıraktı; bu be ne zalim, ne kâfir, ne cadıdır.]

5 [Ey Atâyî, gazelin can bülbülüne mutluluk verdi; çünkü o bu tabiat bağında hoş kokulu bir güldür.]

95 A-, İ-, Y-, YB-, HK 1739. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün.

1 [Yan bakış okun türlü türlü eziyetler eder, dudağın ise türlü türlü sefâlar verir.]

2 [İzinin tozından gözüme türlü türlü sürmeler ulaştı, ne cevhermiş.]

3 Nasipsizler ondan türlü türlü devalar buldu, la'l dudağın ne şekermiş.]

raḳībüŋden cefālar gördügümce
ḳıluram ben duʿālar dürlü dürlü

5. biŋ ola zülfüŋüŋ [her] bir ḳılında
aṣılmış mübtelālar dürlü dürlü

heves ḳılalıdan ḳaddüŋ hevāsın
ne kesb ėtdüm hevālar dürlü dürlü

7. ʿ**Aṭāyī** kemterüŋdür ėşigüŋde
umar senden ʿaṭālar dürlü dürlü

ḥarfuʾl-yāʾ[i]

96.

1. gözüm k'evvel bu sīm-endāma düşdi
görüp cān murġı zülfin dāma düşdi

çü geçdi zülfine gözüm yüzinden
dėdi kim Rūmı ḳodı Şāma düşdi

3. melāmet sehmi kimüŋ-çūn ki ḳondı
dėrilüp cümle ben bed-nāma düşdi

diŋ ėy nāṣıḥ ki nevbet sāza degdi
ṭur ėy sāḳī ki ḳurʿa cāma düşdi

---

4 Rakibinden eziyetler gördükçe ben türlü türlü dualar ederim.]

5 [Saçının her bir telinde asılmış binlerce türlü türlü müptelalar vardır.]

6 Boyunun hevasına/havasına heves ettiğimden beri türlü türlü ne hevalar/havalar elde ettim.]

7 [Atâyî kapında dilencindir, senden türlü türlü ihsanlar ummaktadır.]

96 A 22ᵃ, İ 78ᵃ, Y 29ᵃ, YB 15ᵃ. HK 2102. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün.

1 bu: bir YB. [Önce gözüm bu gümüş boya düştü, sonra can kuşu saçını görüp tuzağa düştü.]

2 [Gözüm onun yüzünden saçına kaydığı için (sevgili): Anadolu'yu bıraktı, Şam yoluna düştü dedi.]

3 dėrilüp: dėrildi A, cümle ben: cümleten İ. [Kınama okları kimin için kondu? Hepsi toplanıp ben yüzü karaya düştü.]

4 YB'de 3. beyittir. degdi: geldi İ, Y. [Ey vaiz, sus, nöbet saza geldi; ey saki, dur; kura/zar kadehe düştü.]

5. ḫum-ı ser-bestenüŋ açıldı başı
ḳamu sırrı dehān-ı ʿāma düşdi

ʿaceb mi ḫāmı puḫte⌣olsa anuŋ kim
şarāb-ı laʿl-i āteş-fāma düşdi

7. **ʿAṭāyī** sünbülüŋ vaṣfın yazarken
olup vālih elinden ḫāme düşdi

97.

1. ol rāh-zen ki kesdi bize yol ne cānīki
cismümde mihri-y-ile anuŋ oldı cān iki

bu cān u yā cihānı ḳabūl ėt dėdüm dile
eydür ki cān gerek baŋa cān bir cihān iki

3. yanmaḳ odına ṣuç-ısa dil yandı ḳo gözi
çūn ṣuçlu birimiş nė-y-içūn ola ḳan iki

gelmiş ki bunda dört yaŋa cānlar şikār ėde
almış kemendi iki götürmiş kemān iki

5. ol rūḫ-ı serv-ḳad ki bėnüm-le revān ola
eydür gören ne baḫtlu ten bir revān iki

---

5 [Başı bağlı küpün başı açıldı, bütün sırları halkın ağzına düştü.]

6 ḫāmı: cānı A, YB; kim: YB-, şarāb-ı: +ḫām-ı YB, laʿl-i: ḫām-ı A. [Ateş renkli kırmızı şaraba düşen kimsenin hamı pişmiş olsa buna şaşılır mı?]

7 [Atâyî sümbülün vasfını yazarken hayran oldu da kalem elinden düştü.]

97 A 22^{bh}, İ 78^{b}, Y 29^{b}, YB 15^{b}, HK 2234. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 ol: şol A, YB; cismümde: çeşmümde A. [O yol kesici bizim yolumuzu kesti, nasıl bir canmış, sevgisiyle tenimde iki can oldu.]

2 A, YB'de 5. beyit. bu: ol YB, bu cān u: ol cānı A. [Gönüle ya bu canı veya cihanı kabul et dedim; bana can lazım; can bir, cihan ise ikidir dedi.]

3 A, YB'de 4. beyit. birimiş: bir ola YB. [Onun ateşine yanmak suçsa gönül yandı, gözü bırak; suçlu bir olduğuna göre niye iki kan/ceza olsun?]

4 A, YB'de 2. beyit. bunda: A-, YB-; yaŋa: yaŋda A, YB; kemendi: kemān YB. [Her tarafta canlar avlamak için buraya gelmiş, iki kemend almış, iki de yay getirmiş.]

5 A, YB'de 3. beyit. [O servi boylu ruh benimle yürüyünce gören: Ne talihli; bir ten, iki ruh der.]

hem-rāhımış belā vü hevāsı-y-la ḫalvet ėt
cān u dili ʿ**Aṭāyī** gelür mīhmān iki

98.

1. sāḳī ṣun imdi cām-ı şarāb-ı mürevvaḳı
devr ėt ki meclisüŋ gele bir pāre revnaḳı

pīr-i muġān elini ṭutup tevbe ḳılmışam
ṣōfīlıġa benüm bu zemān rind-i mütteḳī

3. göŋlüm deŋizinüŋ ṣadefinde dürer dėrer
baḥr-ı hevāya ʿışḳ-ıla sürdüm çü zevraḳı

ḥusn atına binäli o gül-ruḫlu ḳıldı māt
naṭʿ-ı zemīnde şāh-ı bisāṭ-ı muʿallaḳı

5. ėy zülfi cīm ü ḳaddi elif dāl olmışam
göräliden çü sėn gözi ṣād-ı muḥaḳḳaḳı

zerrāḳ ṣōfīnüŋ yüzi gey ḳara oldı kim
mey içmez ėtdi ḫırḳa-i peşmīni azraḳī

---

6 İkinci mısra İ'de yazılmamıştır. belā vü hevāsı-y-la: belāsı hevāsına A, YB. [Belasıyla arzusu yoldaşmış; ey Atâyî, can ile gönlü halvete çek, iki misafir geliyor.]

98 A 24ah, İ 78b, Y 29b, YB 6b, HK 2215. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 pāre: laḫza YB. [Ey saki, şimdi süzülmüş şarabın kadehini sun, döndür de meclisin bir parça güzelliği yerine gelsin.]

2 ṭutup tevbe ḳılmışam: alup tevbe ėtmişem YB, ḳılmışam: ėtmişem A, rind-i: rind ü YB. [Muğların pirinin elini tutup sofiliğe tevbe etmişim, bu zamanın muttaki rindi benim.]

3 A, YB'de 4. beyit. ṣadefinde: ṣadefinden YB, çü: İ-. [Gönlüm denizinin sedefinde inciler toplar, çünkü kayığı aşk ile arzu denizine sürmüşüm.]

4 Y-. [O gül yüzlü güzellik atına bindiğinden beri asılmış döşeğin padişahını (güneşi) yeryüzü döşeğinde mat etmiştir.]

5 İ-, A, YB'de 3. beyit. ḳaddı: ḳadd YB, göräliden çü sėn gözi: göräli sėn gözi bir YB, çü sen gözi ṣād-ı muḥaḳḳaḳı: gözi sėn ü ṣād u muḥaḳḳaḳı A, ṣād-ı: żād u Y. [Ey saçı cim, boyu elif olan; gözü şüphesiz sad olan seni/sini gördüğümden beri dal olmuşum/sâcid olmuşum.]

6 peşmīni: peşmīn YB. [İki yüzlülüğü alışkanlık edinmiş sofinin yüzü çok karardı, çünkü şarap içmez (ama) yün hırkasını alaca etti/çok hileli giydi.]

7. ėrdi kemāle çn̄-ki kelāmı ʿ**Aṭāyī**nüŋ
şākird ėderse kendüye ṭaŋ-mı Ferezdaḳı

99.

1. gül yüzüŋde göreli ḥaṭṭ-ı cefākārlıġı
her ʿazīz alnına çekdi raḳam-ı ḫ^{v}ārlıġı

baŋa ġam yėdürür ü yėr beni anuŋ ġamı hem
dil-berüŋ āh ki budur bize ġam-ḫ^{v}ārlıġı

3. ʿārıżuŋ gülşenini gāh gehī eylese ʿarż
bülbül-i cāna raḳīb eylemese ḫārlıġı

ol gül-endām dil-āzārlıġ eyler çn̄-kim
sen daḫı bülbüle-vār eyle dilā zārlıġı

5. dōst cevrini ʿ**Aṭāyī**ye ėşidüp düşmen
aradan gitdi ṣanur ḳāʿıde-i yārlıġı

100.

1. dil Ḫalīl olalı ol yāra pür-āteş oldı
çekmez ol ʿışḳdan el çn̄-ki belā-keş oldı

---

7 [Atâyî'nin şiiri kemale erdiğine göre Ferezdak'ı kendine çırak edinse şaşılır mı?]

99 A 22^{bh}, İ 79^{a}, Y 30^{a}, YB 15^{a}, HK 2204, N 2796, P 574^{a}. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 alnına: eline A, YB. [Senin gül yüzünde eziyet edicilik yazısını gördüğünden beri her aziz/kudretli kişi alnına horluk yazısını çekmiştir.]

2 N'de 3. beyit. yėdürür ü yėr beni: İ-. [Bana gam yedirir, hem de onun gamı beni yer; sevgilinin bize arkadaşlığı ne yazık ki böyledir.]

3 N'de 2. beyit. gülşenini gāh gehī: gāh gehī gülşenini A, YB, N; gülşenini: gülşeni İ, eylemese: eylemeye N, ėtsünidi A, İ, YB. [Yanağın gül bahçesini ara ara gösterse, rakip de can bülbülüne dikenlik etmese.]

4 endām: +ki YB, dil-āzārlıġ: dil-āzārlıḳ A, çn̄-kim: lā-büd A, YB, N; dilā: göŋül N. [Ey gönül, o gül endamlı zahmet verdiğine göre sen de bülbül gibi şikâyet et.]

5 aradan gitdi ṣanur: gitdi ṣanmış aradan A, YB, N. [Dostun Atâyî'ye olan eziyetini işidince düşman dostluk kaidesinin aradan kalktığını sanır.]

100 A 22^{ah}, İ 79^{a}, Y 30^{a}, YB-. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 pür: yeri A, çn̄-ki: derd ü A. [Gönül o sevgiliye halil olduğundan beri ateşle doldu, o aşktan el çekmez, çünkü bela çekicidir.]

ġonçesi naḳşı muṣavver olalı dī̆demde
eşk-i rengī̆nüm-ile dī̆de münaḳḳaş oldı

3. ḳılalı bād-ı ṣabā zülfini yāruŋ derhem
dil-i sevdā-zedenüŋ vaḳti müşevveş oldı

ḫoş degül uyma perī̆-veşlere ey dil dėrdüm
derde oġradı çū̆n uymadı baŋa ḫ[v]aş oldı

5. bu ʿacebdür ki ḳılan tī̆re ʿ**Aṭāyī̆** ṣuçın
şol ruḫı mihr-ṣıfat çihresi meh-veş oldı

101.

1. āh kim düşmen işin ėtdi baŋa yār daḫı
dōstlar buncılayın olmasun aġyār daḫı

dil ʿımāretlerini ḳılmaġa ẓulmi-y-le ḫarāb
ʿāleme gelmedi anuŋ gibi miʿmār daḫı

3. dilerem derdümi ṭōmāra yazam yüz çevürür
dōstluḳ defterini dürdi bu ṭōmār daḫı

---

2 dī̆de: ḫırḳa A. [Goncasının nakışı gözümde resmedildiğinden beri göz renkli göz yaşımla nakışlanmış oldu.]

3 vaḳti: ḥāli A. [Gündoğusu rüzgârı sevgilinin saçını karıştırdığından beri sevdaya uğramış gönlün vakti de karıştı/farksız oldu.]

4 ėy dil dėrdüm: dėrdüm cāna A, çū̆n: çü A. [Ey gönül, peri yüzlü sevgililere uyma, hoş değil derdim; bana uymadığı için derde düştü, bir hoş oldu.]

5 [Atâyî'nin suçunu koyulaştıran/Atâyî'yi koyu bir suçlu yapan şu yanağı güneş, yüzü ay sevgili oldu, bu şaşılacak bir şeydir.]

101 A 23[bh], İ 79[a], Y 30[a], YB 7[a], HK 2076, ML 83. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 buncılayın: bencileyin YB. [Yazık ki sevgili de bana düşmanlık etti, ey dostlar, rakipler de böyle olmasın.]

2 ẓulmi-y-le: cevri-y-le A, YB; ʿāleme gelmedi anuŋ gibi: gelmedi ancılayın ʿāleme YB, ʿāleme gelmedi: gelmedi ʿāleme A. [Gönül imaretlerini zulümle yıkmaya dünyaya onun gibi bir mimar da gelmedi.]

3 YB'de 4. beyit. dilerem: diledüm A, dürdi: ṭurdı İ, dürer YB. [Derdimi tomara yazmayı istiyorum ama yüz çeviriyor, bu tomar da dostluk defterini dürmüş.]

vėrürem ġamzeŋe āsānlıġ-ıla cān u dili
senden ayrılmaġ ė cān göz göre düşvār daḫı

5. ola bir silsilesinde ṣaçınuŋ yüz biŋ devr
bu maḥalden nėce menʿ ola pes enẓār daḫı

gėceler uyımazam ṣubḥ-ı viṣālin gözedüp
ṭāliʿum ėtmez eved baḫtumı bīdār daḫı

7. çūn-ki şiʿrāya ėrişdürdi **ʿAṭāyī** naẓmı
sözine ėrmez anuŋ luṭf-ıla eşʿār daḫı

102.

1. ser-derd-i ser gelür baŋa ansız revān daḫı
cān murġına ḳafes görinür bu cihān daḫı

çūn naḳd-i ʿomr ol leb-ile ḳadde ṣarf olur
sīnümde bite serv ü gül ü erġavān daḫı

3. ḥusni-y-le ol perī ki melek ġayretī-durur
reşk ėledür cemāline ḥūr-ı cinān daḫı

---

4 YB'de 3. beyittir. vėrürem: vėrdüm YB, cān u dili: cānı velī A, ayrılmaġ: ayrılmaḳ A, İ. [Senin yan bakışına can ile gönlü kolaylıkla veririm, ey can, göz göre göre senden ayrılmak da zor.]

5 A, YB'de 6. beyit. yüz: A-, YB-; devr: devri A, YB; maḥalden: maḥalde A, YB; enẓār daḫı: İ-. [Saçının bir zincirinde sayısız devir var, bundan ötürü bakışlar bu yerden nasıl yasaklanabilir?]

6 A, YB'de 5. beyit. eved: evet A, evit YB; özin İ; bīdār: bīẓār A. [Vuslat sabahını gözeterek geceleri uyumuyorum, evet, talihim de bahtımı uyandırmıyor.]

7 naẓmı: şiʿri A, YB. [Atâyî'nin nazmı şi'râ yıldızına (Akyıldız, Sirius yıldızı) ulaştığı için şiirler de iyilikte onun sözüne yetişemez.]

102 A 24^{ah}, İ 79^{b}, Y 30^{b}, YB 14^{a}, HK 2090, ML 80, N 2934. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Onsuz bana hayat da başımın baş belası gelir, bu dünya da can kuşuna kafes görünür.]

2 YB, N'de 4. beyit. ol: şol YB; N; ḳadde: ḫadde YB, ṣarf olur: oldı ṣarf YB, N; sīnümde bite: biter sīnümde YB. [Ömür akçesi o dudak ile boy için harcandığından dolayı mezarımda servi, gül ile erguvan da biter.]

3 A, YB, N'de 2. beyit. ėledür: ėlede İ. [Güzelliği ile o periyi melek kıskanır, cennet hurisi de cemaline kıskançlık duyar.]

her dem gönüle ġamzesi ḫançer bilärimiş
bed-mestdür ʿaceb degül eylerse ḳan daḫı

5. cān u dil almaġa çü yemīn ü yesārdan
dūşında var kemend ü getürmiş kemān daḫı

yüzüŋ çevürme aġladuġuma melūl olup
gülzāra ḳarşu ḫūb olur āb-ı revān daḫı

7. Şeyḫī sözinden eyt ki şiʿrüm melīḥdür
leẕẕet vėrür çü şiʿre ʿ**Aṭāyī** yalan daḫı

103.

1. ėrmedi ḥaḳḳā ki laʿlüŋden baŋa kāmum daḫı
eşk-i mey-gūn dürdi-y-ile ṭoludur cāmum daḫı

ġonçeŋüŋ bir ġunç-ıla gönlüm çūn oldı nā-bedīd
ġamzeŋüŋ bir ġamz-ıla n'ola ser-encāmum daḫı

3. yaş döküp yılduz ṣayar her gėce şeb-peymā gözüm
rūşen olmaz vaṣluŋuŋ ṣubḥı-y-ıla şāmum daḫı

---

4 YB, N'de 5. beyit. [Yan bakışı gönlüme her an hançer bilermiş, o çok fena sarhoştur, kan dökerse şaşılmaz.]

5 YB, N'de 3. beyit. almaġa çü: avlamaġa N, çü: A-, YB-, yesārdan: şimālden A, dūşında var: dūşındadur YB. [Sağdan soldan can ile gönül almak için omuzunda kement var, yay da getirmiş.]

6 A'da 5. beyit. aġladuġuma: aġladuġumdan A, YB, N. [Ağladığıma üzülüp yüzünü çevirme, gül bahçesine karşı akar su güzel olur.]

7 eyt: eydi A, eyde YB; sözinden eyt ki şiʿrüm melīḥdür: sözinde eytdi ki şiʿrüm milḥ-durur N; çü şiʿre ʿAṭāyī: ʿAṭāyī çü şiʿre A, YB, N. [Benim şiirim Şeyhî'nin sözünden tatlıdır de, ey Atâyî, çünkü yalan şiire lezzet verir.]

103 A 23bh, İ 80a, Y 31a, YB-, HK 2087. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ḥaḳḳā ki: derdā ki A, ṭoludur: ṭoldurur A. [Doğrusu dudağından arzuladığım bana daha ulaşmadı, kadehim de şarap renkli göz yaşımın tortusuyla doludur.]

2 çūn: A-. [Goncanın bir nazıyla gönlüm mahv olduğuna göre senin yan bakışının bir işaretiyle de akıbetim ne olur?]

3 A'da 4. beyit. [Geceyi ölçen gözüm her gece gözyaşı döküp yıldız sayar, akşamım da senin vuslatının sabahıyla aydınlanmaz.]

senden ey ʿĪsī-nefes bir dem cüdā olmaġ-ıla
gitdi cāndan ṣabrum u ḳalmadı ārāmum daḫı

5. yazalı dil-dāra bu ḳanlu ciger ḥālin ḳalem
eşk-i ḫūnīn aḳıdur bėnüm-çūn aḳlāmum daḫı

tā ki nisbet eyledüm sehv-ile verdi ḫaddüŋe
berg-veş bi-llāh ḥayādan ditrer endāmum daḫı

7. ol Hümā-ṭalʿatlü şeh dėrse ʿ**Aṭāyī** bir nefes
nāme-i ıḳbālden ḥakk olmaya nāmum daḫı

104.

1. gözüm yaşı-y-ıla ʿālem ki lālezār oldı
çimende bunı ėşitdi vü lāle zār oldı

ṣaçı hevāsı-la aḳan bu ḳanlu yaşumdan
nigār gerd-i rehi nāfe-i Tatār oldı

3. yaşum-ıla yüzi vaṣfını ol-ḳadar yazdum
ki defterüŋ ḳamu evrāḳı gül-ʿıẕār oldı

---

4 İ-. [Ey İsa nefesli, senden bir an ayrı olmakla canımdan sabrım gitti, huzurum da kalmadı.]

5 [Kalem bu kanlı ciğer hâlini sevgiliye yazdığından beri yazı takımım da benim için kanlı göz yaşı akıtmadadır.]

6 A'da 3. beyit. ditrer: +ü İ. [Yanlışlıkla gülü senin yanağına benzettiğimden beri utançtan boyum da yaprak gibi titrer, yemin olsun.]

7 bir nefes: İ-, ḥakk: fekk A. [O hüma yüzlü padişah bir nefes Atâyî derse talihlilik beratından adım da silinmesin.]

104 A 23ah, İ 80a, Y 31a, YB 6a. Mücteṣ: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 vü: ki A, YB. [Dünya gözümün yaşıyla gelincik çiçeği tarlası olunca gelincik çiçeği bunu işitti de çayırda feryat etti/bana özendi.]

2 A'da 5. beyit, YB'de 6. beyittir. rehi: rāhı İ, gerd-i rehi: gerdi zihī YB. [Saçının arzusuyla akan bu kanlı göz yaşımdan sevgilinin yolunun toprağı Tatar miskine döndü.]

3 yaşum-ıla yüzi vaṣfını ol-ḳadar yazdum: Yüzüŋ ṣıfātı vaṣfın şol ḳadar yazdum YB, ol: şol A. [Yüzünün niteliğini göz yaşımla o kadar çok yazdım ki sonunda defterin bütün yaprakları gül yüzlü oldu.]

şeker lebüŋi görelden ėyā Hümā-sāye
ṭapuŋa ṭūṭī-i dil cān-ıla şikār oldı

5. meger ki zülfüŋ-ile oldı hem-nefes bir dem
ṣabā çimende bugün tā ki müşk-bār oldı

dilā ne ġam ki olur pāy-dār taḫt aŋa
ṭarīḳ-ı ʿışḳda Manṣūr-ı pāy-dār oldı

7. ʿ**Aṭāyī** ile ne sırrı ki varıdı ʿışḳuŋ
cihānda göz yaşı ucından āşikār oldı

105.

1. şöyle kim mecrūḥ ėdüpdür tīr-i ġamzeŋ hā meni
görmezem beŋzer daḫı ṣıḥḥat yüzini vā meni

fitne-y-ile ḳaddümi döndürdi dāla rā ḳaşuŋ
bir belāya oġradur peyveste bu kec-rā meni

3. çūn-ki dil-cūlıḳ ėdüp ben hīçe vėrmezsin vücūd
bes ʿadem kūyinde‿ara ėy yār şehr ara meni

---

4 A, YB'de 2. beyit. görelden ėyā: göreliden berü A, YB. [Ey hüma gölgeli, bal dudağını gördüğünden beri gönül dudusu senin kapına candan av olmuştur.]

5 A'da 4. beyit. [Saçınla bir an arkadaş olmuş olmalı, çünkü gündoğusu rüzgârı bugün çayıra misk taşımaktadır.]

6 A-. [Ey gönül, aşk yolunda Mansur gibi kararlı olana taht devamlı olur, sıkıntı yok.]

7 [Atâyî ile aşkın ne sırrı varsa dünyada göz yaşı sebebiyle ifşa olmuştur.]

105 A 22ah, İ 80a, Y 31a, YB-, HK 2289, N 2675, OM 181. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 şöyle: böyle A, ėdüpdür: ėder A, ėder şol OM; meni: beni A, İ, N, OM; görmezem: göremez OM; meni: beni A, İ, N, OM. [Yan bakış okun beni öyle yaralamıştır ki sağlık yüzünü bir daha göremeyeceğimi anlıyorum, yazık bana.]

2 meni: beni A, İ, N, OM. [Ra kaşın fitne ile boyumu dala döndürdü, bu bitişik eğri ra beni bir belaya (dâr) uğratmıştır.]

3 A-, N-, OM-. [Ey yar, hatır gözetip hiç olan beni beğenmediğine göre bundan ötürü beni şehrin içinde yokluk köşesinde/mahallesinde ara.]

ol ki aġzı bigi vaṣlından degül peydā nişān
birgün eyler teng göŋlüm bigi nā-peydā meni

5. ḫāk-i pāyın ārzū ḳıldum aŋup Kevṣer lebin
şöyle beŋzer kim çeküpdür anda ḫāk ü mā meni

āh kim mekkār zülfüŋ ṣaldı uş bir bend-ile
göŋlümi sevdāya ḳıldı vālih ü şeydā meni

7. yār eydür kim **ʿAṭāyī** baŋa cānuŋ ḳıl nişār
çūn-ki cān olmaz iki anı ḳabūl ėt yā meni

106.

1. żaʿufuʾl-furḳati liʾl-menḥi ve ʿayniʾş-şādī
ve lehuʾl-ʿaḳli ve rūḥī ʿarefeʾl-fuʾādī

n'ola ger raḥm ėde ol pādişeh-i kişver-i ḥusn
ben sitem-dīdeye ḳılmaya daḫı bī-dādı

3. nėçe muḳbil ḳul ola kim bu şeh-i Dārā-rāy
göre bir laḥẓa mübārek yüzüŋi ėy şādī

---

4 A, N, OM'de 3. beyit. ki: kim N; bigi: gibi N, OM; vaṣlından: vuṣlatden N; eyler: ėder A, bigi: gibi A, N, OM; meni: beni A, İ, N, OM. [Ağzı gibi vuslatından da işaret görünmeyen o beni birgün daralmış gönlüm gibi görünmez eder.]

5 şöyle: eyle N; çeküpdür: çekiser A, N, OM; ḫāk ü mā: ḫāk-i pā İ, meni: beni A, İ, N, OM. [Kevser dudağını anıp ayağının toprağını arzuladım, galiba onda beni toprak ile su çekmektedir.]

6 A-, N-, OM-. [Hileci saçın işte bir bağ ile gönlümü sevdaya saldı da beni hayran ve âşık etti, eyvah.]

7 N-, OM'de 5. beyit. yār: dōst A, N, OM; eydür: dėmiş N; meni: beni A, İ, N, OM. [Yar: Ey Atâyî, bana canını ver, can iki olmayacağına göre ya onu ya da beni kabul et, diyor.]

106 A-, İ 81ᵃ, Y 5ᵇ, YB-. Remel: Feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün.

1 [Ayrılığın verdiği zaafiyet doğrusu iyilik ve mutluluğun ta kendisidir; o aklım, ruhum ve gönlümün hoşuna gider/onu bilir.]

2 [O güzellik ülkesinin padişahı merhamet etse ne olur? Ben zulüm görmüşe artık haksızlık etmesin.]

3 [Ey çalgıcı, bu Dârâ düşünceli padişah çok talihli bir kul olur, çünkü senin yüzünü bir an görmüştür.]

dil-i vīrānemi yapduġı dili-y-ile ḥabīb
muḥkem olur ki bu gez seng-iledür bünyādı

5. menhel-i hecr ki ser-çeşme-i ġamdur ḳonıcaḳ
ḳıldı envāʿ-ı mıḥan bize *mübārek bādī*

göricek laʿlüŋi ben eşk düşürdüm gözden
hele sen ḫoş gör ol üftāde-i merdüm-zādı

7. āhumuŋ çarḫdan aşduġını andan bilürem
k'ėşigüŋde bu göŋül eyler-imiş feryādı

ʿışḳa Ferhād gibi cānı ʿ**Aṭāyī** ki ṣalar
saḫt-cānlıḳ ėder ü ṣan-ki ṣalar pōlādı

---

4 [Sevgilinin gönlüyle yaptığı yıkık gönlüm sağlam olur, çünkü bu kez binası taştandır.]

5 [Üzüntünün kaynağı olan ayrılık konağına yerleşince çeşitli sıkıntılar verdi, bize mübarek olsun.]

6 [Dudağını görünce ben gözden yaş düşürdüm, artık sen de o gözbebeğinden doğmuş düşkünü hoş gör.]

7 [Ahımın feleği geçtiğini şundan biliyorum: Çünkü bu gönül senin eşiğinde feryat edermiş.]

8 [Atâyî Ferhad gibi canını aşka salar, taş yüreklilik eder de sanki gürz salar.]

Fārsīyāt

107.

1. lāzim-i ṭabʿ-i felek cevr u cefā ū sitemest
mūcib-i gerdiş-i gerdūn heme endūh u ġamest

ḳāmet-i her ki çu servest ser-efrāz īn-dem
ez-dem-i dīger eger bin'gerī çūn dāl-i ḫamest

3. be-çe maġrūr şeved reh-rev-i ṣahrā-yi vucūd
çūn be-īn merḥale ḥadd ez-heme cāyet ʿademest

her ġubārī ki biyāyed zi-nesīmī ḥareket
ekşereş ḫāk-i şehī miṣl-i Ferīdūn u Cemest

5. dā'im ez-mekr-i zemān muḥrez u sālim bādā
ān-kerīmī ki melāẕ-i żuʿafā-i umemest

108.

1. ḫoşā nesīm-i seḥer k'ez-diyār-i yār āyed
ʿalā'l-ḫuṣūṣ ki z'ān zulf-i muşk-bār āyed

ḫaṭ-i ġubār-i turā dīde ḫᵛānd reyḥān līk
muḥaḳḳaḳest k'ez-ān der-dilet ġubār āyed

---

107 A-, İ- , Y 4ᵇ, YB-. Başlık: A-, İ-. Remel: Fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün.

1 [Feleğin tabiatının gereği eziyet, cefa ve zulümdür; feleğin dönüşünün gereği de bütünüyle keder ve üzüntüdür.]

2 [Bu zamanda servi gibi yükselen her boy, dikkat ettiysen başkalarının hevasından dal gibi eğridir.]

3 [Son sınırı yokluk olan bu merhalede iken varlık sahrasının yolcusu ne ile gururlanır?]

4 [Hafif bir esintiden havalanan her bir toz tanesinin çoğu Cem ve Feridun benzeri (sultanların) sultanlık toprağıdır.]

5 [Ümmetin zayıflarının sığınağı olan o cömert zat, zamanın hilelerinden daima korunsun ve esenlik içinde olsun.]

108 A 24ᵇʰ, İ 81ᵇ, Y 5ᵃ, YB-. Müctes: Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 [Sevgilinin diyarından gelen seher rüzgârı ne hoştur, bilhassa sevgilinin misk kokulu saçından gelirse.]

2 [Göz senin Gubari hattına Reyhan der lakin gönlüne gubar/keder getirdiğinden dolayı Muhakkaktır.]

3. be-sūt her ki revān şod çu eşk-i gul-gūnem
zi-derd-i ʿişḳ-i tu bā-rūy-i zer-nigār āyed

şodīm ġavṣ kunān der-miyāne-i yem-i ġam
bedīn recā ki miyān-i tu der-kenār āyed

5. çu rūy-i yār ne-rūyed gulī zi-ravż-i cemāl
besī şukūfe şukūfed besī bahār āyed

dilem çu mest-i ḫarāb-i şarāb-i lem-yezelest
ne der ḫodem buved īn mey k'ez-ū ḫumār āyed

7. ʿ**Aṭāyī** der-ser-i kāreş miyān-i cān bā-dil
zi-dest-i ʿāşiḳ-i miskīn cuz īn çe kār āyed

109.

1. ey ḫāk-i kef-i pāy-i tu imżā-yi emānī
der-naḳş-i tu ḥayrān şode cān u dil-i mānī

tā dīd ḫired rūy-i turā māh hemī goft
peydāst ki ūrāst ne-dīde‿est hemānī

3. dergāh-i turā k'emn zi-her bīm der-ān cāst
tā bīm eger ez-çarḫ bi-yābīm emānī

---

3 be-sūt: sūy-i tu Y. [Gül renkli göz yaşım gibi senin tarafına yönelen her kişi, aşkının derdinden altın rengine dönmüş yüzüyle gelir.]

4 [Senin belini kucaklamak isteğiyle gam denizinin ortasında dalgıç olduk.]

5 besī: besā A. [Çok çiçek açılır, çok bahar gelir (ama) cemal bahçesinde yarin yüzü gibi bir gül görünmez.]

6 [Gönlüm ezelî şarabın körkütük sarhoşu gibidir, sarhoş eden bu mey beni kendimde bırakmaz.]

7 miyān-i: be-bāz-i A. [Atâyî canu gönülden onun hizmetindedir, miskin âşığın elinden bundan başka ne gelir?]

109 A 24^{bh}, İ 81^{b}, Y 5^{a}, YB-. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 imżā-yi: aḳṣā-yi A. [Ey ayak tabanının toprağı eminlik mührü olan, senin izinden Mani'nin canıyla gönlü hayran olmuştur.]

2 ūrāst: ū-rūy A. [Akıl senin ay yüzünü gördü de tamamen şöyle dedi: O peyda olmuştur ve onun bir dengi görülmemiştir.]

3 Y-. [Senin dergahın her korkudan emin olunan yerdir, orada felekten bir korku geldiğinde de emniyet buluruz.]

bā-ebrū-yi fettān u ḳad u ġamze-i ḫūn-rīz
āşūb-i cihānī tu çe gūyem be-çe mānī

5. bā ān-leb-i cān-baḫş u ruḫ ey rūḥ-i muṣavver
tū Yūsuf-i ṣānī vu Mesīḥā-yi zemānī

mānend-i **ʿAṭāyī** ne-buved muḫliṣat erçi
geştend giriftār-i hevā-yi tu cihānī

4 [Fitneci kaş, boy ve kan dökücü yan bakış ile cihanı karıştıran sensin, Mani'ye ne diyeyim?]

5 rūḥ-i: evc-i A. [Ey suret bulmuş ruh, o can bağışlayan dudak ve yanakla sen ikinci Yusufsun ve zamanın Mesih'isin.]

6 [Her ne kadar Atâyî gibi sadık kulun olmasada cihan halkı senin arzunun tutkunu oldular.]

el-Mustezād

110.

1. yā nāẓire ʿaynī naẓarun minke kefānī
el-hecru cefānī
ṣayyarte micennān li-sihāmi'l-ḥadeṣānī
rūḥī ve cenānī

2. muẕ ṣayyerenī'd-dehru bi-vādī'l-ḥaserātī
eḫṭa'tu sebīlī
ḳad żalle fu'ādī bi-ṣurūfi'l-melevānī
fe'l-ʿişḳu hedānī

3. edʿū bi-felā'l-hecri hellā vaṣli ḥabībī
ve'r-Rabbu mucībī
ḳad fāreḳanī'ṣ-ṣabru bihi-llāhu belānī
fī-ḫayri zemānī

4. min-nāri hevāk' eḥteraḳa'l-ḳalbu lehībā
yā ḳurrete ʿaynī
eṣʿadtu ilā'l-ʿarşi buḫārī ve duḫānī
irḥam li-hebānī

5. yā nāṣiḥa mā ente ḥariyyān bi-**ʿAṭāyī**
daʿnī ve cunūnī
sulṭānu huve'l-ḥubbu re'ānī ve sebānī
fī-Miṣri ḥisānī

---

110 A 25ah, İ 80b, Y 5b, YB 19a. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 mecennā: muḥıbbā YB. [Ey gözüme bakan, bir bakışın bana kâfidir. Hicran bana cefa etti. Ruhumu ve kalbimi, hadiselerin oklarına kalkan/hedef ettin.]

2 muẕ: ḳad: Y, hedānī: herānī YB. [Rüzgâr (zaman) beni hasret vadisine attığından beri yolumu kaybettim. Kalbim karanlık günlerin musibetleriyle yolunu şaşırdı. Aşk ise beni doğru yola iletti.]

3 hecri: baḥri İ, mucībī: muḥībī YB, fāreḳanī: fāriku A. [Hicran çöllerinde keşke sevgilimin visaline erseydim diye dua ediyorum. Allah duamı kabul etti. Sabır beni terk etti. Allah, -sevgiliye ulaşmak için- beni imtihana tâbi tuttu, en iyi zamanımda.]

4 [Senin aşkının ateşinden gönlüm yanarak tutuştu, ey gözümün nuru. Buharımla dumanımı arşa yükselttim. Ateşimden saçılan zerreciklere (yanıp yakılışıma) merhamet göster.]

5 [Ey nasıh, sen Atâyî'ye ihsan etmeye lâyık değilsin. Beni deliliğimle baş başa bırak. Bana bakan ve beni esiri eden sultanım, aşktır, güzeller şehrinde.]

Muḳaṭṭaʿāt*

111.

1. puşt-i defter zi-behr-i ān bāşed
tā zi-her kes der-ū nişān bāşed
2. yādgārī ki dōst bi-n'vīsed
bihter ez-ʿomr-i cāvdān bāşed

112.

1. ey tūtiyā-yi ehl-i naẓar ḫāk-i pāy-i tu
baʿd ez-edā-yi ḥamd u şenā ū duʿā-yi tu
2. dānī ki tā be-dīd **ʿAṭāyī** liḳā-yi tu
pervāz kerd murġ-i dileş der-hevā-yi tu

113.

1. gel ėy gözellerüŋ begi vü ber-güzīdesi
ėy dīde-nūr u cān u göŋül nūr-ı dīdesi
2. ḥusnüŋ beyānı defter ü dīvāna sıġmadı
n'ėtsün **ʿAṭāyī**nüŋ ġazeli vü ḳaṣīdesi

114.

1. Aḥmed daḫı ṭapuŋ gibi cān görmemişemdür
bir māh-ruḫ u ġonçe-dehān görmemişedür

---

* Başlık: A-, İ-, Rubāʿīyāt YB.

111 A-, İ 82a, Y 31b, YB-. Ḫafīf: Fāʿilātün mefāʿilün faʿlün.

1 [Herkesten onda bir iz bulundukça defterin dışı ondan bir parçadır,]

2 [(Hele ki) dostun yazdığı bir hatıra sonsuz ömürden daha iyidir.]

112 A-, İ 82a, Y 31b, YB-. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün.

1 [Hamdü senada bulunup sana dua ettikten sonra ey ayağının toprağı nazar ehlinin sürmesi olan!]

2 liḳā-yi: nidā-yi İ. [Bilirsin ki Atâyî senin yüzünü gördükçe onun gönül kuşu senin iştiyakında kanat çırptı.]

113 A 26bh, İ 82a, Y 31b, YB-. Mużāriʿ: Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün. Başlık: Rubāʿīye.

1 dīde-nūr u: nūr-ı dīde A, dīde vü nūrı İ. [Ey güzellerin beyi ve seçkini, gel; ey göz nuru, can ve gönül gözünün nuru,]

2 [güzelliğinin beyanı defter ile divana sığmadı, Atâyî'nin gazeli ile kasidesi ne yapsın?]

114 A-, İ 82b, Y 32a, YB-. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 dehān: dehen İ. [Ey Ahmed, şimdiye kadar zatın gibi bir can; bir ay yüzlü, gonca ağızlı görmemiştim.]

2. ebrūŋ-ıla ġamzeŋ gibi ʿālemde daḫı ben
bārī hele bir tīr ü kemān görmemişemdür

115.

1. bizden yaŋa ėy serv-i revānum güẕer eyle
dil-ḫastelerüŋ ḥāline luṭf ėt naẓar eyle
2. iksīr-veş ėder naẓaruŋ ṭopraġı altūn
biz ḫāküŋ ėyā sīm-ten işini zer eyle

116.

1. vėrmemek dil dil-berüŋ gīsūsına
ṣıġmaya ʿāşıḳlaruŋ nāmūsına
2. ser fedādur ġamze-i cādūsına
cān daḫı ḳurbān kemān-ebrūsına

117.

1. dīde-i ʿırfānı aç bīdār-ısaŋ
ʿışḳ cāmın nūş ḳıl hüşyār-ısaŋ
2. olma ġāfil ṭālib-i dīdār-ısaŋ
serden el yu serverā ser-dār-ısaŋ

118.

1. ʿārıżı yāruŋ cinān būstānıdur
ḳaddi ṭūbī ṣaçları reyḥānıdur

---

2 [Sonra kaşınla yan bakışın gibi dünyada daha ben bir kere bir ok ile yay görmemiştim.]

115 A-, İ 82b, Y 32a, YB-. Hezec: Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün.

1 [Ey yürüyen servim, bizim tarafa gel; iyilik et de âşıkların hâline bak.]

2 ėder: eyler İ, işini: işin çü İ. [Senin iksir gibi bakışın toprağı altın eder, ey gümüş tenli, biz toprağın işini de altın et/arzusunu yerine getir.]

116 A 25bh, İ 82b, Y 32a, YB 19a. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 [Dilberin saçına gönül vermemek âşıkların namusuna sığmaz.]

2 [Onun cadı yan bakışına başım fedadır, canım da yay kaşına kurbandır/ok çantasıdır.]

117 A 26ah, İ 82b, Y 32a, YB 19b. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 nūş: hūş YB. [Uyanıksan irfan gözünü aç, akıllıysan aşk şarabını iç.]

2 serverā: server-i A, Y, YB. [Didara talipsen gafil olma; ey server, serdarsan baştan el çek.]

118 A 26ah, İ 83a, Y 32a, YB 19b. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ṭūbī: ṭūbīsi A, İ; ṣaçları: ṣan ṣaçı YB. [Sevgilinin yanağı dünya bostanıdır; boyu tuba, saçları o bostanın fesleğinidir/reyhanıdır.]

2. kūyi cennet ehl-i dil Rıżvānıdur
pes raḳīb ol ravżanuŋ şeyṭānıdur

119.

1. ʿışḳ ehli bī-ser ü sāmān gerek
dōst zülfi bigi ser-gerdān gerek
2. her kime kim milk-i cāvīdān gerek
fitne ḳaşuŋ yāyına ḳurbān gerek

120.

1. göŋlüm oldı ʿışḳınuŋ āvāresi
ġamzenüŋ gitmez cigerden yarası
2. derdüme çoḳ istedüm dermān velī
yoġımış laʿlüŋden özge çāresi

121.

1. dōst cismüm milkine sulṭān yėter
buyruġı anuŋ baŋa fermān yėter
2. cān daḫı ten milkine ḥukm ėtmesün
kim bir ıḳlīme hemān bir ḫān yėter

122.

1. başuma aġalıdan sevdā-yı ʿışḳ
oldı cānum bi-ser ü bī-pāy-ı ʿışḳ

---

2 ravżanuŋ: aranuŋ A, YB. [Mahallesi cennet, gönül ehli ise Rıdvan'dır/ondan hoşnuttur; sonra rakip o bahçenin şeytanıdır.]

119 A 26ah, İ 83a, Y 32b, YB 19b. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 ehli: +yine İ, bigi: gibi İ, Y; ser-gerdān: perīşān İ. [Aşk ehli kayıtsız olmalı, sevgilinin saçı gibi başı dönmüş olmalı.]

2 milk-i: ʿışḳ-ı YB, cāvīdān: cāvidān İ. [Her kime sonsuzluk yurdu gerekiyorsa fitne kaşının yayına kurban olmalı.]

120 A 25bh, İ 83a, Y 32b, YB 19a. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 [Gönlüm senin aşkının avaresi oldu, yan bakışının yarası ciğerden gitmiyor.]

2 çoḳ: çoġ A. [Derdime dermanı çok aradım ama dudağından başka çaresi yokmuş.]

121 A 25bh, İ 83a, Y 32b, YB 19b. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 [Sevgili cismimin ülkesine sultan olarak yeter, onun buyruğu bana ferman olarak yeter.]

2 kim: çūn A, YB. [Can daha ten ülkesine hükmetmesin, çünkü bir devlete yalnız bir han yeter.]

122 A 25bh, İ 83a, Y 32b, YB 19b. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 bī-pāy-ı: sāmān-ı YB. [Aşk sevdası başıma çıktığından beri canım aşk zavallısı olmuştur.]

2. dil ḫarāb-ābādı maʿmūr olısar
çū̄n-kim oldı menzil ü meʾvā-yı ʿışk

123.

1. dil-berüŋ ḫaddi gül-i ḫandān-durur
şol muṭarrā sünbüli reyḥān-durur
2. cān eger tenden cüdā olsa n'ola
ehl-i ʿışḳuŋ cānı çū̄n cānān-durur

124.

1. dōst Leylī gönlümüz Mecnūn-durur
fitnelü ḳaşına cān meftūn-durur
2. yār vaṣlın almayan cān naḳdine
ʿışḳ bāzārında gey maġbūn-durur

---

2 menzil ü: menzil-i İ. [Gönül viranesi şenlenecektir, çünkü aşkın konağı ve sığınağı olmuştur.]

123 A 26^{ah}, İ 83^{b}, Y 32^{b}, YB 19^{b}. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 durur: dur İ, Y. [Sevgilinin yanağı gülen bir güldür, şu ıtırlanmış sümbülü de fesleğenidir.]

2 cüdā: revān A, YB. [Eğer can tenden ayrı düşse şaşılır mı? Çünkü aşk ehlinin canı canandır/canandadır.]

124 A 26^{bh}, İ 83^{b}, Y 33^{a}, YB-. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün.

1 gönlümüz: vü gönül A, durur: dur İ, Y. [Sevgili Leyla, gönlümüz ise Mecnun'dur; fitneci kaşına canımız düşkündür.]

2 [Sevgilinin vuslatını can parasına almayan aşk pazarında çok aldanmıştır.]

[Meṭāliʿ]

125.

1. ġulām olsun saŋa biŋ şāh u Cemşīd
murāduŋca yörisün māh u ḫorşīd

126.

1. ėy göŋül yāruŋ gerekse ʿārı terk ėt fāriġ ol
yoḳ saŋa ʿāruŋ gerekse yārı terk ėt fāriġ ol

125 A-, B 151b, İ-, Y-, YB-. Hezec: Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün. Başlık: Beyt

1 [Binlerce padişah ve Cemşid sana köle olsun; ay ile güneş senin muradınca yürüsün.]

126 A-, B 151b, İ-, Y-, YB-. Remel: Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün. Başlık: Beyt

1 [Ey gönül, sana dostun gerekse ârı terk et, kurtul; yok eğer ârın gerekse yarı terk et, kurtul.]

View publication stats